KOVARA
SIYASÎ
Û ÇANDÎ YA
DU MEHÎ

stêrka rizgarî

Ayın Dosyası
Emperyalizm, Bağımlılık ve **"KÜRESELLEŞME"**
-Klasik Emperyalizm Teorilerine Genel Bir Bakış

Sarah Anderson
IMF ve Dünya Bankası'nın Kozmetik Makyajları

A.Refik
GAP ve Kürdistan Sorunu

Hatice Yaşar
Stratejiye Dönüşen Bir Siyasi Taktiğin İflası

Gürdal Aksoy
Altı Tarih Üstü Hikaye
-Popüler Tarih Yazıcılarıyla Tarihsel Bir Hesaplaşma

Ercan Kanar
İktidar Aklı Kıskacında Olağandışı Ölümler

Mayıs-Haziran / Gulan-Pûşper 2002- Yıl / Sal: 7- Sayı / Hêjmar: 21

stêrka rizgarî
KOVARA SIYASÎ Û CANDÎ YA DU MEHÎ

İKİ AYLIK
SİYASAL
KÜLTÜREL
DERGİ

Sal / Yıl: 8 Hejmar / Sayı: 21 Gulan-Puşper / Mayıs-Haziran
Buha / Fiyat: 1.500.000

naverok / içindekiler

Xwedî Li Ser Navê
KOMAL

Sahibi
Tamer Akkoyun

Berpisîyarê Nivîsaran/ Sorumlu Yazıişleri Müdürü
Tamer Akkoyun

Adres/Navnîşan
Merkez Büro
İstiklal Cad.
Turnacıbaşı sok. No:21/3
Beyoğlu / İstanbul
Tel/Fax (0 212) 251 05 61
www. sterkarizgarî.com

Avrupa Merkez Büro
Sedat Değertaş
Kyfhauserstr.10/a
50674 Köln
Tel: 0049-221-9235712

Balkanlar-Kıbrıs-Yunanistan
İbrahim Tarhan
Zinonos 7,5.05 Orofos
GR:2 TK:10431
ATHENS / GREECE
Tel / fax:0030-1-5236129

Belavkirin / Dağıtım: KOMAL
Çap / Baskı: Ceren Ofset

Banka Hesap No:
Tamer Akkoyun
Taksim İş Bankası
Euro: 1052 301000 3306097
TI: 1042 577850

Editörden

Küreselleşme ve Kürdistan Sorunu.....02-03

Dosya Mehî / Ayın Dosyası

Emperyalizm, Bağımlılık ve Küreselleşme.....05-54

-Klasik Emperyalizm Teorilerine Genel Bir Bakış

-Ek:1
Walden Bello
-2000: Küreselleşmeye Karşı Dünya Çapında Protestoların Senesi

-Ek:2
Sarah Anderson
-İMF Ve Dünya Bankası'nın Kozmetik Makyajları

A. Refik
GAP ve Kürdistan Sorunu.....55-64

Gengeşî / Tartışma

Hatice Yaşar
Stratejiye Dönüşen Bir Siyasal Taktiğin İflası.....65-96

Gürdal Aksoy
Altı Tarih Üstü Hikâye.....97-107
-Popüler Tarih Yazıcılarıyla Tarihsel Bir Hesaplaşma

Nûçe û Şirove / Haber ve Yorum

PRK/Rizgarî Basın Bürosu Açıklaması.....108-109

Ercan Kanar
İktidar Aklı Kıskacında Olağandışı Ölümler.....110/117

Pîrtûk- Kitap

A.Kînem Kardelen
Bunca Bilgiden Sonra Ne Bağışlaması?.....119/120

Editörden

"Küreselleşme" ve Kürdistan Sorunu

Uzun bir aradan sonra yeniden buluşuyoruz. Kürdistanı ve Kürdistan Kurtuluş Mücadelesini oldukça yakından ilgilendiren bir çok gelişmenin ardarda yaşandığı/yaşanmakta olduğu bir dönemde dergiyi uzunca bir süre yayınlayamamış olmamız önemli bir eksikliktir. Siyasal sorunlarımıza ilişkin gündemlerin böylesine hızla şekillendiği, tasfiye ve teslimiyetin akıl almaz yol ve yöntemlerle derinleştirildiği, tarihsel ve toplumsal bilincin bulanıklaştırılmaya, köreltilmeye çalışıldığı, siyasal ve ideolojik bir gericiliğin hüküm sürdüğü böylesi bir dönemde, sürece aktif olarak müdahale edecek devrimci bir özneye olan ihtiyacın her zamankinden daha fazla olduğu tartışmasızdır ve Kürdistan Kurtuluş Mücadelesinin sosyalist kadrolarının buna göre kendilerine çeki düzen vermeleri kaçınılmaz bir görev ve sorumluluk olarak ortada durmaktadır.

Bu sayının ana dosyasını, "küreselleşme" konusuna ayırdık. Son yıllarda, olur olmaz her durumda anahtar bir kavram olarak kullanılagelen "küreselleşme" konusunu, tarihsel arka planı ve Kürdistan Sorunuyla ilişkisi içinde, anti-kapitalist ve anti-sömürgeci mücadele bağlamında ele almaya çalıştık.

SSCB'nin "dağılmasının" ardından emperyalist-kapitalist sistemin neoliberal programları, "yeni dünya düzeni" ve "küreselleşme" sloganları eşliğinde uygulamaya geçildi. Bu sloganlarda, "artık ABD'nin başı çektiği tek kutuplu yeni bir dünya düzeninin kurulmakta olduğu; bunun dünya genelindeki tüm siyasal gelişmeleri belirleyeceği; ulus devletin ve sınırların ortadan kalkmakta olduğu, dünyanın tek bir pazar etrafında birleşeceği; kapitalist sisteminin kendini yenilediği ve dünya genelindeki tüm siyasal, sosyal ve ekonomik sorunların, insan hakları ve demokrasi çerçevesinde çözüleceği; az gelişmiş ülkelerin, neoliberal ekonomi politikalarıyla kalkınma sorunlarını çözüp, gelişmiş ülkeleri yakalayabileceği" v.b. bir dizi pembe tablolar çiziliyordu. Dünya ölçeğinde sınıf hareketlerinin gerilediği, sosyalist cenahta derin bir siyasal ve ideolojik bunalımın hüküm sürdüğü bir dönemde neoliberalizm dalgası, düzen karşıtı sol muhalefetin önemli bir kesimini de sistem içine çekerek yükselişe geçti. Ancak, "yeni dünya düzeni" ve "küreselleşme" retorikleri eşliğinde uygulamaya geçilen neoliberal siyasetlerin, gerçekte sömürünün en uç boyutlara vardırılması, borç batağına çekilen az gelişmiş ve bağımlı ülkelerin kaynaklarının daha da fazla sömürülmesi, emperyalist-kapitalist merkezlere bağımlılıklarının artması, metropol ve çevre ülkeler arasındaki uçurumun daha da açılması, yoksulluğun derinleşmesi anlamına geldiğini görebilmek için fazlaca beklenmedi. Aynı şekilde, ulusal sorunlar karşısında, sömürge halkların kendi geleceklerini özgürce belirleme hakkına göre değil, her zaman olduğu gibi yine sistemin genel çıkarlarına göre ve mümkün olduğunca statükoları koruyan bir yaklasımın esas alındığı yaklaşıldığı görüldü.

Son bir kaç yıl içinde, neoliberalizmim "küreselleşme" sloganı eşliğinde uyguladığı siyasetlere karşı dünya genelinde yeniden başlayan muhalefet hareketi, içinde barındırdığı farklı renklerle "küresel barbarlığa" karşı direnişe geçti. Bu direniş içindeki antikapitalist ögeler ise "kapitalist küreselleşmeye karşı, küresel devrim" şiarıyla ön plana çıktılar.

"Küreselleşme" karşıtı hareketin geniş bir yelpaze içinde yükseldiği ve emperyalist metropollerde tedirginlik yarattığı bir dönemde, 11 Eylül'de girişilen saldırılar vesile sayılarak, gerçekte tüm neoliberalizm karşıtlarını da içine alan kapsamlı bir karşı saldırıya geçildi. "Terörizme karşı on yılları bulacak savaş" söylemiyle başlatılan saldırı, özünde

henüz neoliberal programların ulaşamadığı stratejik önemdeki alanlar, özellikle de enerji kaynakları ve yolları üzerindeki denetimin, hegamonyanın, askeri bir güç desteğinde sağlanması, diğer yandan da, sistem karşıtı etkili bir muhalefet olma potansiyellerini içinde barındıran "küreselleşme karşıtı" hareketin manipule edilmesi gibi amaçlar da taşımaktadır.

Bu bağlamda, Irak'a yönelik askeri ve siyasi müdahale hazırlıkları da bütün yoğunluğu ile sürmektedir. Kürdistan'ı, özellikle de Güney'deki Özgür Kürdistan'ı oldukça yakından ilgilendiren olası bir müdahalede emperyalist güçlerin önemli hedeflerinden biri de, egemen ulus "solcu"larının tüm alan kaydırmalarının aksine, Özgür Kürdistan'daki kazanımları tahrip etmek, Kürdistanlıların kendi geleceklerini özgürce belirleme haklarını ellerinden almaktır. Nitekim, ortaya konulan senaryolarda da, Özgür Kürdistan'ı yeniden sömürgeci Irak rejiminin merkezi otoritesine bağlamaktan, Türk devletinin bölgeye yerleştirilmesine kadar bir dizi olasılık sayılmaktadır. Bu noktada Özgür Kürdistan'ın savunulması ve sahiplenilmesi acil görev olarak önümüzde durmaktadır.

Öte yandan, Öcalan ve PKK Başkanlık Konseyi üzerinden Kürdistan Kurtuluş Mücadelesi'ne dayatılan tasfiye ve teslimiyet de, son olarak 8. Kongresi'nde PKK'nin yerine KADEK adında yeni bir yapılanmanın oluşturulmasına karar verilmesiyle yeni bir aşamaya gelindi. Açıklanan kararlara göre, bir çatı örgütü gibi yapılandırılacak KADEK'e bağlı olarak Kürdistan'ın her parçasında, "Demokratik Cumhuriyet" tezlerine uygun olarak o devletlerin resmi "sınırlar"ına ve "toprak bütünlüğü"ne saygılı, ilgili devletlerle bütünleşmeyi esas alan partiler kurulacak, ancak silahlı güçlerin Doğu ve Güney Kürdistan'da konuşlandırılmasına da devam edilecektir. Yine açıklanan kararlarla, Öcalan'ın bu oluşumun da Genel Başkanı olduğu belirtilmekte, ayrıca Öcalan'ın AİHM'ne verdiği "savunma"nın, " tarih boyunca insanlığın ulaştığı en kapsamlı, derinlikli ve sistemli düşünce düzeyi" olarak nitelendirilip kutsanmasından da geri durulmamıştır. İlan edilen yeni örgütün adında "Kürdistan" kelimesinin yer alması ile en "prestijli" olduğu dönemde, üstelik Kürdistan'ın diğer parçalarından da katılımların olduğu zamanlar bile "dört parçada merkezi örgüt" olma gibi bir siyaseti bulunmazken, tam da bugün "dört parçada merkezi örgüt" olacağının belirtilmesi, bazı çevrelerde kafa karışıklıklarına yol açsa da, izlenen siyasetlerin kendi sonuçlarına vardırılması bakımından ayrı anlamlar taşımaktadır. Her şeyden önce adındaki Kürdistan ibaresi, Öcalan ve Başkanlık Konseyi için "coğrafi bir ad"dan öte hiç bir anlam ifade etmese bile, buna iyiniyetle inanan, inanmak isteyen kitleleri manipule etmede hala en önemli araç durumundadır. Diğer yandan, dört sömürgeci güçle açıktan ya da dolaylı ilişkiler sürdürülerek ya da onların kontrolü altına girilerek, (önceki yıl yazılan mektuplarda "20 yıllık dostluk"larına dem vurulan Suriye, İran ve Irak'la hiç bir zaman çatışma içinde olunmadığı, keza Türk devleti ile savaşmaktan da vazgeçilip, kendi ifadeleriyle Güney Kürdistan'daki gelişmelerin Türk devletinin çıkarlarına aykırı oldugunu belirtiliyor ve Güneydeki oluşuma karşı Türk devletine yardımcı olabileceklerini belirtiyorlardı) tüm sömürgeci devletlerin "sınırlar"ı ve "toprak bütünlüğü"ne saygılı, "Demokratik Cumhuriyet" adı altında bunlarla bütünleşmeyi esas alan "dört parçada merkezi örgüt" ilan edilmesi, bu dört sömürgeci güce "meydan okuma" falan değil, Kürdistan'ın her parçasında bu dört sömürgeci gücün ortak çıkarları için çalışma vaadidir. Mücadelemize dayatılan bu tuzağı teşhir etmenin ve bozmanın yolu hiç kuşkusuz söz konusu programların aracı olan anlayış ve yapılanmayı tahlil etmekten geçmektedir. Hatice Yaşar, bu gelişmelerden önce kaleme alınmış makalesiyle bir bakıma PKK'nin anatomisine de bir giriş yapmaktadır.

Siyasi gericiliğin tüm kuşatmalarına rağmen Kürdistan Kürtuluş Mücadelesi yeni sürgünleriyle boy atmaya devam ediyor/edecektir.

Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle...

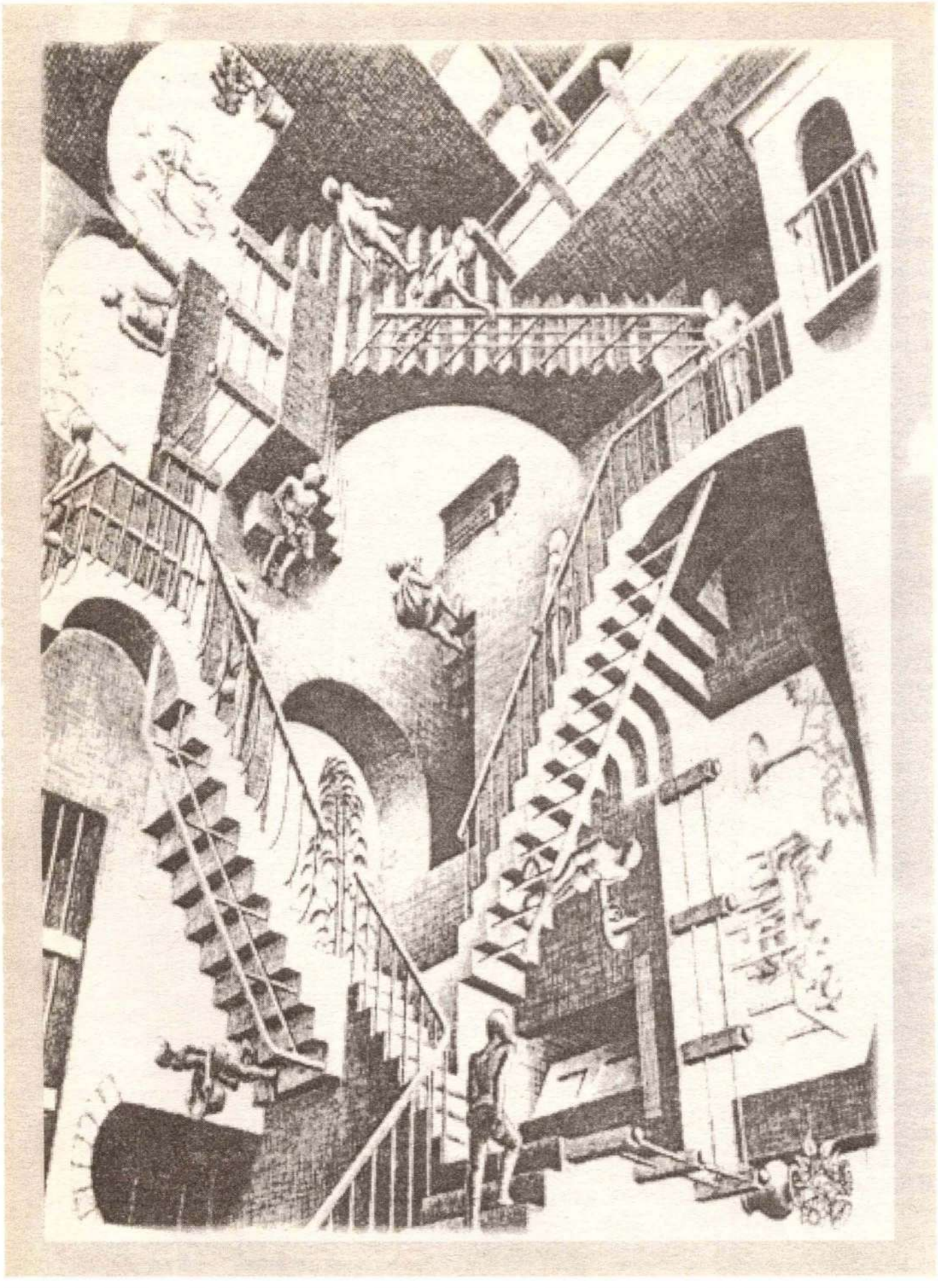

ayın dosyası

Emperyalizm, Bağımlılık ve "Küreselleşme"

1990'lı yıllarla birlikte "küreselleşme", gerek Türkiye gerekse diğer ülkelerde geniş bir tartışma konusu haline geldi. Bu tartışmalar, geniş kitlelerin Seattle'dan Cenova'ya ve değişik Afrika ülkelerine kadar uzanan geniş bir coğrafyada meydanlarda tepkilerini ortaya koymaları ile birlikte yeni bir nitelik kazandı. Önceleri "kaçınılmaz bir süreç" olarak nitelenen "küreselleşme"nin hiç de öyle olmadığı kitlelerin eleştirisinde somut ifadesini bulunca, global kapitalizmin New York Times ve Financial Times gibi sözcüleri "finans kapitalin kontrol altına alınmasının gerekliliğinden" söz ederek, "...sistem mükemmel olmaktan uzaktır, pazar karşıtlarının, genelde yanlış olmakla birlikte endişelerinin bazılarında haklılık payı vardır..." gibi yorumlarda bulunmaya başladılar.

Uluslararası kapitalizmin sözcüleri tarafından "endişe" olarak nitelenen olguların uzun bir listesini yapmak mümkündür: Dünya nufusunun % 2530'u günde 12 dolardan daha az bir gelirle yaşamaya zorlanırken, 1990'lı yıllarda genel olarak bir dizi ülkede büyüme hızı düştü ve yoksulluk giderek büyüyen bir olgu haline gelmiştir. Günümüzde 1.2 milyar civarında olan günde 1 dolardan az bir gelirle yaşamaya çalışan kişi sayısının 2015 yılında 1.9 milyara çıkması beklenmektedir. Liberalizmin örnek modeli olarak tanıtılan Arjantin ve Yeni Zelanda krize sürüklenirken, Microsoft kurucuları Bill Gates ve Paul Allen ile rantçı milyarder Warren Buffet'in sahip olduğu toplam servet, 600.000.000 insanın yaşadığı azgelişmiş 48 ülkenin toplam servetine eşit olmuştur.

"Küreselleşme" üzerine yürütülen tartışmaları anlamak için, öncelikle uluslararası kapitalizmin günümüzdeki işleyiş ve yapısını da kavramak gerekiyor. Yukarıda verilen sayılar, sistem hakkında genel bir bilgi vermekle birlikte, tek başlarına sistemin yapısı ve işlevine yönelik soruları cevaplamada yetersizdirler. Bu ve benzeri verileri somut bir şekilde ve sınıf mücadesi perspektifinden değerlendirebilmek için "küreselleşme" konusunu, emperyalizm teorisi ve emperyalistkapitalist sistemin yirminci yüzyıldaki seyrini belirleyen ana gelişmeler ekseninde incele-

mek gerekmektedir; klasik emperyalizm teorisi ve bağımlılık analizleri ele alınmadan "küreselleşme" sorunsalının anlaşılması da mümkün olmayacaktır.

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarından 1960'lara kadar gelen dönemde neoliberaller, sorgulamaksızın kapitalizm kavramını "gelişme" ile eşanlamlı kullandılar. Neoliberaller ve onların Kautskici izleyicileri için azgelişmiş ülkelerin sorunu, bu ülke topraklarında kapitalizmin yeteri kadar gelişmemiş olması idi. 1960 sonrasında, bir dizi ülkenin ulusal bağımsızlığını elde etmesi ile birlikte "azgelişme" ve "gelişme" üzerine yapılan önemli çalışmalarda, bu neoliberal paradigma red edildi. Ardından neoliberaller de bir "bağımlılık" ilişkisinden söz etmeye başladılar; fakat eski alışkanlıklarından vazgeçmeden sorumluluğu azgelişmiş ülkelere yükleyerek.

Emperyalizmin dünya çapında azgelişmişliğin gelişmesinden sorumlu olduğu neredeyse herkes tarafından tanınan bir gerçeklik haline geldiğinde neoliberaller boş durmadılar ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünün yarattığı fırsattan da faydalanarak, "küreselleşme" kavramını piyasaya sürdüler. "Küreselleşme" kavramı ile eski paradigma yeniden canlandırıldı ve "kapitalizm" ve "gelişme" kavramları bir kez daha birbirleriyle özdeşleştirildi. Üçüncü dünya ülkelerine, "ABD'nin kalkınma modelini örnek alarak serbest piyasa ekonomisi ve global kapitalist pazarlar ile bütünleşmeyi esas almaları" söylendi.

Bu bakımdan "küreselleşme"yi, "emperyalizm" ve "bağımlılık" teorileri bağlamında ele almak gerekir. Ancak böyle bir analiz, bazı temel kavramları yeniden gözden geçirmemizi de gerektirmektedir. Zira, klasik emperyalizm teorisi içinde "gelişme" ve "azgelişme" gibi konuların kapsamlı bir şekilde ele alınmamış olması ve konuya ilişkin kimi tartışmaların da sık sık çıkmaz sokaklarda sıkışması, sorunu daha da karışık hale getirmektedir. "Emperyalizm" ve "bağımlılık" teorileri ile ilgili açıklayıcı bilgiler, bu yazının çerçeve metni olarak ekte verilmiştir.

Kavram Olarak "Küreselleşme"

Genel olarak ekonomik, politik ve kültürel alanları içermekte olan "küreselleşme" kavramına ilişkin değişik tanımlar yapılagelmektedir. Kendisini bir "reformcu" olarak tanımlayan ve mevcut bazı sonuçlarına itiraz etmekle birlikte "küreselleşme" savunucuları arasında yer alan Jan Aart Scholte, "küreselleşme" kavramının en azından beş değişik tanımlamasının yapılabileceğini, bu tanımlamaların birbirleriyle bağlantılı olduğunu ve aynı alanları kapsadığını belirtir. (Globalazition, A Critical Introduction/Küreselleşme, Eleştirel Bir Sunuş, 2000, Hempshire, New York; Palgrave)

Buna göre, ilk tanımlamada "küreselleşme", "uluslararasılaşma" kavramı esas alınarak açıklanmaktadır; "global" ya da "küresel" ülkeler arasındaki sınır ötesi ilişkileri ifade etmek için kullanılan uluslararasılaşma kavramı ile eş anlamlı bir terimdir; "küreselleşme", uluslararasılaşmanın yoğunlaşması ve ülkelerin birbirine bağımlılığın giderek artması anlamına gelmektedir.

İkinci tanımlamada "küreselleşme", liberalleşme politikaları ile eşanlamlı kullanılmaktadır. "Küreselleşme" burada, hükümetlerin uyguladığı kısıtlamaların kaldırılarak "açık" ve "sınırları olmayan" bir dünya pazarı yaratılması anlamına gelmektedir. Gümrük duvarlarının kaldırılması ve sermayenin serbestçe dolaşımının sağlanması, bu türden bir "küreselleşme"nin örnekleri olarak gösterilmektedir.

Üçüncü tanıma göre "küreselleşme", evrenselleşme kavramı ile eş anlamlıdır. Burada "küreselleşme" terimi, dünyaçapında değişik ürün ve kültürlerin bir araya gelmesidir. Otomobilin hemen hemen dünyanın her köşesine yayılması ile Çin, Hint ve kebab lokantalarının birçok ülkede yaygınlaşması, bu türden bir "küreselleşme"ye örnek olarak gösterilmektedir.

Dördüncü tanımlamada "küreselleşme", emperyalizm, özellikle de Amerikan kapitalizmi ve modernleşme ile eş anlamlı olarak kullanılmakta-

dır. Bu fikre göre, modernleşmeyi ifade eden değerler (kapitalizm, rasyonalizm, sanayileşme, bürokrasi, vb) bütün dünyaya yayılarak, diğer toplum biçimlerini ve kültürleri yok etmektedir. Burada "küreselleşme", Mc Donalds, Hollywood ve CNN'in emperyalizmi olarak tanımlanmıştır. Martin Khor'a göre, "küreselleşme", Üçüncü Dünya'nın bir kaç yüzyıldır sömürgecilik olarak tanımladığı olgunun yeni adıdır. (Khor, Globalisation: Implications for Development Policy/Küreselleşme: Kalkınma Siyaseti Açısından Anlamları, Third World Resurgence, Sayı 74, 1996)

Beşinci tanımlamada ise "küreselleşme", ülkeler arasındaki sınırların ortadan kalkması ya da sınırların aşılması ile özdeş olarak tanımlanmaktadır. "Küreselleşme" sürecinde ulusdevletler zayıflamakta, coğrafyalar yeniden belirlenmekte ve sosyal mekan artık ülkelerin sınırları ve aralarındaki uzaklık esas alınanarak tanımlanmamaktadır.

İlk dört tanımlamayı reddederek, "küreselleşme"nin sınırların aşılması anlamına geldiğini ileri süren Scholte, ekonomik ve politik alanlarda yaşanan gelişmeleri örnek göstererek, "küreselleşme"nin ekonomik faaliyetlerin yapısını değiştirdiğini, bunun bir sonucu olarak firmaların, küresel olarak düşünmek ve hareket etmek zorunda olduklarını, teknoloji, ulaşım ve bilgiişlem alanlarında gerçekleştirilen ilerlemelerin, ne üretildiği ve nasıl üretildiği hususunu değiştirdiğini, bundan dolayıdır ki, global ekonominin, bilgiye dayalı, postendüstriyel ya da hizmet ekonomisi olarak tanımlanmakta olduğunu ileri sürmektedir.

Scholte, "küreselleşme"nin değişikliklere yol açtığı ikinci alanı ise "yönetim" olarak nitelemekte ve bu alandaki politik gelişmenin, ulusdevletin kaderi ile ilgili olduğunu belirterek, "küreselleşme" sonucu devletlerin bağımsızlıklarını yitirdiklerini ve bir "yok olma" ya da bir "gerileme" sürecine girdiklerini iddia etmektedir. "Küreselleşme" döneminde IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların "global yönetim organları" haline gelmekte olduğunu, global firmalar ve sivil toplum kuruluşlarının ise, çeşitli düzenlemelerin yapıldığı bu sürecin araçları rolünde olduklarını

Klasik Emperyalizm Teorilerine Genel Bir Bakış

1. Karl Marx

Marx, kapitalizm ve gelişmi ile ilgili kuramlarında, Avrupa kapitalizminin kapitalizm öncesi toplumlar üzerindeki etkilerini de ele aldı. İngiliz kapitalizminin dünya çapında yayılmasının bir sonucu olarak, kapitalist olmayan toplumların tahrip edileceğini ve bunun yanısıra kapitalizmin, Avrupa dışında gelişmesinin koşullarını oluşturacaşını öne sürdü. Avrupalı olmayan ülkelerin, uzun da olsa, zaman içinde geriliklerini aşarak kapitalist dünya pazarı içinde yerlerini alacakları tesbitinde bulundu..

Sömürgecilikle ilgili yazılarında genel bir sömürgecilik tanımlaması yapmamakla birlikte Marx, özellikle İrlanda ve Hindistan üzerine yazılarında bu konuda kapsamlı değerlendirmelerde bulundu.

Hindistan ile ilgili yazılarında Marx, İngiltere'nin Hindistan ekonomisini nasıl tahrip ettiğini belirledi: "İngiliz kapitalistleri, Hint tekstil ürünlerini Avrupa pazarlarında rekabet edemez hale getirdi, tekstil ürünlerinin merkezleri olan bölgeler gerilerken Hindistan'ın sömürgeleştirilmesi tamamlandı. Hindistan'ın yerli endüstrisini tahrip eden İngiliz kapitalistleri, Hint toplumsal kurumlarını yıkma görevini de üstlendi."

Marx, kapitalizmin Hindistan'da kitlesel yoksulluğa yol açarken, aynı zamanda kapitalist gelişmenin ön koşullarını yarattığını da öne sürdü. Ancak, bu gelişmenin yarattığı fırsatlardan herkesin yararlanması için Britanya'nın hakimiyetinin sona erdirilmesi ya da Britanya proleteryasının burjuvazi'yi alaşağı etmesi gerektiğine dikkat çekti..

Daha sonraki bazı Marksist yazarlar, Marx'ın "Hindistan'ın büyük bir sanayileşmiş ülke haline geleceği" şeklindeki varsayımının gerçekleşmediğini vurgulayarak, sömürgeciliğin 'ilerici' yanı olarak tanımlanan altyapı yatırımlarını (tren yolları..vb) eleştirel bir bakış açısından yeniden ele aldı.

savunan Scholte, "küreselleşme" koşulları altında "egemenlik" kavramının yeniden yorumlanmasının kaçınılmaz olduğunu ve "küreselleşme"nin, devletlerin varlığını ortadan kaldırmadığını, fakat fonksiyon ve biçimlerinin yeniden tanımlanmasına yol açtığını öne sürmektedir.

"Küreselleşme" ve "uluslararasılaşma" arasındaki farklılığa dikkat çekerek, "uluslararasılaşma"nın devletler arasında uluslararası düzeyde yoğunlaşan ilişkilere işaret ettiğini, "küreselleşme" kavramının ise devletlerin sosyal faaliyet alanlarını belirleyen sınırların ortadan kalkmasını ifade ettiğini savunan Scholte, "küreselleşme"nin, ulusal toprakların ortadan kalkması ya da insanlar arasındaki sınırları aşan ilişkilerin büyümesi ve böylece sosyal alanların yapısında köklü değişikliklerin meydana gelmesi olduğunu; sosyal faaliyet alanlarının ulusal sınırlar içinde değil de, sınırları ortadan kaldıran bir süreçte yeniden belirlendiğini, diğer bir deyişle, sosyal alanların yeniden belirlenmesinin, merkez ile çevre arasındaki ilişkinin karakterini yeniden biçimlendirdiğini iddia etmektedir.

"Küreselleşme" kavramının "uluslararasılaşma" kavramı ile karıştırılmaması gerektiği hususunda Paul Hirst ve Grahame Thompson da şunları söylemektedirler: "Küreselleşmiş bir ekonomi, uluslararası ekonomiden farklı ve ideal bir tiplemedir. Böylesi bir küresel sistemde ulusal olarak farklı ekonomiler, uluslararası ilişkiler ve işlemler vasıtasıyla özümsenir ve yeniden birbirine bağlanır. Uluslararası ekonomi ise, bunun tersine olarak, halen hakim olan ulusal ekonomiler düzeyinde belirlenen bir biçimdir ve uluslararası olgusu, ulusal ekonomilerin farklı ve değişik performanslarının sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası ekonomi, ulusal düzeydeki fonsiyonların bir toplamıdır." (Paul HirstGrahame Thompson, Globalization in Question/Gündemdeki Küreselleşme, 2000, Cambridge, Oxford; 2. baskı, Polity, s. 8)

"Küresel" bir ekonominin varlığını doğrulamak için hiç bir ekonomik veri sunmayan Scholte ve benzerleri, "küreselleşme"yi "teknolojik

Bununla birlikte, Paul Baran ve Samir Amin, Marx'ın kapitalizmin kapitalist olmayan toplumları yok ederek gerek insan gerekse doğal kaynakları gelişmiş ülker lehine sömüreceği şeklindeki belirlemelerini esas alarak, kapitalizmin gerici özelliklerine dikkat çektiler.

Marx, İngiltere ile karşılaştırıldığı zaman İrlanda'nın geri kalmışlığı ve sefaletini, İngiltere'nin baskı ve sömürüsü ile açıklamıştı. İrlanda ve İngiltere'de kapitalizmin gelişimi esas olarak aynı yolu izledi, her iki örnekte de, köylüler toprak sahibi aristokratların yararına olarak topraklarından atıldı ve kapitalist çiftlikler yaratıldı. Ancak, "İrlanda ne zaman sanayileşmeye başladıysa çökertildi ve yeniden sadece tarımla uğraşan bir topraga döndürüldü." Gümrük tarifalerinin olmaması nedeniyle İrlanda'nın İngiltere ile rekabet halinde olması mümkün değildi. Marx'a göre, İrlandalılar, kendi kendini yönetim ve bağımsızlık, toprak reformu ve İngiltere'ye karşı gümrük duvarları kurulmasını esas almalıydılar. (MarxEngels; On Ireland/İrlanda Üzerine; der. 1971; Lawrence and Wishard Press; s:132)

Hindistan ve İrlanda örneklerinde sömürge olmak durumunu inceleyerek, zengin ulusları fakir uluslardan ayıran Marx, ayrıca hakim durumdaki sermaye ile kapitalizm öncesi bölgeler arasındaki ilişkiyi de vurguladı.

Klasik Marksist emperyalizm teorisi'ni, anlamak için Hilferding, Buharin ve Lenin'in bu konudaki kapsamlı çalışmalarına bakmak gerekiyor. Ancak, bu konuda önemli çalışmalar yapmış olan Rosa Luxemburg'un katkılarını da ayrıca ele almak gerekir.

2. Rosa Lüxemburg

R. Lüxemburg, 1913'den itibaren sermaye birikimi sürecini açıklamak için emperyalizm teorisini geliştirmeye başladı. 1913'de yayınlanan Kapitalakkumulation (Sermaye Birikimi; ing. The Accumulation of Capital; 1951 London; Routledge) ve 1915'de yayınlanan Kapitalakkumulation –eine gegen

devrim" ya da "sosyal ilerleme" kavramları ile özdeşleştirmekte ve kapitalizm ile gelişmeyi eş anlamlı kavramlar olarak belirlemektedirler.

Hemen belirtelim ki, "küreselleşme" kavramının, "uluslararasılaşma", "liberalleşme", "emperyalizm" ya da "modernleşme" kavramları ile eşanlamlı olarak kullanıldığında ideolojik bir söylem olma niteliği daha açık ortayaçıkmaktadır. Nitekim, "emperyalizm ya da liberalleşme politikalarının faydaları"ndan bahsederek, "dünyanın yeni birçağın eşiğinde olduğu" ileri sürüldüğünde, bunun şüpheyle karşılanma olasılığıçok yüksektir. Ancak, "emperyalizm" teriminin yerine "küreselleşme" kavramı geçirildiğinde, "küreselleşme"nin (dolayısıyla emperyalist kapitalist sistemin) "insanlığa yararlar getiren, ekonomik ve sosyal kalkınma vaat eden" "yeni" bir sistem olduğu daha kolay propaganda edilebilmektedir.

Nitekim, kapitalizmin gelişmesinin bir önceki evresinde azgelişmişliğin sorumlusu olan emperyalist sistemin, şimdilerde "küreselleşme" adlandırmasıyla "gelişmenin motoru" olarak nitelendiği görülmektedir. Milyonları yoksulluğa sürükleyen ve barbarlık ilişkilerini yoğunlaştıran bir sistem, başka bir isim altında kitlelere "kurtarıcı" olarak sunulmakta, hatta eskiyeni bazı "sosyalist"ler de bu neoliberal koroya eşlik etmektedirler.

Oysa Rosa Lüxemburg'un da belirttiği gibi, bir dünya sistemi olarak kapitalizm dünyanın sorunlarına çözüm getirmekten uzaktır. Uluslararası tekellerin rolünün giderek arttığı ve merkezde yer alan ülkeler ileçevre ülkeler, dünya çapında ezilen emekçi sınıflar ile ezenler arasındaki uçurumun giderek derinleştiği bir ortamda, "kapitalizm" ve "gelişme"nin nasıl olup da birbirine eşanlamlı kavramlar olarak sunulabildiklerini sorgulamak gerekir.

Küreselleşme Sisteminin Ana Aktörleri: Çok Uluslu Korporasyonlar

"Küreselleşme" tezinin savunucularına göre, çok uluslu firmalar, üretim merkezlerini kâr oranlarının yüksek olduğuçevre ülkelere kaydırarak, kelimenin gerçek anlamında "çok uluslu firma-

kritik (Sermaye Birikimi: Bir Karşı Eleştiri; ing. The Accumulation of Capital: an AntiCritique; 1972 New York; Montly Review Press) yapıtlarında kapitalizmin yalnızca saf bir şekilde değil, fakat kapitalist olmayan sistemler ile birlikte varlığını sürdürdüğünü; kapitalizmin, kapitalist olmayan toplumlarla çevrili bir dünyada geliştiğini ve kapitalist firmaların rekabet nedeniyle bu ekonomilerle ticari ilişkiler içine girerek, sonuçta bu ekonomileri yıkacağını öne sürdü.

Accumulation of Capital'de Lüxemburg şu tesbitte bulunuyordu: "Propoganda silahına sahip kapitalizm bütün dünyaya yayılma ve diğer ekonomileri yok etme eğiliminde olan ve kendisine karşı hiç bir rekabete tahammül etmeyen ilk ekonomi biçimidir. Aynı zamanda, toprak ve araç olarak diğer ekonomik sistemlere ihtıyaç duyan, kendi başına varlığını sürdüremeyecek olan ilk ekonomi biçimidir. Evrensel bir hale gelmeye çalışmakla birlikte, gerçekte, bu eğilim yüzünden çökecektir çünkü içsel olarak evrensel bir üretim biçimi haline gelme yetisine sahip değildir" (s. 467)

Lüxemburg'un yukardaki satırları, "küreselleşme" tartışması içinde de önemli bir yere sahiptir. Zira Lüxemburg, kapitalizmin global bir sistem olarak insanlığın sorunlarına cevap veremeyeceğinin altını çizmektedir. Lüxembug'un "ya sosyalizm, ya barbarlık" olarak ifade ettiği ikilem günümüzde de güncelliğinden hiç bir şey kaybetmemiştir.

Lüxemburg'un, kapitalizmin, gelişmesi için kapitalist olmayan bir çevreye ihtiyaç duyduğu yönündeki tezi, Buharin ve diger yazarlar tarafından red edildi. Ancak Lüxemburg'un, kapitalizmin tarihsel olarak kapitalist olmayan bir ortamda geliştiği ve Avrupa medeniyetinin, Avrupalı olmayan ve gelişimlerinin değişik evrelerinde bulunan medeniyetler tarafından çevrildiği, sermaye birikiminin de böyle bir çerçeve içerisinde gerçekleşeceği şeklindeki tespiti yaygın olarak kabul gördü.

Lüxemburg, kapitalizmin, kapitalist olmayan ülkelerin doğal ekonomilerini, ham madde kaynaklarını ve topraklarını ele geçirerek, iş gücünü satmaya zorlanacak bir emekçiler ordusu ve meta eko

lar" haline geleceklerdir. Böylelikle, emperyalist tekellerin yatırımları sonucunda çevre ülkelerin sanayileşerek, Batı ülkelerinin gelişme düzeyini yakalayabilecekleri vaaz edilir. Buradan varılan sonuç ise, "küreselleşme"nin merkez ile çevre arasındaki uçurumu derinleştirmediği, tersine bunun azaltılması ve giderek ortadan kaldırılması anlamına geldiğidir.

"Küreselleşme" savunucularının çok uluslu korporasyonlara kendilerinde olmayan nitelikler yüklemeleri karşısında, öncelikle çok uluslu tekellerin dünya p zarı içinde oynadıkları rolün artmasının ne anlama geldiği üzerinde kısaca durmamız gerekir.

1990 ortalarında, 45.000 ana çok uluslu şirket, 280.000 bağlı kuruluşu kontrol ediyordu. Bu şirketlerin % 87'sine tekabül eden 39.150 firmanın merkezleri ondört OECD ülkesinde idi. 1996 yılında, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının toplamı 3.2 trilyon dolardı ve bu yatırımları temsil eden firmaların toplam cirosu 7 trilyon dolardı. Bu rakam, 5.2 trilyon dolara tekabül eden toplam dünya ticaret değerinden fazlaydı. Yüz büyük çok uluslu şirket, dünyadaki yabancı sermaye yatırımlarının % % 20'sine s hipti ve 1995 yılında 6 milyon işçiyi istidham etmekteydiler. (Hirst and Thompson, 2000)

Emperyalizm aşamasının belirleyici unsurları olan çok uluslu firmalar, dünya çapında sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıktılar. Ancak, bunlar aynı zamanda ulusal firmalardır, kapitalisttirler ve kapitalist dünya pazarının kurallarına uygun olarak hareket ederler.

Batılı kapitalist ülkelerde doğup gelişen çok uluslu tekellerin çoğunluğu ABD kökenlidir. Bu tekellerin yönetim kurullarında metropolde yaşayan beyaz ya da Japonyalı işadamları ezici bir çoğunluğa sahiptir. Çok uluslu tekellerin uluslararası niteliğini saptamak üzere yapılan bir araştırmada, 100 büyük şirket incelendikten sonra, bunların bir tekinin bile gerçek anlamda "küresel" ya da "vatansız" olar k nitelenemeyeceği saptandı. Başka bir araştırmada yalnızca bir şirketin (İngiltere'nin

nomisi yaratarak, ticaret ve tarımı birbirinden ayırarak tahrip edeceğini belirtti. Bundan d ha önemli olmak üzere Luxemburg, "şiddet kullanımı", "dolandırıcılık" ve "devlet gücü"nün, ilkel sermaye birikiminin sağlanması sürecinin doğal bir parçası olduğunu, ancak bu elementlerin, kapitalizmin geçmişine ait pişmanlık duyulması gereken talihsizlikler olarak görülmemesi gerektiğini ve kapitalist ve kapitalist olmayan toplumların karşılıklı içiçe geçtiği biçimlerde bu durumun yaygın olarak mevcut olduğunu vurguladı.

Lüxemburg ile Lenin'in emperyalizme ilişkin görüşleri arasındaki temel farklılık, Lüxemburg'un "kapitalist ekonomilerin içine kapalı, tecrit edilmiş bir sistem içinde gelişemeyeceği" tespitine dayalıdır. Lüxemburg'a göre, iç pazarlardaki sermaye birikimi kapitalizmin gelişimini sağlamak bakımından yetersizdir; kapitalist sistemlerin varlıklarını sürdürebilmeleri için ülke içi ve dışında kapitalist olmayan pazarlara açılmaları gerekir. Bu tanıma göre emperyalizmin görevi diğer ülkelerdeki kapitalist olmayan bölgelerin fethedilerek, kapitalist pazarın bir parçası haline getirilmesidir. Uzun vadede tüm bölgeleri hakimiyeti altına alan kapitalist sistem, yeni pazarların açılması imkansız hale gelince ölümcül bir krize girecektir.

Lenin, 1897'de kaleme aldığı ve Rusya'da kapitalizmin gelişiminin imkansız olduğunu iddia eden halkçıları hedef alan Ekonomik Romantizmin Niteliği (ing. A Characterization of Economic Romanticism) ve 1908'de yazdığı Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi (Türkçe'de,1988; Sol Yayınları) Öyle zannediyorum ki Lenin bu calismasini 1898 ya da 99 tarihlidir, bir daha gözden gecirin..kitaplarında, kapitalistlerin yabancı pazarlara ihtiyaç duyduklarını, ancak, bunun kapitalist sistemin mevcutiyeti sorunu ile bir ilgisinin olmadığını, bu iki konuyu birbiriyle birleştirmenin anlamsız olduğunu belirterek, kapitalist ülkelerin yabancı pazarlara ihtiyaç duymalarının nedeninin, kapitalist sistem altında üretimin tıkanması değil, kapitalist üretimin özü itibarı ile sınırsız yayılmayı hedeflemesi ol

kimya devi ICI) kendi toprakları dışına doğru hareket ettiğinin görüldüğü belirtildi. (Linda Weiss, The Myth of the Powerless State/Güçsüz Devlet Miti, 1998 Ithaca, New York, Cornell University Press; Hirst and Thompson, 2000; Kenneth N. Waltz, Globalization and Governance/Küreselleşme ve Yönetim, Columbia University PS Online, www.mtholyoke.edu). Mal varlığının ağırlıklı kısmının, araştırma ve inceleme departmalarının bulunduğu ülkelere, mal sahipliği ve yönetim alanlarına bakıldığında söz konusu tekellerin ait olduğu ülkenin önemi daha da belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Çok uluslu firmalar ile sanayileşmiş batı ülkeleri arasındaki ilişkinin günümüzde aldığı biçime bakıldığında, sözü edilen şirketlerin merkezdeki ülkelerden bağımsızlaşmak bir yana, yeni dünya pazarlarının açılması sürecinde bu ülkelere bağımlılıklarının daha da arttığı ve devletlerarası kuruluşlar aracılığıyla gelişmekte olan ülkelerin pazarlarının bu dev tekellere açıldığı görülür.

Öte yandan, "küreselleşme" kavramının oldukça sıklıkla kullanıldığı bu dönemde fiiliyatta daha çok, merkez ülkeler çevresinde bir tür "bölgeselleşme"nin yaşanıyor olması da bu bağlamda değerlendirilebilir. Gerek ABD, gerekse Avrupa ve Japon emperyalistleri, kendi ekonomik ve siyasi bölgelerini genişletmek amacıyla bölgesel birlikler kurma yoluna gitmektedirler. Avrupa Birliği'nin ekonomik bir ortak pazar birliğinden, giderek siyasi bir kurumlaşmaya yönelmesi, ABD Doları'na karşı kendi ortak para birimini devreye sokuyor olması ve hatta Nato'dan ayrı bir silahlı güç oluşturma hazırlıkları, keza 1994'de yürürlüğe giren ve ABD, Kanada ve Meksika'yı tek bir ticaret bölgesi altında birleştirmeyi öngören NAFTA anlaşması, bu sürecin örneklerinden sayılabilir. Sovyetler Birliği'nde kapitalist restorasyonun gerçekleştiği yıllarda ABD emperyalizminin gerileme içinde olmasına da bağlı olarak, Avrupa ve Japonya'nın öncelikle kendi coğrafi bölgelerine yakın yerlerde etki alanlarını arttırma çabaları, "bölgeselleşme" sürecini de hızlandırmıştır. Bu durum, aynı zaman-

duğunu vurguladı. Lenin'e göre, yabancı pazarlara duyulan ihtiyaç, matematik bir şekilde kapitalizmin gelişmesine sınır konulması ile açıklanamazdı. Lenin bu "gerekliliği", tarihsel koşullar, kapitalizmin gelişim dinamiklerinin anlaşılması ve kapitalist işletmelerin işleyişleri hakkındaki somut bilgilerle açıkladı.

R.Hilferding

Klasik emperyalizm teorisi, önemli ölçüde Hilferding, Buharin ve Lenin'in çalışmalarıyla şekillenmiştir. Hilferding'in 1910'da yayınlanan Finance Kapital adlı kapsamlı eseri esas olarak gelişmiş kapitalist ülkelerin gelişimlerini inceliyordu. Hilferding, sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesiyle ilgili olarak Marx'ın tahlillerinden yola çıkarak, Almanya ve merkezi Avrupa'da sermayenin merkezileşmesinin aldığı biçimleri ele aldı. Hilferding'e göre rekabet, tekellerin yaratılması ve küçük firmaların tekellerin kontrolü altına girmesi sonucunu veriyordu. Bu süreçte mali sermaye, sanayi sermayesi ve ticari sermaye sıkı bir şekilde birbirine bağlanıyor, ortaya çıkan hiyerarşik sistem içinde bankalalar belirleyici bir rol oynuyordu.

Hilferding, sermayenin merkezileşmesi sürecinde bankaların oynadığı önemli rolü vurgulayarak, sanayi ve mali sermayenin birleşmesi sonucunda "finans kapita"lin doğduğunu yazdı. Bankaların sermayelerinin arttığı, fakat sanayi yatırımlarının gerilediği bir ortamda bankalar, fiilen doğrudan üretim süreci içerisinde yatırım yapmaya zorlanıyorlardı. Ortaya çıkan tekeller, bir yandan kendi pazarlarını gümrük tarifeleri ile korurken, diğer yandan da dünya pazarlarının fethine yöneliyor, bunu yaparken de finans kapital ile birlikte hareket ediyordu.

da değişik emperyalist merkezlerdeki çok uluslu tekellerin birbirleriyle olan ilişki ve rekabetlerinin aldığı pozisyonlara da bağlı olarak, hem Avrupa ve Japonya emperyalistlerinin soğuk savaş döneminden kalma ABD vesayetinden çıkma eğilimini, hem de dünya pazarlarının bu temelde yeniden paylaşımına dayalı bir rekabet dönemini de yansıtmaktadır. Son on yıllık dönemde bu merkezlerde gözlemlenen büyük ölçekli sermaye hareketlerine bakıldığında da gözlemlenen, (Alman Daimler Benz ve Amerikan Chairsler birleşmesi ayrı tutulursa) bankacılıktan otomotiv ve kimyaya kadar pek çok alanda, farklı bölgeler/kıtalarda yer alanların değil de, çoğunlukla bu bölgeler içindeki dev tekellerin birleşerek daha büyük tekeller oluşturma yoluna gitmeleri olgusu da bu temelde değerlendirilebilir.

Emperyalist merkezlerdeki ve bağımlı ülkelerdeki bazı neo liberal yazarlar, bu gelişmeler karşısında, az gelişmiş ülkelerin "küreselleşme" trenini kaçırmamaları için bu bloklardan birine girmelerinin zorunlu olduğunu öne sürmeye başladılar. Benzer görüşler, Türkiye'de de değişik kişiler tarafından dile getirildi. Örneğin, "Türkiye küreselleşmeye AB ile girmeli" diyen Soli Özel (Karizma Dergisi, Sayı 4), Türkiye'nin ancak bu şekilde dünya kapitalizmi ile bütünleşebileceğini ya da kapitalist gelişmenin sağlanabileceğini öne sürmekteydi.

Neo liberal yazarlara göre, dev şirketler iç pazara yönelik sanayi yatırımlarından, ihracata yönelik sanayi yatırımlarına doğru bir geçiş gerçekleştirecekler ve böylece, merkez ve çevrede yer alan ülkeler arasındaki eşitsiz rekabet koşulları ortadan kaldırılabilecektir. NAFTA anlaşmasının imzalanmasından sonra, bir dizi ABD firmasının, işgücünün daha ucuz olduğu ve çevrenin korunmasına dair kuralların esnek bir şekilde uygulandığı Meksika'ya göçü de, bu gelişmeye örnek olarak gösterilmektedir. Ancak, Meksika'nın 1994'den beri süren NAFTA deneyimine bakıldığında, sağlanan gelişmenin merkez ile çevre arasındaki bağımlılığı azaltmak bir yana, daha arttırdığı görülür.

N. Buharin

Buharin, 1915'de yazdığı Imperialism and World Economy (Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi) adlı eserinde Hilferding'in düşüncelerini yeniden degerlendirerek, uluslararasılaşma ve ulusallaşma, giderek artan uluslararası birbirine bağımlılık ve dünya pazarının ulusal bloklar şeklinde bölünmesini konularını inceledi. Buharin'e göre bu iki element arasındaki çelişki kapitalist sistemi savaşa ve çöküşe sürüklüyordu. Buharin, bu ayırımı yaparak üretimin sosyal niteliği ile özel mülkiyet arasındaki çelişkiyi, uluslararasılaşma ve ulusal devlet arasında çelişki olarak yeniden tanımladı. Uluslararası piyasalarda rekabet etmek zorunda olan firmaların ulusal düzeyde birleşmek zorunda olduğunu vurgulayan Buharin bu yönelimin sonuçlarını şöyle özetledi; "organizasyon süreci ve yoğunlaşmanın çeşitli biçimleri birbirlerini harekete geçirerek ulusal ekonominin tümünü, mali krallar ve kapitalist devletin kontrolu altında olan dev bir birleşik ticari yapıya dönüştürme yönünde güçlü bir eğilim yaratıyor, bu yapı ulusal pazarı kontrolu altına alıyor... Bu noktadan hareketle dünya kapitalizmi, günümüzde şu özelliklere sahiptir: bir kaç içiçe geçmiş, organize ekonomik yapı ('büyük medeni iktidarlar') bir yanda ve yarı tarıma ya da tümüyle tarıma dayalı azgelişmiş ülkeler bir yanda." (Bukharin, Imperialism and World Economy; İng. Çev. 1987 London; Merlin Press; s. 7374)

Keza, emperyalizmi finans kapitalin politikası olarak tanımlayan Buharin, "(emperyalizmin) finans kapitalin yapısını sahiplendiği; dünyayı finans kapitalin hakimiyeti altına soktuğu; eski kapitalizm öncesi biçimler ya da eski kapitalist üretim ilişkileri yerine finans kapitalin üretim ilişkilerini geçirdiğini" belirtti. (IWE; s. 114)

Lenin

Lenin'in Emperyalizm, Kapitalizmin En yüksek Aşaması adlı eserinde, emperyalizm kavramını şu şekilde tanımladı:

NAFTA Deneyiminin Sonuçları

Meksikalı sendikacı Carlos Salas tarafından yazılan 'The impact of NAFTA on wages and incomes in Mexico (NAFTA'nın Meksika'daki ücretler ve gelirler üzerindeki etkisi, 2001) bir rapora göre, 1994 yılında yürürlüğe giren NAFTA, Meksika'da bir dizi değişikliğe yol açtı; Meksika'nın ABD'ye ihraç ettiği ürünler, dolayısıyla ABD ile arasındaki ticaret açığı ortadan kalktı. Ancak, aynı dönemde Meksika, dünyanın geri kalan ülkeleriyle giderek büyüyen bir ticaret açığına sahip oldu. Gerçekte, Meksika'nın dünyanın diğer ülkelerinden ithal ettiği net ürünler, ABD'ye ihraç ettiği net ürünlerden fazlaydı. İmalat sanayinin gerçekleştirdiği ihracatlar, 1994'den itibaren yılda %16 artarak büyüdü. Ancak, ihraç edilen ürünlerde yüksek oranda ABD ve diğer ülkelerden ithal edilen parçalar kullanılmaktaydı. Aynı dönemde ithal edilen sanayi ürünlerinin oranı ise, yılda % 18.5 büyümüştü. Bu rakamlar, Meksika'daki gelişmenin pek de göründüğü gibi olmadığını, Meksika'nın ticaret açığının giderek büyümesi sonucu yeni bir ekonomik krize girilmesinin her an mümkün olduğunu işaret etmektedir.

Diğer yandan, söz konusu ihraç ürünleri "Maquiladora" adı verilen, ABD sınırına yakın fabrikalarda üretilmektedir. NAFTA anlaşması altında giderek büyüyen bu fabrikaların Meksika ekonomisine bağımlılıkları, dolayısıyla da Meksika ekonomisine ve gelişmesine katkısı oldukça sınırlıdır. İşçi ücretleri, ek yardımlar ve diğer sosyal haklar ise kasıtlı olarak sınırlandırılmıştır.

NAFTA sonrası resmi işsiz sayısında düşme olduğu gözlendi. Ancak, resmi rakamlardaki bu düşme, esas olarak Meksika'da herhangi bir işsizlik sigortası olmamasına da bağlıydı; yani, herhangi bir işsizlik sigortasının olmayışından dolayı işçiler, çok düşük ücretlerle çalışmaya zorlanmaktaydılar. Örneğin, Maquiladoralarda çalışan işçilerin maaşları, ikramiyelerle birlikte haftalık 28 ila 45 dolar arasındaydı ve bu ücretlerle bir işçi ailesinin geçinebilmesi olanaksızdı. Keza Meksika

"(1) Üretimde ve sermayede görülen yoğunlaşma öyle yüksek bir gelişme derecesine ulaşmıştır ki, ekonomik yaşamda kesin rol oynayan tekelleri yaratmıştır; (2) banka sermayesi sanayi sermayeyle kaynaşmış, ve bu "malisermaye" temeli üzerinde bir malioligarşi yaratılmıştır; (3) sermaye ihracı, meta ihracından ayrı olarak, özel bir önem kazanmıştır; (4) dünyayı aralarında bölüşen uluslararası tekelci kapitalist birlikler kurulmuştur; (5) en büyük kapitalist güçlerce dünyanın toprak bakımından bölüşülmesi tamamlanmıştır. Emperyalizm, tekellerin ve mali sermayenin egemenliğinin ortaya çıktığı; sermaye ihracının birinci planda önem kazandığı; dünyanın uluslararası tröstler arasında paylaşılmasının başlamış olduğu ve dünyadaki bütün toprakların en büyük kapitalist ülkeler arasında bölüşülmesinin tamamlanmış bulunduğu bir gelişme aşamasına ulaşmış kapitalizmdir." (Emperyalizm)

Burada bir parantezle belirtelim ki, Lenin'in Emperyalizm eseri, esas olarak Kautksy'nin "ultra emperyalizm" teorisini ele alan bir broşür olarak yazılmıştır ve Lenin'in emperyalizm konusundaki tezlerini kapsamlı olarak dile getirdiği bir yapıt olarak görülmemelidir. Örneğin Lenin, yukarıda alıntılanan bölümde belirlediği beş element arasındaki içsel ilişkileri tanımlamamış, keza "emperyalizm" tanımlaması yaparken, tekellerin oluşumunun niçin merkezi bir öneme sahip olduğunu da açıklamamıştı. (Anthony Brewer; Marxist Theories of Imperialism/Marksist Emperyalizm Kuramları; 1989 London, New York; 4. baskı) Ancak 1960 sonrası dönemde, azgelişme ve bağımlılık teorilerini geliştiren yazarlar Lenin'in emperyalizm tahlilinin önemine dikkat çektiklerini vurgulamak gerekiyor. Günümüzde küreselleşme tartışmasını yürüten bir dizi grup da, ister istemez, vardıkları sonuçlar ne olursa olsun, Lenin'in tezlerinin bir değerlendirmesini yapmak zorundadırlar. Bu tezlerin kaleme alışından bu yana geçen sekseni aşkın yılda, dünya kapitalist sisteminde bir dizi değişiklik meydana geldi. Bununla birlikte, tekelci kapitalizmin başta gelen ayırt edici özelliklerini doğru bir şekilde belirlemiş olan Lenin'in emperyalizm teorisi, "global kapitalizm"in içinde bulunduğu evreyi anlamamız için hala oldukça değerli bir teorik çerceve sunmaktadır.

ekonomisi, her yıl bir milyon yeni iş yaratılmasını gerektirmekteydi. Ancak, Maquiladoraların kurulduğu sınır bölgelerindeçalışan toplam işçi sayısı ancak 1.100.000 kişi civarındaydı. Bu fabrikaların Meksika ekonomisine entegre olmamaları veçok düşük ücretler ödemeleri nedeniyle, dönemin Meksika Başbakanı Carlos Salinas Gortari'nin NAFTA anlaşmasının imzalandığı 1994 yılındaki iddialarına karşın Meksika bir "birinci dünya ülkesi" haline gelmemiş, tersine azgelişmişliğin gelişmesi olgusu gözlemlenmişti. (www.epinet.org)

Bunların yanısıra, Maquiadoralarda düşük ücretlerle çalışan işçilerden en fazla üretimi gerçekleştirmeleri talep edilmekte, sert ve oldukça katı disiplin yöntemleri uygulanmakta ve kadın işçiler sık sık cinsel tacize uğramaktaydılar. Bunun bir sonucu olarak bu fabrikalardaçalışan işçilerde 40 değişik hastalık saptanmıştı. Hastalıklar, özellikle ruhsal gerginlikten kaynaklanmaktaydı; başağrıları, görme ve işitme bozuklukları, allerjik problemler, kas ve eklem bozuklukları, nefes yolları hastalıkları, kan dolaşımı ve cilt problemleri oldukça yaygındı. (Six years of NAFTA, A View from inside Maquiladoras/NAFTA'nın altıncı yılı, Maquiladoraların içinden bir bakış, (www.afsc.org)

Meksika'da gizli işşizlik ve düşük ücretle çalışma, 1990'lı yıllardan itibaren giderek arttı. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerde görülen "kırdan şehire göç" olgusu, şehirlerin yaşanacak yerler olmaktan hergün biraz daha çıkmasıyla tersine döndü. 1998'de kendi adlarına çalışanların gelirleri % 40, maaşlı işçilerin ücretleri ise % 25 oranında düştü. Buna paralel olarak seyyar satıcılık ve lokanta gibi aile işletmelerinde ücretsiz olarak çalışanların sayısında önemli bir artış görüldü. Ücret düşüşlerinin en yaygın yaşandığı sektörler imalat, inşaat, ticaret ve iletişim sektörleriydi. 1994'den beri hayat pahalılığı % 247 artarken, son on yıl içerisinde asgari ücret, satın alma gücünün % 50'sini kaybetti. 1991'de % 71 olan maaşlı işçilerin iş gücü içindeki oranı, 1998'de % 61'e düştü.

Lenin'in, "sömürgeci" ve "sömürge" şeklinde iki ana kategori altında tanımlananların dışında, üçüncü bir kategori olarak "bağımlı ülkeler" tespitinde bulunması ile Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi kitabında öne sürelen tezler, yeni dönem emperyalizm teorileri için önemli bir çıkış noktası teşkil etti. Narodnikleri eleştirisinde, Rusya'da kapitalizmiin gelişme hızının yavaş olmasını burjuva sınıfın zayıflığı ve Batı Avrupa ülkelerinin rekabeti ile açıklayan Lenin, Narodniklerin, "Rusya'nın halen kapitalist bir karaktere sahip olmadığı" iddiasına karşı, ekonominin feodal sektörlerinin sanayi sektöründen bağımsız olarak ele alınamayacağını gösterdi. Lenin'e göre, geri kalmış ülkelerde kapitalizmin gelişmesi, basit bir şekilde, kapitalizm öncesi üretim biçimlerinin parçalanmasına indirgenemezdi, "içsel ve dışsal faktörler arasında yer alan karşılıklı bir karmaşık ilişkiler süreci" söz konusu idi.

Lenin'in, kapitalizmin sömürge ülkelerdeki etkisi üzerine öne sürdüğü düşüncelere kısaca bakmakta yarar vardır. Lenin'e gore, "emperyalizmin başta gelen ekonomik temellerinden biri olan sermaye ihracı, rantiye tabakasının üretimden kopuşunu daha da artırır ve denizaşırı bazı ülkelerin ve sömürgelerin emeğinin sömürüsüyle yaşayan ülkenin topuna asalaklık damgasını vurur." (Emperyalizm) Yine Lenin, İngiliz iktisatcısı Hobson'un "O zaman Batı Avrupa'nın büyük kısmı, İngiltere'nin güneyi, Riviera, İtalya ve İsviçre'nin, zenginlerin oturduğu ve en çok turist çeken bölgeleri gibi bir görünüm ve nitelik kazanacaktır: temettüler ve UzakDoğudan gelen kar paylarıyla yaşayan küçük bir zengin aristokrat grubu; biraz daha geniş bir tacir ve serbest meslek sahibi grubu; daha geniş bir uşaklar ve mamul maddelerin sona erdirme işlerinde çalışan işçiler grubu. Ana(belli başlı) sanayi dallarına gelince, bunlar ortadan kalkacak, gıda maddelerinin ve yarımamul maddelerin büyük bir kısmı Asya ve Afrika ülkelerinden haraç olarak gelecektir" yönündeki tesbitlerini onaylayarak, "ihraç edilmiş sermaye, ihraç edildiği ülkelerde, kapitalizmin gelişmesini etkiler, hızlandırır. Böylece, sermaye ihracı, ihracatçı ülkelerdeki gelişmeyi bir parça durdurma eğilimi taşısa da,

Diğer yandan, ABD hükümetinin önderliğiyle yürürlüğe konan NAFTA anlaşması sonrasında, ABD'de 766.030 işçiyi istidham eden kapasite yok oldu. Sendikaların ücret artışı talepleri ile karşılaşan firmalar, fabrikalarını kapatıp Meksika sınırındaki bölgeye göç tehditinde bulunarak ücretleri frenleme ve düşürme yoluna gitti. Bu durum, ABD'deki iş gücünün % 72'sinin ücretlerinde de düşmeye yol açtı ve buna bağlı olarak, şirketler kar oranlarını daha da arttırdı.

Bu ve benzeri uygulamalar, gerek sanayileşmiş ülkelerde, gerekse gelişmekte olan ülkelerde işçi ücretlerinin geriletilmesi, kazanılmış sosyal hakların budanması, yaşam standartlarının düşmesi v.b. birçok sonucu birlikte getirmektedir. Ancak sorun bu kadarla da sınırlı değildir; emperyalist tekeller tarafından gerek ekolojinin, gerekse insan gücünün sömürüsü inanılmaz boyutlara vardırılmakta ve devletlerarası anlaşmalardan alınan yetkilere dayanılarak, hükümetlerin etkili bir şekilde kendilerini kontrol etmesi imkansız hale getirilmektedir.

"Küreselleşme"nin Günümüzdeki Boyutları

"Küreselleşme" ideologlarına göre, gelişmekte olan ülkelerin sermaye birikimi sürecini hızlandırabilmeleri ve yıldan yıla artan istikrarlı bir büyüme hızına sahip olabilmeleri için Amerika'nın izlediği yolu, yani serbest piyasa kapitalizmini ve liberal demokrasiyi kucaklamaları gerekmektedir. Örneğin, bu ideologlardan Thomas Friedman, 1999'da yayınlanan The Lexus and the Olive Tree (Lexus ve Zeytin Ağacı, 1999 New York, Harper Collins) adlı kitabında, uluslararası sermayenin istikrarlı hükümetlere sahip, açık ve dürüstçe işlemlerin yapıldığı ekonomilere akın ederken, bu kurallara uymayan ülkelerden kaçtığını öne sürmektedir. Yabancı sermayeyi çekmek isteyen ülkelerin dengeli bir bütçeye, kontrol mekanizmasının en aza indirildiği ya da ortadan kaldırıldığı bir ekonomiye, yatırım ve ticarete açık bir tutuma ve istikrarlı bir para birimine sahip olmaları gerekti-

bunun, bütün dünyadaki kapitalizmi derinlemesine ve genişlemesine geliştirmek pahasına olduğunu unutmamalı" sonucuna varmıştır. (Emperyalizm)

Lenin'in bu görüşlerini, Buharin ve Hilferding'in, "merkezde bulunan birkaç kapitalist ülkenin ana sanayi sektörlerini kendi topraklarında tutarak dünya kapitalist sistemini içerisindeki egemenlikleri sürdürecekleri" şeklindeki görüşlerinden farklıdır. Aradan geçen zaman içerisinde, emperyalist ülkelerin, tümden asalak ülkeler haline dönüşmediklerini ve Lenin'in öngördüğünün aksine, ana sanayi sektörlerinin azgelişmiş ülkelere taşınmadığını belirtmek gerekiyor. Ernest Mandel'in belirttiği gibi, günümüzde ne zaman içinde sürgit gidebilecek, ne de artan sayıda ülkeye yayılacak bir yarısanayileşme yani kısmi bir sanayileşme sözkonusudur. ''Yarısanayileşme yığılmalı nitelikte değildir, çünkü bağımlıdır"(E.Mandel, ''Yarı sömürge ülkeler ve yarısanayileşmiş egemenlik altındaki ülkeler" makalesi, Ekonomik Kriz ve Azgelişmiş Ülkeler, Mandel ve Frank, sayfa:79 Yazın Yayıncılık, İstanbul,1995)

Lenin'in emperyalizm teorisnde bağımlılık sorununu tartışan Gabriel Palma, 1920 başlarında Lenin ve diğer teorisyenlerin, emperyalizmin kapitalist gelişmeyi durdurabileceğini gördüklerini ancak, sömürgecilik zincirleri kırıldığı zaman, kapitalizmin azgelimiş ülkelerde ilerici bir rol oynayabileceğini varsaydıklarını öne sürmektedir. Ancak, Rusya'nın hiç bir zaman Batı Avrupa'nın bir sömürgesi olmadığını, bağımsızlıklarını kazanan Latin Amerika ülkelerinin ise ABD emperyalizminin hakimiyeti altına girdiğini belirten Palma için bu, antiemperyalist mücadelenin sanayileşme ve özerk kapitalist gelişme için mücadele olarak anlaşılması demekti. (G.Palma; Dependency: A formal Theory of Underdevelopment or a Methodology for the Analysis of Concrete Situations; World Development 6 içinde; 1978; Elsevier Science)

Hemen belirtelim ki, "küreselleşme" olgusunu anlamak için, "sanayileşmiş ülkeler" ile azgelişmiş

ğini belirten Freidman, uluslararası sermayenin nereye yatırım yapıp, nereye yapmayacağının tamamen kendisine bağlı olduğunu; sistemden genel olarak sorumlu bir mercinin olmadığını; şikayet etmek ve protesto girişimlerinde bulunmanın yararsız olduğunu, zira küreselleşmenin bir tercih değil, gerçekliğin kendisi olduğunu savunmaktadır. Doğal olarak, ABD'yi "küreselleşmeyi gerçekleştiren hegemonyacı güç" olarak gören Freidman için "küreselleşme", Amerikan kapitalizminin kutsanması ve dünya ölçeğinde homojen bir ekonomi yaratmak üzere, ABD'nin askeri gücünün korumasında her yere yayılması anlamına gelmektedir.

Ancak, ekonomik "küreselleşme"nin coğrafi sınırları ve sermayenin uluslararası niteliği konularına yakından bakıldığında, "küreselleşme" sürecinde Asya, Afrika, Latin Amerika ve Rusya'nın büyük bölümleri ile Ortadoğu'nun "devre dışı"nda kaldığı gürülür. "Küreselleşme", (ya da onun ekonomik "nimetleri") esas olarak Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Uzak Doğu'ya özgü bir olgu gibidir. Ancak durum bununla da sınırlı değildir. Gerek ülkeler arasındaki bağımlılık ölçülerinden, gerekse tek tek yapılan yatırımların yer ve oranına ilişkin verilerden çıkan sonuç, metropol ve çevre ülkeler arasında giderek büyüyen uçuruma ek olarak, (sanayileşmiş ülkeler de dahil olmak üzere) ülkelerin kendi içlerinde ve hatta aynı şehir içinde bile önemli bölgesel farklılıkların söz konusu olduğudur.

Neo liberal ideologların temel söylemleri arasında yer alan, sermayenin serbest dolaşımının yatırımları dünyanın her yanına yayacağı ve neo liberalizme uyum sağlayacak az gelişmiş ülkelerin, yabancı sermaye yatırımları ve ihracata dayalı bir ekonomik yapılanmayla kapitalist kalkınmayı başarabilecekleri tezi de, mevcut gerçeklikler karşısında boş bir slogan olmaktan öteye gidememiştir. Günümüzde ülkelerin birbirleriyle olan bağımlılık ilişkilerini geçmişteki bağımlılık ilişkileri ile karşılaştıran Kenneth N. Waltz, Globalization and Governance adlı inceleme yazısında, ülkelerin günümüzde bibirleriyle olan ticaretlerine da-

ülkeler arasındaki ilişkinin niteliğini anlamak gerekir. Bu anlaşıldığı oranda, "Yeni Dünya Düzeni" içerisinde "azgelişmiş ülkelerin sanayileşerek gelişmiş ülkeleri yakalayacağı" ve "küreselleşmenin bu gelişmeyi mümkün kıldığı" şeklindeki varsayımı değerlendirmek mümkündür. Emperyalizme 'ilerici' nitelikler yükleyen bir çok yazar, kapitalizmin dünya çapındaki gelişmesinin niteliğine ilişkin bir dizi soruyu cevapsız bırakmışlardır. Yazının daha sonraki bölümlerinde bu konuya geri dönecegiz.

Lenin ve K. Kautsky

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı öncesinde Alman Sosyal Demokrat Partisi, sosyalist hareketin çekim merkezi durumundaydı. Partinin önde gelen liderlerinden olan Kautsky, emperyalizmi mali sermaye ve belirli bazı tekellerin çıkarlarını yansıtan politikalar olarak tanımlamıştı. Kaustky, burjuvazinin, sanayiciler gibi bazı kesimlerinin barış yanlısı olduklarını ve işçi sınıfının, ağırlığını burjuvazinin bu kesiminlerinden yana koyması halinde barışın sağlanabileceğini düşünüyordu.

Kautsky'nin "ultra emperyalizm" teorisi, emperyalist siyasetin (ulusal mali sermayeler arasındaki savaşımın) yerini, uluslararası düzeyde birleşen emperyalist iktidarların dünyayı ortaklaşa sömürmelerine dayanan yeni bir aşama olarak, "ultra emperyalist" bir siyasetin alacağını öngörüyordu. Lenin, Kautsky'nin bu duruşuna karşı çıkarak, ana emperyalist iktidarlar arasındaki çatışmanın ortadan kalkmayacağını savundu.

Kautsky'nin tezlerinde ifadesini bulan reformist politikalar, işçi sınıfı saflarında sahte bir barış umudu yaratılarak, 1. Paylaşım Savaşı sırasında bir dizi sosyal demokrat partinin kendi burjuvazilerinin peşine takılması sonucunu verdi.

Keza, Lenin'in, Kautsky'nin "ultra emperyalizm" tezine karşı getirdiği tesbitlerde de vurgulandığı üzere, "emperyalist iktidarlar arasındaki rekabetin ortadan kalktığı ve emperyalistlerin ortaklaşa bir şekilde, savaşa gerek duymadan dünyayı yönettikleri yeni bir devre"ye de girilmemiştir. Tersine

yalı bağımlılık hacminin, birçok bakımdan 1910'da ulaşılan düzeye varmadığını belirtmektedir. Waltz'a göre, 1850 ile 1914 arasındaki uluslararası ticaret ve yatırım dönemi 1. Dünya Savaşı nedeniyle kesintiye uğratıldığından, 1914 ve 1960 arasında bir uluslararası bağımlılık eksikliği söz konusuydu; en zengin 24 sanayileşmiş ülkenin ihracatlarının GSMH içindeki payı, 1900'de % 20.5'i iken, bu oran 1960'da % 9.5 olarak gerçekleşmiş, ancak 1999'da, reel olarak 1900'lü yılların başlangıcı seviyesine ulaşabilmişti. Nitekim, 1909 ve 1913 yılları arasında Fransa'nın ulusal gelirinin %5'i Rusya, Balkanlar ve Osmanlı hakimiyetindeki topraklarda yapılan yatırımlardan geliyordu ve aynı dönemde İngiltere'nin sömürgelerinden elde ettiği gelirin ulusal gelir içindeki payı %10 seviyesine ulaşmıştı. 1994'de ise, ABD'nin dış ülkelere yapılan doğrudan yatırımlar ile borsa ve bonolara yatırılan sermayeden elde ettiği gelirler, ulusal gelirinin % 2'sinden daha azdı.

Dünya çapında yapılan yatırımların dağılımına bakıldığında ortaya çıkan tablo da, gelişmekte olan ülkelerin merkeze yaklaşma ve merkezin bir parçası haline gelme hayallerinin bir anda unutulmasını gerektirecek niteliktedir. Linda Weiss'in (1998) belirtildiğine göre, 1991'de doğrudan yapılan yabancı yatırımların % 81'i ABD, İngiltere, Almanya ve Kanada gibi Kuzey'in sanayileşmiş ülkelerine yapıldı. 1967'den beri sermayenin bu ülkelerde yoğunlaşma oranı %12 arttı. Keza Hirst ve Thompson'un (2000) bildirdiğine göre, 199196 yılları arasında dünya nüfusunun % 14.5'unu temsil eden üç Batı merkezi, toplam yabancı sermaye yatırımlarının % 60'ına, Arjantin, Brezilya, Çin, Macaristan, Endonezya, Malezya, Meksika, Polonya, Singapur ve Tayland'ın içinde bulunduğu on ülke ise, bu üç Batı merkezi dışına yapılan yatırımların % 73'üne sahipti. Buradan, Çin'in kırsal kesimi dışarıda bırakılırsa, dünya nüfusunun % 30'unun tüm yabancı sermaye yatırımlarının % 84'ünden faydalandığı geri kalan % 70'inin ise yatırımların sadece % 16'sına sahip olabildiği sonucu çıkmaktadır. Görüldüğü üzere, "küreselleşme" savunucularının ana söylemleri a-

ABD, AB ve Japonya arasındaki rekabet ve çelişkiler, bu güçlerin kendilerine bağımlı ekonomik ve politik bölgeler oluşturma girişimlerinde de kendisini açığa vurmaktadır. Aynı şekilde, Üçüncü Dünya ülkelerinde meydana gelen ve halen süren savaşların, emperyalizmin 'bunalımını uçlara yayma' siyasetiyle ve emperyalistler arası pazar mücadesiyle yakın ilişkide olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Emperyalistler ve onların liberal şakşakçıları, savaşa sürüklenen halkların geri kalmışlığı üzerine sayfalar dolusu yazılar yazarken, asıl sorumluluğun dünya kapitalist sisteminin sözcülüğünü üstlenen ülkelere ait olduğu gerçeğini gözlerden kaçırmaya, unutturmaya çalışmaktadırlar. Nitekim, Afrika'dan Ortadoğu ve Latin Amerika'ya kadar bir çok ülkede işbaşında olan gerici diktatörlükler, militarist rejimler v.b. dünya kapitalist sisteminin aktif desteği olmaksızın bir gün bile ayakta duramazdı.

L. Troçki

Yaşamının son yıllarını Meksika'da geçiren Troçki'nin fikirleri, 1952 Bolivya devrimi, Peru'daki köylü ayaklanmaları, 1960 başlarında Guatemala'daki gerilla hareketleri ve 1970'li yıllarda Arjantin'deki şehir gerilla hareketleri üzerinde önemli etkileri oldu.(Hodges'tan aktaran R.H. Chilcote; Theories of Development and Underdevelopment/Kalkınma ve Geri Kalmışlık Kuramları; 1984 Boulder, London; Westview Press)

Latin Amerika'daki Stalinist partiler, "aşamalı devrim" anlayışının bir sonucu olarak, "burjuvademokratik devrim"i, tamamlanması zorunlu bir aşama olarak gördü. Bu tespit, pratikte burjuva partilerin desteklenmesi sonucunu verdi. Troçki'nin, Marx'a atfen ifade ettiği "sürekli devrim" teorisinde ise, reformist demokratik bir aşama için mücadele red edilerek, "günümüzde, geri kalmış burjuva ulusların demokratik görevlerinin doğrudan proletya diktatörlüğüne ve günün gerektirdiği sosyalist görevlerin tamamlanmasına yol açacağı" tezi öne sürdü. Troçki'ye göre, demokratik aşama geçici bir süreçti ve sosyalist toplumun inşası "sürekli bir devrimci gelişme süreci"idi. Ayrıca, ulusal sınırlar

rasında yer alan "yabancı sermaye yatırımları", dünya nüfusunun % 70'inin yaşadığı ülkelerin sınırları dışında gerçekleşmiştir. 1970'li yıllarla karşılaştırıldığında, ülkeler arasındaki eşitsiz yatırım oranı azalmamış, aksine çoğalmıştır.

IMF'nin dayattığı ihracata dayalı gelişme modelini uygulayan ülkelerin dikkate alması gereken bir başka gerçeklik ise, Kuzey Amerikalıların, tükettikleri malların % 88'ini kendi topraklarında ürettiklerdir. Uluslararası ticarette rol almayan devlet, inşaat sanayi, vakıflar, kamu servisleri, toptan ve parekende satış yapan ticari sektörlerde çalışanlar, Amerikan iş gücünün % 82'sini teşkil etmektedir. (Robert Z.Lawrence, Workers and Economists II: Resist the Binge/İşçiler ve Ekonomistler II: Yağmaya Diren; akt. Waltz, 1997) ABD, Japonya ve Batı Avrupa'nın ihracatları bu ülkelerin toplam ulusal gelirlerinin % 12'sinden azdır. Bu rakamlardan çıkan sonuç, merkezdeki ülkelerin gerek birbirlerine, gerekse çevreye olan bağımlılıklarının gerçekte sanıldığından daha az olduğudur. Ayrıca, sanayileşmiş ülkeler petrol ithali dışında büyük oranda birbirleriyle ticari ilişkiler içerisindedirler, bunun bir sonucu olarak kendilerinin üretemeyeceği madde ve ürünlere olan bağımlılıkları daha da azalmıştır. Kısacası, metropol ülkelerin birbirlerine olan bağımlılıkları ile çevre ülkelerin metropol ülkelere yönelik bağımlıklıları arasında niteliksel bir fark sözkonusudur; çevre ülkeler giderek, geliştirilen ekonomik, politik ve askeri yöntemlerle merkeze daha bağımlı hale getirilmektedir. T.Friedman'ın "Amerikan iktidarının varlığı ve Amerika'nın bu iktidarı 'küreselleşme'yi tehdit edenlere karşı kullanma konusundaki istekliliğinin dünya sistemini ayakları üstünde tuttuğu" ve "pazarların görünmeyen elinin hiç bir zaman, görünmeyen bir yumruk olmadan çalışmayacağı" (Friedman, 1999) şeklindeki belirlemeleri de, metropol ve çevre ve her iki coğrafya içerisinde ezen ve ezilenler arasındaki ilişkinin öngörülen niteliğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

içinde başlayan devrim, zorunlu olarak diğer ülkelere ve gelişmiş ülkelere yayılarak sürecekti.

Troçki'nin, "azgelişmiş ülkelerde proleteryanın önderliğinde kapitalist rejimlerin devrilmesi"ni öngören tezleri, 1931'de kaleme aldığı "Rus Devriminin Tarihi" kitabında formüle ettiği "eşitsiz ve birleşik gelişme yasası" ile aynı paraleldedir. Troçki'ye göre, "tarihsel bakımdan geri bir ulusun gelişmesi, zorunlu olarak, tarihsel sürecin farklı evrelerinin özgün bir kombinasyonuna yol açar. Betimlenen bu yörünge bütünsel olarak düzensiz, karmaşık ve bileşik bir niteliğe bürünür. Ara aşamaların üzerinden atlama imkanı, şurası iyi bilinsin ki, mutlaka gerçekleşecek bir şey değildir; sonuçta o da ülkenin iktisadi ve kültürel kapasiteleriyle sınırlanmıştır." (L.Troçki, Rus Devriminin Tarihi; Çev. B. Tanatar; 1998 İstanbul; Yazın Yayıncılık; s. 15)

Eşitsiz (düzensiz) gelişme –ki, bu konu, öncesinde Marx, Engels ve Lenin tarafından da vurgulamıştır teorisi, bütün ülkelerin kapitalizm ve serbest piyasa kuralları altında gelişeceklerini varsayan evrimci ve aşamacı 19. yy teorilerini red ederek, kapitalizmin gelişmesinin aşırı düzensizlikleri bünyesinde barındırdığı, bunun bir sonucu olarak kapitalist ticaret, banka ve sanayi işletmelerinin gelişmiş ülkelerde toplandığı, dünya halklarını oluşturan çoğunluğun ise geri kalmışlık koşulları altında yaşamaya mecbur bırakıldığı fikri üzerine kuruludur.

George Novack'ın 1966'da yayımlanmış Uneven and Combined Development in History (Tarih İçinde Eşitsiz ve Birleşik Gelişme) kitabındaki ifadeleriyle; "Toplumsal gelişmenin ana kaynağı insanın üretim güçleri üzerindeki kontrolüdür. Tarih ilerledikçe, doğal koşullar ve tarihsel bağlantılara bağlı olarak toplumun şu ya da bu kesiminde üretici güçler daha hızlı veya yavaş olarak büyümektedir. Bu farklılıklar tarihsel çağların tümüne daralmış ya da genişletilmiş bir karakter kazandırır ve değişik uluslar, ekonominin değişik sektörleri, farklı sınıflar, farklı sosyal kurumlar ve kültürel alanların gelişmesini değişen oranlar ve biçimlerde belirler. Eşitsiz gelişmenin esası budur. (...) Tarihi çerisindeki bir dizi faktörler arasındaki bu farklılıklar, toplumsal gelişmenin aşağı aşamalarının

Uluslararası Finans Sistemi

"Küreselleşme"nin "önlenmesi imkansız doğal bir süreç" olarak tanıtıldığı 1990'lı yıllarda, gerçek anlamda küreselleşen tek pazar para piyasalarıdır. Finans kapital, gerek OECD, gerekse diğer ülkeler arasında tam bir serbestlikle hareket etmektedir.

Ancak, para piyasalarının bugünkü entegrasyonu da yeni bir olgu değildir. Nitekim, 20. yy.ın başlarında para piyasalarının entegrasyonu, günümüzdekinden daha az bir düzeyde değildi. (Robert Wade, Globalization and Its Limits: Reports of the Death of the National Economy are Grossly Exaggerated/Küreselleşme ve Sınırları: Ulusal EkonomilerinÖldüğüne Dair Raporlar Fazlasıyla Abartıldı, Suzanne BergerRonald Dore, National Diversity and Global Kapitalizm içinde, Ithaca, Cornell University Press)

19. yy.ın sonunda mali sermaye akışları, göreceli olarak 20. yy.ın sonunda ulaşılan oranlardan daha büyüktü. Örneğin, 1880 ve 1913 yılları arasında İngiliz sermayesi, her yıl GSMH'nın % 5'ini bir aşamada bu oran % 10'a varmıştı ülke dışına yatırmaktaydı ve 1. Paylaşım Savaşı öncesinde, İngiltere merkezli toplam sermaye birikimlerinin yarısı ülke dışına yatırılmıştı. Bu oran, 1980'li yıllar ve 1990 başlarında yükseliş içinde olan Japonya'nın, GSMH'sinin % 23'ünü geçmeyen ülke dışı yatırımlarıyla karşılaştırıldığında bu sorunun önemi anlaşılabilir. (R.Gilpin, Global Political Economy/Küresel Politik Ekonomi, 2001, Printecon, Oxford, Princeton Universty Press) Burada vurgulanması gereken önemli bir diğer nokta da, İngiltere'nin o dönemlerde ABD, Avusturalya gibi ülkelerdeki yatırımları tren yolları, limanlar v.b. daha çok altyapı yatırımları şeklindeydi ve anılan ülkelerde sermaye birikimi sürecine dışarıdan bir katkı sağlamaktaydı. Günümüzde ise yatırımlar ağırlıklı olarak 6 aylık kısa vadeli krediler şeklindedir ve rant ve spekülasyonlarla merkeze kaynak transferini esas almaktadır. Yani, 19. yy.ın sonlarında, çevre ülkelerin kaynaklarına

parçalarının daha yüksek bir aşamanın parçaları ile birleştiği sıradışı bir olgunun doğması için zemin hazırlar. Bu birleşik biçimler oldukça zıtlıklar içeren bir karaktere ve belirgin özelliklere sahiptir. Belki de, kuraldan oldukça uzaklaşabilir ve böylesi bir hareketlenme sonucu, sosyal evrim içinde niteliksel bir sıçramaya yol açılabilir ve daha önceleri geri kalmış olan bir halkın, bir zaman süreci içinde, daha gelişmiş bir topluluğu geride bırakması sonucunu doğabilir. Bu, birleşik gelişme yasasının özüdür." (akt. Chilcote, Theories of Comparative Polities/Karşılaştırmalı Devlet Kuramları; 1981 Colorado, Westview Press; s. 295)

Eşitsiz gelişme endüstri, bankacılık, ticaret, teknoloji ve refahın dağılımı ile ilgili iken, birleşik gelişme gelişmiş ülkelere özgü sosyal, ekonomik ve politik yapıların gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerde mevcut yapılarla iç içe geçmesi ile ilgilidir.

Küreselleşme bağlamında bu yasanın anlamı kısaca şu şekilde özetlenebilir: Kar oranlarını artırma peşinde koşan korporasyonlar, dünyanın dört bir köşesine yayılarak dünya ekonomisinin bir gerçekliği olan eşitsiz ve birleşik gelişmeyi, kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmektedirler. Modern teknoloji ve gelişmiş ülkelerin endüstriyel örgütlenme biçimleri, gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerin örgütsüz, düşük ücretli işgüçleri ve kaynakları ile birleştirilerek, yoksul ülkelerin kaynaklarının yağmalanması sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ABD kökenli çok uluslu firmaların çevre ülkelerde yatırımlarına karşı elde ettikleri kazanç, merkez ülkelere oranla % 50 daha fazladır. En büyük 100 çokuluslu tekel, gelirlerinin % 50'ni çevre ülkelerde yapılan işlemlerden elde etmektedirler. 298 ABD kökenli çok uluslu şirket ise net karlarının % 40'ını çevre ülkelerden elde etmektedir. Uluslararası sermaye grupları, eşitsiz ve birleşik gelişme nedeniyle eşitsiz ve sömürüye dayalı bir ticareti yoksul ülkelere empoze etmektedirler.

Yukarıda özetlenen klasik emperyalizm teorilerine bakıldığında, kullanılan ana kavramların

ulaşma ve rafine etme amacıyla da olsa, bu ülkelere yapılan alt yapı yatırımları sonuçta o ülkelerin kalkınma ve istihdamlarına da doğrudan katkıda bulunmaktaydı. Oysa bugün, kısa vadeli krediler şeklindeki sermaye akışları, çevre ülkelerin ekonomilerine kalıcı katkılar sunmak bir yana, iç kaynakları ve dinamikleri tüketen, kıran, ulusal ekonomileriçökerten yanlarıyla öne çıkmaktadır. Nitekim, Marks'ı Meksika ve Hindistan konusunda yanlış değerlendirmelere götüren (İngiltere ve ABD'nin istila ettikleri ülkeleri geliştirecekleri tezi) olgulardan biri de, 19. yy.da bağımlı ve sömürge ülkelere yapılan yatırımların ve kaynak transferlerinin niteliğindeki bu değişimin o zaman öngörülememiş olmasıdır.

"Global kapitalizm"in ana öğelerinden biri olarak tanımlanan uluslararası mali sermaye de, aslında abartıldığı kadar birbiriyle iç içe geçmiş bir yapıya sahip değildir; uluslararası finans sistemi, halen ulusal bir temele sahiptir ve birbiri ile yakın ilişkiler içinde olan ulusal finans sistemlerinin toplamından ibarettir. Hatta Japonya ve Çin gibi ülkeler, mali sermaye akışlarını kontrol bile etmektedirler. Gilpin'in tesbitlerine göre, "yatırımcılar, uluslararası yatırım portföylerine yatırım yapmaktansa kendi ülke ekonomileri içinde yatırım yapmak eğilimindedirler. Örneğin 1990'larda, ABD borsasındaki hisse senetlerinin % 94'ü ile Japon borsasındaki hisse senetlerinin % 98'i ülke içindeki yatırımcılarındır ve Japon borsası, güçlü Japonya Maliye Bakanlığı tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilmektedir." (Gilpin; 2001)

Günümüzdeki ekonomik politik gelişmelerin analizi, emperyalist sistemin temel karakterinde pek bir değişikliğin olmadığını, Lenin'in emperyalizm tesbiti ile geniş ölçüde eşitsiz ve bağımlı gelişme teorilerinin, bugünün gerçekliklerini yansıttıklarını söylemek gerekir. Günümüzde, sermayenin yoğunlaşması ve uluslararasılaşmasını sağlayan içsel yapı ve dinamiklerde niteliksel bir değişiklik olmamıştır. "Süper güç" sıfatını kullanan ABD, bilinçli bir şekilde "DolarWall Street rejimi"ni yaratarak ve gerek ekonomik, gerekse askeri araçlarla egemen konumunu korumaya ve güç-

"sermayenin yoğunlaşması", "merkezileşmesi" ve "uluslararasılaşması", "çok uluslu tekeller" ve "sermaye ihracı" (kapitalist üretim ilişkilerinin ihracı) olduğunu görürüz. Klasik emperyalizm teorisi, emperyalist ülkelerin azgelişmiş ülkeler üzerinde yarattığı tahribatı da incelemiştir. Ancak, azgelişmiş ülkelerin, uzun da sürse ileriki bir tarihte kapitalist dünya pazarı içerisinde gelişmiş ülkeler ile eşit bir konuma ulaşacağı gibi bir varsayımla hareket edilmiştir. Bu varsayım Marx ve Engels'in, İngiliz sömürgeciliğinin Çin ve Hindistan'ı, Fransa'nın Cezayir'i , Amerika'nın Meksika'ya ait toprakları ve Rusya'nın merkezi Asya'yı ele geçirmesini "toplumsal ilerleme"ye yol açacağı şeklinde değerlendirmeleri ile bağlantılıdır. Ancak Marx, yaşamının son evrelerinde bu konuda daha önce sergilediği aşırı iyimser tavrı bir kenara bırakmıştır. Örneğin, Hindistan'da toprağın kamu mülkiyetinin sona erdirilmesini, "İngiliz vandalizminin, bölge halkının ileriye değil fakat geriye gitmesine yol açan bir eylemi" (Letter to Vera Zasulich/Vera Zasulich'e Mektup) olarak nitelemiştir. Ayrıca Marx, yine Zasulich ile yazışmalarında, gelişmiş ülkelerde proleteryanın iktidara gelmesi koşuluna bağlı olarak, kapitalizm öncesi toplumların kapitalist süreci atlayarak sosyalizme geçebilecekleri tespitinde de bulunmuştur. (Umberto Melotti; Marx and The Third World;/Marx ve 3. Dünya Trans. in English by P Ransford; 1997 London; MacMillan Press)

Yakın Dönemlerdeki Marksist Emperyalizm Değerlendirmeleri ve Bağımlılık Teorisi

Gelişmekte olan ülkelerin hiç birinin, şimdiye kadar emperyalistkapitalist bloğun gelişme düzeyine ulaşamadığı gerçekliği, özellikle 1970'li yıllarda emperyalizm tartışmasının odak noktasının, emperyalist ülkeler ile gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkeler arasındaki ilişkinin niteliği ve tekeller üzerinde yoğunlaşmasına yol açtı. 1966'da, Paul Baran ve Paul Sweezy tarafından yayınlanan Monopoly Kapital (Tekelci Kapitalizm; 2. baskı 1968; Penguin) yapıtı bu konudaki tartışmaların da başlangıç noktasını teşkil etti.

lendirmeyeçalışmaktadır. Bu bakımdan, mali sermayenin yoğunlaşması ve uluslararasılaşması sürecinde, ABD'nin oynadığı tarihsel rolün özellikle tanımlanması gerekir.

Finans Kapital'in "küreselleşme"sinin kısa tarihçesi

"Küreselleşme"nin, gerek metropol ve çevre ülkeler, gerekse emekçi sınıflar ve asalak sınıflar arasındaki uçurumun büyümesi anlamına geldiği hususu, para piyasalarının entegrasyonunun aldığı biçim ve bu biçimleniş sırasında ABD'nin oynadığı rol ile para piyasalarının günümüzdeki işleyişi bağlamında da gözlenebilir.

Globalleşen mali sermaye, esas olarak ABD finans sisteminin deregülasyonlar yolu ile uluslararasılaşması anlamına gelmektedir. Para piyasalarının, IMF ve Dünya Bankası üzerinden dikte edilen kuralları, çevre ülkelerin gelişimlerini engellemekte ve dünyaçapında yoksullaşmanın artmasını da beraberinde getirmektedir. Bu gelişmenin niteliğini anlamak için deregülasyonlar ve ABD finans sisteminin dünya genelinde yerleşikleştirildiği tarihsel sürece kısaca bakmak gerekir.

2. Paylaşım Savaşı'nın sonlarına doğru, uluslararası parasal ve mali ilişkileri yeniden düzenlemek üzere, kuralları Keynes ve Dexter White tarafından belirlenen Bretton Woods (BW) rejimi hazırlandı. Uygulanmasına savaş sonrasında geçilen BW rejiminin, güçlü devletler tarafından kendi çıkarları için kolayca kullanılamayacak kurallara sahip olan ve uluslararası ekonomik gelişmeyi hızlandıracak bir sistem olacağı belirtilmekteydi. Altın, bu rejimin temel taşı olarak belirlendi ve doların fiyatı altına karşı sabitleştirildi. Diğer devletler de para birimlerini dolara göre belirledi ve tek taraflı olarak para birimlerinin değerini değiştirmeleri yasaklandı. Değişikliklerin, devletler arasında işbirliği yoluyla ve IMF aracılığla yapılması kararlaştırıldı. Pratikte dolar, uluslararası bir para birimi haline geldi. BW rejimi ayrıca, özel finans kurumlarının fonlarını ülkeler arasında istedikleri gibi transfer etmelerini de büyük ölçüde

BaranSweezy ve Magdoff

Yapıtlarında, Hilferding, Lüxemburg ve Lenin'i Markist emperyalizm teorisinin ana kuramcıları olarak tanımlayan Baran ve Sweezy, klasik emperyalizm teorisini esas alarak kapitalist dünyadaki uluslararası ilişkileri açıkladılar; kapitalist ülkelerdeki sosyal ve ekonomik koşullara işaret ederek gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasındaki eşitsiz ilişkileri analiz ettiler. Lenin'in, esas olarak gelişmiş ülkelerdeki tekellerin hakimiyetini incelediğini, ancak, emperyalizm teorisini Marksist ekonomik teorinin ana ilkeleri doğrultusunda derinleştirmediğini öne sürerek, "rekabet" yerine, "tekelcilik" ve "oligopoli" analizlerinin esas olması gerektiğini öne sürdüler. Artı değer üretimi ve üretilen artı değerin dağılımını, incelemelerinin ana odaklarından biri haline getirdiler.

Paul Baran, 1957'de yayınlanan Political Economy of Growth/Gelişmenin Ekonomi Politiği kitabında, azgelişmiş ülkelerde kapitalizmin gelişimini inceledi ve bu ülkelerde kapitalizmin, gelişmiş ülkelerde izlediği süreçten daha farklı bir şekilde geliştiğini vurguladı.

Harry Maggdoff, The Age of Imperialism/Emperyalizm Çağı (1969) yapıtında, eski ve yeni emperyalizm ayrımı yaparak, yeni emperyalizmin belirleyici özelliğinin, ABD, Almanya, Fransa ve Japonya gibi ülkelerin yükselmesi ile iktidarın, birbirleriyle iç içe geçmiş sınai ve mali tekellere doğru transferi olduğunu öne sürerek, ABD'nin dünyadaki askeri ve politik varlığı ile, ABD sermayesinin çok uluslu şirketler ve uluslararası bankacılık alanındaki hakimiyeti arasındaki bağları gösterdi.

Harry Magdoff, Imperialism, From the Colonial Age to the Present (Sömürgecilik Döneminden Günümüze Emperyalizm; 1978 London; Monthly Review Press) çalışmasında, 2. Paylaşım Savaşı sonrasında çevre ülkelerdeki sosyal devrimler ve ulusal kurtuluş hareketleri döneminin, merkez ülkeler ile bir karşılaşma anlamına geldiğini belirterek, bu gelişmenin bir sonucu olarak, emperyalist ülkelerin, ham madde akışını devam ettirmek ve mümkün ticaret ve yatırım olanaklarını kontrol

yasaklamıştı. Fonların transferi, ticareti finanse etme koşuluna bağlıydı. Yatırımda bulunmak koşuluyla, üretime bağlı sermayenin transferine izin veren kurallar da formüle edildi. Ayrıca devletler, finans kuruluşlarının eylemlerini konrol alında tutma ve bu eylemleri kendi ekonomik programlarına göre belirleme hakkına da sahiptiler.

Ancak, sonraları ABD ve İngiltere, 1944'de onayladıkları ve kendilerinin kaleme aldığı rejimin ana kurallarını kendi çıkarları ile çatışır halde bulunca, BW rejimine karşı tavır aldılar.

Peter Gowan, The Global Gamble (Küresel Kumar, 1999, LondonNew York, Verso) adlı kitabında, BW rejiminin 2. Dünya Savaşı yıllarında, ABD'nin henüz "soğuk savaş"ın genel politikaskeri çizgisini belirlemediği bir dönemde düzenlendiğini ve dolayısıyla Roosevelt yönetiminin, "soğuk savaş" dönemi ve sonrasındaki kimi gelişmelerin ABD dış ödemeler dengesinde yapısal bir açığa neden olacağını öngörmediğini yazarak, Vietnam Savaşı sırasında bu açığın akut bir hal aldığını ve ABD sermayesinin, Batı Avrupa pazarlarındaki hakim pozisyonlarını kaybetmemek için 1960'lı yıllarda Avrupa'ya yatırımlarını sürdürmeleri üzerine, 1960'ların sonuna doğru ABD altın stoklarının, doların altın karşısındaki değerini belirleyen gereklilikleri yerine getiremeyecek bir seviyeye düştüğünü belirtmektedir. Başka bir deyişle ABD, askeri harcamalarını kısıp, ithalatı azaltmak ya da doların altın karşısındaki değerini düşürmek yerine, karşılıksız dolarla açığını kapatma yoluna giderek, Bretton Woods rejimini parçalamayı uygun gördü.

1970'li yıllarda Nixon yönetimi, ABD'nin uluslararası parafinans piyasalarında egemenlik kurmasını engelleyen kuralları bir yana iterek, yeni bir rejim oluşturmaya girişti. Bu dönem aynı zamanda, 2. Paylaşım Savaşı sonrası kapitalizmin birçok ülkede hızlı büyüme gösterdiği "altınçağ"ın da kapandığı ve ABD kapitalizminin gerileme işaretleri göstermeye başladığı bir dönemdi ve ABD, bu yıllarda ortayaçıkan petrol krizini de kullanarak, altın yerine doların uluslararası bir standart haline gelmesini sağlayan DolarWall

ederek, bağımsızlığını yeni kazanmış ülkeleri emperyalist sistem içinde tutmak için çabalarını artırdıklarını vurguladı. Magdoff'a göre; "dekolonizasyon tarafından serbest bırakılan güçler ekonomik gelişme konusunu öne çıkardı. Ve kısa bir zamanda metropol merkezler, eğer biçimsel imparatorluklarını muhafaza edecekse, sömürge ülkelerdeki ekonomik gelişmeyi kontrol ederek yönlendirmek için adımlar atmaları gerektiğini açık bir şekilde anladılar... Dekolonizasyonun gerçekleşme biçiminin kendisi bağımlılığı sağlayan ekonomik ve mali yapıların korunması nedeniyle bunun uygulamaya konmasını mümkün kıldı. Buna ek olarak, bir dizi yabancı yardım programları ile IMF, Dünya Bankası ve Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından yürütülen kontrollar uygulandı. Pek tabi ki bütün bunlar, ABD ve diğer iktidarların, eski sömürgelerde hakim sınıfların kendilerine sempati duyan en güvenilir kesimlerini askeri yardım ve ittifaklar sağlayarak desteklemeleri, politik ve sınıf uzlaşmazlıklarına dolaylı ve dolaysız karışmaları ile mümkün olabildi." (Magdoff, s. 110)

Magdoff'un özlü bir şekilde ifade ettiği tarihsel gelişmeler eski sömürgelerin içine sıkıştırıldıkları azgelişmişlik çemberi ile birlikte ele alındığında emperyalizm konusundaki tartışmaların, global kapitalist sistem içinde metropol ve çevre ülkeler arasındaki ilişkinin niteliği üzerinde yoğunlaşmasını getirdi.

Lenin'in merkez ve çevre ayrımını esas alan Andre Gunder Frank ve İ. Wallerstein gibi yazarlar, kapitalizmin her zaman mevcut olan farklılıkları artırmak üzere hareket ettiğini ve kurulan bir dizi metropolçevre zincirinin merkezin gelişimini ve çevrenin azgelişmişliğini garanti ettiğini ileri sürdüler. Frank, çevrede yer alan ülkelerin emperyalist ülkelerin gelişme seviyesine ulaşmaları ya da merkez ülkelerin hakimiyetlerini kırmalarının mümkün olmadığını, azgelişmiş ülkelerin, bir sosyalist devrim sonucu dünya kapitalist sisteminin dışına çıkmadıkları sürece merkeze bağımlı kalacaklarını belirtti.

Bugün de sona ermemiş olan ve esas olarak gelişmiş kapitalist ülkeler ile az gelişmiş (ya da geri

Street rejimini başlattı. Aynı dönemde, uluslararası finans ilişkilerinin, devletlerin Merkez Bankalarının kontrolünden çıkartılarak özel finans kurumlarına bırakılması savunulmaya başlandı. Gowan'ın tesbitlerine göre, "ABD bu amaca, uluslararası petrol piyasalarındaki kontrolünü kullanarak ulaşmayı denedi. Halen, 1973 yılında, Körfez ülkeleri tarafından gerçekleştirilen ani ve keskin petrol fiyat artışlarının, (Araplarla İsrail arasındaki) Yom Kippur Savaşı ile bağlantılı olarak, bu ülkelerin antiABD ve antiİsrail eylemlerinin bir parçası olduğuna inanılmaktadır. Ancak, şimdi öğrendiğimize göre, petrol fiyat artışları ABD'nin petrol üreten ülkeler üzerindeki etkisi sonucu gerçekleştirilmişti ve bu artışlar, bir bakıma ABD'nin 'müttefikleri' olan Batı Avrupa ve Japonya'ya karşı düzenlenmiş ekonomik devlet yaptırımları idi. Nixon yönetiminin petrol fiyat artışları politikasının diğer bir boyutu da uluslararası finans ilişkilerinde ABD özel bankalarına, yine onlar aracılığıyla yeni bir rol vermekti."

ABD'nin, 2. Paylaşım Savaşı'nın ardından başlayan "soğuk savaş" döneminde üstlendiği "Sovyet tehditine karşı Batı Avrupa ve Japonya'yı koruyan güç" rolü de, emperyalistlerarası rekabette kendisi için oldukça önemli bir avantaj sağlamaktaydı. Nitekim, petrol fiyat artışları dolayısıyla Körfez ülkeleri kasalarında biriken dolarların bu ekonomilere yatırılmayacağını ve aynı zamanda, petrol fiyatlarının artması sonucu birçok devletin ödemeler dengesinde bozulma olacağını belirterek, "petrodolar"ların Batı'nın bankacılık sistemi vasıtasıyla petrol üretmeyen ülkelere aktarılmasını savunmaya başlayan ABD hükümeti, diğer devletlerin, "IMF'nin bu rolü üstlenmesi" yönündeki taleplerini dinlemeyerek, kendi taleplerini kabul ettirdi. Ayrıca 1974'de, fonların ABD'ye giriş ve çıkışlarını düzenleyen kısıtlamaları da iptal etti.

Peter Gowan, ABD bankalarının başlangıçta, "petrodolar"ları yeniden işleme sokma konusunda pek istekli olmadıklarını, ancak, ABD hükümetinin bankaları zorlamaya yönelik teşvikler verme yoluna gittiğini belirtmektedir. ABD hükü-

bıraktırılmış/gelişmeleri önlenmiş) ülkeler arasındaki bağımlılık ilişkisi sorunsalından kalkan bu tartışma, M. Desai gibi neoliberalizmin sözcülüğünü yapanların, "küreselleşmenin, üçüncü dünya ülkelerinin üreticileri için dünya pazarlarında serbest rekabetten faydalanma anlamına geldiğini" ve "bunun kapitalizmin hala kendisini geliştirme kapasitesi olduğunu gösterdiğini" ileri sürmeleri, "küreselleşme"yi, "metropolçevre arasındaki bağımlılık ilişkisinin ortadan kaldırılmasının bir aracı" olarak yorumlamaları da dikkate alınırsa, "küreselleşme" üzerine yürütülmekte olan tartışmalar bağlamında önemlidir. Bu bakımdan, bağımlılık teorisi (ya da teorileri) üzerinde biraz etraflıca durulacaktır.

Bağımlılık Teorisi

Bu teorinin, özellikle LatinAmerika'daki antiemperyalist mücedele ve devrimci güçler üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Ancak, tek bir bağımlılık teorisinden söz edebilmek de mümkün değildir. Bu teorinin, kendi içinde reformist ve devrimci versiyonları bulunmaktadır. Reformist kanat, kapitalizme giden bağımsız bir yol ya da aşamalı bir şekilde sosyalizme geçişi hedef olarak seçmiştir. Daha ziyada Andre Gunder Frank ile özdeşleştirilen sol kanat ise, azgelişmişliğin aşılması için dünya çapında sosyalizmin kurulmasını bir önkoşul olarak ele alarak, emperyalizmin azgelişmişliği yarattığını öne sürmüştür. (Thomas Angotti, The Political Implications of Dependency Theory/Bağımlılık Kuramlarının Siyasal Anlamları, R. H. Chilcoteed. Dependency and Marxism/Bağımlılık ve Marksizm kitabı içinde; 1982 Colorado; Westview Press)

Sonradan bağımlılık teorilerine sırtını dönen F. H. Cardoso'ya göre, azgelişmiş ülkelerin önünde üç seçenek vardır: bağımlılık, otonomi ve devrim. Cardoso, yabancı yatırımlar ve ihracata yönelik sanayileşme yolu ile azgelişmiş ülkelerin bağımlılık çemberini kırabileceğini öne sürmüştür. (Cardoso; Associated Dependent Capitalist Development/Birbirine Bağımlı Kapitalist Gelişme; New

meti ayrıca, borç verme işlemleri dolayısıyla bankalar zor bir duruma düşerse, devletin yardım edeceği mesajını da vermişti.

ABD'nin, uluslararası para piyasalarında dolara dayalı bir "küreselleşme" sağlayacak düzenlemelere girmesinin ana nedeni, ABD finans kuruluşlarının istekleri doğrultusunda bu kuruluşların yayılmasının önündeki engelleri kaldırmanın ötesinde, esas olarak Amerikan devletinin politik iktidarını güçlendirmek ve ekonomik zayıflıkları nedeniyle gerilemesinin önüne geçmekti. ABD devleti, yalnızca ABD'li finans kuruluşlarının çıkarları doğrultusunda hareket etmekle kalmamakta, aynı zamanda aktif bir şekilde bu kuruluşların stratejilerini de belirlemekteydi. Eric Hellenier'e göre, 1970'li yıllarda ABD görevlileri, serbestleştirilmiş bir para piyasasının ABD'nin ayrıcalıklı global mali durumunun korunması anlamına geleceğini ve bunun aynı zamanda, doların uluslararası merkezi rolünün korunması demek olduğunu anlamışlardı. (E. Hellenier, States and the Reemergence of International Finance From Bretton Woods to the 1990s/Amerika ve Bretton Woods'tan 1990'lara Uluslararası Finansın Yeniden Ortaya Çıkması, Ithaca, Cornell University Press) Gowan'a göre de, "Amerikan hegemonyasının temeli, diğer devletler üzerinde doğrudan güç sahibi olmaktan, daha piyasa eğilimli ya da 'yapısal' bir iktidar biçimine doğru değişti."

Bretton Woods rejimine göre, bir devlet, ödemeler dengesinde açık oluştuğunda, ya kendi döviz stoklarını kullanıyor ya da IMF'yi ikna ederek, diğer devletlerden borç alıyordu. DolarWall Street rejiminde ise AngloAmerikan para piyasalarından borç almaya yönelmeleri gerekiyordu. Bu bakımdan, bir ülkenin sahip olduğu "kredi güvenirlilik oranı" önemli bir rol oynamaya başladı.

Yeni sistem, giderek artan bir şekilde dolara ve ABD merkezli uluslararası para piyasalarına bağımlılığı arttırdı. Amerikan hegemonyası, ABD'nin tek başına doların değerini belirlemesini sağladı.

1970'li yıllarda uygulamaya konan bu rejim, sonraki yıllarda dolar ve Wall Street'in birbirleri-

Left Review, Sayı 74; 1974) Bağımlılık konusunu ele alan Brezilyalı Marksistler, Dos Santoz ve Ruy Mauro Martini ise, Stalinizm'in doğmatik yaklaşımlarını red ederek bağımlılık kavramını Leninist bir çerçeve içerisinde yeniden yorumladılar. Marini, "altemperyalizm" kavramını geliştirdi. Brezilya örneğinde kapitalist gelişmenin, aşırı sömürü sonucu kısa zamanda bir sermaye birikiminin sağlanmasının, üretim araçlarını kontrol eden bir azınlığın zenginleşmesi ve milyonlarca emekçinin yoksullaşması anlamına geldiğini vurguladı. "Altemperyalist" bir model içinde kapitalist gelişmeyi sürdürmeyi hedefleyen ülkeler için askeri diktatörlükler, burjuvazi'nin gelişmesinin zorunlu araçları haline geliyorlardı.

Bağımlılık analizlerinde, reformist ve devrimci akımlar arasında üzerinde anlaşmaya varılan tek konu, azgelişmişliğin nedeninin dış etkenlere bağlanmasıdır. Bu nedenle, bir bağımlılık ekolünden söz etmek doğru değildir. Zaten, bağımlılık olgusunu inceleyen akımlar da kendilerini aynı ekolün sağ ya da sol kanatları olarak görmemekte, kendi analizlerini geliştirerek, azgelişmişlik sorununu üzerinde durmaktadırlar. Bu analizlerin farklı (hatta karşıt) sonuçlara vardığı bir dizi örnek bulunmaktadır. Bununla birlikte Thomas Angotti, The Political Implications of Dependency Theory (Bağımlılık Kuramlarının Siyasal Anlamları) makalesinde bağımlılık teorilerinin dört ana karakteristik özelliği olduğunu öne sürmekte ve şöyle bir gruplandırma yapmaktadır:

1) Dualizm (ikilik) eleştirisi: Bağımlılık teorisyenleri, burjuva sosyal bilimcilerin, azgelişmişliğin ana nedeninin, ekonominin "geleneksel" azgelişmiş sektörleri olduğu yönündeki iddialarını red etti. Latin Amerika'nın geri kalmışlığının nedeni feodalizm'in tasfiye edilmemiş olması değil, merkez ve çevre arasındaki bağımlılık ilişkisi (emperyalizm) idi. Frank'a göre, Latin Amerika bir zamanlar "gelişmemiş" idi, fakat "azgelişmiş" değildi. Azgelişmişlik, emperyalizm tarafından yaratıldı. Toplumların tedricen azgelişmiş biçimlerden modern biçimlere geçtiği şeklindeki şemanın reddi,

ni güçlendirmesini sağladı. Doların merkezi bir kur haline gelmesine bağlı olarak, birçok devletin dolar stoklarını artırma yoluna gitmesi, bu ülkeleri Amerikan mali sermayesinin parçaları haline getirdi. Dünya piyasalarında birçok ana madde dolar üzerinden değerlendirildiği için, finans peşinde koşan devletler Londra ya da New York para borsalarının devamlı müşterileri oldular. 197590 arasında bankaların verdikleri borç miktarları önemli oranda arttı: 1975'de 40 milyar dolar olan bu hacim, 1990'da 300 milyar doları geçti. Aynı dönemde bono borçlanmaları da, 19 milyar dolardan 170 milyar dolara yükseldi.

Doların merkezi bir para birimi haline gelmesi ABD'ye, hiç bir ülkenin sahip olmadığı bir avantaj sağladı. Başka ülkeler, uluslararası işlemlerde kullanmak üzere dolara ihtiyaç duyuyordu ve dolar elde etmeleri için de, kendi ürünlerini satmaları gerekiyordu. Ancak, ABD'nin, bütçe açığını kapatmak için diğer ülkeler gibi daha fazla ihracat yapması gerekmiyordu; zira, ihtiyaç duyduğu dolarları hiç kimseye hesap vermeksizin zaten kendisi basabilmekteydi. Bunun bir sonucu olarak ABD, ulusal gelirlerindençok daha fazlasını para basarak harcayabilir; örneğin, ülke dışında pahalı askeri üsler tutabilir ya da ABD firmaları, diğer ülkelere ait firmaları satın alabilir ve para piyasalarının kapitalistleri büyük çaplı devir alma işlemlerine girişebilirlerdi.

Nitekim, 1970'den bu yana, metropol ülkeler (özellikle ABD) ile çevre ülkeler arasındaki para piyasaları ilişkisine bakıldığında, çevre ülke pazarlarının, ticari kuralların en aza indirilmesi ya da kaldırılması yoluyla metropol ülkelerde üstlenen finans kurumlarına açıldığı, Wall Street'in parçası olan dev firmalara, çevre devletlerin ekonomileri ve piyasaları içinde her türlü işlemi yapma hakkının verildiği ve nihayet, seçilen çevre devletlerin mali işlem sistemlerinin, metropol ülke para piyasalarının ve bu piyasaların bir parçası olan çok uluslu firmaların ticari stratejilerine uygun olarak yeniden düzenlendiği görülür.

Eldeki tüm veriler, global para piyasası olarak tanımlanan olgunun, gerçekte ABD merkezli finans kuruluşlarının diğer ülkelerin para piyasaları-

bağımlılık tezinin en ilerici yanıdır. Böylece, emperyalizmin azgelişmişlik ve ulusal zulüm alanlarındaki sorumluluğu gündeme getirilmiştir.

2) Merkez/Çevre teorisi: Dünyanın "merkez" ve "çevre" ülkeler şeklinde ikiye bölündüğü varsayılmaktadır. "Merkez"de sanayileşmiş ülkeler, "çevre"de ise azgelişmiş ülkeler yer almaktadır. Yeni sanayileştiği öngörülen Güney Kore gibi ülkeleri tanımlamak için ise "yarıçevre" ülkeleri tanımlaması kullanılmaktadır.

3) Eşitsiz mübadele: Azgelişmişliğin, çevre ülkelerin dünya pazarındaki elverişsiz konumları ile bağlantılı olduğu tezi, kapsamlı bir şekilde Arghiri Emmanuel tarafından işlenmiştir. Emmanuel, Ricardo'nun nisbi maliyet ve doğal avantaj teorisini red ederek, fakir ulusların karşılaştığı elverişsiz koşulları incelemiştir. Emmanuel'e göre, eşitsiz mübadele, değerin bir grup ülkeden diğerine transferini sağlayan temel transfer mekanizmasıdır; gelişmiş ülkeler, sömürü mekanizmasının bütün çarklarını eşitsiz mübadele yolu ile eyleme sokmaktadırlar. Çevre ülkelerde üretilen değere bağlı olarak ticaret ve ücretlerin değerinin artırılması gereklidir. (Emmanuel; Imperialism and Unequal Exchange/Emperyalizm ve Eşitsiz Mübadele; A Study of the Imperialism of Trade/Emperyalist Ticaret Üzerine Bir İnceleme; kitabı içinde; Monthly Review; 1972) Samir Amin, Emmanuel'in dünyayı, burjuva ve proleter uluslar olarak ikiye bölerek sınıf mücadelesi kavramını yeniden yorumlama teşebbüs ettiğini belirterek, sınıf mücadelesini değişik ülkelerin sınırları içinde meydana gelen bir mücadele bağlamında değil, dünya sistemi bağlamında düşünmek gerektiğini vurgulamıştır.

4) Bağımlı burjuvazi: Özellikle, bağımlılık analizini sınıf ilişkileri içinde ele alan marksist kuramcılar, çevre ülkelerdeki burjuvazinin tümüyle dış güçlere bağımlı olduğunu ve bundan dolayı ilerici ve antiemperyalist bir rol oynayamayacağını vurgulamışlardır.

Bu bağımlılık analizlerinin ana hatlarını daha iyi kavramak için öne sürülen bazı tezleri kısaca gözden geçirmekte yarar vardır.

nı kontrolleri altına alması anlamına geldiğini göstermektedir. Ayrıca, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi kurumlar da, yer yer Batı Avrupa devletleri ve Japonya gibi "müttefikler"iyle süregelen pazarlıklar ve uzlaşmalar dengesi içinde, Amerikan hegemonyasının araçları olarak önemli bir rol oynamaktadırlar.

IMF, WB ve WTO'nun rolleri

Ulusal para piyasalarının kurallara bağlanması ve düzenlenmesi sürecinde ulusal devletler belirleyici bir role sahiptirler. Bu durum, aslında uluslararası alanda da geçerlidir.. Önemle belirtmek gerekir ki, uluslararası para piyasaları devletlerin müdahalesi olmadan işlevlerini sürdüren piyasalar değildir.

Bretton Woods rejimi 1940'larda belirlenen kurallara göre devletler arası işbirliği esas alınarak yürütülmüştü ve böylece, en azından teorik olarak tek bir devletin global otorite olarak ortaya çıkmasına izin verilmemişti. Ancak, DolarWall Street rejimi altında ABD, kuralları kendi isteklerine göre belirlemeye başlamıştı. Gerçi her iki sistem altında da ABD hakim güç durumundaydı, ancak, yeni sistemde ABD'nin eylemlerini kontrol edecek kurallar artık ortadan kaldırılmıştı.

Bretton Woods anlaşması altında belirlenen IMF ve WB'nin rolleri, Reagan yönetimi döneminde yeniden düzenlendi ve böylece her iki uluslararası kurum da, ABD merkezli "küreselleşme" politikalarının değerli araçları haline geldiler. Pek tabiki, özellikle ABD'de, bu gelişmeyi olumlayan ve "ABD hegemonyasının uluslararası ekonominin korunması ve gelişmesi için gerekli olduğunu" savunan bir dizi akademisyen de ortaya çıktı.

Susan Strange, ABD hegemonyasını doğrulayan teorilerinin, ABD'nin dünya ekonomisini hegemonyası altına alma çabalarını meşrulaştırmaya yönelik olduğunu belirtmektedir. Strange ve diğer bazı araştırmacılara göre, ABD'nin, IMF ve WB gibi uluslararası kuruluşlar aracılığıyla hü-

A.G.Frank

Andre Gunder Frank, Capitalism and Underdevelopment in Latin America (Latin Amerika'da Kapitalizm ve Az Gelişmişlik; 1969 New York, London;) kitabına,

"Baran gibi ben de, kapitalizmin gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde, geçmişte azgelişmişliği ürettiğine ve hala azgelişmişliği üretmeye devam ettidiğine inanıyorum" satırlarıyla başladı. Frank, azgelişmişliğin kapitalizmin bir ürünü olduğunu vurgulayarak, kapitalizmin azgelişmiş ülkelerde "ilerici" bir rol oynadığına dair tezleri red etti.

Frank, kapitalizmi, tekeller ve sömürü olgularında kendisini ifade eden, dünya çapında mübadele ilişkileri ağına sahip bir sistem olarak tanımladı. Latin Amerika'da "azgelişmişliğin gelişimi"nin İspanyol ve Portekiz istilalarından beri sürdüğünü ve o zamandan beri esas olarak bu gelişmenin devam ettiğini belirten Frank, Latin Amerika'da, kapitalizmin girmediği bir köşenin kalmadığını gösterdi.

Frank'a göre, "azgelişmişliğin gelişimi", dünya kapitalist sisteminin metropol ve uydulara dayalı yapısı sonucu ortaya çıkmaktadır. Metropol ülkeler, artıdeğerin metropolde yoğunlaşması için uyduları sömürümektedir. Uydular ise, doğrudan fakirleştirilmiş ve gelişmelerinin engellemesi ve yavaşlatılması için olası yatırım fonlarından mahrum bırakılmış durumdadırlar. Metropoluydu ilişkileri gerek uluslararası düzeyde, gerekse sömürge ve yarısömürge ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal yapıları içinde mevcuttur. Bir metropol ve uydu ülkeler zinciri, metropol merkezlerden, azgelişmiş ülkelerin ücra köşelerine kadar her birimi birbirine bağlamaktadır. Uydu ülkelerde, azgelişmişliği sürdürmeyi üstlenen yerel bir hakim sınıf "azgelişmişliği ya da lümpengelişmeyi sürdürmeyi üstlenen lümpen burjuvazi" oluşmaktadır. Bu sömürge ve sınıf yapısı, burjuvazinin hakim kesimlerinin sınıf çıkarlarını çok iyi bir şekilde inşa etmektedir. Burjuvazi, hükümetteki bakanlıkları ve devletin diğer organlarını kullanarak 'ulusun' ve Latin Amerika halkının ekonomik, sosyal ve politik hayatında bir azgelişmişlik politikası üretmektedir.

kümranca hareket etmesi politik, ekonomik ve ideolojik olarak ABD'ninçıkarlarının esas alınması sonucunu vermektedir. Bu kuruluşlar tarafından uygulamaya sokulan programlar Amerikan çıkarlarını yansıtmaktadır ve iddia edildiği gibi, "tarafsız" bir yapıya sahip değillerdir. Strange'e göre, dünya ekonomisini etkileyen birçok yapısal problem, ABD'deki ekonomik gerilemenin bir sonucu olmaktan ziyade, ABD'nin iyi tasarlanmamış yayılmacı girişimlerinin bir sonucudur. Strange, buna örnek olarak 1980 ve 1990'lı yıllarda ABD'nin ödemeler dengesi açığını kapatmak için uluslararası yatırımlar konusunda yaptığı baskıyı göstermektedir. ABD, askeri, mali ve teknolojik iktidarını kullanarak dünya ekonomisini yönetmeye devam etmiş ve aynı dönemde, dünya ekonomisinde krizlere yol açmıştır. (S.Strange, A Critique of Regime Analysis/Rejim Analizlerinin Bir Eleştirisi, 1993; The Diffusion of the Power in the World Economy/Dünya Ekonomisi İçinde Nüfuzun Yayılması, 1993, Cambridge, Cambridge University Press; Casino Capitalism/Gazino Kapitalizmi, 1986; Mad Money/Çılgın Para, 1998, Manchester, Manchester University Press). S. Strange ve diğerlerinin eleştirileri mantıksal sonuçlarına götürüldüğünde, "küreselleşme"nin, ABD'nin ekonomik ve politik olarak dünyanın geride kalan kısmı üzerinde hakimiyetini sürdürmesinin teorisi olduğu gibi bir sonucuna ulaşılması da mümkündür.

Strange ve benzerlerinin vardığı sonuçlar aynı zamanda, J. A. Scholte'nin "küreselleşme"yi, "devletler arasındaki sınırların ortadan kalkması ve ulus devletlerin rolünün azalması" olarak yorumlayan tespitinin de bir eleştirisi olarak anlaşılmalıdır. Gerçekten de Scholte, ulusdevletlerin söndüğünü iddia ederken, mevcut statükoyu meşrulaştıran birçok yazar gibi hegemonya sorusunu gündem dışında bırakmaktadır. Dünya ekonomisini yöneten IMF, WB ve WTO gibi örgütlerin ABD tarafından, diğer Batı devletleriyle de işbirliği içinde yönetildiği bir ortamda, sınırların ortadan kalkması ya da ulusdevletlerin egemenlik haklarının sınırlanması, ABD'nin sü-

"...bozuk bir döngüde veya başka bir deyişle bozuk azgelişmişlik sarmalında en küçük sektörün tasarrufları bile emilemeyecek kadar yüksek olduğundan gelir dağılımı tasarrufları teşvik etmemektedir. Bunun yerine lüks tüketin mallarının tüketimini, konut sahibi olmayı ve dış seyahatleri teşvik etmektedir. Latin Amerika tasarruflarını nufusun çok küçük bir bölümünün yararına, bu lüks tüketim mallarının üretimine yöneltmekte ve ekonomik gelişmede bir güç olarak, bu tüketim malları sanayini desteklemek için tasarlanmış bir sanayi malları ve techizatı sanayini genişletmek amacıyla yatırım yapmaya eğilim göstermektedir.....Bu süreç iki kere desteklenmektedir. Bir destek emperyalist metropolun Latin Amerika sanayi ürünlerini, teknolojisini ve süreçlerini yeni sömürgeci olarak belirlemesi ile sağlanmaktadır. Diğer destek, azgelişmişliği geliştiren üretken süreçler ve yapının aynı zamanda Latin Amerika burjuvazisinin yüksek gelirlerini, de üretmesi olgudsundan çıkmaktadır. Latin Amerika tarihi boyunca, burjuvazinin yüksek gelirlerini üreten mülk, genel yanlış inancın aksine sadece tarımda değil, ama aynı zamanda ve belki de daha önemli olarak ticari ve mali sektörlerde de yoğunlaşmıştır." (A. G. Frank; Lümpen Burjuvazi, Lümpen Gelişim, sayfa: 118, 1995; Gökkuşağı Yayınları)

Yine Frank'a göre, savaş ve ekonomik bunalım zamanları bazı uydu ülkelerde otonomist bir kapitalist gelişmeyi mümkün kılmışsa da, bugünkü kapitalist sistem içinde bir kapitalist gelişme, azgelişmişliğin gelişmesi anlamına gelmektedir. Uydu ülkelerdeki sanayileşme, niteliği itibariyle daha fazla bağımlılık yaratmaktadır; bu ülkeler ulusal sanayi üretimlerini sürdürebilmek için daha fazla ham madde ve sermaye ihracına ihtiyaç duymaktadırlar. Ödemelerde kullanılacak döviz ise büyük oranda işlenmemiş ürünlerin ihracından elde edilmektedir. Bunun bir sonucu olarak yabancı sermaye yatırımlarına olan bağımlılık giderek artmaktadır.

Frank'ın analizi gerek sağ gerekse geleneksel Marksist çevrelerin yoğun eleştirilerine hedef oldu.

per bir güç olarak egemenliğini sürdürmesi anlamına gelmektedir. Zira, metropol ülkelerin çevre ülkelerle sınırlarını ortadan kaldırması ya da çevre ülkelerin metropolle eşit ilişkiler içerisinde rekabet edebilmeleri hiç bir zaman söz konusu değildir. "Küreselleşme"nin gereklerine uymak adı altında çevre ülkeler, batı kapitalizminin çıkarlarına uygun olarak ekonomilerini ve devlet yapılarını, çok uluslu firmaların kazançlarını maksimize edecek şekilde yeniden düzenlemeye zorlanmaktadırlar.

Borç Tuzağı, Kriz ve "Stratejik Yapılanma Programları"

Kapitalizm'in en önemli özelliklerinden biri, doğasında var olan kaçınılmaz mali krizlerdir. 1970'li yıllardan beri kapitalizm bir dizi mali krizle sarsıldı ve bunlar giderek daha sık aralıklarla meydana geldi. 1974 krizi sonrasında, 1990'lı yıllarda üç büyük kriz yaşandı: 19921993 yıllarında Avrupa'daki "ERM" krizi, 1994/1995'deki MeksikaLatin Amerika krizi ve 1997'deki Doğu Asya krizi. Bu krizleri, 1998'de Rusya, 1999'da Brezilya, 2000/2001 yıllarında Arjantin ve Türkiye krizleri izledi.

"Kapitalist pazarların kendi başlarına bırakıldıkları takdirde akılcı bir şekilde, refah üreterek işleyeceği"ni iddia eden neo liberal ekonomistlerin literatüründe, eğer yatırımcılar, gerçekten de akılcı bir şekilde hareket ediyorlarsa, o zaman aynı krizlerin nasıl olup da tekrar ve tekrar yaşandığı sorusunun her hangi bir yanıtı olmadı.

OECD verilerine göre, 19821990 yılları arasında gelişmekte olan ülkelere yapılan toplam yatırımların değeri 927 milyar dolardı. Bu miktara, bütün resmi ve özel yatırımlar, vakıf yatırımları ve bağışlar dahildi. Bu miktarın önemli bir bölümü, daha sonra faiziyle birlikte ödenmesi gereken borçlardan oluşmaktaydı. Aynı yıllar içerisinde gelişmekte olan ülkelerden metropol ülkelere yapılan borç ödemeleri ise 1 katrilyon 345 milyar dolardı. İki miktar arasındaki 428 milyar dolarlık

Bunlardan en önemlisi Ernesto Laclau'nun, Frank'ın kapitalizmi bir üretim biçimi olarak değil de bir mübadele ilişkileri biçimi olarak değerlendirdiği yönündeki eleştirisidir. (Laclau; Feudalism and Capitalism in Latin America; New Left Review, Nr. 67, MayJune 1971 içinde.) A.Brewer de, 1980'de yayınladığı Marxist Theories of Imperialism (Emperyalizme İlişkin Marksist Kuramlar; 4. baskı, 1989 London, New York); kitabında Frank ve Wallerstein'ın, gözlemlenen gerçekleri inceleyerek genel tanımlamalar yaptıklarını, fakat gerçek bir teoriyi formüle etmekten kaçındıklarını, buna rağmen azgelişmişliğin önemini ve bu sorunun bir dünya sisteminin çercevesi içerisinde analiz edilmesinin gerekliliğini vurgulayarak önemli katkılarda bulunduklarını belirtti. Frank, kendisine yöneltilen eleştirileri red ederek, azgelişmeyi sınıflar bağlamında değerlendirdiğini, yapısalfonksiyonel duruşu aştığını ve bu çabanın teorisine, statik değil dinamik bir karakter verdiğini öne sürdü.

İ. Wallerstein ve Samir Amin

İ. Wallerstein, kapitalizm ve dünya ekonomisinin aynı paranın iki yüzü olduğunu, birinin diğerinin varlık nedeni olmadığını, parçalara ayrılmaz olan aynı olgunun değişik karakteristik özelliklerini tanımladığını belirterek, kapitalist dünya sistemini üç kategoride ele aldı: merkez, yarıçevre ve çevre. Wallerstein'e göre, bu kategoriler arasındaki ana farklılık devlet aygıtının değişik alanlardaki gücünden kaynaklanmaktadır; devletin güçlülüğü, çevreden merkeze artı değer akışını hızlandırmakta ve böylece merkez devletlerini daha da güçlendirmektedir. Devlet aygıtı karar verici bir role sahiptir, zira "pazarın aktörleri", karlarını en yüksek oranda artıramadıkları zaman, ulusdevleti kullanıp ticaretin kurallarını değiştirerek, pazarların normal işleyiş mekanizmasından kaçmaya teşebbüs etmektedirler. Merkezdeki devletlerce, kendi çıkarlarına uyacak düzenlemeler; işgaller, tekelci uygulamalar, merkezdeki sanayileri koruyan tedbirlerin alınması, çevrenin gümrük tarifeleri uygulamasına izin verilmemesi gibi tedbirler sürdürülmektedir.

fark, ödenen telif ve patent ücretleri, kar nakilleri ve bedeli ödenmeyen hammadde değerleri de hesaba katılılırsa, çevre ülkelerden metropol ülkelere transfer edilen kaynakların ancak bir bölümünü temsil etmekteydi.

Yapılan milyarlarca dolarlık ödemelere karşın, çevre ülkelerin toplam borç miktarında her hangi bir azalma söz konusu olmamış, tersine 1990'daki toplam borç miktarı 1982'ye göre % 61 oranında artmıştı.(Susan George, The Debt Boomerang/Borç Bumerangı; 1992 London; Pluto Press) 1992 de 1 Katrilyon 300 milyar dolar olan borç miktarı 2000 yılı sonunda 2 katrilyon 100 milyar dolaraçıktı. Aynı dönemde ödenen faiz ise 343 milyar dolardı.

Fikret Başkaya dış borçların, sermaye üretimsizliğinin ve metropol ülkelere kaynak transferinin altınıçizdiği bir yazısında, Türkiye bağlamında dış borçlar sorununu şöyle özetliyor: "Türkiye, 24 Ocak Kararları'nı (1980) uygulamaya başladığında dış borcu 13 milyar dolar kadardı. Ve 24 Ocak Kararları'nı, borç sorununu 'sorun olmaktan çıkaracak' önlemler paketi olarak sunmuşlardı. Aradan yirmi yıl geçtikten sonra Türkiye'nin dış borcu, (1989 da 41 milyar dolara), 2000 yılı sonunda da 114 milyar dolara çıktı. Önümüzdeki bir kaç yıl içinde 150 milyar dolar sınırını aşması işin doğası gereğidir. Asıl önemli olan, sadece 1989 sonrası dönemde (11 yıl) ödenen borcun 126.9 milyar dolar olmasıdır (...) Son on yılda ödenen dış borçlara, iç borç ödemeleri de eklendiğinde rakam 300 milyar dolar sınırına varıyor. Sadece bu rakamlara bakarak, Türkiye ekonomisinin ne menem bir sefalet içinde olduğunu görmek mümkündür (...) Bu rakamların ne kadar 'rahatsız edici' olduğunu anlamak için Türkiye'nin GSMH'sinin 180 milyar dolar civarında olduğunu gözönüne almak gerekir. Türkiye'nin dış borcu 1980 de 13 milyar dolardan 2000 yılında 114 milyar dolara çıktığı halde bu zaman zarfında 130 milyar borç ödenmiş olması demek, bu zaman aralığında borçların defalarca ödenmesi demektir." (F. Başkaya, Emme Basma Tulumba)

Dış borçlar, çevre ülkelerinin ekonomilerini

Frank ve Wallerstein, merkez ve çevre arasındaki ilişkilerin niteliği hakkında verimli bir tartışmaya öncülük ettiler. Ancak. A.Brewer'in altını çizdiği gibi, "Marx'ın kapitalizmi, emek ve sermaye arasındaki bir ilişki biçimi olarak tanımlaması kaba bir şekilde red edildi. Wallerstein'a göre 'sınıf analizi', belirli devletler içindeki 'örgütlü grupların' çıkarlarının bir analizidir ve bu grupların dünya ekonomisi içindeki pozisyonları ve çıkarlarına baktığımız oranda meşrudur. Aynı zamanda sınıflar sürekli bir gerçekliğe sahip değildir ve etnik uluslardan daha temel bir birim de değildir." (Brewer, a.g.e.)

Baran, Frank ve Wallerstein çalışmaları ile metropol dışında kalan ülkelerde kapitalizmin gelişimi ve bağımlılık ilişkilerini gündeme getirdiler.

Sonraki dönemlerde emperyalizm konusundaki tartışma ve araştırmalar, çevre ülkelerde kapitalizmin yarattığı sınıf uzlaşmazlıkları ve sınıf ittifakları üzerinde yoğunlaştı. Ayrıca, kapitalist ve feodal üretim ilişkilerin uzun bir geçiş dönemi boyunca yan yana varolabilecekleri, bu varoluşun iki üretim biçiminin birbirinden bağımsız olarak değil fakat, birbiri ile iç içe geçerek mevcut olduğu ve kapitalizmin uzun bir zaman içinde hakim üretim biçimi haline geleceği öne sürüldü. (Örneğin, P. P. Rey tarafından, değişik üretim biçimlerinin birbiriyle etkileşimi ve değişimi anlamında "l'articulation des modes de production"/üretim biçimlerinin birleşimi kavramı geliştirildi. P. P. Rey, Les Alliances de Classes/Sınıfların İttifakı'ndan akt. Brewer)

Samir Amin ise, sermaye birikimini dünya çapında bir olgu olarak ele alarak çözümlemeye çalıştı. Amin, "üretim biçimleri, "çevredeki sınıf yapıları", "uluslarası ticaretin hakim yönleri ve uzmanlaşma", "uluslarası fiyatların oluşumu" ve "ulusal gelişme" gibi bir dizi konuyu, dünya pazarıyla olan ilişkileri açısından, birbirlerinden soyutlamadan ele aldı. Amin, dünya çapında kapitalist üretim ilişkilerinin merkez ve çevre olmak üzere iki biçime sahip olduğununu, merkezde kapitalizm diğer üretim biçimlerini tasfiye ederken, çevre ülkelerde kapitalizmin gelişiminin daha gelişmiş ülkelerin

sürekli bir kriz içerisinde azgelişmişliğin gelişmesine mahkum eden nedenlerden biridir. "Küreselleşme" dönemindeçevre ülkelerden metropole kaynak transferleri, daha önceki sömürgecilik dönemlerinde gerçekleştirilen transferlerin kat be kat üzerindedir. ABD, İMF ve Dünya Bankası aracılığıyla dayatılan stratejik yapılandırma programlarıyla, borç ödemeleri adı altında çevre ülkelerin ekonomileri, sömürüyü devam ettirecek bir şekilde yeniden düzenlemektedir.

1982 Meksika borç krizi kısa zamanda yayılarak, özellikle Orta ve Güney Amerika ile bazı Afrika ve Doğu Avrupa ülkelerini etkiledi. Bu krizin arka planında, 1973'de petrol fiyatlarının artması sonucu doğan geniş ödemeler dengesi açığı ile ABD'nin 1979'da sıkı bir monetarist politika izleme kararı vermesi sonucu bir anda yükselen faiz oranları vardı. Çevre ülkeler, yüksek faiz oranları nedeniyle ihracatın düştüğü ve gelirlerinin azaldığı bir dönemde katlanan borçlarını ödeyemez hale geldiler. Bu ülkelerin birçoğu, 1979 yılından itibaren, ekonomik gelişmelerini, Batı para piyasalarında, hükümetler arası borçlandırma yoluyla gerçekleştirmeye çalıştılar. Bu yöntem, çok uluslu firmalar ile IMF ve Dünya Bankası dışındaki kaynakların kullanılması anlamına geliyordu. Ancak, 1980'li yılların ortalarında banka kredileri kullanımı imkansız hale geldi.

Meksika hükümeti, 1982 yılında ABD'ye artık dış borçlarını ödeyemeyeceğini bildirdiği zaman, ABD yetkilileri, ABD Bankaları ve diğer finans kurumlarını korumak için bir dizi önlemler aldı. IMF'ye uzun vadeli çözüm bulma görevi verilerek, daha sonraları bir model olarak uygulanacak olan "stratejik yapılanma programı"na geçildi.

1985'de ABD Hazine Bakanı James Baker, stratejik yapılanma programını formüle etti. Bu programa göre, çevre ülkelerin borçlarını ödeyememesinin nedeni, izledikleri makro ekonomik politikalardı; ekonomide yapısal bir değişikliğe gidilmeksizin mevcut sorunları aşmak mümkün değildi. "İhracata yönelik sanayileşme", "ekonomide devletin rolünün küçültülmesi" ve "kamu sektörünün özelleştirilmesi", hazırlanan "stratejik

müdahaleleri sonucu "durdurulduğu"nu, bunun bir sonucu olarak kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin uzun yıllar varlıklarını sürdürdüğünü ve çevre ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısının merkezden değişik olduğunu öne sürdü.

Amin, ilk olarak 1973'de yayınlanan Unequal Development (Eşitsiz Gelişim; ing. 1976; Harvester Press) yapıtında, dünya pazarına entegre olmaları nedeniyle çevre ülkelerin yabancı tekellerle rekabet edebilecek ekonomik araçlara sahip olmadığını, azgelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkelerin gelişmelerinin erken aşamaları ile karıştırılmaması gerektiğini, azgelişmiş ülkelerde üretimin dağılımının aşırı düzensiz bir şekilde gerçekleştiğini ve üretimin esas olarak hakim merkezin ihtiyaçlarına cevap verdiğini ileri sürdü. Kapitalist üretim biçimi merkezde belirleyici üretim biçimi iken, çevre ülkelerde diğer üretim biçimlerinin de gözlemlendiğini, çevre ülkelerde ulusal kapitalizmin, devletin faaliyetleri ile sınırlanabildiğini belirtti. Amin'e göre, kökenleri ne olursa olsun çevredeki yapılanma, tarım sermayesi ve komprador ticari sermaye tarafından belirlenmektedir. Bunun bir sonucu olarak, çevre ülkelerde yerel bürokrasi, göreceli bir ağırlık ve özel bir fonksiyon üstlenmektedir. Yine Amin, sınıf, üretim ve mücadelenin dünya bağlamında analiz edilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

Bağımlılık analizlerine son vermeden önce, P. P. Rey'in bağımlılık konusunu değişik bir bakış açısından yorumladığını belirtmekte fayda vardır. Rey, Frank ve Wallerstein'in, "kapitalizmin azgelişmişliği yarattığı" şeklindeki tezlerini red ederek, azgelişmişliği içsel faktörlere dayanarak açıklama yoluna gitti. Rey, kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin hakim olduğu toplumlarda, dünya pazarıyla ticari ilişkilere girilmesinin, başlarda, kapitalizm öncesi hakim sınıfların egemenliklerinin güçlendirildiğini, ancak bu durumun sonradan, bu sınıfların kapitalist üretim ilişkilerinin gelişimine karşı direnişlerine yol açtığını, bunun üzerine, doğrudan askeri ve idari tedbirlere başvurularak, mevcut hakim sınıfların yerlerinden edildiği ve yerli toplumların yeniden organizasyonuna girişildiği, sömürge

yapılanma modeli"nin üzerinde şekillendiği ana tezlerdi. Bu programa göre, IMF ve Dünya Bankası'na başvuran ülkelerin, "ekonomik kurtarma paketleri"nden faydalanabilmek için, öncelikle ekonomilerini neoliberal reçeteler doğrultusunda yeniden yapılandırmayı taahhüt etmeleri gerekiyordu. Ancak böylelikle, çevre ülkelerin borçlarını ödeyerek gelişmelerini başarılı bir şekilde sürdürebilecekleri ileri sürülüyordu.

1985 sonrası dönemde çevre ülkeler, IMF ve Dünya Bankası'nın ekonomilerine her geçen gün daha fazla müdahale ettiği, Türkiye, Güney Kore ve Arjantin'de olduğu gibi ekonomi bakanlarını bile bizzat atayacak kadar ileri gittiği bir sürecin parçaları haline geldiler.

IMF'nin "yapısal düzenleme programları", kapitalist ekonominin içine girdiği krizi düzenlemek üzere planlanmış programlardı ve dünya ekonomisinin bu programlar aracılığıyla, metropol ülkelerin ihtiyaçlarına cevap verecek bir şekilde yeniden şekillendirilmesi öngörülmekteydi.

IMF ve WB'ın 70 ülkede uygulanan 566 "istikrar" ve "yapısal düzenleme programları", istikrarsızlığın kurumsallaşmasına yola açtı. IMF programlarını uygulayarak ekonomilerini açan ülkeler, dış kaynaklı krizlerden çabucak etkilenmeye başladı. "Yapısal düzenleme programları" sonucu bir dizi ülkede fiyatlar artarken, gerçek ücretler düştü; gerek sınıflar, gerekse çevre ve metropol arasındaki gelir dağılımı daha da bozuldu. Ekonomik gelişme beklentisindeki ülkeler, sermaye birikimi sağlayamamalarından dolayı tümüyle yabancı sermaye yatırımlarına bağımlı hale geldiler.

Yeni Ekonomik Paradigma ve Eşitsiz ve Bağımlı Gelişmenin Sonuçları

1990'lı yıllarda ABD, yüksek bir ekonomik büyüme oranının yanısıra, düşük bir enflasyona ve işsiz sayısına sahipti. Aynı dönemde Batı Avrupa'da büyüme oranı daha düşüktü; Japon ekonomisi ise ciddi bir mali kriz ve ekonomik gerileme

üretim biçiminin uygulamaya geçildiğini; köylüler pazar için ekim yapmaya zorlanırken, işgüçlerini satmak zorunda olan bir kitlenin yaratıldığını belirtti. Rey'e göre, bu sömürge üretim biçimi geçici bir karaktere sahipti. Kapitalizm öncesi üretim biçimi kapitalizmin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde dönüşüme uğradıktan sonra, gelişimin devlet ve ekonomik yatırımlar yoluyla sağlanması yoluna gidildi. Böylece sömürgelerin kapitalistlerin çıkarlarını tehdit etmeden bağımsızlıklarını kazanmalarının yolu açılmış oluyordu. "Yeni sömürgeci üretim biçimi"nde yeniden şekillendirilen kapitalizm öncesi üretim ilişkileri, kapitalizmin gelişimini engelliyordu.

Rey'in buradan hareketle vardığı ana sonuç kapitalizm ve yeniden şekillendirilmiş kapitalizm öncesi üretim biçimlerinin birbirlerine ihtiyacı olduğu ve birinin diğerinin varlığını sürdürmesini sağladığı şeklindeydi. Bundan dolayı, kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin tasfiyesi için mücadele, aynı zamanda kapitalizme karşı bir mücadele olmak zorundaydı.

Althusser'den etkilenen Rey, "bağımlılık ilişkileri"ni, bağımlılık teorisyenlerinden farklı olarak Laclau'nun Andre Gunder Frank'ı eleştirisinde vurguladığı "üretim ilişkileri" bağlamında yorumlamaya çalıştı. Rey, kapitalizmin önceleri feodal olan toplumlarda gelişmesini sağladığı, fakat diğer toplumlarda gelişimini sağlayamadığını belirterek, farklı toplumlar arasında doğan ticari ilişkilerin, örneğin Kongo gibi ülkelerde kapitalizmin gelişmesi sonucunu vermediğini; finans kapital çağına gelindiğinde ise, artık kapitalist üretim ilişkilerinin diğer toplumlara dışardan empoze edildiğini vurguladı. Azgelişmiş ülkelerde, kapitalist toplumların tersine kapitalist ve kapitalizm öncesi üretim biçimlerinin birlikte fakat birbirlerinden soyutlanmış olarak değil sürekli bir etkileşim ve değişim halinde yanyana varlıklarını sürdürüyor ve her iki üretim biçimi arasındaki karşılıklı bağımlılık, oldukça uzun bir geçiş sürecinin yaşanması anlamına geliyordu. Uzun geçiş süreci sırasında her bir üretim biçimi de kendisini yeniden üretecekti ve bu nedenle onların kendilerini yeniden üretim süreçleri birbirleriyle uyumlu olmak zorundaydı. Rey, bu uyumluluğa her iki üretim biçiminin "birleşikliği" (articulation) ismini verdi.

dönemine girmişti. Meksika'dan Güney Asya ülkelerine kadar bir dizi ülke ekonomik krizler yaşamaktaydı. Bu gelişmeler üzerine neoliberallerin birçoğu, ABD'nin diğerlerinden daha üstün bir ekonomik model yarattığını ileri sürmeye başladı.

ABD'nin ekonomik "başarı"sını anlamak için, eşitsiz ve bağımlı gelişmeyi yaratan faktörlerle birlikte, Amerikan borsa kapitalizmi ve serbest piyasa modelinin örnek alınmasının azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere neye mal olduğunu da incelemek gerekir.

ABD'nin, IMF ve WTO gibi kuruluşlar aracılığıyla giderek artan hegamonyasına ek olarak, uygulanmakta olan "DolarWall Street rejimi", çevre ekonomilerin büyüme hızlarını düşürmekte ve büyümenin bağımlı niteliğini artırmaktaydı. Örneğin, Aralık 1994'te Meksika ekonomisinin bir kez dahaçökmesine, büyük ölçüde ABD'nin, kendi kronik ödemeler dengesi açığını kontrol altına almak ve ekonominin "fazla ısınması"nı önlemek amacıyla faiz oranlarını yükseltmesi neden olmuştu. Yüksek faiz oranları sonucu Meksika'nın dış borç sorunu kontrol edilebilir olmaktan çıktı ve Meksika ekonomisi bir krize sürüklendi.

Yine 1997'de, "neoliberal kalkınma modelinin başarılı örnekleri" olarak sunulan Güney Asya ekonomilerinin çöküşünün kaynağında da, "ihracata dayalı gelişme", "düşük enflasyon", "deregülasyon" ve "özelleştirme" yoluyla azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınabileceği söylemine dayalı neoliberaller ekonomik paradigma durmaktaydı.

Güney Kore, diğer azgelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, "çevreden metropole doğru sanayileşmekte olan bir ülke" olarak tanımlanmakta ve metropol ileçevre arasında bir yerde konumlandırılmaktaydı. Güney Kore'nin gelişimi, ilk bakışta eşitsiz ve bağımlı gelişme modelinin öngörülerinden farklı olduğu gibi bir izlenim de vermekteydi. Gerçi, Güney Kore'nin sanayileşmesi hususu ayrı bir tartışma konusu; ancak kısaca belirtmek gerekirse, "soğuk savaş" döneminde (Tayvan'la birlikte) ekonomik, politik ve askeri olarak desteklenmiş olmasının yanısıra, 1970 son-

EK:1
2000: Küreselleşmeye Karşı Dünya Çapında Protestoların Senesi

Walden Bello.

Geçtiğimiz sene muhtemelen, 1929 senesi gibi dünya ekonomisinin tarihinde iz bırakan anlardan birisi olarak hatırlanacaktır. Pek tabii ki, Washington, Avrupa ve Asya'da kendilerini Asya'daki finansal krizi kontrol altına aldıkları için kutlayan ve Dünya Ticaret Organizasyonu (World Trade Organization, WTO) idaresi altında başlattıkları yeni ticari görüşmeleri hakkında aşırı derecede güvenli gözükmeye çalışan global elit icerisindeki birçok kişiye, global kapitalizmin yapıları sağlam olarak görünmektedir. Mamafih, tanık olduğumuz dramatik olaylar zinciri, gerçekte bir şairin de dediği gibi "sağlam olan herseyin ansızın yok olduğu" bir zamana yol açabilir.

Global kapitalizm için sene bir ay erken, 30 Kasım1 Aralık 1999'da WTO' nun Üçüncü Bakanlar Kurulu'nun Seattle'da çöküşüyle başladı. Bu ayın başlarında yer alan aynı derecede önemli bir olayla, Lahey'deki İklim Değişimi Konferansın'da ortaya çıkan gelişmeler ile sona erdi.

Seattle : Dönüm Noktası

Seattle olaylarının kesin tarihinin hala yazılmasına ihtiyaç vardır, ancak bu olaylar sokaklardaki 50,000 kadar insanın, militan ve amansız protestoları ile Seattle Toplantı Merkezi içindeki gelişen ülkelerin delegelerinin başkaldırısı arasındaki ateşli etkileşme gözönüne alınmadan anlaşılamaz. Sokaktaki protestocular ile üçüncü dünya ülke delegelerinin farklı motivasyonları ve gösteriye katılanların

rası ekonomik krizin Doğu Asya'yı etkilememiş olması gibi olgular, Güney Kore'de (ve Tayvan'da) sermaye birikiminin hızlanmasını sağlamıştı. (I. Wallerstein, The Rise of East Asia or the World System in the TwentyFirst Century/Doğu Asya'nın yükselişi ya da Yirmibirinci yüzyılda Dünya Sistemi, 1997, http://fbc.binghampton.edu/iwrise.htm)

Güney Asya'nın, "kaplan ekonomileri"ni sarsan 1997 krizinin temelinde mali sektörlerin uluslararası piyasaya açılması yatmaktaydı. Aralık 1996'da OECD'ye katılan Güney Kore, OECD anlaşmaları uyarınca, mali piyasalarını engeç Aralık 1999 tarihine kadar liberalleştirme taahhütünde bulunmuştu. Aynı dönemde Clinton Yönetimi, Endonezya, Tayland ve diğer Doğu ve Güney-Doğu Asya ülkelerinin finans sektörlerini liberalleştirmesi yönünde kampanya yapmaktaydı ve 1997'de, eğer bu ülkeler pazarlarını uluslararası firmalara açıp, sermaye hareketleri üzerindeki kontrollerini kaldırmazlarsa, finans servislerinin liberaleştirilmesiyle ilgili WTO paketini tümden engelleyeceğini açıklamıştı.

O dönemde Kore'ye karşı da bir ticaret savaşı başlatmış olan Clinton Yönetimi, Güney Kore malı TV, çelik, tekstil, ve giyim ürünlerinin ihracatına, "Güney Kore'nin haksız rekabete giriştiği" gerekçesiyle engellemeler getirilmiş ve Güney Kore pazarının bazı özel ABD ürünlerine daha fazla açılması için baskı yapmaya başlamıştı. Sonuçta, Güney Kore'nin 1987'de ABD ile olan 9.6 milyar dolarlık ticaret fazlalığı, 1996'da 4 milyardan fazla ticaret açığına dönüştü. 1997 yılına gelindiğinde ise, Güney Kore artık ABD'nin beşinçi büyük ihracat pazarı olmuştu.

ABD'nin amacının salt Güney Kore pazarının ele geçirilmesiyle sınırlı olmadığını, Güney Kore'deki üretim ilişkilerini de, ABD çıkarları doğrultusunda radikal bir şekilde yeniden biçimlendirmek olduğunu hedeflediğini iddia eden ve bu türden bir yeniden yapılandırmanın, Güney Kore ve diğer devletler içinde bu misyonu üstlenebilecek kesimlerin aranması anlamınına geldiğini belirten Peter Gowan, bu durumu şöyle özetlemek-

kendi aralarındaki görüş farklılıkları hakkında birçok şey yazıldı. Gerçekten de, onların bazı temel meseleler üzerindeki görüşleri, çalışma koşullarının WTO'nun bünyesi içinde ele alınması örneğinde görüldüğü gibi bazen birbiriyle çelişkiliydi. Ancak, çoğunluk adalet, toplum, ulusal egemenlik, kültürel çeşitlilik ve çevreyi koruma gibi sosyal değerlerin zararına olarak korporasyonlar tarafından yönlendirilen küreselleşme sisteminin yayılmasına karşı çıkma konusunda birleşti.

Ancak, Avrupa Birligi ve Amerika Birlesik Devletleri'nin global tarım marketlerinde tekelci rekabetlerinin hangi kurallarla düzenleneceği gibi ana konularda aralarındaki ayrılıkları gidermeleri mümkün olsaydı, Seattle yenilgisi olmayacaktı. Ayrıca, Seattle polisinin zalimce davranışları olmasaydı Seattle'dan uzaklaşma daha az etkili olacaktı. Televizyon kameralarının gözü önünde Darth Vaderbenzeri uniformalar içindeki polislerin, çoğunlukla barışçı olan göstericilere karşı saldırıları, Seattle'ın hasis sokaklarını globalizasyon krizinin büyük bir sembolü haline getirdi.

1995 yılında kurulduğunda WTO, kapitalizmin küreselleşme çağındaki en değerli mücevheri olarak görüldü. Ancak, Seattle çöküşü ile birlikte, küçümsenen ya da gözardı edilen gercekler, kendi yarattıkları sisteme duydukları arsız güvenleri sarsılan iktidarlar tarafından bile kabul edildi. Örneğin küreselleşmenin en yüksek kurumunun gercekte, esas olarak demokratik olmadığı ve işlemlerin şeffaf olmadığı, Seattle öncesi bu sistemin en cesur temsilcileri olan bazıları tarafından kabul bile edildi. Global elitin guven krizi ortada idi, örnegin, İngiltere Birlesik Krallığı Ticaret ve Endüstri Bakanı Stephen Byers'in sözleri şöyleydi: " WTO, şu andaki formasyonunda devam edemez. 134 üyesinin tümünün ihtiyaç ve isteklerini karşılayabilmesi için esaslı ve kökten değişime ihtiyacı vardır"

Seattle bir defalığına ortaya çıkmış bir olay değildir.

Şubat ayında Bangkok'da yapılan Birleşmis Milletler Ticaret ve Gelişim Konferansı 10. Toplantısı (the Tenth Assembly of the United Nations Conference on Trade and DevelopmentUNCTAD X)

tedir; "Başka önemli bir taktik de, bölgedeki devletlerin içindeki, stratejik sosyal gruplar ile ideolojik bağların inşa edilmesi ve güçlendirilmesi idi. Kitle propogandası düzeyinde kullanılan anahtar kavram, iyi ya da kötü herkesin bu direnilmez gücün gerçekliğini kabul etmesi gerektiği idi. Bu güç, pek tabii ki ABD değildi; eğer öyle olsaydı, hiç de önemsiz olmayan Kore milliyetçiliğiyle hesaplaşılması da gerekecekti. Söz konusu güç, pek tabii ki 'küreselleşme idi." (Gowan, 1999)

1997 yılında ABD, bölgedeki finans pazarlarına girmek için yeni haklar edindi ve bölgeden elde edilen kar oranını artırdı. Ancak, ihracata dayalı ekonomiler, hassas yapıları nedeniyle döviz piyasalarındaki dalgalanmalardan kolayca etkileniyordu. Örneğin, bu ülkelerin para brimleri dolara endeksli olduğu için, düşük dolar Japonya ile olan ticaretlerinin artmasını sağlıyor, doların yen karşısında değer kazanması halinde ise ihracatta bir düşme oluyordu. 1995'de ABD'nin, doların yene karşı değer kazanmasını sağlamaya dönük tedbirler alması, bu ülkelerin ihracat rejimini de baskı altına sokmuştu. Peter Gowan'a göre, 1997 krizinin ilk önkoşulu da, ABD'nin kasıtlı olarak izlediği tedbirlerle doların değer kazanmasını sağlamasıydı. Diğer bir etmen ise, bölge hükümetlerinin mali piyasalarını dışarıdan gelen para akımlarına açmaya ikna edilmesi ile birlikte, 199597 yılları arasında, kısa vadede kâr arayışları içinde olan yatırımcıların, ABD'de faiz oranlarının düşük olduğu bir dönemde bölgeye akın etmeleriydi. Tüm gelişmeler, bölge ülkelerinin para birimleri değerlerinin iyice artmasına yol açtı.

Bölge piyasalarında işlem yapan Hedge fonlarının artması, bölge ülkelerinin para birimleri üzerindeki spekülatif hareketlerin de artması anlamına geliyordu. Mayıs 1997'de, Clinton yönetiminin, Tayland ve Endonezya'nın mali piyasalarını tam olarak açmasına yönelik kampanyaya başlamasından bir ay sonra Hedge fon yöneticileri, (Tayland para birimi) Thai Bathı'na karşı ilk saldırılarını gerçekleştirdi. Bölgedeki en "liberal" ve "açık" ekonomi olarak bilinen Tayland, bu özelliği nedeniyle aynı zamanda bölge ülkeleri içinde

sırasında, WTO ve Bretton Woods kurumlarının sert eleştirileri o kadar da gizli kalmayan bir eğilimi açığa vuruyordu. Gercekten de, aslında olaysız geçen bu toplantıyı dünya basınının ilk sayfalarına getiren olay, antiIMF eylemcisi Robert Naiman'in mükemmel eyleminin hedefi olan, görevinden ayrılan IMF Müdürü Michel Camdessus'un pastayla sıvanmış yüzü idi.

Washington'dan Melbourne'a Naiman'ın hareketi, Washington DC'deki Dünya Bankası ve IMF'nin bahar toplantısı sırasında, küreselleşme yandaşı ve karşıtı güçler arasında Seattle sonrası ilk, gerçekten de büyük bir karşılaşmanın sahneye konulmasına yardımcı oldu. Nisan ayının ortasında 30,000 kadar protestocu Amerika'nın merkezine indi ve şehrin kuzeybatı kesiminin 10,000 kadar polisten oluşturulmuş bir duvarla kapatılımış olduğunu gördü. Protestocular, yağmurlu dört gün boyunca başarısız bir şekilde, 19. H Sokagı'ndaki IMFDünya Bankası binasina ulaşmayı denedi; olay yuzlerce kişinin tutuklanmasıyla sonuçlandı. Polis zafer kazandığını ilan etti. Ancak, bu protestocuların çatışmayı kaybederek mücadeleyi kazanmasına bir örnek idi. Daha önceki protestolarda sadece birkaç yüz insanı harekete geçirilebildiklerini söyleyen organizatörlere gore, 30.000 insanın Bretton Woods ikizlerini protesto etmeye gelmesi gerçeği, tek başına bile zaten büyük bir zaferdi. Buna ek olarak, medyanın odağı Washington idi ve dunyadaki yüzlerce milyon izleyicinin Dünya Bankası ve IMF hakkındaki ilk izlenimi, bunların gelişen dünyaya yoksulluk ve sefalet getirmekle suçlayan insanlar tarafından kuşatılan, tasvip edilmeyen kuruluşlar olduğu oldu.

Mücadele, Washington'dan Kuzey Tayland'ın dağlık yerlerindeki Chiang Mai'ye, kötü bir üne sahip olan ve toplumları karışıklığa sokan, çevrenin dengesini bozan dev projelere sermaye sağlamasıyla

bilinen çok yönlü örgüt; Asya Kalkınma Bankası (Asian Develepment BankADB)'nın Mayıs ayı başlarında yapılan 33. senelik toplantısının düzenlendiği alana yöneldi. ADB liderliği konferanstan

en zayıf halkayı da temsil ediyordu. Thai Bath'ının çöküşünü Endonezya Rupisi izledi. Hedge fonlarının saldırısı, ABD ortak fonlarının, ABD, Batı Avrupa ve Japon bankaları ve diğer mali işlem yapan kuruluşların fonlarının kriz içindeki ülkelerden çekilmesiyle sonuçlandı. Dışarıya yoğun para akışı karşısında para birimleri çöktü. Yerel bankalar, yabancı bankaların kredi vermeyi red etmesi üzerine dolar borçlarını ödeyemedi. Para birimlerininçökmesi nedeniyle dışarıya olan dolar borçlarının değeri de bir anda arttı. Bu gelişmeler sonucunda yerel bankalar da sanayi kuruluşlarına kredi vermeyi red ederek, bu kuruluşların iflas etmelerine yol açtı.

Bizzat ABD tarafından yönlendirilen ekonomist Hubert Neiss başkanlığındaki bir IMF heyeti Kasım 1997 sonlarında Seul'a geldi. IMF heyetinin misyonu, tahmin edilebileceği üzere "yapısal yeniden düzenleme" programını uygulamaktı. IMF heyetinin gelişinden bir hafta önce, görüşmelerde sorun çıkardığı gerekçesiyle Maliye Bakanı görevinden alındı. ABD'nin direktifleri üzerine, eski bir IMF ve Dünya Bankası görevlisi olan Lim ChangYuel Maliye Bakanlığı'na atandı.

Hükümetin, "kurtarma paketi" için IMF ile görüşmelere başlayacağını açıklamasının ardından, "IMF müdahalesinin bazı banka ve şirketlerin batışını da birlikte getireceği" düşünüldüğü için, Güney Kore borsaları son on yıldaki en düşük seviyeye düştü. Yeni Maliye Bakanı, ABD'nin istediği biçimde döviz piyasasından tüm devlet kontrollarını kaldırınca, dışarıya para akışı daha da hızlandı.

IMF müdahelesi sırasında "yabancı yatırımcılar serbestçe, her biri Kore borsasında kayıtlı olan 26 banka, 27 kefalet, 12 sigorta ve 21 ticari bankayı içeren tüm mali sektörümüzü, yalnızca 5.5 milyar wona (3.7 milyar dolar) satın alabilirler" şeklindeki karşı çıkışıyla Devlet Başkanlığı'na seçilen eski politik tutuklu Kim Dae Jung, bu sözünü çokçabuk unutarak, "cesur bir şekilde pazarı açacağım, bunu yabancı yatırımcıların güven içinde yatırım yapmaları için gerçekleştireceğim" sözleriyle IMF programının sadık bir uygulayıcı-

hemen sonra kendilerinin kenti terk etmesini isteyen 2000 kişinin manzarasıyla o kadar sarsıldı ki, ADB Başkanı Tada Chino, sivil toplumla baş edebilmesi için başkan yardımcılığı seviyesinde "NGO Görev Kıtası" kurdu. 2001 yılında daha büyük bir kitlenin protestosundan korkan ADB, bir sonraki yıllık toplantı yerini Seattle'dan daha güvenli olacaklarını düşündükleri Honolulu'ya taşıdılar.

Ancak, Chiang Mai, ADB'nin ötesinde bir öneme sahiptir. Protesto eden kişilerin çoğunluğu fakir Thai çiftcileri olduğu için Chiang Mai gosterileri, küreselleşmeye karşı direnen kitlenin gelişmiş ülkelerdeki orta sınıf gençliği ve örgütlü işçi kesimlerinden ibaret olmadığını gösterdi. Chiang Mai direnişinin baş organizatorlerinden ve Fakirler Forumu'nun liderlerinden biri olan Bamrung Kayotha Seattle'daki protestoya da katılması ve onların, Chiang Mai'yi ayrı bir olay değil, küreselleşmeye karşı uluslararası protestolar zincirinde bir halka olarak görmesi aynı derecede bir öneme sahiptir.

Bir sonraki mücadelenin siperleri Eylül ayının başlarında Avustralya'da, Melbourne, Down Under'da belirlendi. Küreselleşmeye daha fazla liberal bir görünüş vermek için yapılan çalışmaların başını çeken bir güç haline gelen Asya Pasifik Dünya Ekonomi Forumu Zirvesi'nin (The AsiaPacific Summit of the World Economic ForumDavos Forum) yeri için Melbourne'un nehir kıyısında parıldayan Crown Gazinosu seçilmişti. Gazino, birçok eylemci için mali sermaye tarafından yönlendirilen küreşelleşmenin uygun bir sembolü idi. Yaklaşık olarak 3 gün süren sokak mücadelelerinde, 5,000 protestocu bazen gazinonun ana girişlerini tıkayarak, organizatörleri, bazı delegeleri helikopterle getirip götürmeye zorladı ve bütün bunlar olduğu gibi televizyon ekranlarında gösterildi. Ve aynı Seattle'da olduğu gibi göstericilerin çoğunluğunun, bir kısmı at sırtında bulunan polisler tarafından kabaca muameleye maruz kalması olay hakkında dünya çapındaki tartışmanın büyümesine yol açtı.

sı olacağını ilan etti. 23 Aralık'ta IMF anlaşması, Kore parlementosunda tartışmasız bir şekilde kabul edildi. ABD'nin ekonomik şantajıyla Maliye Bakanlığı'nın mali sektörleri kontrol ve izleme yetkileri ortadan kaldırıldı. IMF, vadesi gelen borçların ödenmesi için 10 milyar dolarlık krediyi serbest bıraktı. Bunun üzerine, spekülasyonlarla Kore ekonomisinin çöküşüne yol açan ABD mali kuruluşları, 10 milyar dolarlık krediyi hesaplarına geçirerek Kore Merkez Bankası'nı yağmaladılar. Dış borçlarını ödemede yine de zorlanan Kore hükümeti, faiz oranlarını yükseltmek zorunda kaldı.

"IMF reformları"yla birlikte Kore ekonomisi gerileme içine girdi; Kore bankaları uluslararası standartları uygulamaya zorlandı. Sonuç, kredi olanaklarının neredeyse ortadan kalkmasıydı. Yaşam standartları hızla geriledi; gerçek ücretler düştü ve işsizlik kitlesel bir problem haline geldi.

IMF eliyle uygulamaya sokulan "Kore paketi"nin başlıca iki hedefi vardı; ilki, borç veren kurumların ve uluslararası mali piyasanın "istikrar"ının korunması, ikinci ise, Kore ekonomik modelinin ortadan kaldırılması ve sosyal bir transformasyonun gerçekleştirilmesiydi

Güney Kore'nin ekonomik modeli, devletin ekonomiye aktif müdahalesine ve "Chaebol" olarak adlandırılan birçok büyük firmanın bir holding içinde biraraya geldiği korporasyonlara ki, bunların her biri genelde bir aile tarafından kontrol ediliyordu dayanıyordu. "IMF reformları" sonucunda, devletin ekonomiye müdahale etmesi "kural dışı" sayılarak, Kore'nin dış borç tuzağına düşüşüne kadar etkili bir şekilde çalıştığı belirtilen Chaebolların tasfiyesine girişildi. Chaebolların içinde bulunduğu krizi derinleştirmek için kasıtlı olarak kredi kaynakları kısıldı; birçok firmanın iflasla karşılaştığı bir ortamda, Kore'li mali ve sanayi firmaları "yabancı firmalarla stratejik ittifaklar kurmaya"çağrıldı. IMF, Daewoo grubunun parçalanmasını ve 12 Daewoo firmasının satılmasını talep etti. Kore'nin en büyük korporasyonu olan Hyundai'nin parçalanması ve Kore'nin elektronik ve sanayi işletmelerinin Ba-

Prag Mücadelesi

Daha sonraları aynı ay içerisinde mücadele alanı olma sırası Avrupa'ya geldi. Kıtanın her tarafından 10,000 kadar insan, güzel Doğu Avrupa şehri Prag'a gelerek, mevsimlerin en güzelinde Bretton Woods kurumlarıyla, onların yıllık toplantılarında kıyametvarî bir karşılaşmaya hazırlandı. Prag beklenileni verdi. Küreselleşme karşıtı protestocuların, delegelerin kongre merkezinden çıkmasına engel olması ya da Prag'ın ünlü Old Town bölgesinde kaldıkları yerlerine dönmeye çalışırken etraflarında girdap gibi dönerek yaptıkları sokak mücadeleleri sonucu, Dünya Bankası görevlilerinden birinin dediği gibi, toplantının gündemi küreselleşme karşıtı protestocular tarafından "etkili olarak ele geçirildi". Bunu izleyen iki gün içerisinde çok sayıda delege kongre merkezine gitmeyi reddedince, toplantı kararlaştırıldığı günden bir gün önce aniden sona erdirildi.

Prag'taki protestolar kadar önemli olan bir olay da 23 Eylül günü ünlü Prag Kalesi'nde sivil toplum temsilcileri ile Dünya Bankası ve IMF yöneticileri arasında yapılan, Cumhurbaşkanı Vaclav Havel'in yönettiği tartışmaydı. Tartışma, iki taraf arasındaki farklılıkları gidermek yerine daha da artırdı. Çünkü somut talepiere cevap olarak Dünya Bankası Başkanı James Wolfenshon ve IMF İdare Müdürü Horst Koehler, sanki G7 patronları tarafından çizilen sınırın dışına cıkacaklar endişesindeymişler gibi, genel ve basmakalıp cevapların ötesine gitmeye hazırlıklı değillerdi. Dünya Bankası'nı ve IMF'yi tartışmada savunan George Soros, Wolfenshon ve Koehler'in "çok kötü bir performans sergilediklerini" ve sivil toplumla en önemli karşılaşmalarını mahvettiklerini kabul ettiğinde herşeyi söylemiş oldu.

Seattle'dan sonra "geride bırakılanları" gündeme getirmek icin global ekonomik sistemde reform yapılması hakkındaki konuşmaların çogu Bill Gates, Bill Clinton, Tony Blair, Kofi Annan ve Nike CEO Phil Knight gibi güçlü kişiler tarafından ifade edildi. Gerçekten Davos Formu, dünyanın elit kesimi için yaptığı toplantılarda gündeminin başlığına reform meselesini getirdi.

tılı firmalar tarafından, değerlerinin son derece altına satın alınması sağlandı. Kore'nin yeniden sömürgeleştirilmesi, daha doğrusu merkezin ihtiyaçlarına bağlı olarak ekonomik ve sosyal yapısının yeniden inşası, Kore bankalarının ABD banka ve finans kuruluşları tarafından ele geçirilmesiyle birlikte somut bir gerçeklik haline geldi. Bu süreçte Batılı firmalar, Chossudovsky'nin deyimiyle "Günümüze yakışır bir yol soygunu gerçekleştirdiler, tümüyle hayali olan 454 milyon dolarlık yatırım yapan Newbridge, (Kore First Bakasının %51 hissesini satın alan ABD finans kuruluşu) 15.9 milyar dolarlık hükümet ödemesinden faydalandı, (...) Kore hükümeti bu ödemeleri, düşük ücretler, ögretmen ve sağlık işçilerinin de içinde olduğu kamu işletmeleri işçilerinin kitlesel olarak işlerinden atılması, sosyal programlarda aşırı kısıtlamalar yapılması ve milyarlarca dolar borç alınması sonucunda yapabildi." (M.Chossudovsky, The Recolonizatıon of Korea/Kore'nin yeniden Sömürgeleştirilmesi: http://emperorsclothes.com/articles/choss/reco.htm.)

Gowan'ın aktardığına göre "halihazırda 1997'de, Amerikan sermayesi Kore'de büyük kazançlar sağlamanın beklentisi içindeydi. 27 Aralık tarihli, New York Times gazetesi, 'Kore firmaları yabancı alıcılar için hazır' diye yazdı. 25 Ocak 1998'de The Los Angeles Times, 'ABD firmaları Güney Kore'de yangın sonrası satışları gözlüyor' diyordu. 18 Ocak'ta The Chicago Tribune, 'bazı ABD firmaları Asya'ya dört ayak üstünde atladı' diye yazdı. 6 Şubat tarihli Wall Street Journal, Coca Cola'nın Tayland ve Kore'de firmalar satın almasını, 'bazıları Asya'daki kayıplarını hesaplarken. Coca Cola Başkanı fırsatlar görüyor' şeklinde verdi. ABD firmaları, Asya kaynaklarını kontrol altına alma konusunda büyük kazançlar elde etti. Japonya'nın iktidardaki Liberal Demokratik Parti Genel Sekreteri Hirosumu Nokaka'nın 1998 yazında belirttiği gibi 'yabancı sermayenin, özellikle ABD sermayesinin istilası sürüyor: Asya'da bir sömürgeleştirme tipi başladı.' 1998'in ilk beş ayında, toplam 8 milyar dolar

Bununla beraber, Seattle'dan bir sene sonra somut anlamda yapılan çok az çalışma var.

Yediler grubunun en önemli reform girişimi olan, yüksek derecede borçlu 41 fakir ülkenin dış borçlarının ödenmesinin indirilmesi planı, başladığı 1996 senesinde beri aslında sadece 1 milyar ABD Doları kadar bir borç indirimi yaptı – ya da son gectiğimiz dört buçuk sene içerisinde borç servisinde sadece yüzde üçlük bir azalma oldu!

Seattle'ın yıkılmasından bir sene sonra WTO'da kararverme işleminin reforme edilmesi konusundaki konuşmalar, Genel Direktor Mike Moore'un Seattle'da gelişen ülke isyanını başlatan şeffaf, demokratik olmayan "Consensus/Green Room" sisteminin tartışılamayacağını söylemesiyle ortadan kalktı.

Uluslararasi finansal yapı meselesine gelindiğinde, Tobin vergileri gibi spekülatif sermaye üzerindeki kontroller hakkındakı ciddi tartışmalardan kaçınıldı. Reforme edilmemiş IMF, sistemin "yangın söndürme" merkezinde olmaya devam ediyor. Son üç senedeki Asya, Rusya ve Brezilya'daki finansal krizlerden ortaya çıkan "yenilikler" sadece IMF'nin kriz öncesi acil kredi hakkı (ki hic bir ülke bundan yaralanmak istemiyor) ve çok az sayıda gelişen ülkelerin katıldığı amaçsız finansal denge forumu (Financial Stability Forum) olarak görünüyor.

Benzeri şekilde, IMF ve Dünya Bankası'nda üçüncü dünya ülkelerinin oy gücünü artırıp, Birleşik Devletler ve Avrupa Birliği oylarını azaltmak konusunda artık konuşmalar yok. Her zaman için, IMF'de Avrupa'lı bir başkan olması ve Dünya Bankası'nın da bir Amerikalı tarafından yönetilmesi gibi feodal uygulamaların dışında daha az şey yapılıyor. Kredi almak için başvurun hükümetlere "Yoksulluğu Azaltma Stratejisi Kağıtları"nın hazırlanmasındaki çok övülen danışmanlık işleminden, ticaretin serbest bırakılması ve libarelleşme yoluyla gelişim konularındaki hep aynı eski vurgulamalardan, belki zaman zaman kendilerini zor durumdan kurtaracak bir emniyet sübabı gibi, hiç durmadan gelişim stratejileri üretip, aynı düzeydeki işleme sadece sahte bir kamu katılımı ekleme çabasından başka hiçbir şey yapılmadı. Dünya Bankası'nda sosyal reformlara öncelik verecek yeniliklere kuvvetle karşı konulması, iki yenilikçinin, Bas Ekonomist Joseph Stiglitz ve Dünya Gelişim Raporu Başkani Ravi Kanbur'un istifa etmesine sebep oldu.

harcayan ABD firmaları, geçmişte herhangi bir yılda aldıkları firma sayısının iki katını satın aldı (...) Güney Kore'deki satın almalar, özellikle banka ve finans sektörlerinde yoğunlaştı. Bir ABD kökenli izleme şirketi olan Securities Data, kaynak satışlarındaki artışı. 'tarihsel bir an' olarak niteledi. Avrupa firmaları, özellikle İngiliz, Alman ve Hollanda firmaları da oldukça aktifti; 4 milyar dolar harcadılar. Asya kapitalinin Atlantik ellerinde yoğunlaşması, aylar geçtikçe artarak sürdü." (Gowan, 1999)

Güney Kore ekonomisinin doğrudan ABD kökenli firmaların kontrolüne geçişi, telefon ve gaz işletmelerinin de içinde bulunduğu bir dizi kamu kuruluşunun parçalanarak özelleştirilmesini de beraberinde getirdi.

Bu yazının hazırlandığı sıralarda, Türkiye, Güney Kore'nin 199798 krizine benzeyen bir dönemden geçmekteydi. İMF programları, Güney Kore örneğinde olduğu gibi, "hasta adamı daha da hasta ederek" Türkiye ekonomisinin bir krizden diğerine girmesine neden olmaktaydı. Eski bir Dünya Bankası görevlisi olan Kemal Derviş'in "Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanlığı"na atanmasını sağlayan ABD, Türkiye ekonomisinin doğrudan yönetiminde de söz ve kontrol sahibi oldu. Kemal Derviş'in, "Türkiye ekonomisinin kurtuluşu" için deregulasyon ve özelleştirmeleri hızlandıracak 15 yasanın hızla parlementodan geçmesini talep etmesi, Güney Kore'deki gelişmelerin karbon kağıtla yazılmış kopyası gibiydi.

Mali Sermaye'nin "Küreselleşme"si ve Bağımlı Gelişme

Yukarıda da belirtildiği üzere, kapitalizmin "altınçağ"ının 1970'li yıllarda sona ermesi ile birlikte, Reagan ve Theatcher hükümetlerinin önderliğini yaptığı monetarist sistem hakim paradigma haline gelmişti. 1980'li yılların sonunda ekonomik gerileme içine giren İngiltere monetarist çizgiyi terk etti.

Lahey'deki yenilgi

Dünya Bankası, IMF ve Dünya Ticaret Örgütü'nün kurumlarının uşakları olarak görünmesi nedeniyle, protestolar yıl boyunca TNC'ye karşı güçlü bir tavır sergilediler. ABD'de yapılan anketlerde bile insanların yüzde yetmişi, bu kurumların yaşamları üzerinde aşırı derecede güç sahibi olduğunu hissettiklerini belirterek TNC'lere karşı olan güvensizliği ortaya koydular. Birlesik Devletler endüstrisinin sera gazlarının atmosfere bırakılmasının önemli derecede azaltılmasına olan isteksizliğinden dolayı, Aralık ayının başındaki Lahey İklim Değişimi Konferansı'nın yenilgisi ile TNC'lere olan bu güvensizlik ve karşı çıkış daha da arttı. Veriler global ısınmanın hızlandığını gösterdiği halde, ABD ekonomik elitinin, globalleşmenin bedelini geri kalan ülkelere ödetip, bütün yararlarını elde etmeye calışması, Washington Harekatı'nin globalleşme karşıtı harekete olan inancını artırdı.

Seattle sonrası durumu değerlendirirken, globalizasyonun önemli bir savunucusu olan C. Fred Bergsten, geçen Nisan ayında Tokyo'da yapılan "Trilateral Commission" toplantısında "globalizasyona karşı hareketler gittikçe kuvvetleniyor" dedi. Hatta, şimdi bu tanımlama daha da kesinleşti. Global elitin kendilerine olan güvenlerini kaybetmeleriyle, global ekonominin ana kurumlarını klasik bir dürüstlük krizi almıştır. Dürüstlük, iktidardaki yapıların temeli olduğu için, yapılar ne kadar sağlam gözükürlerse gözüksünler, eğer yeniden kendilerini dürüst çıkaramazlarsa, yıkılmaları sadece an meselesidir. Dürüst olunmazsa, bunu tersine çevirmek zordur. Gerçekten de, Gramsci'yi izleyerek söyleyecek olursak, "iznin geri alınması" diye adlandırabileceğimiz şey, uluslararası organisazyonları da içine alarak, kurumların merkezine ve global kapitalizm uygulamalarına yayılacak gibi görünüyor.

2001 senesi, dünya çapında bir proje için aynı derecede çaba sarfedilecek umut veren bir sene gibi görülüyor.

Aynı dönemde, ABD kaynaklı emeklilik, sigorta ve mutual (karşılık) fonlarının giderek büyümesi, kapitalist sistemin sermaye birikim biçimlerini radikal bir şekilde değiştirdi. Bu değişimin bir sonucu olarak, ekonomik gelişmenin örnekleri olarak gösterilen Asya ülkeleri kendilerini bir krizin içinde buldular. Bu kriz altında, olası bir "Japon ve Güney Doğu Asya ekonomik atılımı"na karşı, ABD hegemonyası bir kez daha güçlendirildi.

Bu sürecin temel özelliklerinden biri, gelişmenin pazara bağlı olarak tanımlanması ve bu çerçevede neoliberal paradigmanın her derda deva bir ilaç gibi her ülkeye uygulanmasıydı. Mali pazarların istikrasız karakteri karşısında gelişmekte olan ülkelerin baş vuracakları bir mekanizma olmadı. "Küreselleşme" nedeniyle devletin ekonomideki rolünün azaldığı ileri sürülürken, çevre ülkeler açısından bu durumun, birçok örnekteki gibi bir felaketten diğerine koşmak olduğu görmezlikten gelindi.

Metropol ve yarıçevre ülkeler, uluslararası sermaye akışının yarattığı problemlere katlanabilirken, gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerin içinde bulundukları durum tam bir açmazı temsil etmektedir. Kenneth Surin, bu sorunu incelediği bir yazısında şu belirlemeleri yapmaktadır: "Az gelişmiş ülkelerde ekonomik politikanın belirlenmesi başka bir şekilde sınırlandırılmıştır. Bunun nedeni, emeklilik ve mutual fonlardaki birikmiş servetlerin gelişmiş sanayi ülkelerinde toplanmasıdır ve özellikle kısa vadeli karlar peşinde koşan bu fonların menajerleri, hiç bir şekilde bu fonların yatırıldığı ekonomilerin sosyal ve ekonomik bakımdan refah içinde olması ile ilgilenmezler. Ve bu servetlerin büyüklüğü muazzamdır. 1994'de yalnızca iki Amerikan emeklilik fonu The Teachers' Insurance and Annuity Association College Retirement Funds ve California Public Employees Retirement System 140 milyar ve 100 milyar dolarlık birikimlere sahipti (...) 1994'de emeklilik fonlarının dünya çapındaki değeri 10 trilyon dolar idi. Aynı yıl, 1994'de bütün gelişmekte olan ülkelerinin borsalarındaki sermaye miktarı ise sadece 1.9 trilyon dolar idi ve bu ülkelerde üretilen GSMH ise 1.2 trilyon dolar civarındaydı ki, Çin ve

EK:2
IMF VE Dünya Bankası'nın Kozmetik Makyajları

Sarah Anderson*

Ortaçağ doktorları hastalık ne olursa olsun deriye sülükler yapıştırıp hastaları kanatarak, her zaman aynı "tedaviyi uyguluyorlardı.Geride kalan 15 yılda eleştirmenler, Dünya Bankası ve IMF'yi bu doktorlara benzettiler. Bu iki kurum da yerel kültürleri, kaynakları ve ekonomik şartları dikkate almaksızın özelleştirme, bütçe kesintileri ve çalışma koşullarında "esnekliği" içeren aynı katı ekonomik reformları lanse ederek milyonlarca insanı daha fazla sefalete ittiler. Ağır bir borç yükü altında ezilen gelişmekte olan ülkelerin çoğu, istemeden de olsa, IMF ve Dünya Bankası'ndan borç alabilmenin bir koşulu olan ve yapısal uyum programı (SAP) olarak bilinen bu reformları uygulamayı kabul ettiler.

Son yıllarda, bu doktorların acı ilacı düzinelerce araştırma ve giderek büyüyen sokak gösterilerinde teşhir edildi. Buna karşın, Dünya Bankası ve IMF imajlarını, yoksulluk karşıtlarının imajlarına benzetmek için gayret göstermeye başladı.. Dünya Bankası, uzun zamandır yoksullara yardım edecekleri yönünde taahhütte bulunuyordu. Bu, hiç bir pişmanlık duymaksızın mali ve monetari istikrarı her şeyin istünde tutan IMF için gerçekten de yeni bir adımdı. Bu iki kurumun sicilleri gözönüne alındığında, ortaçağ doktorluğundan aniden kurumsal rahibe Teresa haline dönüşmelerinin hatırı sayılır bir şüpheciliğe yol açması şaşırtıcı değildir.

Hindistan dışında bırakıldığında bu rakam yalnızca 392.6 milyar dolardı. Bu emeklilik fonları ile azgelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizlik, sersemletici değilse bile aşikardır; bir kaç ülkedeki emeklilik fonları, mutual ve sigorta şirketlerinin fonlarını (ki, sigorta şirket fonları 1994 sonunda 2.6 trilyon dolardı) burada hesaba katmamamıza rağmen. bu durum sözkonusu az gelişmiş ülkelerin toplam 'refahını' cüceleştirmektedir. (...) Bu fonları ve kullanıldığı kanal ve araçları kontrol edenlerin güçleri muazzamdır. Oldukça hareketli ve göreceli olarak klasik olmayan bu sermaye, en son sermaye birikim rejiminin motorudur." (K. Surin, Dependency Theory's Reanimation in the Era of Financial Capital/Finans Kapital Döneminde Bağımlılık Teorilerinin Yeniden Canlanışı: http://eserver.org/clogic/12/surin.htm)

Surin, bu fonların, genel olarak ağırlıkla ABD ve İngiltere'de bulunan fon yönetimleri tarafından kontrol edildiğini belirterek, fonların aktığı ülkelerin herhangi bir şekilde bu fonları denetleyemediğini belirtmektedir. Fonların işleyişi o şekilde düzenlenmiştir ki, mali riskler, işlem masrafları v.b. borç alan taraf tarafından üstlenilmektedir. Bu fonlardan borç alan üçüncü dünya ülkerine ait mali kuruluşlar kaçınılmaz olarak, merkezi ülkelerdeki borç veren bankalardan daha fazla risk üstlenmektedirler. Kısa vadeli ve spekülasyona dayalı bu fonları kullanarak uzun vadeli kalkınma planlarını uygulamaya çalışan ülkeler, böyle bir gelişmenin mümkün olmadığı gerçeğiyle yüzyüze gelmektedirler. Mali sermayenin artarak süren uluslararasılaşması ve yoğunlaşması, azgelişmiş ülkelerin gelişimleri üzerinde negatif bir etki yaparak, bu ülkelerin bağımlılık ilşkilerinin daha da artmasına neden olmaktadır.

Uluslararası finans merkezlerinin, negatif büyüme oranına sahip onlarca ülkedeki, kronik olarak düşük durumdaki yatırımları artırmak için bir girişimde bulunmayacaklarını belirten ve gelişmekte olan ülkelerin, IMF'nin "yeniden yapılanma" programlarının bir gereği olarak, yabancı yatırımları çekmek ve enflasyon oranını düşürmek için faiz oranlarını yüksek tuttuklarını, bu durumun

SAP Reçetesinin Temel Unsurları

Devletin boyutlarının küçülmesi; IMF, ülkelerin kamu şirketleri ve kamu hizmetlerini özelleştirmeleri ile kamu emekçilerinin işine son verilmesini gerekli görüyor. Böylece, bir çok kaynak borçları ödemek için serbest bırakabilecektir. Ancak, bu uygulamanın bir sonucu olarak yurt içi kapasite kötürümleşecektir. Örnegin; İMF Haiti'de, okulların özelleştirilmesi ile birlikte uzun yıllar boyunca ülkenin insan kaynaklarının gelişmesini sekteye uğratacak bir şekilde okul kaliteleri ve okula devamlılığın aşırı bir şekilde düştüğünü kabul etti. Nitekim, devlet okulları ile karşılaştırıldığında özel okullardaki (ki, bütün okulların yüzde 89'u özeldir) öğretmenlerin yalnızca yüzde 8'i mesleki vasfa sahiptir ve bu oran devlet okullarında yüzde 47'dir. 1985 ve 1997 yılları arasında ortaöğretime kayıt oranı yüzde 28'den yüzde 15'e kadar düşmüştür. Mamafih, bütün bunlara ragmen IMF, Haiti'ye daha fazla özelleştirme tavsiye etmektedir.

Hükümetin bütçe açığının giderilmesi: Zengin ülkelerin hükümetleri genelde bütçe açığına rağmen harcamalar yaparken, IMF ve Dünya Bankası, yoksul ülkeler için böyle bir uygulamanın kesinlikle mümkün olmadığına inanıyor. Güç tercihlerle karşılaşan hükümetler ise çoğu zaman, merkezi bütçe için gelir yaratamamadıklarından eğitim, sağlık ve çevre koruma alanlarındaki harcamalarını kesmek zorunda kalıyorlar. Friends of Earth/Dünya Dostları'na göre Brezilya,1999'da IMF'nin kefalet anlaşmasını kabul ettikten sonra çevre korumasının sağlanması için ayrılan fonları yüzde 50'nin üzerinde azalttı.

Ekonomide regülasyonların kaldırılması; Dünya Bankası ve IMF, ticaret ve yatırım önündeki engellerin kaldırılması ve yoksul ülkelerin ekonomilerinin ihracata yönelmesi için sıkıştırmaya devam ediyorlar. Karşımıza yine aynı olgu çıkıyor: eğer yoksul ülkeler ihracatlarını artırarak döviz gelirlerini

gerçek ücretlerde düşüşü de beraber getirdiğini ve mevcut yüksek işsizlik oranıyla birlikte ele alındığında, bu faktörlerin ülkenin gelir dağılımı üzerinde iyice olumsuz bir etki yapacağını ileri süren Surin, tesbitlerini şöyle sürdürmektedir: "Ayrıca, halen mevcut olan yüksek fakirlik oranı, nüfus artışı, düşük tutulan ücretler, eşit olmayan ekonomik gelişme ve mevcut arazi stokunun kalitesinin düşmesi (ve doğal olarak ekolojik kaynakların yok edilmesi) gibi diğer nedenlerle birlikte ele alındığında, fakir ülkelerin, içe dayalı bir birikim ve yatırım sağlayarak gerçek bir büyüme elde etmesi kesinlikle mümkün değildir. Bu gerçeklik, Dünya Bankası'nın bu ülkelere, avantajlı bulundukları alanlara yönelmeleri ve açık ticaret ve yatırım uygulamaları tavsiyesine rağmen böyle kalacaktır. Ayrıca bu ülkeler, serbest ticaret ve pazar uygulamalarını yürürlüğe koyma yoluna gitseler bile, yabancı portföylü sermaye bu ülkelere doğru akmayacaktır. Bu gruptaki ülkeler bir çıkmazdadırlar; ulusal ve uluslararası alanda uzun vadeli yatırımlar ve mali istikrarı sağlayacak mekanizma ve kurumların hiç bir şekilde mevcut olmaması, bu ülkelerinçoğunluğu için sürekli durgunluğun gerçekten de kaçınılmaz olması demektir. Birçokları, sanayileşmenin sınırlarına kadar gelişme konusunda önemli bir olasılıkları ve herhangi bir şekilde, günümüz ve gelecekteki uluslararası ticaretin genişlemesinden faydalanma imkanları olmaksızın. Samir Amin'in deyişiyle, 'Dördüncü Dünya'da kalacaklardır." (K.Surin, age)

UlusDevlet ve "Küreselleşme" Söylemi

"Küreselleşme" söyleminin temel taşlarından biri, devletin ekonomide oynadığı rolün küçültülmesi ve "ulusal egemenlik" haklarından, IMF gibi uluslararası kurumlar ve çok uluslu tekeller lehine feragat edilmesidir.

Bu söylem Sadun Aren tarafından şu şekilde yinelenmektedir: "Küreselleşme, ulusdevletleri kendi başlarına anlamlı birer toplumsal birim olmaktan çıkarır. Buna bağlı olarak ülkeler arasın-

yükseltirlerse, uluslararası alacaklılara daha fazla ödeme yapabilirler. Ancak, halkın bundan bir çıkarı olmayacaktır. Dünya Bankası'nın kendi istatistiklerinin gösterdiğine göre dünyanın bir çok bölgesinde ihracatın artması ile kişisel tüketimin artması arasında bir ilişki yoktur. Örneğin, Afrika'daki AşağıSahara'da 19891998 arasında ihracat hacmi yüzde 4.3 büyürken, kişi başına tüketim yüzde 5 oranında düşmüştür.

Emeğin zayıflatılması: Aynı şekilde bu kurumlar istekli bir şekilde, sözde "emek pazarı esnekliği" adına işçilerin işten atılmasını ve sendikaların temsil yeteneğinin altının oyulmasını sağlayan tedbirleri gündemde tuttu. 2000 yılının ilkbaharında, Arjantin'in kanun yapıcıları, IMF yetkilileri bu konuda güçlü bir şekilde desteklerini belirttikten sonra, oldukça sert iki çalışma yasası reform önerisi kanun haline getirdi. Küresel mali kuruluşların iktidarını arkasına alan İMF'nin istekleri, bu reforma karşı genel greve giden onbinlerce Arjantinlinin isteklerinden daha fazla bir öneme sahip gözükmektedir. Geçenlerde yayınlanan bir Dünya Bankası araştırması, yüksek oranda sendikalılaşma ile alt düzeyde eşitsizlik arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu gösterdiği halde Banka ve IMF, iç politik alana müdahale anlamına geleceği gerekçesiyle işçi haklarının artırılması konusunda çalışmalar yapamayacaklarını söylemeye devam etmektedirler.

Banka ve IMF, SAP'ları mevcut bir din gibi yirmi yıla yakın bir zamandır tanıtmalarına rağmen, gelişen ülkelerin borç yükünde bir azalma sağlandığını bile iddia edemezler. 1980 ve 1997 arasında az gelirli ülkelerin borçları yüzde 544, orta gelirli ülkelerin borçları da yüzde 481 oranında büyüdü.

IMF Yeni Bir Yüz Ediniyor

1999'da yükselen muhalefete cevap olarak IMF, bünyesindeki Zenginleştirilmiş Yapısal Düzenleme Bölümü'nü, (ki, bu bölüm aracılığı ile SAP kredilerini veriyordu) Yoksulluğun Azaltılması ve

daki siyasal sınırlar da sürekli olarak silikleşmekte ve anlamını yitirmektedir. Bunun doğal sonucu olarak ulusal bağımsızlığın da anlamı ve önemi sürekli olarak azalmaktadır. (...) Dolayısıyla siyasal bağımsızlığa gerek kalmamaktadır. Ulusdevlet tarih sahnesinden çekildikçe, onların yerini bireyler ve bireylerin çıkarları almaya başlamıştır." (S. Aren, Küreselleşme ve Sosyalizm Üzerine; Ekim 2000; Kızılcık Dergisi)

Ancak, Sadun Aren'in bu iddiası, bizzat asıl sahipleri tarafından tekzip edilmektedir. Nitekim, IMF'nin "küreselleşme" konusundaki bir raporunda şu ifadeler yer almaktadır: "Küreselleşme, ulusal egemenliği azaltmıyor, hükümetlerin mantıklı ekonomik politikalar izlemesi için imkanlar yaratıyor. Özel sektörün dikkatli bir risk analizi yapması imkanını da sağlıyor. Ancak, kısa vadeli yatırım akışları aşırı bir şekilde dalgalanabilir. Uluslararası yatırım akışlarının istikrarını sağlamak, sürmekte olan uluslararası mali sistemin yapısını güçlendirme çalışmalarının merkezindedir. Bu bağlamda bazı kesimler, küreselleşmenin ticari eylemler üzerindeki kuralların ya da kısıtlamaların ortadan kaldırılmasına yol açtığını ileri sürmektedir. Tersine, uluslararası mali yapı üzerindeki çalışmaların ana amaçlarından biri, birçok değişik ülkede uygulanabilecek, uluslararası düzeyde kabul gören ilkeleri esas alan standartlar ve kodlar geliştirmektir." (IMF; Globalization: Threat or Opportunity?/Küreselleşme: Tehlike İşareti mi, Fırsat mı?, 12.04.2000)

IMF'nin sözünü ettiği ve "ulusal egemenliği azaltmadığı"nı ileri sürdüğü standartlar ve kuralların neler olduğunu IMF ve Türkiye arasındaki görüşmeleri izleyenler yakından bilebilir. Nitekim, IMF ve Dünya Bankası vasıtasıyla, neoliberal ekonomik politikalar uygulamaya sokularak, devletin ekonomideki rolü küçültülmekte, buna karşılık, devletin, sistemin karşısında duran her türlü muhalefete; emekçilere, yoksullara, devrimci aydınlara, ulusal demokratik hakları ellerinden alınmış halklara karşı bir baskı aracı olarak işlevini sürdürmesini sağlamak üzere "iç ve dış güvenlik" konusundaki rolü ise giderek arttırılmaktadır. Bu

Büyümenin Sağlanması Bölümü olarak yeniden isimlendirdi. Yeni yönelimleri gereğince İMF ve Dünya Bankası birlikte, borç ve borç indirimi için başvuran hükümetlerin, sivil toplum örgütleri ile yoksulluğun azaltılması konusunda görüşmeleri gerektiğini duyurdu. Buna ilaveten her iki kurum da, en fakir ülkelerin borçlarının indirilmesi için çalışma taahhütünde bulundular. Dünya Bankası Başkanı James Wolfenson duyduğu gururu, her gün işe geldiğinde "Tanrı'nın işini yaptığımı düşünüyorum" diyerek dile getirdi.

Bu yeni yoksulluğu azaltma teşebbüslerinin bir çoğu, henüz başlangıç aşamasında olmalarına rağmen, Dünya Bankası ve İMF'ye şüpheci bir gözle bakanları haklı çıkaracak bir çok delil sağlamışlardır:

Yoksulluğa karşı medyatik teşebbüsler: Sınır Tanımayan Kuruluşlar (STK), Yoksullugu Azaltma Strateji Belgeleri gereğince sivil toplum örgütleri ve hükümetler arasında gerçekleşmesi gereken danışma süreci hakkında güçlü eleştirilerde bulundular. Merkezi Washington'da bulunan Globalization Change İnitiative kuruluşundan Sara Grusky, eğer ülkeler hala, "uygun görüldü" belgesini almak için İMF'nin standart politikalarını kabul etmek zorunda kalıyorlarsa, "danışma" sürecinin değeri hakkında kuşkuları olduğunu söyledi. Nikaragua'da bulunan Center for International Studies kuruluşundan Carlos Pacheco Alizaga, sivil toplum örgütleriyle danışmanın, sosyal politikalar hakkında dar kapsamlı tartışmalarla sınırlı olduğunu söyledi.

Alizaga ayrıca, bu sürecin "kuzeyin zengin ülkeleri ve çok uluslu firmalar tarafından kontrol edilmemesi gereken yeni bir dünya ticaret sistemi ve yoksul ülkeler için yeni bir gelişme modelinin eksikliği konularındaki merkezi tartışmayı sulandırdığını" söyledi. Ekim 2000'e gelindiğinde yalnızca iki ülke, Uganda ve Burkina Faso Yoksulluğu Azaltma Strateji Belgeleri'nin gereklerini yerine getirdi. Diğer 13 ülke, belgelerin ara koşullarının gereklerine uydu. Ancak sivil toplum örgütleri, ya halka açık hiç bir tartışmanın gerçekleştirilmediği ya da Dünya Bankası ve İMF'yi eleştiren grupların yalnızca bir gösteriden ibaret olan tartışmalardan dışlandığını söyledi.

bağlamda, IMF'nin sözünü ettiği uluslararası kuralların nasıl uygulandığına dair bazı örnekler vermek yararlı olacaktır.

NAFTA anlaşması dev tekellere, anlaşmaya taraf olan ABD, Kanada ve Meksika hükümetlerini, tazminat alma amacıyla dava etme hakkını vermişti. Tekeller, hükümet ya da yerel yönetimlerin aldığı kararların NAFTA anlaşması altında kendilerine tanınan haklarla çelişmesi halinde, hükümetleri dava ederek tazminat alabileceklerdi. NAFTA anlaşmasında, yatırımcılara ve yatırımlara yönelik bir dizi yeni "hak" formüle edilerek "ulusallaştırma anlamına gelecek herhangi bir hükümet eylemi söz konusu olduğunda" tekellerin tazminat almaya yetkili oldukları, tazminatı ise vergi mükelleflerinin ödeyeceği karar altına alınmıştı. 1994 yılından bu yana açılan tazminat davalarında bu şirketlerin talep ettiği para miktarı 13 milyar doların üzerinde oldu.

Açılan davalara bakıldığında, Aren'in belirttiğinin aksine bireylere değil, tekellere daha fazla hak ve özgürlükler sağlanan bir dünya ile karşılaşılmaktadır. Örneğin, Kanada firmalarından Methanex, 1999 yılında MTBE olarak adlandırılan bir ürününün yasaklanması nedeniyle ABD'nin Kaliforniya eyaletine karşı 970 milyon dolarlık bir dava açmıştır. Methanex, gaza katılan bir madde olan MTBE ürününün yasaklanmasının, NAFTA anlaşmasının yatırımcıların haklarını koruyan maddelerinin ihlali anlamına geldiğini iddia etmektedir. Kaliforniya eyalet yetkilileri, çevreyi korumak amacıyla bu ürünü yasakladıkları için yüklü bir tazminat talebi ile karşı karşıyadırlar. Baş dönmesi, mide bulantısı ve baş ağrıları ile ilişkilendirilen ve kansere yol açan bir madde olan MTBE'yi, Kaliforniya eyaletindeki yeraltı su kaynakları ve kuyularda rastlandığı için yasaklayan eyalet yöneticileri, Methanex'in açtığı davayı "Kaliforniya eyaletinin egemenlik hakları ve demokratik yönetime karşı yapılan açık bir tehdit" olarak nitelemişlerdir. Başka bir davada da, United Parcel Service (UPS) firması, Kanada Posta Servisi'nin paket teslim ticaretine karışmasının kendi kar oranlarının düşmesine yol açtığını ileri

Dış borç retoriği: Bir yıl önce Dünya Bankası ve İMF birlikte, "Yüksek Miktarda Borca Sahip Fakir Ülke" (Heavily Indebted Poor CountryHIPC) olarak adlandırılan bir planla, yapısal düzenleme koşullarını kabul eden bazı ülkelere belirli bir yardım yaparak dış borç yükünü azaltmaya karar verdi. Dünya Bankası, HIPC planını, kendisinin "yoksulluğun azaltılması ve gelişmenin önünde duran başa çıkılması mümkün olmayan dış borç yükünü azaltmak konusunda gösterdiği liderliğin" bir örneği olarak gösteriyor. İMF, bu planın gerçek amaçları konusunda belki de daha açık sözlüdür. İnternet sitelerinde bulunan bir belgede bu programın ana amacını, yoksulluğun azaltılması olarak değil de, yoksul ülkelerin borç yüklerini "bu ülkelerin borçlarını rahatça ödeyebilecekleri bir seviyeye indirmek" olarak tanımlamaktadır. The Alliance for Global Justice (Küresel Adalet Birliği) kuruluşundan Soren Ambrose, "HIPC, gelişmekte olan ülkelerin yapısal düzenleme programlarını daha fazla benimseyip uygulamaları için düzenlenmiş gaddar bir sahtekarlık örneğidir" dedi.

Dünya Bankası ve IMF, HIPC girişimini, programın uygunluk kategorisine giren ülkelerin gelecekteki ekonomik performansları hakkında gerçekçi olmayan, şişirilmiş tahminler yaparak girebilecekleri borç krizini önlemeye yönelik sürekli bir çözüm olarak tanıttı. (Ekim 2001'de 41 ülkeden sadece 10'u HIPC'nın katı koşullarını yerine getirmişti.) GSMH ve nominal dolar değeri üzerinden, devlet gelirlerinin gelecek yirmi yıl içerisinde ortalama olarak %712 oranında büyüyeceği tahmin edildi ki, bu iyimserlik, geçmişte sergilenen ekonomik performans nedeniyle tümüyle yersizdi.

Ekvator patlaması: IMF/Dünya Bankası'nın yol açtığı felaketleri belgelemesi açısından belki de Ekvator'dan daha güçlü bir delil yoktur. Geçen yıl boyunca, yerli grupları, sendikalar ve diğer kuruluşlar, ülkenin ekonomik krizinin faturasını fakir halkın sırtına yükleyen sert IMF reformlarına karşı kitlesel protestolar düzenlediler. Haziran 2000'de, sürmekte olan Genel grevin ortasında bir grup insan hakları ve kadın hakları savunucusu ile sendika temsilcisi Washington D.C'ye gelerek Dünya

sürerek, Kanada hükümetine karşı 100 milyon dolarlık bir dava açmıştır. Hiç bir devlet yardımı almadan ticari faaliyetlerini sürdüren ve vergi ödeyen bir kamu kuruluşu olan Kanada Posta Servisi, mektup dağıtım sisteminin kendisine verdiği ayrıcalıkları kullanarak haksız rekabete yol açtığı gerekçesiyle dava edilmiştir.

Yukarıdaki örnekler, "ulusdevletin yok olmaya doğru gittiği" söylemi altında, esas olarak çok uluslu firma ve mali kuruluşlara tanınan benzeri gürülmemiş hakların nasıl meşrulaştırılmakta olduğunu göstermektedir.

1990 sonrası dönemde, özellikle Doğu Avrupa ülkeleri, Orta ve Güney Amerika ile Doğu Asya'da kamu kuruluşlarının, emperyalist firmalar tarafından değerlerinin son derece altında fiyatlarla ele geçirilmesini sağlamak için de aynı söylem kullanılmıştır. Nitekim bugün, örneğin Macaristan'daki sanayi firmalarının % 70'inin kontrolü yabancı firmaların eline geçmiş durumdadır.

1990 sonrası, kamuya ait kaynakların yağmalandığı eski Sovyetler Birliği'nde de durum daha farklı değildir. Boris Kagarlitsky, Rusya'daki durumu şöyle özetlemektedir; "Serbest rekabet kuralı uygulanarak Rus banka sektörünün hızlı bir şekilde Batı sermayesinin kontrolü altına girmesi kaçınılmazdır. Aynı kural borsadaki yatırımlar için de geçerlidir. Tekerleklerinde çomak sokulmadığı takdirde batılı yatırımcılar, ilgi alanları içinde olan ekonominin herhangi bir sektörü ya da borsada kontrollerini inşa edebilirler. Kupon usulü özelleştirmeler sırasında sanayi kapitalinin özel bir bölümünü ele geçiren Rus mali grupları (...) yeni aşamada Batılılı rakipleri tarafından kolaylıkla dışarı sürüleceklerini keşfetmişlerdir. Zayıflıklarından dolayı Rus bankaları, Batı bankalarının aracı ya da taşeronları olarak işlev görebilirler." (Boris Kagarlitsky, Roger Burbach, Orlando Nunez, Globalization and Its Discontes: The Rise of Postmodern Socialisms/Küreselleşme ve Karşıtları: Postmodern Sosyalizmin Yükselişi, 1997 LondonChicagoIllinois, Pluto Press)

Kagarlitsky'nin yukarıda özetlediği süreç, bunu meşrulaştıran bir söylem olmaksızın kolay-

Bankası'ndan, İMF reformlarının diğer aşamalarının uygulanması koşuluna bağlanan yeni kredinin verilmesinin ertelenmesini istedi. STK'lar, düşük düzeyde sosyal harcamaları ve temel ihtiyaç maddelerine uygulanan subvansiyonların kaldırılmasını öngörürken, ülkenin dış borç yükünün azaltılmasını bir kenara bırakan bu anlaşma ile ilgili halkın katıldığı hiç bir tartışmanın gerçekleşmediğini vurguladılar. Bir hafta sonra Banka borç paketini onayladı.

Sansür: İki yüksek düzeydeki Dünya Bankası görevlisinin 2000 yılının ilkbaharındaki istifaları, kuruluşun yoksulluğun azaltılması ve sivil toplum örgütlerinin katılımı konusundaki ciddiyeti üzerindeki kuşkuları daha da arttırdı. Bankanın eski Ana Ekonomist'i Joseph Stiglitz, ABD Hazine Sekreteri Lawrence Summers ve IMF'nin belli başlı yöneticileri tarafından, 1997 ortalarında patlayan kriz sırasında IMF'nin politikalarının dünya çapındaki mali krizi başlatarak kötüleştirdiği şeklindeki eleştirileri yüzünden Banka dışına itildiğini iddia etti. Stiglitz, uluslararası dikkatsiz yatırımcıların ve domestik bankaların krize yol açtığına, krizin bedelinin ise işçiler tarafından ödendiğine dikkat çekti.

Bu istifayı takiben Haziran ayında, Dünya Bankası'nın Dünya Gelişme Raporu editörü Ravi Kanbur, söylendiğine göre, sivil toplum örgütleri ile yapılan yoğun tartışmalar sonucu varılan sonuçların yumuşatılması yönündeki talepler üzerine anlaşmasını fesh etti. Bir kere daha, Summers ve "serbest piyasa" ortodoksluğunun diğer savunucularının, ekonomik büyümenin yoksulluğun azaltılmasını sağlayacak tek çözüm olduğunu iddia ederek, raporun ekonomik yeniden dağıtım yönündeki çağrısını bir kenara ittiği iddia edildi.

Eylül 2000'de kamuoyuna açıklanan rapor, fakirleri güçlendirmek konusunda bazı yerlerde güçlü bir dil kullanmasına rağmen, kurumların kendi politikalarını esaslı bir şekilde gözden geçirecekle-rine dair hiç bir işarete sahip değildir. "Pazarların Fakir Halklar İçin Daha İyi Çalışmasını Sağlama" başlıklı bölüm, ekonomik çöküş ve yoksulluğun artmasını "pazarlara giriş hakları" konusundaki

lıkla yürürlüğe konamazdı. Devletin kapitalist kalkınma içinde önemli bir yer oynadığı ülkelerde, kamu kuruluşları ve bankalarının yabancı yatırımcıların eline geçmesi, emperyalist hegamonyanın güçlenmesini bir fazilet ya da ilerici bir gelişme olarak olarak tanıtan "küreselleşme" söylemi olmaksızın belki büyük bir muhalefetle karşılaşabilirdi.

Dünya kapitalizmi içinde ulus devletin yeri konusunu inceleyen R.Gilpin, "ekonomik küreselleşme, bazılarının sandığından daha sınırlıdır ve bunun bir sonucu olarak da genelde, devletin ekonomik rölü üzerindeki etkisi de aynı şekilde sınırlıdır. Bundan da öte ekonomik küreselleşme, devletin her nasılsa gerçekleştiği varsayılan erimesinde bir faktör ise de, ideolojik, teknolojik ve uluslararası siyasal değişmeler bundan daha da güçlü bir etkiye sahiptir. Ayrıca, küreseleşmeye mal edilen teknik ve diğer problemlerden kaynaklanan bazı, belki de birçok sosyal, ekonomik ve diğer problemlerin küreselleşme ileçok az ilgisi vardır ya da hiç yoktur. Bir ölçüde rolü azalmış olsa da, ulusdevlet halen, gerek iç, gerekse uluslararası ekonomi alanında ağırlıklı bir yere sahiptir. Amerikan mizah yazarı Mark Twain'den bir cümleyi ödünç alarak, devletin ölümü hakkındaki dedikoduların 'büyük oranda abartıldığını' belirtmek istiyorum." (Gilpin; 2001) derken bir gerçekliği dile getirmektedir.

K.Kautsky'in "ultra emperyalizm" tezi, emperyalistlerin birbirleriyle savaşmak yerine dünyayı birlikte yönettiği bir geleceği öngörüyordu. Dünya kapitalizminin o dönemdeki entegrasyonu, günümüzden daha da yoğun olmasına rağmen bu durum, 1. Paylaşım Savaşı'nın patlak vermesine engel olmadı. 1933 yılında yayınlanan ve birçok dile çevrilen Great İllusıon (Müthiş Yanılsama) adlı kitabında Norman Angell, Kautsky'nin iyimserliğini tekrarlayarak, artık dünya savaşlarının çıkmayacağını, çünkü savaşlardan hiç bir kazanç sağlanmayacağını öne sürmüştü. 2. Paylaşım Savaşı Angell'i haksızçıkardı. Sovyetler Birliği'ninçöküşünün ardından da, kapitalist entegrasyon ile barış ve demokrasiyi birbiriyle özdeşleştiren bir

eksikliklere bağlamaktadır. Raporun üstü kapalı bir şekilde önerdiğine göre, ekonomik çöküntü ve durgunluk içine sürüklenen eski Doğu Bloku ülkeleri, diğer ülkelerin örneklerini izleyerek reformları " zorla ve erkenden" uygulamalıydılar. Bu tespit, bir çok araştırmacının, Doğu Bloku içinde daha dikkatli ve yavaş bir geçişi benimseyen ülkelerin en başarılı ülkelerin olduğu yönündeki tespitleri ile çelişmektedir.

Eski Sülükler, Yeni Kavanozlar

Şimdiye kadar İMF ve Dünya Bankası'nın gerçekten de değiştiklerine dair çok küçük bir delil vardır. Ne "yapısal düzenleme" programlarını ne de "serbest piyasa" modeline olan genel sadakatlerini esaslı bir şekilde yeniden gözden geçirmediler. Ortaçağ doktorları, kendi zorbaca uygulamalarını sıcak ve karışık bir şekilde yeniden paketleyerek piyasaya sürdüler. Eleştirmenlerin görevi baskıyı artırarak, bu sahtekarlığı teşhir etmek, somut ve anlamlı amaç ve politikalar etrafında birleşmektir. Gerçek bir saydamlık, gerçek bir demokrasi ve fakirlikle başa çıkmak için gerçek bir kararlılık.

Çev. H. Alan

* Sarah Anderson, Washington'da kurulu Global Economy Program of the Institute for Policy Studies kurumunun yöneticisidir. Ayrıca, John Kavanagh ve Thea Lee ile birlikte Field Guide to the Global Economy kitabını yazmıştır.

dizi yazar aynı tezleri yeniden formüle etti. Hatta 1992'de F. Fukuyama, "tarihin sonuna gelindiğini ve dünyadaki tüm ülkelerin liberal demokrasiler haline dönüşeceğini" ileri sürdü.

Kapitalist entegrasyon süreci bugüne kadarki gelişimi içinde ulusdevletlerin ortadan kalkmasına yol açmadı. Günümüzde, kapitalist entegrasyon sürecinin sonuçları abartılarak, sınırların ve dolayısıyla emperyalistler arası rekabetin ortadan kalktığı bir dünyanın resmi çizilmekte ve "küreselleşme" olarak tarif edilen süreç, sınırların ortadan kalkmasıyla özdeş anlamda kullanılmaktadır. Ancak, bir kez daha belirtmek gerekir ki, "küreselleşme" sürecinin ana aktörleri durumunda olançok uluslu ve kıtalararası firmalar, gerçekte uluslararası bir karaktere sahip değildir ve metropol ülkeler ile özdeşleşmiş durumdadırlar. Bu nedenle, sınırların ortadan kalkması ya da diğer bir deyişle çok uluslu korporasyonların dünya ticaretine hakim olmaları, metropol ülkelerin, özellikle ABD'nin ekonomik hegemonyasının artması anlamına gelmektedir.

Burada önemle vurgulanması gereken diğer bir konu da ABD, AB ve Japonya arasındaki pazar paylaşım mücadelesinin "küreselleşme" nedeni ile ortadan kalkmadığıdır. Başını Alman ve Fransız burjuvazisinin çektiği Avrupa Birliği'nin kuruluşu, bir yanıyla ABD hegamonyasını dengelemek, uluslararası pazarlardaki rekabette geri kalmamak üzere, kendine ait emperyalist planları olan bir blok olma mecrasında gelişmektedir. Ortak bir para birimi olan Euro'ya geçişi de bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Avrupa Birliği'nin, günümüzde ABD ile açık bir karşılaşma içine girmemesinin nedeni, üye ülkeler arasındaki içsel, kültürel ve politik farklılıklar ile askeri olarak ABD'ye olan bağımlılıktır. (Guglielmo Carchedi, For Another Europe/Başka Bir Avrupa İçin, 2001, London, Verso) Önümüzdeki yıllarda, AB ve diğer emperyalist bloklar arasındaki rekabet veçatışmanın yeni şekillerle tırmanması kaçınılmaz gözükmektedir.

Kapitalist entegrasyon, metropol ve çevre ülkeler arasındaki bağımlılık ilişkilerinin giderek artması anlamına gelmektedir. Bu nedenle, ulusdevletin ortadan kalkmasıyla ilgili tartışmanın, azgelişmişliğin gelişmesi çerçevesinde ele alınması gerekir. Günümüzde kapitalizm, yapısı itibarıyla ilerici bir karaktere sahip değildir ve dünyaçapında toplumsal ve ekolojik bir felaketin zeminini hazırlamaktadır. "Küreselleşme" yanlılarının vaaz ettiği, "azgelişmiş ülkelerin sanayileşerek merkez ülkelere katılabilecekleri" iddiası, her yönüyle politik bir aldatmacadan ibarettir. Sanayileşmenin, tekellerin denetimi altında gerçekleştiği sürece bağımlılık ilişkisinin artmasına yol açtığını ve bunun da, azgelişmişliğin daha da derinleşmesi ve emperyalist sisteme bağımlığın iyice artması anlamına geldiğini tekrar tekrar vurgulamak gerekir.

Clifford Krauss'un 30 Eylül 2001 tarihli New York Times'da yayınlanan "Ekonomi'nin Çöküşü Bir Zamanlar Başı Dönen Arjantin'i Sersemletiyor" başlıklı yazısında da bu gerçeklik, Arjantin örneği üzerinden şöyle ifade edilmektedir: "On yıl önce Arjantin, bürokrasileri özelleştirip, sınırlamaları ortadan kaldırdığı ve pesonun değerini dolara endekslediği zaman finans dünyasının gözdesi idi. (...) Bugün, açılan çok sayıdaki büyük alışveriş merkezleri, modern sanayi merkezleri ve para ile dolup taşan bankalar ortadan kayboldu. Politik ve toplumsal huzursuzluk belki de tehlikeli bir şekilde tırmanıyor. Alış veriş merkezleri şimdi iflas eden kuruluşların panoları ile kaplıdır. Bankalar, borç verdikleri paraların ancak küçük bir miktarını geri alabilir durumdadır. Neredeyse, her beş işçiden biri işssizdir. Para bulmanın çok zorlaşması sonucu sayıları yarım milyona ulaşan bir kitle yiyecek ve giyeceklerini değiş tokuş klüplerinde sağlamaktadırlar. Göründüğü kadarı ile herşey kötüye gidiyor.

Ağustos ayına ait ekonomik bilgiler, çökme noktasına yaklaşıldığını gösteriyor. İnşaat sanayi bir yıl öncesine oranla % 11, sanayi malları üretimi % 6 ve alış veriş merkezlerinin satışları % 46 geriledi. Ortadaki karamsarlık, çok izlenen bir politik talk show programına, 'bu ülke intihara mı teşebbüs ediyor' sorusu ile başlanacak kadar ciddi

bir hale geldi. Buenos Aires'in yanı başında, 350.000 kişinin yaşadığı bir işçi sınıfı bölgesi olan Avellaneda'da gerçekleşmemiş hayaller gözler önündedir: At arabaları ile gezip çöplükleri karıştıran işsizler ve Evita Peron'u kitleleri harekete geçirirken gösteren duvar resimleri geri gelmiştir."

Yukarıdaki satırlar yalnızca Arjantin'e özgü bir gerçekliği dile getirmemektedir. Türkiye'den Güney Afrika'ya kadar bir dizi ülke, giderek derinleşen bir azgelişmişlik ve bağımlılık kapanına sıkışmış durumdadırlar.

"Küreselleşme" ve Kürdistan

"Küreselleşme"nin çevre ülkeler üzerinde yoksulluğu ve azgelişmişliği derinleştiren sonuçları, Kürdistan gibi sömürge ülkelere daha da katlanmış olarak yansımaktadır.

Türkiye'de resmi devlet ideolojisi ile, Kürdistan sorununa yaklaşımda bu ideolojinin derin etkisi altında bulunan "sol"un ortaklaştıkları temel bir söylem; her ikisinin de Kürdistan sorununun bir "sömürge sorunu" olduğunun üzerini örterek, bunu bir tür "geri kalmışlık" meselesi olarak açıklamaya çalışma eğilimleridir.

Resmi ideolojinin sözcülerine göre, "Doğu ve GüneyDoğu Anadolu" olarak adlandırılan Kuzey Kürdistan'da feodal bir yapının hakim olmasına da bağlı bir "geri kalmışlık" vardır ve aslında merkezi hükümet, bu "geri kalmışlığı" ortadan kaldırmak için elinden geleni yapmaktadır; örneğin okul açmaktadır, tarım ve hayvancılığı desteklemektedir, bölgedeki sanayi yatırımlarına büyük teşvikler vermektedir, velhasıl merkezi devlet bütçesinden kaynak aktarmaktadır. Yine bu sözcüler, yapılanların elbette yeterli olmadığını kabul etmekte, ancak bunun, Türkiye'nin kaynaklarındaki genel yetersizliğe bağlı olduğunu savunmakta ve zaman zaman da, aslında merkezi bütçeden bu bölgeye yapılan katkıların, bu bölgenin merkezi bütçeye yaptıklarından daha fazla olduğunu ispata kalkışmaktadırlar. Onlara kalsa, Kuzey Kürdistan'ın "geri kalmışlığı"ndan, yapılan bu "fedakarlıkları" anlamayan, ikide bir merkezi hükümete isyan eden, okullara gitmeyerek asimile olmayı reddeden, kendilerine aktarılan kaynakları beceriksizce kullanan, kendi memleketlerine yatırım yapmak istemeyen Kürtler sorumludur.

Kemalizmin etkisi altındaki Türkiye "sol"unun, "geri kalmışlık" konusunda resmi devlet görüşünden ayrıldığı yer, bu durumdan emperyalizmi ve ona bağımlı olan siyasal iktidarı sorumlu tutmalarıdır. Ancak orada da, bunun salt Kuzey Kürdistan'a has olmadığını, Türkiye'nin birçok başka bölgesinde de yaşandığını belirtmekten ve bunun da zaten "birlikte gerçekleştirilecek" bir devrimle çözülebileceğini vaazetmekten geri durmamaktadırlar.

Resmi istatistiklerin Kürdistan'a yapılan yatırımlar ya da merkezi bütçeden ayrılan paralar ile Kürdistan'dan sağlanan katkılara ilişkin rakamları da bilinçli olarakçarpıtılır. Nitekim, bu istatistiklerin çoğunda, örneğin, devletin Kürdistan'daki sömürgeci varlığını güçlendiren "resmi devlet binaları, askeri yapılar ve yine bunlara bağlı yol ve iletişim hatları yatırımları, keza Kürdistan'ın sömürge statüsünü koruyabilmek için bölgeye yığılmış olağanüstü büyüklükteki askeri ve sivil personelin giderleri v.b., "merkezi bütçeden bölgeye aktarılan kaynaklar" arasında gözükür. Tersinden ise, Kürdistan'da üretilen elektrik enerjisi, petrol ve diğer yeraltı ve yerüstü kaynaklarından elde edilen girdiler v.b., bu kuruluşların merkezleri çoğunlukla Ankara, Bağdat ve Tahran gibi sömürgeci başkentlerde olduğu için, "Kürdistan'dan merkezi bütçeye sağlanan katkılar" olarak gösterilmez. Aynı durum, şu an Kuzey Kürdistan'da "kalkınma sağlayacak dev yatırımlar" olarak sunulan GAP'la ilgili rakamlar için de geçerlidir. Görünüşe göre, Kürdistan'a önemli büyüklükte bir kaynak aktarılmakta, yatırım yapılmaktadır. Ancak, aktarılan bu kaynakların Kürdistan'daki ekonomik ve sosyal duruma katkısı oldukça sınırlıdır ve daha çok, merkezin/metropolün ihtiyaçlarına göre belirlenmiştir. GAP'a ilişkin kapsamlı bir değerlendirme, bu dosya kapsamında yer alan A. Refik'in "GAP ve Kürdistan Sorunu" başlıklı makalesinde yer almaktadır.

Burada, konumuzla ilgili olarak şu kadarını belirtelim ki, Kürdistan'ın salt Kuzey parçasıyla sınırlı olmayan; her dört parçada da benzer nitelikte olan "az gelişmişliği", bir neden değil, bizzat sömürgeciliğin yolaçtığı bir sonuçtur. Sonuçta, Kürdistan'ın değişik parçalarını ellerinde bulunduran sömürgeci güçler, emperyalist güçlerle de işbirliği içinde Kürdistan'daki doğal kaynaklara, artık ürüne el koyup, talan ederken, merkeze önemli ölçüde bir kaynak transferi sağlamaktadırlar. Bu kaynaklar, merkezin/metropolün ihtiyaçlarına kullanılır, hatta deyim yerindeyse, Kürdistanlıların ezilmesi, sömürgeciliğin devam ettirilmesi için gerekli olan kaynak Kürdistan'dan elde edilir. Son yıllarda Kürdistan'a yapılan büyük ölçekli "yatırımlar" da, yine merkezin "enerji" ihtiyacını giderme, Ortadoğu'da jeostratejik bir avantaj elde etmeye dönük olarak su kaynaklarını kontrol etme, atıl durumdaki verimli arazileri sulu tarıma açarak, hem elkonulan bu arazileri pazarlama, hem de metropolün ihtiyaçlarına göre üretim yapma v.b. gibi, Kürdistan'a ve Kürdistanlılara her hangi bir refah getirmeyen, "yatırımlar"dır. Sömürgeci devletler, Kürdistan'da bir sermaye birikimi yaratacak, geniş istihdam olanakları sağlayacak, bölgeyi ekonomik ve sosyal olarak kalkındırabilecek yatırımlardan ise özellikle kaçınmış, engellemiş, Kürdistan'da geri toplumsal ilişkileri ve yine buna bağlı geri üretim biçimlerini bilinçli bir şekilde ayakta tutmayaçalışmıştır. Kürdistan'ın iç dinamiklerini kırılmaya yönelik bu siyasetlerin bir devamı olarak, son 1520 yıldan beri Kürdistan'ın tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomisi de tamamen tahrip edilerek, gerek ekonomik kuşatmalarla, gerekse askeri baskı ve yıldırmalarla Kürdistanlılar ülkelerini terke zorlanmış, Kürdistan'ın belli başlı şehirlerine, sömürgeci metropollere ve nihayet Avrupa metropollerine doğru sürülmüşler, açlık sınırının da altında bir yaşama terkedilmişlerdir.

Kürdistan'ı egemenlikleri altında bulunduran sömürgeci güçlerin aynı zamanda ekonomik olarak "bağımlıçevre ülkeler" kategorisinde olmaları, "küreselleşme" programlarıyla bu ülkelere dayatılan "geri kalmışlığı", Kürdistan bağlamında daha da derinleştirmektedir. Türk devletinin 1996 yılına ilişkin resmi rakamlarına göre, "Güneydoğu" ve "Doğu Anadolu" olarak adlandırılan Kuzey Kürdistan'ın toplam "Gayri Safi Milli Hasıla" içindeki payı, ("Güneydoğu"da % 5.3, "Doğu Anadolu"da % 3.8 olmak üzere) % 9.1 civarındadır. Buna karşın, Türkiye'nin Marmara Bölgesi % 36.6, İçanadolu Bölgesi % 16.4, Ege Bölgesi % 16.1, Akdeniz Bölgesi % 12.3 ve Karadeniz Bölgesi de % 9.4 paya sahip olmuştur. Yine, 1996 yılına ilişkin resmi rakamlarda "Kişi Başına Düşen Milli Gelir", Kuzey Kürdistan da dahil, Türkiye genelinde ortalama 2.888 Dolar olarak açıklanmaktadır. Ancak, Kuzey Kürdistan esas alındığında bu rakam ortalama 1214 Dolar civarındadır. İllere göre bakıldığında da, Türkiye'nin birçok ili bu ortalamanın üzerinde (örneğin Kocaeli'de 7.096 Dolar, Yalova'da 4.379 Dolar, İstanbul ve İzmir'de 4.286'şar Dolar v.b.) ya da civarında yer alırken, Kuzey Kürdistan'da bu ortalamaya yaklaşabilen tek bir il bile olmadığı gibi, Muş, (654 Dolar), Ağrı (667 Dolar), Bitlis (813 Dolar), Hakkari (863 Dolar), Bingöl (915 Dolar), Şırnak (972 Dolar) ve Van (997), 1.000 Doların da altındaki rakamlarla en yoksul iller olmuşlardır. (28.9.1997 tarihli Hürriyet'te yayınlanan Devlet İstatistik Enstitüsü verileri) Yatırımlar bağlamında da, örneğin 1997 yılında Refahyol Hükümeti tarafında açıklanan ilk dört aylık verilerde, o günün değerleriyle teşvik kapsamına alınan toplam 913.5 trilyon Lira tutarındaki yatırımların ancak 70 trilyonluk kısmının Kuzey Kürdistan'a yönelik olduğu görülmektedir. (4.6.1997 tarihli Özgür Politika). Bunun çok büyük bir kısmı da zaten "GAP Projesi"yle ilgilidir.

Kürdistan'ın "geri kalmışlık"tan katlanarak etkilenmesi, salt sömürgeci devletlerin içine girdikleri her krizde Kürdistanlıların daha da yoksullaşmasıyla sınırlı değildir; ondan da öte, kendine ait kaynakların daha da fazla ipotek altına alınması, uluslararası sermaye tekellerine devredilmesi, Türk devletinin mali açıklarına, dış borçlarına, militarizme ve kendi burjuvazisinin yatırımlarına harcanması, kısacası geleceğini de ortadan kaldıracak bir şekilde talan edilmesi anlamına da gelmektedir.

"Küreselleşme" ve Anti-Kapitalist Mücadele

90'ların başında SSCB ve "Doğu Bloku"nun dağılması, "soğuk savaş" döneminin dengelerini değiştirdiğinde, emperyalistkapitalist sistemin hegamonyasını genişletip derinleştirecek siyasetleri, "küreselleşme" ve "yeni dünya düzeni" söylemleri eşliğinde uygulamaya geçildi. Bu dönemde, "sosyalizmin öldüğünü", "sınıf mücadelesi devrinin kapandığını", "kapitalizmin tek ve rakipsiz bir dünya sistemi olarak kaldığını" ileri sürüp "tarihin sonu"nu ilan eden neoliberalizm, "çevre ülkeler"e, onları merkeze daha da bağımlı hale getiren, yoksulluğu geliştiren "kalkınma modelleri"ni dayatırken, "küreselleşme"yi, "zorunlu ve kaçınılmaz bir süreç" olarak nitelendirmekteydi. Dünya genelinde bu sürecin bir "yeni dünya düzeni" olduğu propaganda ediliyordu.

Böylelikle, bir yandan, emperyalistkapitalist sistemin, dünya pazarlarının yeniden paylaşımı, atıl durumda sayılan pazarların neoliberal ekonomik programlara açılarak ele geçirilmesi ve merkeze eklemlenmesi, keza jeostratejik önemi olan bölgeler, özellikle de enerji ve su kaynakları ve yolları üzerinde hegamonya kurulması, bir yandan bağımlı "çevre ülkeler"in "küresel sermaye" ile ilişkilerinin yeniden yapılandırılması, bir yandan da emperyalist metropolleri de kapsayan bir şekilde yılların mücadeleleriyle kazanılmış ekonomik ve demokratik hakların mümkün olduğunca geri alınması siyasetleri çerçevesinde, ekonomik, siyasi ve askeri harekatları da kapsayan kapsamlı saldırılara girişildi.

"Yeni Dünya Düzeni" söyleminin önemli bir ayağını da, sistem karşıtı muhalefetin düzen içine çekilerek ehlileştirilmesi ya da marjinalleştirilerek tecrit edilmesi oluşturmaktaydı ve emperyalistkapitalist sistemin istikrarını tehdit edebilecek devrimci hareketlerin, sistem karşıtı olma potansiyellerini içinde barındıran ulusal kurtuluş hareketlerinin tasfiye edilmesi, aynı zamanda halençözümsüz kalmış ve neoliberal programların istikrarı önünde engel ya da risk teşkil eden ulusal ve bölgesel sorunların sisteme zarar vermeyecek ya da tehlikeli olmayacak şekilde kendi rasyonellerine uygun bir "çözüme"e kavuşturulması öngörülmekteydi.

Diğer yandan ise, "soğuk savaş" döneminde desteklenen militaristbürokratik yönetimlere, diktatörlüklere de artık ihtiyaç kalmadığı, hatta yıprandıkları ve hantal yapılarıyla "küreselleşme" programlarına uyum sağlamakta zorlandıkları, bu programları yavaşlattıkları ölçüde, egemen sınıflar içinde bu programlara daha iyi uyum sağlayacak yıpranmamış ya da daha az yıpranmış kesimlerin desteklenmesi gündeme gelmişti. İç pazarların "özelleştirmeler", "yabancı sermaye teşvikleri", "gümrük birliği" v.b. yollarla uluslararası sermayeye sonuna kadar açılması ve bunun için gerekli yapısal değişiklik taleplerinde bulunulmasında, "demokratikleşme" ve "insan hakları" gibi kavramlara da vurgu yapılmaktaydı. Böylelikle, sadece kitlelerin en azından nötralize edilmesi değil, aynı zamanda emperyalistkapitalist sistemin "olumsuz" imajı da tazelenmekteydi. Ancak, neo liberalizmin, "ekonominin uluslararasılaşması ile devletin gücü arasında ters bir orantı olduğu", dolayısıyla "küreselleşme arttıkça devletin rolünün de küçüleceği" iddiası, tüm kapitalist süreçler gibi kendi sonuçlarıyla çelişki bir paradoks oluşturmaktaydı. Zira devlet, özellikle kamu ekonomisi alanında bazı işlevlerini kaybederken yerine başka fonksiyonlar kazanmakta, özellikle de sistemin teknik ve polisiye anlamdaki koruma yeteneğini arttırmaktaydı.

Sonuçta, SSCB ve "Doğu Bloku"nun çözülüşünün ardından, başta SBKP, ÇKP ya da AEP çizgilerinde duran ve genel olarak da siyasal ve ideolojik bir tıkanıklık içinde bulunan hareketler olmak üzere, "sosyalist sol" hareketlerin önemli bir kesimi, giderek kronikleşen bu tıkanıklığı aşamayarak ya siyasal ve ideolojik görüşlerini köklü bir şekilde değiştirerek sistem içine döndüler ya da dağıldılar. "Yeni Dünya Düzeni"nin "kapitalist küresel sömürü"yü "ekonomik kalkınma" ve "demokrasi" vaatleriyle maskeleyen ideolojisi de, bu sistem içine dönüşü kolaylaştıran etmenlerden biri oldu. "Legalleştirme ve ehlileştirme" program-

larına karşı çıkan radikal devrimci hareketler ise, "terörist" ilan edilerek kuşatıldı.

Bu gelişmeler, Kürdistan Kurtuluş Mücadelesi'ni de önemli ölçüde etkiledi.Özellikle Kuzey Kürdistan'da, sosyalizmi esas alan tezlerle ortaya çıkan birçok hareket ve siyasi kadro, program ve tezlerini "yeni dünya düzeni" rasyonellerine uygun bir çizgiye çekti.

91'deki "Körfez Savaşı" ve akabinde Güney Kürdistan'da yaşanan gelişmelerle birlikte, "anti-emperyalist"çizginin terkedilmesi daha açık savunulmaya başlandı. Onlara göre, "emperyalistkapitalist sistem önemli bir değişime uğramış, artık mazlum halkların haklarını da gözeten, demokrasi ve insan haklarını esas alan bir dünya sistemi haline gelmişti." "Körfez Savaşı" ve sonrasında Irak'a müdahale edilmesi, Saddam'a karşı Güney Kürdistan'ın "askeri koruma"ya alınmış olması, keza "demokratikleşme", "dil ve kültür haklarının tanınması" yönünde Türk devletine çağrılarda bulunulması v.b. bu "değişim"e örnek gösterilmekte ve "Kürdistanlılarla emperyalizmin bir çelişkisinin olmadığı, tersine Kürdistanlıları sömürgeci devletlerin şiddetine karşı koruyan bir rol oynadığı, Kürdistanlıların çıkarlarının bu güçlerle birlikte hareket etmekten geçtiği, v.s." söylenmekteydi.

Sistem karşıtı sol muhalefetin dünya genelinde iyice inişe geçtiği 90'lı yılların başlarında, neoliberalizmin "küreselleşme" programları fazlaca bir itirazla karşılaşmadı. Ancak, tüm ideolojik kılıflarına karşın, "küreselleşme"nin esas olarak kapitalizmin bir dünya sistemi haline gelmesinin önündeki "engeller"in, yani "kapalı, içe dönük ekonomik sistemler"in dünya pazarına açılması, başka bir deyişle "toplam artı değerin uluslararasılaşması" olduğu gerçeğinin üzeri örtülemedi.

Bu yazı boyunca ele alındığı üzere, emperyalistkapitalist sistemin "küreselleşme" adı altında dayattığı ekonomik ve sosyal politikalar, burjuva sınıfların dünya çapında saflarını sıklaştırarak dünyanın kaynaklarını ve emekçilerin sömürüsünü arttırmaları anlamına gelmektedir. "Çevre ülkeler" ve "gelişmiş ülkeler" arasında giderek artan uçurum ile, yine gerek "merkez", gerekse "çevre" ülkeler içinde giderek artan sınıflar arasındaki uçurumun birbirleriyle organik bir bağı vardır. Yalnız çevre ülkelerde değil, merkez ülkelerde de sınıflararası gelir dağılımı burjuvazi lehine bozulurken, emekçiler üzerindeki sömürü giderek artmaktadır.

Bugün, neoliberalizmin savunucuları arasında bile, "küreselleşme"nin dünya genelinde yolaçtığı adaletsizliğe, "çevre ülkeler"i merkeze daha da bağımlı hale getirmeye yönelik, aşırı bir sömürüyle geniş kitleleri daha fazla yoksulluğa iten "kalkınma" modellerinin empoze edilmesine karşı sesler duyulmaktadır. Seattle'dan beri de, dünyanın çeşitli yerlerinden oldukça değişik kesimlerin birlikte yürüttükleri "antiküreselleşme" hareketi, genişleyerek her yere yayılmaktadır.

"Küreselleşme" programları ile dayatılan emperyalistkapitalist hegamonyanın aşılabilmesinin önkoşullarından biri, dışarıdan empoze edilen bu neoliberal modelinin red edilmesidir. Bununla ilgili olarak şimdilerde, bazı reformist kesimlerce de, azgelişmiş ülkelerin Kuzey ülkeleriyle entegrasyona son vermelerini öngören "bağ koparma stratejisi"ne (delinking) dayalı çeşitli önermelerde bulunulmaktadır.

Ancak, çevre ülkelerin "küresel kapitalist pazar"la ilişkilerini kesme ya da azaltmalarını esas alan tartışmalar, kaçınılmaz olarak bu hegamonyanın hangi koşullar altında kırılabileceği sorusunu gündeme taşımaktadır ve "küreselleşme"nin nasıl tarif edilmekte olduğu, başka bir deyişle "küreselleşme"nin bir kapitalist sistem sorunu olarak görülüp görülmediği hususu bu tartışmalarda ve izlenecek yolda belirleyici bir öneme sahiptir. Nitekim marksistler, "küreselleşme" bağlamında değinilen sorunların, sonuçta kapitalist sistemin yapısal özelliğinin bir ürünü olduğuna dikkat çekmekte ve sistemin bu yapısal özelliğinden, yani kapitalist sömürüden kendiliğinden vazgeçmesinin mümkün olamayacağının, dolayısıyla "küreselleşme"ye, antikapitalist bir bir perspektiften karşı çıkılması gerektiğinin altını çizmekte, keza "çevre ülkeler"in egemen sınıflarının, "global kapitalizm"in yerel işbirlikçileri ya da idareci-

leri olmak gibi bir misyonuna sahip olmaları itibariyle, bu sınıfların önderliği altında dünya kapitalist sisteminden koparak özerk bir gelişme yoluna gidilebilmesinin imkansızlığına işaret etmekte ve "küreselleşme"nin ya da barbarlığın alternatifinin, işçi sınıfının, emekçi sınıfların en ön saflarında yer aldığı bir sosyalist devrimde yattığı tesbitinde bulunmaktadırlar.

Son bir kaç yıldır gündemde olan "antiküreselleşme" hareketi, dünya genelinde gerilemiş olan sosyalist harekete yeniden dinamizm kazandıracak potansiyeller içermektedir. Tam da bu noktada, günümüz Marksistlerinin yapmaları gereken en önemli işlerden biri, antikapitalist mücadele bileşenlerini ve özellikle de bunun temel dinamiği olan sınıfı yeniden tanımlamaktır.

Marks ve Engels'in sanayi proletaryasına biçtikleri tarihsel devrimci rol, keyfi bir tercih değildi. Öyle ise, bugünün üretici güçlerinin gelişimi ve toplumsal yapısı analiz edildiğinde, sanayi proletaryasının aynı ölçüde biricik devrimci güç olarak kalıp kalmadığının, sınıfın iç değişimleri ile genişleyen ve daralan devrimci dinamikler açısından sorgulanması gerekmektedir. Bir kere, kapitalist sistemin sömürü üzerine kurulu yapısından hiçbir çıkarı bulunmayan ve onu değiştirmek zorunda olan ileri ülkeler proletaryasının sisteme yönelik muhalefeti; yaşam standartlarının artışı, artıdeğer sömürüsünden sosyal olanaklara belli paylar ayrılması ve tüketim toplumunun sunduğu olanaklar gibi belli etmenlerle büyük ölçüde pasifize edilmiştir. Ucuz işgücü kaynağı olan sömürge ve bağımlı ülkeler proletaryası ile ileri ülkeler proletaryası arasında statü farklılığı oluşmuştur. Birindeki sınıf öfkesi ve devrimci ruh geri bilinçle, diğerindeki ileri bilinç ise, kaybedilmesi muhtemel yaşam standartları ve tüketim olanakları ile barajlanmaktadır.

Kent ve kır yoksullarından oluşan, istikrarsız bir yaşam standardı ve artan bir sefaletle boğuşan emekçi tabakalara, geniş işsiz yığınlarına ise "sınıf" gözüyle bakılmamaktadır. Her türlü dinsel gericilik, ırkçı, faşist ve mafya örgütlenmesinin yeşerdiği bu kitle tabanında sosyalistlerin örgütlenmeleri oldukça kararsızdır.

Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler sayesinde sistemin üretici güçleri içinde teknisyenler ve mühendisler belirleyici bir yere sahip olurlarken, sınıfın bilinç düzeyi en ileri kesimleri haline gelmişlerdir. Hizmet sektörünün toplam üretim faaliyetleri içindeki dilimi arttığı halde, bu sektör çalışanları da halen "sınıf dışı" gibi algılanmaktadırlar.

Keza, daha başından beri marksist çözümlemede emek bileşeni dışında görülen kadının toplumsal üretimdeki "görülmeyen emeği", "ev kadını"nın sınıf içinde görülmemesini de getirmektedir. Oysa, kadının köleleştirildiği cinsiyetçi işbölümünün özü, kadının toplumsal üretimde görülmeyen ve artı değer içinde bile hesaplanmayan ödenmemiş emeğine el konulmasına dayanır.

Tabloyu biraz daha genişletirsek, "sınıf"ın ve emek bileşeninin bugünün nesnelliği içinde tanımlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Böyle olunca, ortada "sınıf" görmeyenler ve devrimci bir nitelik arayanlar için çok şey farkedecektir.

Diğer yandan, "küreselleşme"nin emperyalist tek dünya pazarı yarattığı koşullarda uluslararası sosyalist hareketin, ulusallaşmak bir yana daha da çok "yerelleşmesi", derin bir açmaz oluşturmuştur.

20. yy boyunca proletarya enternasyonalizminin" SSCB veya diğer 'sosyalist' merkezlerin çıkarlarının korunması" biçiminde dejenere edilmesi derin yıkımlar yaratmıştır. Bu yıkım, işçi sınıfı partilerinin "enternasyonalizm" beklentilerini kırarken, onların daha çok ulusallaşmalarını, hatta giderek yerelleşmelerini teşvik etmiştir. Marks ve Engels'in dünya kapitalizminin doğasına ilişkin tanımlamalarında da belirttikleri üzere, dünya kapitalizmi bugün kendi sınırları içinde bir "emperyalist enternasyonalizm" yaratmıştır. Buna karşın, gerçekleşmesi için gerekli koşullar çok daha uygun olduğu halde, dünya sosyalist hareketlerinin proletarya enternasyonalizmi, aynı ölçüde kendisinden uzaklaşılan, adı bile anılmayan bir kavramörgütlenme bağlamı olarak durmaktadır.

Bu bakımdan, yapılması gereken önemli şeylerden biri, parçalardan hareket ederek büyük bir bütüne, antikapitalist devrimci sosyalist enternasyonale ulaşmaktır. Enternasyonalizmin koşulları

ve zorunluluğu yüzyıl öncesinde yüz kat daha olanaklı ve yüz kat daha yaşamsal hale gelmiştir.

1996 yılı 1 Mayıs'ında Seterka Rizgarî'de yayınlanan "Kürdistan'lı Marksistlerin Görevleri" broşüründe, antikapitalist mücadele'nin bileşenlerine dikkat çekilmiş ve devrimci öznenin sınıf dışına kayma tehlikesine karşı da duyarlı olarak bu bileşenlerin; "uluslararası sosyalist hareket" (örgütlenmiş güçler, gruplar), "enternasyonal işçi sınıfı hareketi" (tanım ve içerik bakımından genişletilmiş olarak), "ulusal kurtuluş mücadeleleri", "kadın kurtuluş hareketi" ve "ekolojist hareketler" olarak sayılabileceği belirtilmişti. Bunlardan, "ulusal kurtuluş hareketleri", "kadın kurtuluş hareketi" ve "ekolojist hareketler", temel mantıkları itibariyle antikapitalist olmakla birlikte, çeşitli biçimlerde sistemin işleyişi içine çevrilebilme özellikleri de taşırlar. Ancak, bu bileşenlerin sisteme karşı hareket ettirilerek devrimci bir vektör haline getirilebilmesi, uluslararası sosyalist hareketin politikörgütsel reflekslerine bağlıdır.

Burada, Seattle'den beri etkili eylemleriyle dikkat çeken "antiküreselleşme hareketi"e yeniden dönecek olursak, kitleleri harekete geçiren ve "küreselleşme"nin yolaçtığı sonuçlara dikkatçeken bu hareketin, büyük ölçüde antikapitalist kesimlerden oluşmakla birlikte, "küreselleşme"yi eleştiren, ancak antikapitalist bir perspektif taşımayan sistem içi muhalif grupları da barındırdığını, dolayısıyla "antiküresel hareket" ile "antikapitalist hareket"in özdeşleştirilmemesi gerektiğini vurgulamak gerekir. Buna rağmen, gerek bu hareketin içerdiği devrimci öğeler, gerekse edinilen deneyimler, devrimci marksistlerin emperyalist-kapitalist sisteme karşı enternasyonal mücadele birlikleri oluşturmalarında yararlanabilecekleri önemli bir birikimdir.

Yine bu bağlamda, büyük ölçüde geçmiş pratiklerden devralınmış olan ve "antiküreselleşme hareketi" içinde de gözlenen politik bir yanılsamaya; yani Türkiye, Irak v.b. bir tür militarist bürokratik oligarşi olan rejimlerin, uluslararası kapitalist piyasaya entegrasyonda, o güne kadar edindikleri ayrıcalıkları koruma kaygısıyla pazarlıkçı bir direniş göstermelerinin "antiemperyalizm" olarak algılanması olgusuna da kısaca değinmek gerekir.

91'deki "Körfez Krizi" döneminde ABD ve müttefikleri tarafından Irak'a karşı askeri harekata girişildiğinde, "sol"un bir kesimi Baas rejimini kolaylıkla "antiemperyalist" ilan etmişti. Ölçü, Irak'ın ABD ve müttefiklerinin askeri harekatına muhatap olmasıydı. Irak'ın, bölünmüş Kürdistan'ın bir parçasını egemenliği altında bulunduran sömürgeci bir güç olması, bu parçadaki Kürdistanlılara karşı uzun yıllardan beri kanlı bir savaş yürütmesi, sadece Halepçe ve Anfal'de onbinlerce Kürdistanlının katledilmiş olması v.s. hiç bir şey ifade etmiyordu. Keza, Saddam rejiminin Kuveyt'i işgal edene kadar ABD ve müttefiklerinin dostu oluşu, Kuveyt'i işgal ederken de, emperyalist statükoya karşı çıkmak, bozmak gibi amacının olmadığı, bizzat Saddam rejiminin açıklamalarına göre, İran'la yürüttüğü uzun savaş boyunca uğradığı "kayıplar"a karşılık Kuweyt'in petrol yataklarına el koymasına göz yumulacağı sözü verildiği v.b. olgular da dikkate alınmıyordu. Daha sonrasında, Güney Kürdistan'da tam bir halk ayaklanması başladığında ve kitleler Irak ordusunu şehirlerden attıklarında ilk başta emperyalist güçlerin, bu kez statükoları gerçekten bozacak bu ani durum değişikliği karşısında telaşa kapıldıkları, dağılmış durumda olan Irak ordusunun yeniden toparlanıp, tüm gücüyle Güney Kürdistan'a saldırması için, daha önce Kuweyt Savaşı vesilesiyle Irak'a koydukları askeri tahditleri (örneğin "uçuş yasağı"nı v.b.) kaldırdıkları, bunun üzerine Saddam'ın tüm gücüyle yeniden Güney Kürdistan'a saldırıya geçtiği ve kimyasal silahlarla girişilecek bir katliam endişesiyle milyonlarca Kürdistanlının "sınırlar"a yığıldığı, ancak bu dramatik tablo dünya kamuoyuna yansıyınca ve tepkiler oluşunca, emperyalist güçlerin kamuoyu önünde inandırıcılıklarını yitirmemek için şu ünlü "36. paralel" kararını aldığı ve Irak ordusunun böylece durdurulabildiği gerçeği de görmezden gelindi. Bugün de, başta Kemalizmin etkime alanında duran Türküye "sol"u olmak üzere, bazı "sol" çevreler tarafından Güney Kürdistan'daki fiili oluşumun "emperyalist güçlerin

destek ve korumasıyda ayakta kaldığı" tezi işlenip, hatta "emperyalizmin kuklası" v.b. olduğu iddia edilirken, hatta daha da ileri gidilip, Türk devletinin "Güney'de bir Kürt Devleti kurulmasını savaş nedeni sayacağı" açıklaması "antiemperyalist bir duruş" diye selamlanırken, salt bu gerçekler değil, Kürdistan'ın emperyalist güçlerin katılım ve desteğiyle bölünüp paylaşıldığı, sömürgeleştirildiği, Kürdistan'da onlarca yıldır bir kurtuluş mucadelesinin sürdüğü, keza sömürgeci güçleri bugüne kadar her türlü araçla silahlandıranların, ekonomik ve politik olarak destekleyenlerin ve halen de desteklemekte olanların emperyalist güçler olduğu gerçeği de bir kalemde ve bilinçli olarak silinmektedir. Oysa, Güney Kürdistan'da 91'den bu yana sağlanan fiili durum, buradaki onlarca yıllık mücadelenin dayattığı bir durumdur. Ayrıca, 91'den bu yana emperyalist ve sömürgeci güçlerin Güney'e dönük siyasetleri, oradaki oluşumun kurumlaşmamasına, sürekli istikrarsızlık içinde tutulmasına yönelik olmuştur. Bugün de emperyalist ve sömürgeci güçlerin önceliği ve tercihi, Güney Kürdistan'daki bu fiili duruma bir şekilde son vermektir. Yani, Güney'in kendi geleceğini özgürce belirlemesi hakkının koşulsuz tanınması, bağımsızlık falan değil, tekrar Irak otoritesine bağlanması hatta şimdilerde yine ısıtıldığı gibi Türkiye'ye verilmesi gibi "çözümler" önceliklidir.

Benzer bir yanılsama, Türk devletinin mevcut iktidar bloku içinde egemen ve ayrıcalıklı bir konuma sahip militarist bürokrasinin, neoliberal iktisat politikalarıyla çelişen önemli ayrıcalıklarını koruma kaygısıyla zaman zaman gösterdiği "ayak sürüme"nin "antiemperyalizm" olarak yorumlanmasında da karşımıza çıkmaktadır. Oysa, S. Cemil'in bu dosya kapsamında makalesinde de vurgulandığı üzere, "Gerçekte egemen iktidar bloku öğelerinin emperyalizmin 'neoliberalizm' pogramlarına içerik olarak bir itirazları yoktur... Türkiye 'sol'unun bir kesimi, bu "ayak sürüme"den de kendine göre 'antiemperyalist' anlamlar çıkarmaya çalışmakta, bir anlamda egemen iktidar blokunun kendi iç rekabetinde Kemalistlerden yana tercihte bulunması gibi aslında emperyalistkapitalist sistemin sınırları içinde yaşanan bu 'çekişme' ve pazarlıklarda, egemen iktidar blokunun konumunu devam ettirme çabasının yanında yer almaktadır. Bu yaklaşım, haliyle antikapitalist perspektiflerin iyice silikleşmesini, ideolojik bunalımın ve siyasal yabancılaşmanın giderek derinleşmesini de beraberinde getirmektedir. (Benzer bir tavrın tersten, 'Yeni Dünya Düzeni'nin rasyonellerine sığınmış 'sol'çevreler ve PKK tarafından tekrar edilmekte olduğunu, onların da bu 'çekişme' ve pazarlıklarda, 'mevcut devlet yapılanmasının çözüleceği' ve 'demokratikleşme geltireceği' beklentisiyle 'neoliberalizm'e umut bağladıklarını da vurgulamak gerekir.) Bunun en önemli sonuçlarından biri, emperyalistkapitalist sistemin hegamonyası karşısında iyice ezilen emekçi kitlelerin toplumsal kurtuluş fikirine yabancılaşmaları, öfke ve enerjilerinin sisteme karşı değil, sistemin sınırları içine boşalmasıdır. (S. Cemil, Kemalizm, Militarist Bürokrasi ve Türkiye "Sol"unun Bunalımı, Rizgari Online, 2001, www.rizgari.com)

Özetlersek, antiemperyalist olmak, olay ve olgulara kalıplarla bakmayı değil, emperyalist güçler ve sömürgeci devletler arasındaki ilişkinin niteliğini doğru kavramayı gerektirir. Bu anlamda, emperyalist güçler ile Irak ya da Türk devleti arasındaki çelişki ve anlaşmazlıklar, devrimci marksistlerin "antiemperyalizm" adına bunlardan birinden yana taraf olmasını gerektirmemektedir. Marksistlerin, hem emperyalist güçlerle, hem de sömürgeci devletlerle zaten çelişkileri vardır ve bu, onların kendi aralarındaki çelişkiden daha "geri" ya da "değersiz" degildir.

Kürdistanlı devrimci marksistler, "küreselleşme"ye karşı mücadelenin antikapitalist bir perspektifle verilmesinden yanadırlar. Ortadoğu genelinde mevcut statükolarını sarsma potansiyelini içinde barındıran Kürdistan Kurtuluş Mücadelesi de global kapitalizme karşı dünya çapındaki mücadelenin bir parçası haline geldiği oranda, yalnızca Kürdistan halklarının kurtuluşu için değil, tüm ezilenlerin kurtuluş mücadeleleri için de önemli bir mevzi olacaktır. Kuşkusuz bu tek taraflı bir süreç değildir ve anti kapitalist hareketle enternasyo-

nalist bir ilişki içinde sürdürülmesi gerekir.

Son olarak, dün, "soğuk savaş" ve sonrası konseptin "nükleer savaş tehdidi" ve "konvansiyonel silahlanma yarışı", dünya çapında sınıf mücadelesini caydıran/pasifize eden bir rol oynuyordu ve bütün uluslararası gerilimler ve sınıf mücadelesinin ivmesi ABDSSCB merkezli iki kutba yoğunlaşmıştı. Bugün ise, tüm bu gerilimler yüzeye yayılmış durumdadır. Bu yüzey, emperyalistkapitalist sistemin eşitsiz ve bileşik gelişim yasasından kaynaklanan sürekli devrim düzlemidir aynı zamanda.

Bu bakımdan, "soğuk savaş" sonrası nükleer bir savaş tehdidi yaratmak veya konvansiyonel silahların teknolojinin tüm olanaklarıyla yetkinleştirilmesine ideolojik mazeretler bulmakta zorlanan emperyalist güçler, şimdilerde "uygarlıklar savaşı", "terörist ülkeler ve terörizme karşı savaş" söylemiyle, bu metropolitan terörü meşrulaştıracak yeni argümanlar geliştirmektedirler. Nitekim, "11 Eylül"den bu yana yaşanan gelişmeler, "küreselleşme"ye karşı dünya genelinde yükselen bir muhalefetle karşı karşıya kalan emperyalist blokun, "terörizme karşı savaş" adı altında bu muhalefeti boşa çıkarmaya, manipule etmeye yönelik kapsamlı bir karşı saldırıya başlamasının gerekçesi olmuştur.

Bu karşı saldırının barajlanabilmesi, antikapitalist mücadelenin sağlam siyasal ve örgütsel temellere oturtulmasını, kapsam ve muhtevasının genişletilmesini daha da zorunlu hale getirmektedir. Bu konuda, Monthly Rewiew'in Şubat 1997 sayısında Bay Sıvanandan ile Bayan Wood arasında, küreselleşme koşullarındaki devrimci olanaklar üzerine yaşanan ilginç bir tartışmada, Bay Sıvanandan'ın, emperyalist ekonominin geçirdiği teknolojik evrim ve bunun yarattığı değişikliklerin dikkate alınması gerektiği yönündeki haklı uyarılarının yanı sıra, Bayan Wood'un devrimci enternasyonalist olanaklar hakkındaki görüşleri de dikkate değerdi. "Eğer devlet, küreselleşmiş ekonomide sermayenin içinde hareket ettiği bir kanalsa, aynı şekilde antikapitalist bir kuvvetin, sermayenin can damarını koparacağı bir araçtır da." diyen Bayan Wood'un görüşleri, etkili bir antikapitalist mücadelenin ancak enternasyonalist tarzda örgütlenebileceği gerçeğiyle çelişmemektedir ve bu anlamda, Ortadoğu gibi emperyalizmin can damarlarından birinin üzerindeki Kürdistan'ın devletleşmesinde sosyalist iktidar seçeneği, belki de sistemin kan damarlarını tıkayacak ve onun krizini hazırlayacak etkili etmenlerden biri olabilir.

"Sosyalist enternasyonalden önce kapitalist enternasyonalin gerçekleştiğini" söyleyenler, belki de "küreselleşme"yi bir "kapitalist enternasyonal" olarak görüyorlardır. Eğer öyle ise, bu, sosyalist enternasyonal için bir engel oluşturmaktan çok, işçi cephesinin yalnız ulusal sınırlarla değil, sektörel farklılılar, iç tabakalaşma ya da siyasalideolojikkültürel eksendeki çok parçalılığını birleşik bir güce dönüşütürmede yeni olanaklar da yaratabilir.

"Nasıl bir sosyalizm" sorusuna çok anlamlı cevaplar verilebilir. Fakat bu tanımın, sadece üretim güçlerinin geliştiği ve gelişmenin "teknoloji" ile açıklandığı bir mühendislik kuramı haline indirgenmemesi gerekir. İnsanın kendi kendine yabancılaşmasının, en başta emeğine karşı yabancılaşması olduğu gerçeği karşısında, sosyalizmin birincil amacı, bu yabancılaşmayı ortadan kaldırmaktır. Bu, aynı zamanda tüm sömürü olanaklarının ortadan kaldırılması, tüm bir toplumun, toplumsal artıdeğerin nasıl kullanılacağına kendisinin doğrudan katılarak karar vereceği/denetleyebileceği bir düzeneğe sahip olması demektir. Cinsiyetçi işbölümü ve ayrımın ortadan kalktığı, çevreyi yeniden üreten bir üretim düzeninin oluşturulması demektir. Herkesin birbirine benzetildiği "tek tip" bir toplum değil, çeşitliliğin korunduğu bir toplumun kurulması; enternasyonalizmin "tek ulustek dil" olarak algılanması değil,çok ulusluluk, çok kültürlülük ve bu temele oturan bir demokrasi olarak kurgulanmasıdır.

Erick Hobswan'ın dediği gibi; "Marks kesinlikle son sözünü söylemedi. Ama ilk sözü söyledi." O'nun söylemini devam ettirmek ise bizlere düşüyor.

GAP ve Kürdistan Sorunu

A. Refik

1 Aralık 2000 tarihli Özgür Politika gazetesinde Nebi Kesen tarafından yazılan ''GAP ve Kürt sorunu'' başlıklı yazıda, ''Türkiyelileşme'' politikalarının varacağı mantıksal sonucların bir örneği verilmektedir. Yazar, kirli savaş sonucu GAP projesinin hedefine ulaşamadığını belirterek, ''ekonomik açıdan ulusal itilaflar bir tarafa bırakılabiliyor. Amed işçisi, Şırnak köylüsü, İzmirli mühendis ve İsviçreli proje uzmanı bir proje grubunda yer alabiliyor. GAP Belediyeler Birliği, 'bölge halkının' ekonomik çıkarları doğrultusunda birlikte çalışmaya hazır. Sermaye şirketleri konsorsiyum oluşturup, varolan zenginlik kaynaklarını değerlendirmek istiyor. (...) Yerli ve yabancı sermaye kaçınılmazdır. Sermaye yatırımlarının olmazsa olmaz koşulu ise politik ve ekonomik istikrardır. (...) Kürt sorunu çözülmeden ve Kürtlerin katılımı sağlanmadan yürütülecek GAPçalışmaları eksik ve başarısız kalmaya mahkümdur'' diye yazmaktadır.

N. Kesen, GAP projesinin bölgenin kalkınması anlamına geldiği sonucuna vararak, yerli ve yabancı sermayenin bölgede yatırımlar yapmak istediğini, fakat bunun ancak, ''Kürt sorununun çözümü ve Kürtlerin katılımı'' ile mümkün olduğunu söylemektedir. "Yerli sermaye"den kastı büyük Türk şirketleri olan Kesen, GAP projesinin sosyal, politik, ekolojik alanlar ve ulusal mücadele üzerindeki sonuçlarını görmezlikten gelerek, GAP projesini bir kalkınma projesi olarak sunmaktadır. Kesen ayrıca, Türkiye devletinin Kürdistan'ın sömürge statüsünü perçinleme yönündeki sistemli çalışmaları içerisinde GAP projesinin işgal ettiği özel yeri tümüyle gündem dışında tutmaktadır.

Kesen örneğinde oldugu gibi, bazı Kürdistanlıların bir devekuşu gibi kafalarını kuma gömerek onlarca yıllık baskı ve zulmün sonuçlarını görmezlikten gelmeleri oldukça düşündürücüdür. Kesen, yalnızca Türkiye'nin Kürdistan'daki varlığını meşrulaştırmakla kalmamaktadır; Kesen, Kürdistanlı kesimlerin kendi aleyhlerine çalışan bir projenin işbirlikçileri ve uygulayıcıları haline gelmesini önermektedir. İleri sürülen koşul ise ''Kürt sorunun çözülmesi'' ya da diğer bir deyimle, bir takım yasal reformlar yolu ile ''demokratik cumhuriyet''in bir an önce gerçekleşmesidir.

GAP Projesi

GAP'ın hazırlık çalışmaları, 1970'li yıllarda başlamıştır. 1983 yılında, Atatürk Barajı'nın temelinin atılmasıyla birlikte proje hızlandırılmıştır. ''GAP, Aşağı Fırat ve Dicle ana projeleri ile bunların alt projeleri olan sulama ve enerji üretimine yönelik 13 alt projeden oluşmaktadır. Bu onüç alt projede yer alan 22 baraj ve 19 Hidroelektrik santralı (HES) ile yılda 1.7 milyon hektar arazinin sulanması ve 27 milyar kilowat/saat enerji üretilmesi öngörülmektedir.'' (Modernleşme ve Güneydoğu, AhmetÖzer, sayfa 25) Proje alanı yaklaşık 75.358 km^2 lik bir alanı kapsamakta olup Adıyaman, Batman, Antep, Mardin, Siirt, Urfa ve Şırnak illerini

içermektedir. GAP projesinin 3.5 milyon kişiye iş imkanı sağlaması ve Türkiye'nin Gayri Safi Milli Hasılası'nı 12-15 milyar dolar arttırması öngörülmektedir. Türkiye hükümeti yetkilileri bu proje sonucunda bölgede yaşam standartlarının yükseleceğini eğitim, sağlık ve konut sorunu alanlarında önemli ilerlemeler kaydedileceğini ileri sürmüştür.

GAP projesinın Kuzey Kürdistan'ın Türkiye'ye gerek ekonomik, gerekse politik olarak entegresinin sağlanmasını hedeflediği hemen hemen herkesin kabul ettiği bir gerçekliktir. Türkiye hükümeti, GAP projesi yoluyla Kürdistanlı ulusal hareketlerin kitleler üzerindeki etkisini kırmayı ve genel olarak asimilasyon sürecini hızlandırmayı hedeflemektedir. Burada tartışılması gereken, GAP projesinin gerek ulusal, gerekse sınıfsal arenada sömürgecilerin beklentilerine cevap verip veremeyeceği ve GAP projesinin Kürdistan'ın ekonomik ve sosyal gelişimi üzerindeki etkisi ile bu sürecin politik alandaki sonuçlarıdır.

GAP Projesi Kime Hizmet Ediyor?

GAP projesini incelerken, öncelikle Türkiye devletinin bölgede izlediği politikaları tarihsel akışları içerisinde ele almak gerekir. Cumhuriyet'in kuruluşunun ilk yıllarından 1970'li yılların sonuna kadar Türkiye hükümetleri, Kürdistan'da azgelişmişliğin devam ettirilmesini hedef almışlardır. Sömürge topraklarında, gelişimin engellenmesinin bir sonucu olarak Türkiye sanayileşmiş, Kürdistan ise küçük çaplı sanayi, tarım ve hayvancılığa dayalı azgelişmiş bir ülke olarak kalmıştır. Aynı tarihsel dönemde, zoraki göçler yoluyla binlerce Kürdistanlı topraklarını terketmeye zorlanmıştır. Ancak zoraki göçler Kürdistan'dan metropol illere geçişi sağlayan etmenlerden biridir. Kapitalist ve feodal üretim ilişkilerinin iç içe geçerek Kürdistan'da gelişmeyi engellemesinın bir sonucu olarak Türk metropollerine yerleşmek, gerek burjuva, gerekse orta burjuva ve köylü kökenli kesimler için bir çıkış yolu olarak görülmüştür. Günümüzde, Türkiye'nin izlediği politikaların bir sonucu olarak milyonlarca Kürdistanlı, Türk metropollerine yerleşmiş bulunmaktadırlar.

Demografik yapıdaki bu gelişme, Türk devletinin asimilasyon politikalarının zorunlu bir sonucudur. Zoraki göçlerin diğer bir amacı da, Kürdistan Kurtuluş Mücadelesi'nin maddi zeminini ortadan kaldırmaktır. Türkiye hükümetleri, Kürdistan'da sanayileşmeye öncelik vermeleri halinde, gelişecek burjuvalarını ve emekçi sınıfların muhtemel bir ulusal-sınıfsal mücadelenin maddi temellerini sağlamlaştıracak öngörerek, metropol merkezlere göçü gerek zor yoluyla, gerekse ekonomik imkansızlıkların yaratılması gibi yollarla desteklemiştir. Bunun bir sonucu olarak, feodal-burjuva sınıflar yatırım imkanlarının ve yaşam tarzının daha yüksek olduğu Türk şehirlerine göçmüşler ya da yatırımlarını metropollerde yapmışlardır. Yine aynı şekilde Kürdistanlı aydın ve doktor, mühendis gibi profesyonel kesimlerin büyük çoğunluğu da batı illerinde yerleşmiş bulunmaktadır. Kürdistanlı kitleleri kontrol altında tutmak isteyen Türkiye hükümetleri, toprak ağası ve beylerle işbirliğine yönelmiş ve bu kesimlerin çıkarlarını tehlike altına alacak bir toprak reformunu, sanayileşme planları ile birlikte rafa kaldırmıştır. Hiç şüphesizdir ki, eğer Kürdistan'dan metropol merkezlere göç milyonları içine alacak bir şekilde gerçekleşmeseydi, Kürdistan'da ulusal bilincin gelişimi ve kitlelerin ulusal talepler ile mücadele sahnesine çıkmaları daha kolay olacak ve Türkiyeli burjuva partilerin Kürdistanlıları etkileri altına almaları mümkün olmayacaktı.

Robert Olson, ''GAP'ın Kürt Ulusalcılığı Üzerindeki Etkisi'' başlıklı yazısında bu gerçekliği şu sözlerle ifade etmiştir: ''Sonuçta, Türk ve Kürt tarafları arasındaki savaş ve Kürtlerin Güneydoğu'dan ve kendi bölgelerinden iç göçleri, Türkiye'nin Kürt sorununun çözümüne (ki, eğer bu ''problem'' Kürtlerin Güneydoğu'da herhangi bir şekilde otonomi elde etmelerinin imkanlı olması şeklinde tarif edilebilirse) büyük oranda katkıda bulundu.'' Yine aynı makalede Olson, TSK'nın bölgedeki faaliyetlerini, bölgenin etnik olarak Kürtlerden temizlenmesi olarak tanımlamıştır. Nitekim, Olson'un 1996 yılında yaptığı bu tespit, İmralı savunmasında, ''Doğu'daki Kürt nüfusunun en azından bir katı kadar Batı'da bulunmasının otonomi tezinin maddi temelinin elverişsizliğini gösterdiğini'' ileri süren A.Öcalan tarafından teyit edilmiş bulunmaktadır.

Burada kendimize sormamız gereken ana soru, GAP projesinin, Türkiye'nin Kürdistan'da izlediği sömürgeci politikalardan bir ayrılmayı mı temsil ettiği, yoksa Türkiye'nin izlediği asimilasyon ve sömürgeleştirme politikası ve pratiğinin bir devamı mı olduğudur.

Ahmet Güner'in, ''Modernleşme ve Güneydoğu'' adlı kitabında, bölgeye 60 yıl hiç bir yatırım yapmayan Türk hükümetlerinin 1980'li yıllarda GAP projesini hızlandırarak bölgede kapitalizmin gelişmesini ve böylece modernleşmeyi sağlamayı hedeflediklerini ve GAP projesinin hali hazırda bölgede tarımın modernleşmesine yol açtığını ve ileriki yıllarda, sanayileşmenin sağlanacağını ileri sürmektedir.

Ahmet Güner'e göre, Kürdistan'da sorun, kapitalizmin yeterince gelişmemiş olmasıdır. Kürdistan'da, biri feodal, diğeri ise kapitalist olan iki üretim biçimi vardır ve kapitalist sektör geliştiği takdirde Kürdistan sorunu kendiliğinden çözümlenecektir. Azgelişmişliğin sorumlusu olarak feodal üretim ilişkileri gibi içsel faktörler gösterilmekte ve GAP projesinin, feodal ilişkilerin modern kapitalist ilşkilere dönüşümünü sağladığı ileri sürülmektedir.

Buna karşı görüşü temsil eden Robert Olson ise, Türkiye hükümetlerinin GAP projesi vasıtasıyla PKK ve Kürt milliyetçiliğine duyulan ilginin azalmasını sağlamayı umduğunu, GAP projesinin, Kürdistanlı kitlelerin devlet ve diğer yollar aracılığıyla mülksüzleştirilmesi sürecini daha da hızlandıracağını, GAP projesinin ortalama bir Kürdistanlının yaşam seviyesini yükseltmek bir yana, Kürtlerin daha da marjınalleşmelerini sağlayacağını ileri sürmüştür.

Ahmet Güner ve Robert Olson'un, vardıkları sonuçlar itibarıyla birbirine zıt olan görüşlerini birlikte ele alarak bir sonuca varırsak, GAP projesinin tarıma dayalı bağımlı bir sanayileşmeyi hedeflediği, ancak bunun, Kürdistan'dan Türk illerine göçün durması ve genelde Kürdistanlıların gelir ve varlık oranlarının yükselmesi anlamına gelmeyeceğini varsaymamız gerekir.

GAP projesinin bağımlı, tarıma dayalı bir sanayileşmeyi öngördüğünü belirttik. Bu bağlamda, öngörülen sanayileşmenin niteliği üzerinde durmak ve Türkiye hükümetlerinin ileriye yönelik planlarını ele almak zorunludur. Diğer ükelerdeki sömürgeci pratiklere bakarak, bu konunun önemi konusunda bir örnek verelim: 200 yıllık İngiliz egemenliği sonrası 380 milyon nüfusa sahip olan Hindistan'da, 1939'da sadece 1.306 tarım, 2.413 mühendislik, 719 veterinerlik, 150 teknoloji ve 3.561 tıp öğrencisi vardı. Demiryolları gibi alt yapı yatırımları yapan İngilizlerin, Hint sanayileşmesini engelleyerek ülkeyi bir tarım ülkesine döndürmesinin bir sonucu olarak, 1800 ve 1900 yılları arasında Hindistan'da kıtlık sonucu 21.400.000 kişi öldü. (Corruptions of Empire, A.Cockburn, sayfa: 311-312)

Ancak, sanayileşmenin niteliği sorusundan önce, ilk olarak cevap vermemiz gereken soru GAP projesinin, Türkiye devletinin bölgede izlediği geleneksel baskı ve zulüm politikalarının -sosyal ekonomik alanda- bir devamı olup olmadığı sorusudur.

GAP Projesi, Türkiye devletinin ekonomik ve politik ihtiyaçlarının bir gereği olarak formüle edilmiştir: Sanayileşen Türkiye'nin elektrik ihtiyacı her yıl % 10 artmaktadır. GAP projesi dahilinde kurulan barajlar, günümüzde Türkiye'nin elektrik ihtiyacının % 15'ini karşılamaktadır. Ayrıca Türkiye, günümüzde bölgede % 7 olan ekilebilir alan oranını GAP projesinin tamamlanmasıyla birlikte % 53'e çıkararak, geniş çapta makinaya dayalı tarımın yapıldığı bir cografya yaratmak istemektedir. İhracata dayalı bir gıda sanayi Türkiye ekonomisine milyonlarca dolar katkıda bulunacaktır. Bu işletmelerin Kürdistan ekonomisine katkıları ise oldukça sınırlı olacaktır. Son olarak ele alınması gereken neden ise, GAP projesi vasıtasıyla Türkiye'nin, Irak ve Suriye'nin su ihtiyaçlarını tümüyle kendi kontrolu altına almayı planlamasıdır. Ancak, GAP projesinin yaşama geçirilmesini sağlayan en önemli faktör, iç politik faktördür. Politik faktör, Habib Ayeb'in 1998'de yayınlanan çalışmasında ''ayrılıkçı hareketlerin uyum gösteremeyeceği yeni bir coğrafyayı temsil eden jeopolitik gerçeklikler yaratarak, otonomi için sürdürülen Kürt mücadelesini sona erdirmektir. GAP'ın altyapısı, bölgeyi Ankara'ya daha yakınlaştırdıktan sonra, bağımsız bir Kürdistan mümkün olmayacaktır'' şeklinde ifade edilmiştir.

Politik faktörün ekonomik planların üzerinde belirleyici bir faktör olarak ortaya çıkmasının en iyi örneklerinden birisi halen kamuoyunun gündeminde bulunan Ilısu Barajı'dır. Günümüzde, GAP projesi elektrik üretimi hedeflerinin % 60'ına ulaşılmış bulunmaktadır. Ilısu Barajı elektrik üretimi, GAP elektrik üretiminin % 14'üne eşit olacaktır. Ancak, Türkiye'nin elektrik dağıtım şebekesinin modernize olmaması nedeniyle kaybolan elektrik miktarı Ilısu Barajı'nın üreteceği miktarından fazladır. Bu halde, Türkiye'nin dağıtım şebekesini yenilemek yerine Ilısu Barajı'nı, binlerce aileyi topraksızlaştırmak ve tarihi Hasankeyf yerleşim birimini orta-

dan kaldırmak pahasına inşa etmek istemesi nasıl açıklanabilir? Avrupa Nehirler Ağı (RiverNet), Ilısu ile ilgili raporunda bu konuda şu görüşe varmıştır: ''1.300 dolar/kW (buna ilave olarak finans masrafları) ile Ilısu göreceli olarak pahalı bir enerji projesidir. Bu projenin Türkiye'deki muhalifleri, daha düşük bir harcama ile, randımanının düşük olduğu gibi bir üne sahip dağıtım şebekesinin modernize edilmesiyle, burada hedeflenen enerjinin elde edilebileceğini öne sürmektedir. EIA'nın yazarlarına göre, fizibilite calışmalarının bir parcası olarak.... Ilısu'nun alternatifleri incelenmemiştir. Öyle görülüyor ki, Türkiye hükümeti Güneydoğu Anadolu'daki Kürt nufüsunu kontrol altında tutmak ve Suriye ve Irak üzerindeki politik baskılarını artırmak amacıyla Ilısu için yüksek bir bedel ödemeye hazırdır." (Seminar for Doctoral Students at the ETH Zurich, Case study: GAP Project in Turkey)

Türkiye'nin geleneksel baskı ve zulüm kökenli politikalarının GAP projesinin hayata geçirilmesi sonucunu verdiğini ve bu projenin Kürdistan'ın sömürgeleştirilmesi sürecini hızlandırdığını öne sürdüğümüz zaman, N.Kesen gibi demokratik cumhuriyetçi yazarlar, sanayileşmeye karşı olduğumuz ve kalkınma yolu ile Kuzey Kürdistan'da modern bir ulusal hareketin yaratılmasının mümkün olduğunu görmezlikten geldiğimiz iddiasında bulunabilirler. Türkiye'nin Kürdistan'ı yıllarca geri bırakılmışlık içerisine kilitlediğini öne sürdüğümüzü, fakat Türkiye bölgeye yatırımlar yapınca buna da karşı çıktığımızı belirtebilirler.

Kemalizm'in kuyrukçuluğunu yapan akımlar Kürdistan'da azgelişmenin nedeninin, feodal üretim ilşkilerinin tasfiye edilmemesi olduğunu öne sürerek ister istemez sömürgecileri aklamaktadır. Bu nedenle, sorun sanayileşme ya da modernleşmeye karşı olmak şeklinde değil, fakat sanayileşme ya da modernleşmenin niteliği sorunu şeklinde sunulmalıdır. Sanayileşme kavramının ne anlama geldiği ve Kürdistan pratiğinde neyi ifade edip, hangi sınıf ve kesimlere hizmet ettiği ortaya konmalıdır. Bu bağlamda bakıldığı zaman, sanayileşme ve modernleşmenin bir çözüm değil aslında sorunun kendisi olduğu görülecektir. Sömürge olma olgusu ve sanayileşme arasındaki ilişkiyi yanlış olarak anlayan kesimler, Türk hükümetinin bölgede kapitalizmin gelişmesini hedeflediğini öne sürmekte ve bunun bir sonucu olarak ulusal kurtuluş mücadelesinin altının oyulabileceğini belirtmektedirler. Gerçekten de kalkınma ve yatırımlar yolu ile etnik sorunun cözüleceği birçok kereler Ecevit gibi politikacılar tarafından ifade edilmiştir.

Kürdistan'da yatırımlar yapılması halinde Kürt sorunun çözüleceğini öngören sömürgeci kesimler, Kürdistanlı feodal ve burjuva sınıflar ile sömürgeciler arasındaki bağımlılık ilişkisi güçlendirildiği takdirde, sömürgecilerin çıkarlarını temsil eden Kürdistanlı sınıf ve tabakalarının mevcut bağımlılık ilişkilerinin sürdürülmesinin bir aracı haline geleceğini öngörmektedir. Gerek Osmanlı, gerekse Türkiye tarihi bu türden bağımlılık ilişkisinin örnekleriyle doludur. Türk burjuvazisi, "Doğu ve Güneydoğu'da kalkınma"dan söz ettiği zaman, bundan anlaşılması gereken, her iki ülke arasındaki bağımlılık ilişkilerinin derinleştirilmesi olmalıdır, herhangi bir şekilde Kürdistan topraklarının kalkınması değil.

Ahmet Güner gibi modernleşme ve sanayileşme söylemine sahip kesimler gerçekleşecek sanayileşmenin niteliği sorununu göz ardı etmektedir. Kürdistan'da son yirmi yılda GAP projesinin uygulanması ile birlikte yaşanan gelişmelere bakarsak, Türkiye devletinin asıl amacının, sömürgeleştirme sürecinin tamamlanması ve özelde Kürdistan ekonomisi, genelde de Kürdistanlıların yaşamlarını idame etmek için tümüyle Türkiye'deki rejime bağımlı hale getirilmelerinin sağlanması olduğunu görürüz. Türkiye devleti sömürgeleştirmenin tamamlanmasına paralel olarak, Kürdistanlıların mülksüzleştirilmeleri ve Batı'ya göçleri vasıtasıyla ayrılık yanlısı bir hareketin mücadelesinin maddi koşullarını ortadan kaldırmayı ummaktadır.

Kuzey Kürdistan' daki sanayileşmenin niteliğini ve sonuçlarını kavramak için, GAP projesini aşagıdaki gelişmeler ile birlikte ele almak gerekir:

1- Göç ve Mülksüzleştirme

1983'de Atatürk barajının temeli atıldıktan bir yıl sonra başlayan silahlı mücadele ve bunu takip eden savaş yıllarında Kuzey Kürdistan'da köylerden şehirlere nufüs hareketleri hızlanmıştır. Aynı dönemde milyonlarca Kürdistanlı, evlerini terk ederek İstanbul, Mersin v.b. gibi metropol şehirlere göç etmek zorunda bırakılmıştır. Köyden kente göç

ve kentlerden Türk metropollerine ''ikincil göç'', GAP projesinin öngördüğü gelişmelerden biridir: Atatürk, Batman, Birecik, Çat, Dicle, Karakaya, Karkamış, Keban, Kralkızı baraj projeleri sonucu toplam 193.732 kişi yurtlarında ayrılmak zorunda kalmış ve bunların 23,405'i hükümetin yerleştirme programları çerçevesinde yeniden yerleştirilmiştir. (DSİ, GAP. 1989)

Yurtlarından ayrılmak zorunda bırakılan binlerce Kürdistanlı kendilerine vaat edilen toprak bedellerini ya zamanında alamamış ya da bedeller gerçek değerlerinin altında ödenmiştir. Köy kökenli olan ve paraya dayalı ekonomi ile ilişkileri sınırlı olan kişilerin bazıları, paralarını kumar masaları ya da büyük şehirlerde israf etmiştir. Paralarını bankalara yatıranlar ise yüksek enflasyon nedeniyle büyük kayıplara ugramışlardır. İş yerleri açan fakat yeteri kadar tecrübesi olmayan kişiler de kısa bir sürede iflasla karşılaşmışlardır.

Hükümetler tarafından yerleştirilenler ise yaşam tarzlarına uygun olmayan birimlere, ekonomik olanaklardan yoksun olarak yerleştirilmişler ve böylece, bir yoksulluk ve yabancılaşma ikilemi içerisine kilitlenerek iskan yerlerini terke zorlanmışlardır.

Kürdistanlı halkın zora dayalı göç sonucu karşılaştığı sorunlar, Beritan aşiretinin deneyiminde somut bir şekilde görülmektedir: Beritanlılar, 1944 yılında Devlet Üretme Çiftliği kurulması amacıyla yöredeki 367 köyün boşaltılması sonucu göçer olmuşlardır. 53 bin Beritanlı aile toprak ve evleri olmadan 39 yıl göçebe hayatı yaşadıktan sonra 109 aile Elazığ'da ve 208 ailede Diyarbakır'da iskan edilmiştir. Ancak, iskan edilen ailelerin yaşam tarzları ve yaşamlarını idame etmelerini sağlayacak becerileri göz önüne alınmadığından ve evlerin dar ve bitişik düzende olmasından dolayı birçok aile tekrar göçer olmuştur. Ancak, 1985'ten beri tek alıcının devlet olması, meraların köy denetimine veya toprak ağalarının denetimine geçmesi ve İran ve Suriye sınırlarının kapanması sonucu Beritanlılar hızla fakirleşmişlerdir. Yoksullaşma sonucu 50.000 Beritanlı göçebeden % 50'si büyük kentlere göç etmiştir. Daha önceleri kendi olanakları ile şehirlere göçerek yaşamlarını kuran veçocuklarını okutmuş olan Beritanlı aile sayısı % 2'yi geçmemektedir.(Modernleşme ve Güneydoğu, Ahmet Özer, sayfa:185-186)

Türkiye devletinin Kürdistanlıları mülksüzleştirmeye yönelik çalışmaları Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Tilkiler köyünde binlerce dönüm verimli araziye ''Orman bölgesi'' gerekçesiyle el konulması ile hızlanmış bulunmaktadır. (Özgür Politika, 16 Aralık 2000) Toprakları ellerinden alınması planlanan binden fazla aile açlıkla karşılaşacak ve göçe zorlanacaklardır.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) Dersim'de "Munzur projesi" adıyla sekiz adet baraj ve hidroelektrik santralını (HES) projelendirerek, bir kısmının yapımını başlatmıştır. Bunlardan Uzunçayır Barajı (HES) ve Mercan HES ve Tesisleri inşaatları bitmek üzeredir. Ancak, "Munzur Projesi" ile elde edilecek enerji, Türkiye'deki tüm akarsulardan elde edilen enerjinin % 1'i dahi değil, ancak binde nispeti sınırlarındadır. (Hüseyin Akar,Özgür Politika)

Yukarıda belirtilen baraj yapımları dolayısıyla yerli nufusun evlerinden ayrılarak yeniden yerleşime zorlanmaları olgusunu, Türkiye devletinin tarihsel politikaları eşliğinde ele alırsak, GAP projesinin Kürdistanlıları yurtlarından uzaklaştırma ve mülksüzleştirme gibi bir amacın gerçekleşmesine hizmet edeceğini belirtmemiz gerekir. Son on yılda, kırsal alandan kentlere göç eden Kürdistanlı sayısı 3.5 milyonun üzerindedir. Türkiye devletinin köyleri boşaltmak için baskı, zulüm ve ekonomik amborgaya başvurması, TSK'nin bir sömürge ordusuna yakışır şekilde köyleri zorla boşaltarak yıkması ve nihayet GAP projesinin uygulanması sonucu kademeli olarak göç edeceği tahmin edilen Kürdistanlılar, baş döndürücü bir hızla yurtlarını terk etmek zorunda bırakılmışlardır.

Tarihsel olarak baktığımızda, GAP projesinin Kürdistan'da sanayileşmeyi hızlandırmak için değil fakat Kürdistan'ın doğal ve emeğe dayalı kaynaklarının sömürülmesi ve Kürdistanlıların, - PKK bu misyonu yüklenmeden çok daha önceleri- Türkiyelileşmeleri, daha doğrusu mülksüzleşmeleri için uygulamaya konduğunun altınıçizmemiz gerekir. Durum böyle iken N.Kesen, ''eğer Kürt sorunu çözülürse GAP projesinin başarıya ulaşacağını'' öne sürmektedir. PKK'nin bugün kullandığı dili kullanırsak, bunun anlamı ''Kürtlerin kültürel haklarını elde etmeleri ve devletin asli kurucularından biri olarak kabul edilmelerini'' takiben, Kürdistanlıların mülksüzleştirilmeleri süreci hızlanacaktır. Politik olarak mülksüzleştirilmiş bir halkın kültürüne sahipçıkmasının ne kadar mümkün olabileceğini

kendilerine sormayan bu banal demokratların sergilediği akılsızca tutumlar karşısında ne desek azdır. Ancak bu baylar, kulaklarını sömürgecilerden başka herkese kapamışlardır ve sözde barış şarkılarından başka bir şey duymak istememektedirler.

2- Kürdistan'da azgelişmişliğin gelişmesi ve GAP

Kırsal kesimden kentlere göç olgusunu, Türkiye hükümetlerinin izlediği Kürdistan'da sanayiye yönelik yatırımları en alt düzeyde tutma ve tarıma dayalı küçük çaplı ekonomiyi tahrip etme politikaları eşliğinde ele almamız gerekir. Böyle bir yaklaşım, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye hükümetlerinin bilinçli olarak Kürdistan'da yatırım yapmaktan kaçındıkları gerçeğinin altını çizerek, GAP projesine eşlik eden kalkınma ve modernleşme söylemlerinin, gerçekte Kürdistan'ın sömürgeleştirilmesi ve Kürdistanlıların asimilasyonlarının hızlandırılmasını gizlemekten başka bir şeye yaramadığını gösterir.

Ahmet Güner, bölgede kapitalizmin gelişmesinin milliyetçi hareketleri güçlendireceği sonucuna varan Türkiye hükümetlerinin 60 yıl ''sanayileşmeyi bir ulusal politika olarak benimsemelerine rağmen, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya götürmediklerini'' belirterek, bölgede 60 yıl boyunca hiç sanayi yatırımı yapılmadığını vurgulamıştır. Güner, 1970'li yılların ikinci yarısında devlet yetkililerinin, milliyetçi bir hareketin iç dinamiklerinin ortadan kalktığına inanarak, geleneksel politikalarını kısmen terk ettiklerini yazmaktadır. Güner'e göre, ''Güneydoğu'ya sanayi yatırımı yapmanın kaçınılmaz bir sonuç olduğu görülmüştür (...) fiziki altyapı yatırımları gerekmiştir. Bütün bu düşünce ve gelişmeler Keban, Atatürk Barajı, Urfa Tüneli ve diğer baraj silsilelerini gündeme getirmiştir. İşte GAP projesi böyle bir tarihi düşünce sürecinin ürünüdür.'' (age, s. 235-236)

A. Güner, Kürdistan'a uzun yıllar hiç bir sanayi yatırımı yapılmamasını devletin Kürt milliyetçiliği korkusuyla açıklamakta, fakat bu korkusunu bir şekilde yenen devletin geleneksel politikalarını değiştirerek bölgede sanayi yatırımları yapmaya karar verdiğini öne sürmektedir. 1970'li yıllarda Kürdistan'da ulusal hareketlerin yükseldiği ve kitlesel bir nitelik kazanmaya başladığını hatırlarsak, Türkiye devletinin "milliyetçi hareketin iç dinamiklerini yitirdiği" şeklinde bir kanıya varmasını açıklamak bir hayli zor olacaktır. 12 Eylül 1980 darbesini gerçekleştiren generallerin ana amaçlarından biri bölgede yükselen halk hareketini imha etmekti. Ayrıca, yatırım yapmama şeklindeki geleneksel politika, 1970'den bu yana geçen süre içerisinde terkedilmiş de değildir. Örneğin, A.Güner ''bölgenin küçük işletmeler itbarıyla, 1980 yılında % 7.1 olan payı, 1985 yılında % 6'ya gerilemiştir. Bölgede devlet sektörüne ait imalat işyeri sanayi sayısı 1980'den itibaren yerinde sayarken, özel sektöre ait imalat sanayi işyeri sayısında bir azalma görülmüş, bölgedeki özel sektörün Türkiye içindeki payı % 1.8'e kadar düşmüştür. (...) DİE verilerine göre son yıllarda (1989, 1990) kapanan işyeri sayısı da % 52 oranında artış kayıt edilmiştir. Bu durum, bölgede zaten mevcudu az olan sanayi yatırımlarını ve işletmelerini büsbütün olumsuz yönde etkilemiştir'' (age, s. 237-238) sonucuna varmakta, ancak vardığı sonucun daha önce ileri sürdüğü tezle çeliştiğini görmemektedir.

Yukarıdaki rakamlara ilave olarak, Türkiye'nin içinden geçtiği ekonomik krizlerin Kürdistan ekonomisi üzerindeki etkisine de bakmak gerekir. Türkiye'nin içinden geçtiği son kriz sırasında Kürdistan'da mülksüzleşme süreci daha da hızlanmıştır: Yatırım aşamasından işletme aşaması ve pazar konusuna kadar "her zaman Kürt işadamlarının önüne bürokratik engeller"çıkarıldığının belirtildiği bir haberde, GÜNSİAD ve Diyarbakır, Urfa, Adıyaman, Batman, Bitlis, Mardin, Siirt, Cizre, Nusaybin gibi Kürt illeri sanayi ve işadamları derneklerinin hazırladığı raporda, "bölgede son 4 yıl içinde yakalanan huzur ve güven ortamında işadamlarının dövizle borçlanarak yatırım yaptıkları ve son ekonomik krizden dolayı bölgede kamu bankalarından kredi alan işadamlarının kredileri ödeyemez durumda oldukları belirtildi. Dönen kredilerin, Türkiye Kalkınma Bankası kredilerinde % 96, KOBİ kredilerinde % 60 olmasına rağmen, kredide zorluk çıkarıldığı, bankaların bu borçlarını ödeyemeyen işletmelere el koyduğu bildiriliyor." (Özgür Politika) Diyarbakır'da işsizlik oranı % 70'in üzerindedir ve her geçen gün yüzlerce küçük işletme iflasa sürüklenmektedir. Her ekonomik kriz, Kürdistan'ın azgelişmişlikçemberinin daralmasını ve sömürgeden metropole kaynak transferini hızlandırmaktadır. Küreselleşen Türkiye, global kapitalizmin bir parçası haline

geldiği oranda, Kürdistan'da bağımlılık ve azgelişmişlik daha da gelişmekte ve milyonlar yoksulluğa sürüklenmektedirler.

Türkiye hükümetlerinin GAP projesi kapsamında alt yapı yatırımlarına başlamaları, milliyetçi hareketlerin iç dinamiklerini yitirdiği gibi bir kanı sonucu değildir. Gerçek bunun tersidir. 1970'li yıllarda, Kürdistan'ın sanayileşmemiş olmasının bir sonucu olarak ulusal hareketlerin saflarında kendilerine yer bulan ve zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri olmayan bir kır ve şehir yoksulları ordusu doğmuştur. Nitekim bu kesimler, KUKM'inin içerisinde aktif bir şekilde yer almışlardır. Kısacası, milliyetci iç dinamikler zayıflamamış aksine güçlenmiştir. Türkiye devleti yetkilileri uzun ve orta vadede bu sorunla uğraşmanın en verimli yolu olarak, bölgenin ekonomik entegrasyonunu, bölge Türkiye ekonomisine bağımlı kalacak bir şekilde hızlandırma ve Batı illerine göç hareketlerini hızlandırarak jeopolitik gerçeklikleri değiştirme şeklinde tespit etmiştir. Hiç şüphesiz sömürgeciler, bu süreci 1970'li yıllardan daha önceleri başlatmayı istediler, ancak azgelişmiş bir ülke olan Türkiye ekonomisi daha önceki yıllarda bu türden yatırımlara başlayacak güce sahip değildi; Batı'daki metropol şehirlerin ani bir şekilde yeniden yerleşmeye zorlanan milyonları özümsemesi de beklenmezdi.

Kürdistan'da köylerini terkederek Diyarbakır, Muş gibi şehirlere göç etmeye zorlanan milyonlarca kişi, Kürdistan şehirlerinde iş olanakları olmaması nedeniyle ikinci kere göç ederek Batı illerinde yaşamaya zorlanmaktadır. GAP projesi bu süreci yavaşlatmamakta, modern tarım tekniklerinin kullanılması, milyonların topraksız olması gibi nedenlerle daha da hızlandırmaktadır. Kürdistan'da savaş dolayısıyla bu süreç daha da hızlandırılmıştır.

A. Güner'in "milliyetçi hareketlerin iç dinamiklerini yitirdikleri" tespitinin, bu dinamikler Kürdistanlı toprak ağaları, beyler ve burjuvazi ile birlikte ele alındığı oranda doğru olduğunu vurgulayalım. Olası bir milliyetçi harekete önderlik ve destek sağlaması, hatta liderlik etmesi söz konusu olan bu kesimler, sömürgeci devletin kendilerinin sınıf çıkarlarını koruyan bir organ olması nedeni ile bu özeliklerini yitirmişlerdir. Bu nedenle, Kuzey Kürdistanlı egemen sınıflar, Kürdistanlı kitlelerin ortak çıkarlarını savunamazlar ve devrimci bir misyon üstlenemezler. Bu sınıf ve kesimler, genelde Kürt halk hareketlerinden ve Kürdistan devriminden korkmaktadırlar ve kitle hareketlerini bastırmak ya da bu hareketleri kendi kotrollerinde tutmak için sömürgecilerle aktif olarak işbirliği yapmaktan çekinmeyeceklerdir. Elbette yurtsever olarak nitelenmesi gereken istisnalar vardır, ancak istisnalar kuralı bozmamaktadır. Unutmamak gerekir ki, işbirlikçi kesimlerin katkıları olmaksızın, sömürgecilerin GAP projesini bugünkü şekliyle uygulamaya koyması mümkün değildi.

Ahmet Güner'in sanayileşme örnekleri olarak sunduğu Keban Barajı gibi yatırımlar gerçekte azgelişmişliğin daha da gelişmesini sağlamıştır. Bu yatırımlar vasıtasıyla Kürdistan'dan Türkiye metropollerine doğru bir kaynak transferi gerçekleşmektedir. Kürdistan'dan sömürgeci metropole transfer edilen kaynaklar, sömürgeci burjuvazinin sermaye birikim sürecini hızlandırmıştır. Bu gelişmenin bir sonucu olarak Kürdistan fakirleşmekte, Türk hakim sınıfları ise zenginleşmektedirler. Bu nedenle Kürdistan'da GAP vasıtasıyla öngörülen sanayileşmenin niteliğini özellikle vurgulamak gerekir.

3-Öngörülen Sanayileşmenin Niteliği

GAP'in tarıma dayalı ve ihracata yönelik bir sanayileşmeyi öngördüğünü belirtmiştik. GAP projesinin % 40'ı tamamlanmış durumdadır. Türkiye devleti projeyi 2010 yılında bitirmeyi hedeflemektedir ancak bu tahmin gerçekçi değildir. Türkiye devleti bölgede yatırım yapacak firmalara gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti tanımakta, yatırımcıların SSK primlerini Hazine karşılamaktadır. Bölgede yatırım yapacak olanlara bedava arazi temin edilmekte ve indirimli elektrik sağlanmakta, uygun şartlarla KOBİ kredisi verilmektedir.

Bu teşviklerin bir sonucu olarak özellikle Antep ve Urfa'da yapılan yatırımların sayısında bir artış görülmüştür. Antep'te 1997 yılında 159 olan imalat sanayi işletme sayısı, 2000 yılında 467'ye çıkmıştır. Urfa'da bu sayı 67'den 125'e, Adıyaman'da ise 35'den 77'ye yükselmiştir. Bölgenin Siirt, Batman, Şırnak, Diyarbakır, Kilis, Mardin illerindeki mevcut işletme sayısı ise 202'dir. (Ekovitrin, Aylık ekonomi dergisi, Ocak 2001)

Bölgede gerçekleşen yatırımların başlıcaları

şunlardır:

Antep: Sanko Holding Havlu Fabrikası, Sanko Holding Tugla Fabrikası, Biska pamuk ipliği fabrikası, Kaplanlar Pamuk ipliği fabrikası.

Urfa: Koç-ATA Besi ve Tarım İşletmesi, Harran Tekstil Fabrikası, Zümrüt Tekstil ve İplik Fabrikası, Camser Seracılık Sanayi

Adıyaman: Tikveşli Kağıt Fabrikası, Biomin Gübre Fabrikası

Mardin: Özhan Kimya Deterjan Fabrikası, Mer Makarna Fabrikası

Diyarbakır: Kombassan Holding İplik Fabrikası

GAP bölgesinde yatırım yapan kuruluşların başını Koç-Ata grupu ortaklığı çekmektedir. Ayrıca, yerli Türk firmaları uluslarası şirketlerle ortaklıklar kurarak yatırımlar yapmaktadır. Bunların başlıcaları şunlardır: Subor Boru Fabrikası (%40 yabancı sermayeli), Yapı Merkezi A.Ş ve Fernaş İnşaat Ltd.(% 60 yabancı sermayeli), GATEKS İplik Dokuma Fabrikası, Profilo ve TransTürk Holdings (% 3 yabancı sermayeli). Antep'de 24 yabancı sermayeli şirket, ticaret ve alım satımla uğraşmaktadır. Alarko Holding, HYGEA ve diğer firmalar yabancı ortaklar ile yatırım planları yapmaktadırlar. Bunlar içinde yakında temeli atılacak olan Adıyaman Sitrik Asit Fabrikası'nın %50 ortağı İsrailli bir firmadır.

GAP Master Planı ve bu planın bugüne kadar uygulanışı, Kürdistan ve Ankara hükümeti arasındaki sömürge ilişkisinin bütünüyle yansıdığı bir turnosol kağıdı gibidir. Sömürge Kürdistan'ın doğal kaynakları saptanmış ve bu kaynakların somürgeci ülkenin çıkarlarına olarak en uygun bir şekilde kullanımı için faaliyetlere başlanmıştır. Ne GAP'ın planlandığı, ne de uygulandığı aşamada Kürdistanlı halkın istem ve çıkarları göz önüne alınmamış ve Kürdistanlılar herhangi bir şekilde karar mekanizmalarında söz sahibi olmamışlardır. GAP'ın öngördüğü sosyal gelişme ve değişmenin yol açacağı sorunlar tümüyle gözardı edilmiş, kır ve şehir yoksullarının yaşamlarını iyileştirerek bu kitlelerin Batı illerine göçlerini durdurabilecek girişimler tümüyle devre dışı bırakılmıştır. Örneğin bölgedeki sağlık ve altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi için hiç bir adım atılmamıştır. Açıktır ki, GAP planlamacıları, yüzbinlerce Kürdistanlının GAP'ın uygulama aşamasında Batı illerine göç etmek zorunda kalacağını öngörmüşlerdir. Yine aynı şekilde GAP'ın çevre üzerindeki etkileri de hesaba katılmamıştır.

GAP bölgesinde açılan fabrika ve işletmelerde çalışan işçi sayısına dair rakamlar elimizde değil. Ancak yatırımların yoğunlaştığı Antep ve Adıyaman gibi Kürt illerinde hatırı sayılır bir Türk nüfusu vardır; son yıllarda bu illere göç etmek zorunda kalan evlerini kaybetmiş yüzbinlerce Kürdistanlı, yeni açılan işletmelerde iş bulamamaktadırlar. Urfa'da da buna benzer bir durum vardır, köylerini terketmeye zorlananlar genel olarak yatırımların yapıldığı Harran Ovası'nda değil, fakat Adana ve diğer Türk illerinde yaşamlarını yeniden kurmaya çalışmaktadırlar.

GAP'ın, Kürdistanlıların ülkeleri dışına sürüklendiği bir zaman diliminde uygulamaya konduğunu ve GAP projelerinin bugüne kadar zorunlu göç sürecine katkıda bulunduğunu vurguladık. Kürdistanlılar mülksüzleşirken, Kürdistan toprakları Türk ve yabancı kapitalistlere bedava olarak sunulmaktadır. Bölgede çalışan şirketlerden vergi alınmadığı gibi işçilerin sigorta primlerini dahi hazine ödemektedir. Kürdistanlıların sunulan koşullardan yararlanması ise söz konusu değildir. GAP İdaresi Başkanı Olcay Ünver'in bildirdiğine göre, ''Her başvuru için uygulanan ayrı kriterler vardır. Özellikle arsa tahsisi gibi konularda belli bir büyüklük, belli istidham sınırı gerekiyor'' (Ekovitrin, Ocak 2001) Bunun anlamı, küçük işletmecilerin devre dışı bırakılması ve büyük tekellerin Kürdistan topraklarını yağmalaması, iş gücünü alabildiğince sömürmesidir. Ünver ''bölge hala bakir bir bölge... bu bölgeye yatırım yapanlarçok kazanacak, yarın geç kalmış olabilirler'' derken, bizlere ister istemez, Latin Amerika'dan Afrika'ya kadar uzanan kıtalarda altın ve servet peşinde kıyımlara girişerek yerli halkları imha ile karşı karşıya bırakan Avrupalı sömürgecileri hatırlatmaktadır. Bu doğrultuda GAP'ın öngördüğü modernleşme, Kürdistan'ın sömürgeleştirilmesi sürecinin tamamlanması olarak anlaşılmalıdır.

GAP bölgesine yatırım yapan emperyalist ülke ve şirketler bağlamında, kısa bir şekilde Kemalist sol kesimlerin GAP ile ilgili söylemlerinin gerici niteliğinin de altını çizmek gerekir. "GAP'ın dünyada ilk tarımın yapıldığı alanlardan biri olduğunu, dünya coğrafyasının oldukça önemli bir yerinde durduğunu belirten Prof. Dr. Cemal Taluğ, yerli ve yabancı sermayenin iştahını kabarttığını ifade etti.

Taluğ, bölgeye yerli ve yabancı sermayenin sokulmaması gerektiğini vurgulayarak, şöyle devam etti: 'GAP'ın birinci önceliği o bölgede sosyal dönüşümü sağlamak olmalı. GAP'a, yabancı ve yerli sermayenin gitmesinin hiçbir şekilde o bölgedeki değişime faydası olamaz. Büyük şirketlere toprakları vererek, oradaki insanları başka yere göndererek ya da bu şirketlerin işçileri, ırgatları yaparak çağdaş dönüşümü ve Güneydoğu'da yaşadığımız sorunları aşmamız mümkün değil. 500 firmanın orda kârlarını katlamaları ne Türkiye'ye ne de oradaki insana bir faydası olamaz. GAP her anlamda stratejik bir bölge. Amerika'nın, İsrail'in bölgede çıkarlarının olması bundandır. Türkiye'nin her şeyden önce kendi çıkarlarını gözetmesi, bölgeye ne yerli ne de yabancı şirketleri sokmaması gerekiyor." (Evrensel) Taluğ'a göre, devlet, bölgede sosyal dönüşümü esas almalıdır. Kaba bir anti-emperyalizm demagojisi yapılarak, Kemalizmin her zaman kendi misyonu olarak gördüğü bir görevin tamamlanması istenmektedir. Türkiye'ye tam olarak eklemlenerek, "Türkiyelileştirilmiş" bir Kürdistan'da ulusal bağımsızlık hareketlerinin yaşayamayacağı varsayılmaktadır. Kemalist sol'un sözde anti-emperyalizmi, Türkiye'nin Türkleştirilmesine hizmet ettiği sürece uğruna savaşılacak bir davadır.

Ayrıca, önemle vurgulamak gerekir ki, tarıma dayalı sınırlı sanayileşme içsel unsurlardan daha ziyade dışsal unsurlara bağlıdır ve en iyi arazilerin ve kaynakların belli bölgelerde bir kaç mal sahibinin elinde toplanması sonucunu vermektedir. GAP'ın öngördüğü ihracata dayalı büyüme, yabancı sermayeye Kürdistan tarımı üzerinde denetim hakkını vererek toprakta tekelleşme ve insan emeğinin sömürüsünün yoğunlaşması sonuçunu verecektir. Global kapitalizm, bölgenin entegrasyonunu hızlandırdığı oranda bölgedeki gelir dağılımındaki bozukluklar daha da artacaktır.

4- Sömürgecilerin Kürdistanlı burjuvazi ve toprak ağalarıyla işbirliği

Kürdistanlı burjuvazi, tarihsel olarak Türk illerinde yatırımlara girişmiş ve Türk siyasi sistemi içerisinde kendisine bir yer bularak, sömürgeci sistemi kendi sınıf çıkarları doğrultusunda kullanma konusunda toprak ağalarının yolundan gitmiştir. Bu bağlamda, Türkiye devleti ile Kürdistanlı egemenler arasındaki ilişkiyi en bariz şekilde ortaya koyan örneklerden biri, toprak reformu konusudur.

David McDowall, ''The Kurdish Question in 1990s'' (1990'larda Kürt Sorunu) adlı kitabında, bu konunun önemini şu şekilde özetlemiştir: '' ...proje, Güneydoğu'nun sorunlarının temelinde yatan sınıf ve ulusal kimlik ile ilgili konuları göndeme getirmektedir. Sınıf konusuna gelince, geçimini toprak ile uğraşarak sağlayan ailelerin % 8'i, toprakların % 50'sine sahiptir, ailelerin % 80'i ise eşit bir şekilde hiç toprağı olmayan ailelerle, 5 hektara kadar toprağı olan ailelerden müteşekkildir. Köktenci bir toprak reformu yapılmaksızın çiftcilerin büyük coğunluğunun GAP'dan yararlanması mümkün değildir. Ancak, devlet sürekli olarak, toprak ağalarının köylülerin oylarını kanalize ettiği sistemin yıkılması korkusu ile bu konuda bir adım atmamaktadır."

Topraksızlar ve az topraklılar kırsal bölgenin tüm nüfusunun % 50'sini oluştururken, toprak ağalarının bu nüfusun %5'ini oluşturduğunu belirten A.Güner, toprak ağalarının her türlü konfora sahip olduğunu, yaşama standartlarının yüksek olduğunu, okuyan çocuklarının kendisiyle bürokrasi ve siyasi iktidar arasında bir köprü vazifesi gördüğünü, mülkiyet ilişkilerini denetlediği oranda politik ilişkide destekçi, yerel temsilci veya mebus olarak yer aldığını ve iletişim ve ulaşım araç ve olanakları kendi denetimde olduğu için, ilişkileri istediği yöne doğru kanalize edebildiğini belirtmektedir. A.Güner, ''Ağalık düzeni, GAP sulama projeleri ile birlikte, gerekli düzenleme yapılmadığı ve önlem alınmadığı takdirde biraz kılıf değiştirse bile daha güçlenip kuvvetlenebilir" (age, s. 155), tespitini yapmaktadır.

Yukarıda özetlenen gerçeklikler, önümüzdeki dönemde toprak ağaları ve burjuvazi ile sömürgeciler arasındaki işbirliğinin giderek daha da artması, bunun sonucu olarak Kürdistan'ın sömürgeleştirilmesinin hızlanması anlamına gelir. Sömürgeci kapitalistler kendi planlarını Kürdistanlı mülk sahibi sınıfların işbirliği olmaksızın, yalnızca TSK'nın sürdürdüğü baskı ve zulüm yolu ile hayata geçirme şansına sahip olmadıklarını bilmektedirler. PKK ve HADEP'in "Türkiyelileşme" politikaları, sömürgecilerin bu ihtiyaclarına hitap etmektedir. Bundan dolayıdır ki, N.Kesen gibi yazarlar, GAP projesinin politik alandaki karşılığının "demokratik cumhuriyet projesi" olduğunu vurgulamak ve ''Kürtlerin

katılımı ile başarıya ulaşılacağı" mesajını vermekten çekinmemektedirler.

Türk sanayici ve iş adamları bölgede kurulacak yeni işletmelerin sahipleri olarak ortayaçıkarken, bu süreçte verimli toprakların mülkiyeti de büyük oranda sömürgecilerin eline geçmektedir. GAP projesi dahilinde sulanacak toprakları bilen büyük sermaye, özellikle Koç gibi holdingler, hali hazırda bölgede önemli büyüklükteki toprakları satın almıştır ve ihracata yönelik genişçaplı üretim planları yapmaktadırlar. Ancak, 2010 yılında tamamlanması hedeflenen GAP projesinin, 2047 yılında tamamlanabileceği tahmin edilmektedir. Mevcut gelişmeler devam ettiği takdirde Kürdistan'dan Türk metropol şehirlerine nüfus akışının süreceği açıktır.

GAP projesinin uygulamaya konduğu son yirmi yıl içerisinde beklentilerin tersine, Kürdistan'ın sınırlı bir kesiminde gerçekleştirilen GAP yatırımları sonucu kitlelerin durumunda bir düzelme olmadığını belirtmek zorundayız. Kurulan barajlardan elde edilen elektrik, sanayileşmiş Türk şehirlerinin daha da zenginleşmesi için kullanılırken, Kürdistan'ın doğal kaynaklarının Arap ülkeleri ve İsrail'e ihraç edilmesi planlanmaktadır. R. Olson'un belirttiği gibi, ''GAP bölgesinde kurulması beklenen büyük sanayi işletmeleri ve işyerlerinden Kürtlerin faydalanması mümkün gözükmemektedir. Bölgede kurulacak işletmelerin büyük çoğunluğunun sahibi Türkler olacaktır. Kürtler yalnızca işçiler olarak çalışacaklardır. Okuma yazma oranının düşük olması, yetersiz eğitim ve kalifiye eleman eksikliği ve bu yetenekleri elde etme imkanlarının sınırlı olmasının bir sonucu olarak, burada kurulacak işletmeler çok sayıda Kürdü işe almak yerine, bölge dışından gelen işçileri işe alacaktır. Kalifiye nitelikteki, okur yazar ve hırslı Kürtlerin birçoğu son yirmi otuz yıl içerisinde hali hazırda batıdaki şehirlere göç etti... Kısacası, yetenekli ve kalifiye bir iş gücü Güneydoğu'da mevcut değildir. Buna ilave olarak, Güneydoğu'daki şehir ve kasabalarda yaşayanların bir bölümü, etnik temizleme hareketleri sonucu olarak kırsal kesimden atılmış olan mülteci Kürtlerdir. Onlar hayal kırıklığı içerisindedir ve kızgındırlar, korkmuş durumdadırlar, enerji ve heves dolu bir iş gücünü temsil etmezler." (Olson, Impact of GAP on Kurdish Nationalism, The International Journal of Kurdish Studies, Vol. 9, Nos.1-2, 1996)

Son olarak, GAP projesinin çevre üzerindeki etkilerine dikkat çekmek istiyoruz. Bu konu, kısmen Ilısu Barajı ile ilgili tartışmalarda ele alınmasına rağmen yeterince incelenmemiştir. GAP bölgesindeki, 7.4 milyon hektar alanın, 5.5 milyon hektarlık alanı erozyon ile karşı karşıyadır. Erozyon sonucunda, üstteki toprak tabakası yok olmakta ve bunun altındaki tabaka ile kayalar meydanaçıkmaktadır. Harran ovasında, sulama kanalları ile yapılan tarım 1995 yılında başlamış olmasına rağmen, yanlış ve fazla sulama sonucu 15,000 hektarlık alan ekilemez hale gelmiştir. Bölgede orman yetersizliği ve olan ormanların da tahrip edilmesi nedeni ile toprakların %72'si erozyona tabidir. Erozyon, barajlarda çamur birikmesine yol açmaktadır, bu nedenle Atatürk barajı dışındaki barajların elli yıl içerisindeçamur ile dolarak kullanılamaz hale geleceği varsayılmaktadır. (Cumhuriyet, 30.12.98)

Ayrıca, GAP projesinin uygulanması sonucunda bölgedeki bir dizi tarihi yerleşim alanı sular altında kalarak yok olacaktır. Örneğin, 2000 yılında faaliyete başlayan Birecik Barajı, Zeugma, Apamea, Urima ve Halfeti'yi sular altında bırakacaktır.

Yukarıda özetlenen gelişmeler Kürdistanlı kesimlerin, GAP projesinin günümüzdeki uygulanışına karşı çıkmalarını zorunlu kılmaktadır. GAP projesinin bölge üzerindeki etkileri tümüyle gözden geçirilmeli ve uluslararası tekeller ve sömürgeci kapitalistlerin değil, Kürdistanlı emekçilerin çıkarları ön plana çıkarılmalıdır. Kürdistanlılar bu projenin gerek planlama, gerekse uygulama aşamasında söz sahibi olamamışlardır. Demokratik bir karar verme mekanizması yoktur ve bölge halkının ihtiyaç ve talepleri tümüyle gündem dışında tutulmuştur. Sömürgecilerin Ankara'dan verdiği sözde yatırım kararları, Kürdistanlıların görüşleri dikkate alınmaksızın uygulamaya konulmaktadır. Kürdistan, özel firmalara, yağmalayacakları bakir topraklar olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda, sömürgeci rejimin planlarını teşhir etmek ve Kürdistan'ın gerek doğal yapısının, gerekse tarihsel alanlarının korunmasını sağlamak görevimiz olmalıdır. Kürdistanlı emekçilerin çıkarları böyle bir çalışmayı zorunlu kılmaktadır.

Stratejiye Dönüşen Bir Siyasi Taktiğin İflası

Hatice YAŞAR

15 Şubat 1999 sabahı PKK liderinin, bindirildiği uçakta gözünü açar açmaz, anasının Türk olduğunu özellikle vurguladıktan sonra 'devlete hizmete hazırım' demesinin üzerinden 3 yıl geçti. Öcalan'ın bu ilk belirlemelerinden itibaren sergilediği siyasi duruşun neden olduğu şok ise Kürt siyasi arenasında etkisini hala sürdürüyor. Yaşanması gereken bu siyasi depremin nerelerde ve nasıl yaşandığının artık değerlendirilmesi gerekiyor. Çünkü, Şam'dan İmralı'ya taşınan Öcalan, sadakati konusunda yeni ev sahiplerini ikna ettikten hemen sonra 'e-ee, nerede kalmıştık!' dercesine örgütünün tepesindeki yerini aldı. Öcalan hala teşkilatının tartışılmaz lideri olarak, talimatları aracılığıyla her konuda tek siyasi karar merkezidir; insanları tutuklatıyorkatlettiriyor, ölümihanet fermanları çıkarıyor ve emrindeki silahlı gücü Kürt ulusal kurtuluşçularının tepesinde Demokles'in kılıcı gibi sallamaya devam ediyor. Yani Öcalan ve teşkilatı bugün bile Kürt siyasi arenasının gündemini belirleme peşindeler. Öyleyse, bahsedilen şok ve bu şokun yaşanması gereken adreslerde bir karışıklık söz konusudur. Bilinen siyaset biliminin kodları uygulanarak yaklaşıldığında üç yıldır devam eden bu siyasi şok, yanlış adreslerde ve oldukça garip bir biçimde yaşanıyor. Bu yazı çerçevesi içinde; üç gibi görünse de aslında onsekiz yıldır süren bu 'garip' siyasi hipnoz durumunu tatışmaya çalışacağız.

Her siyasi örgüt; mücadelesinin değişik evrelerinde, varoluş nedeni olan amacına ulaşabilmek için oluşturduğu tüm tezleri ve araçgerekçelerini, örgüt anlayışı ve mücadele tarzı da dahil olmak üzere tartışmaya sunabilir ve radikal bir biçimde değiştirebilir. Böylesi bir esneklik, sözkonusu siyasi hareket açısından bir zaaf olarak telakki edilemez. Tam tersine, söz konusu hareketin canlı ve sağlıklı bir organizma olduğunun göstergesidir. Yani, "insanlar kendi yarattıklarının esiri olmuyor, koşulların belirleyici olduğu ilkesini esas alarak amacı araçlara feda etmiyorlar demektir. Böylesi durumlarda, bu örgüt ile ilişki halinde olanların tümünün önerilen değişiklikleri aynı biçimde algılayamaması, dolayısıyla sözkonusu hareket içinde, yeni sunulan tezlerin radikalliği oranında bir şok yaşanabilmesi de mümkündür. Nitekim, Ala Rizgari'de, 81 yazından itibaren Berbanga Kurdistan grubu tarafından; 'genel olarak sosyalizmörgütlenme anlayışı, özel olarak da SSCB blokuna yaklaşım ve dört sömürgeci devlet ile kuşatılmış olan Kürdistan'da kurtarılmış bölgeye dayalı silahlı mücadele'ye yaklaşım tarzı'nın tartışmaya sunulması önerisi yapıldığında, bu hareketin mensubu ve çevresinde bulunan her birey, söz konusu değişiklik önerilerini içinde yaşadığı koşulların belirleyiciliğinde algıladı. Şam'da, hapishanenelerde ve Avrupa'da yaşayanların dağa yaklaşımı ile bizzat dağda olup, Rızgari 5'in 'Kürt meselesinde Ankara, Tahran, Şam ve Bağdat tek bir merkezdir; bunlardan herhangi biriyle kurulacak bir ilişki, varolan mücadelenin dinamitlenmesi anlamına gelir'

temel tezine bağlı kalarak, bulundukları alanlarda her dört devlete karşı da savaşmış olanların duruşu birbirinden tamamen farklı idi. Neticede, her iki taraf açısından da oldukça zor olan bir süreç yaşandı ve tarafların birbirlerine yaklaşmaları ve tezlerin pratikte uygulanabilirliği zamana bırakıldı. Her zaman olduğu gibi bir kez daha pratik, ayet haline getirilen gri teorinin çanına ot tıkadı. Ama, yıllar boyunca yaşanan şokun adresi ve niyesi belliydi. Şoku Ala Rızgarici'ler yaşadı ve niyesini de yıllarca tartıştılar, hala da tartışmaya devam ediyorlar. Aynı durum, Kürdistan siyasi arenasında yer alan tüm siyasi hareketler içinde de üç aşağı beş yukarı bizde yaşandığı gibi gelişti, gelişmeye devam ediyor. Bu tartışmalar ve yeni siyasi projeler; Kürt halkının kendi kaderini özgürce belirleyebildiği güne kadar da devam edecektir.

Abdullah Öcalan'ın uçakta gözünü açar açmaz söyledikleri ve akabinde, birkaç saat öncesinin azılı düşmanı Türk devletine karşı sergilediği duruş, en önemlisi de kendisinin ve teşkilatının varoluş nedeni Kürt halkı ve bu halkın geleceği ile ilgili sunduğu siyasi proje, şok kavramı hafif kalan, bir siyasi harekette taş taş üstüne bırakmaması gereken bir siyasi deprem gerekçesidir.

Dünyanın neresinde olursa olsun, tarikatlar da dahil olmak üzere bir örgüt liderinin, bir gün öncesine kadar savunduğu tezlerden 180 derecelik bir dönüş yapması büyük bir siyasi şok-depreme neden olur. Özellikle bu örgüt, günümüzde başka hiçbir örgüte nasip olmayan maddi imkanlara sahip ve 9 yıldır da özgür Kürdistan'ın kazanımlarını gönlünce kullanabilen PKK gibi bir örgüt ise. Türk devletinin hizmetine soyunan söz konusu lider de, Kürdistan'ın tüm direniş tarihini hiçe sayan, ne geçmişte, ne de gelecekte kendisinden başka kurtuluşçu tanımayan; hapishane ve dağlarda onlarca yıl direnen kendi yoldaşlarını bile, sadece ölmedikleri için bir biçimde Türk devletiyle uzlaşmış, hatta etkisinde kalabilmişlerdir ihtimali ile hain ilan ederek katleden Abdullah Öcalan ise, bu şok-depremin şiddeti daha bir güçlü olmalıydı.

Çünkü, Öcalan ve hemen akabinde de konsey'in savunmaya başladığı 'yeni' tezler; her hangi bir siyasi hareketin yeni koşullarda kendisini gözden geçirerek başvurduğu taktik ve hatta stratejik değişiklikler değildi. Öcalan, 20 yılı aşkın bir süre kitlelerin harekete geçirilmesinde öne sürülen Özgür Kürdistan'ı kurma amacını terketmekle kalmamis, Özgür Kürdistan'ın hayalini bile beyinlerden silmek icin teskilatını Türk devletinin koruyuculuk hizmetine sunmustu. Kısacası Öcalan, 75 sonrası Kürt siyasi arenasında yer alan PKK örgütünün varoluş nedenini ortadan kaldırıyor ve PKK'nin bu arenayı terk ettiğini, SAF DEĞİŞTİRDİĞİNİ ilan ediyordu.

Öcalan ve yandaşları Kürt siyasi arenasını terketti dememizin nedeni, salt bu insanın Türk devletine teslim olması, PKK ile ilgili tüm ilişkileri ve bilgileri itiraf, hatta arkadaşlarını ihbar etmesi değildir. Ahmet Altan'ın belirttiği gibi, başkasını ölüme gönderme sorumluluğunu taşıyanların, ölüm bir gün kendi kapılarını çaldığında en az ölüme gönderdiği insanlar kadar cesur olmaları, eğer bu cesareti gösterilemiyorsa, en azından o güne kadar üstlendikleri tüm fonksiyonlardan, herkesten özür diledikten sonra istifa etmeyi de bilmeleri gerektiği hususu bir yana, Öcalan, kendisine özgü örgütlenme anlayışını ve dilini(1) aynen eskisi gibi kullanarak, özel telefon, kurye avukatları ve haftalık talimatları aracılığı ile teşkilatını yönlendirmeye devam etti. Yıllarca tüm Kürt halkına karşı Demokles'in kılıcı gibi kullandıkları dağı kayıtsız şartsız Türk devletine terketme talimatına da harfiyen uyuldu. 'Niye?' diye sorma hakkını kendisine verenleri ise, İsa ve arkadaşlarında olduğu gibi İmralı'dan hain ilan etti, hatta haklarında ölüm fetvaları gönderdi. Tüm bunlar, her ne kadar dünya siyasi tarihinde benzeri olmayan garip bir lider duruşu olsa da; 'herhangi bir önder ve teşkilatının kendi iç ilişkileridir' denebilir ve bu durum belki yine de bir siyasi hareketin saf değiştirmesinin ölçütü sayılmayabilirdi.

Öcalan, yukarıda saydıklarımızın tümünü yaptıktan sonra, onbinlerce Kürt gencinin kanı pahasına, yıllarca dilinden düşürmediği Kürdistan adlı vatanı Türk misakı milli sınırları içinde

kalan toprak parçasına değiştirdi. Kürtlerin, ilan edildiği ilk günden bu yana, yirmi yıl süren kitlesel katliamlara rağmen kabul etmediği ve gönüllülüğe dayalı hiçbir tarihi anıya sahip olmadıkları bir toprak parçasını kendisine vatan ilan etti. Daha da ileri giderek, birileri tarafından cetvelle çizilerek, 20'li yıllarda dünya siyasetini manipüle eden bir avuç Osmanlı devşirmesinin ellerine tutuşturulan misakı 'milli' sınırlarının yeni koruyucusu olmaya soyundu. Oysa bu sınırlar içinde kalan toprak parçası, kadim adları olan Anadolu ve Kürdistan, Türkiye olarak değiştirildiği andan itibaren bir halklar hapishanesine dönüşmüştü. Türkiye, önüne veya ardına hangi kavram eklenirse eklensin Türklere ait olan demekti ve tabiatı gereği, başka bir ulus bir yana herhangi farklı bir etnik grubun varlığına bile tahammül edemezdi. Bu nedenle ne milli olabilir, ne de barış ve demokrasi kavramları ile yan yana gelebilirdi.

Öcalan'ın 'Yeni' Vatanı

Feodal devlet biçimleri miyadını doldurup gelişen üretim ilişkilerine engel teşkil ettiğinde yükselen sınıf burjuvazi kendi hizmetinde yeni devlet tipbiçimleri arayışına yöneldi. Yüzyıllar boyu süren bu arayışın en kestirme yolunu Fransız burjuva devrimi ve bu devrimin örgütlü gücü Jakobenler buldu; zor yoluyla ele geçirilen siyasi iktidar aracılığıyla yeni sınıfın ihtiyacı olan ideolojik ve siyasiaskeri aygıtları oluşturmak ve bir önceki siyasi iktidardan devralınan sınırları olabildiğince genişletmek, eğer bu mümkün değilse elde olanı mutlaka muhafaza etmek ve Tanrının temsilcileri olan kralsultanların kullarını bu yeni devletin gönüllü koruyucularına dönüştürmek. Böylece, bir gün öncesinin 'kulları' vatandaşlara dönüştü, devralınan sınırlar içinde kalan toprak parçası da vatan oldu. Artık kralsultanlar için değil ama, 'vatanın' korunması için savaşılacaktı. Bu vatan arayışı Napolyon'un öncülüğünde Mısır veya Moskova önlerinde aransa da, bir gün öncesinin kulları 'vatandaş' diye çağrılsa da aynı insanlardı. Anatole France daha yolun başındayken, 'vatan için savaştığımızı sanıyorduk ama aslında birilerinin kasaları dolsun diye savaşıyormuşuz' diyerek haykırıyordu ama, Jakoben zapt u rapt ve yeni patriotizm 'yurtseverlik' sarhoşluğu, duyulmasını ikiyüzyıl sonraya bıraktı.

Türkçeye kasıtlı veya tercüme hatası olarak ulusdevlet olarak geçen EtatNation kavramı hiçbir biçimde ulusal devlete tekabül etmez. Aksine, milli olan herşeyin karşısındadır. Artık beşiği olan Fransa'da bile miyadını doldurmak üzere ve sadece 200 yaşında olan bu devlet anlayışı, yukarıdan aşağıya devlet aygıtı aracılığıyla, yani zor kullanarak homojen bir millet yaratma iddiası ile ortaya çıkmıştır. Sahip olunan devlet sınırları içinde sadece tek bir milletin ve yine onun dilininkültürününtarihinin yaşama hakkı vardır. Garibaldi, *'İtalya birliğini kurduk, şimdi sıra İtalya milletinin yaratılmasına" geldi'* derken, devletmillet tezini en iyi biçimde izah ediyordu. Türk devleti boşuna 78 yıldır körpe çocuklara bile her sabah 'türküm, doğruyum!' dedirtmiyor. Devletulus teziyle kurulan her devletin kendisine ve halka her fırsatta hatırlattığı olmazsa olmaz bir vecizesi de mutlaka vardır; *'vatanın parçalanmaz bütünlüğü.'* Bu anlamda, mutlaka totaliter, üniter, unique'çidir (tekçi) ve 'uniform'dur. Merkeziyetçidir. Merkezin saptadığı 'ulusal' değerlerin dışında hiçbir etnik, hatta yöresel farklılığı kabul etmez. Devlet erkanının sınırlarını büyük bir özen ile saptadığı resmi ve tek kimlik dışında hiçbir alt kimlikten bahsetmek mümkün değildir. Ama, var olan gerçekliğe aykırı düşen her tarifsınırlama gibi bu kavram da toplumsal hafızada kötü bir anıya dönüşmeye başlamıştır. Bu devlet biçiminin mucidi Fransa'da, Korsikalı Napolyon'un kurucusu olduğu Fransız devlet millet konseptini, kendi ırkdaşları Korsikalılar parçalamak üzeredirler. Oysa, planetimiz üzerinde yaşayan en büyük süper güçlerden biri olan Fransız devleti son iki yüzyıldır tüm siyasi, iktisadi ve politik gücünü, idaresi altında bulundurduğu toprak parçasında homojen bir Fransız milleti yaratmak için seferber etmişti. Dağların hatta ayların adını özFransızca'ya çevirmişti. Tüm farklı olanları inkar çabası ve katliamlarına rağmen, Alsasse Lorraine Almanlarını Fransızlaştıramaması bir yana, bittiklerine inanarak

ölü dil sınıflandırması içine yerleştirmek istediği Bretagne'lar bile Asterix üzerinden hesap sormaya başlamışlardı. AlsasseLorraine, Bretagne, Katalan, Bask, Korsika derken, Fransa devlet-millet konsepti 21. yüzyıla paramparça olarak girmektedir.

19. yüzyılın başından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun devşirme devlet erkanı da, kapılarına kadar dayanmış olan bu iktisadi ve siyasi değişiklikleri en az zarar ile atlatma çabalarına girdiler. Fransız devriminin 'kardeşlik, özgürlük, eşitlik' sloganları, bir gün öncesinin pasif kullarını harekete geçiriyordu. Osmanlı İmparatorluğu hızla kan kaybediyordu. Bu hareketliliğin engellenemeyeceği kavrandığında, egemen olanların tipik refleksleri devreye girdi; manipülasyon yoluyla bu hareketliliği massetmek. İlk slogan Osmanlılık idi, ama toprak kaybını engelleyemedi. 19. yüzyılın son çeyreğinde İslamcılık devreye sokuldu, ama kayıplar devam ediyordu. Bu şiarın hemen yanıbaşında Türkçülük akımı da canlı tutuluyordu ve 20. yüzyıla girilirken, İttihak Terakki saflarında da bu akım gelişiyordu. Beklenen fırsat en umutsuz oldukları, yani imparatorluğun paramparça edildiği, payitextın işgal altında olduğu bir anda ortaya çıktı. Ekim Devrimi yapıldı. Paris Komünü'nün korku dolu günleri burjuvazinin hafızasında henüz tazeliğini koruyordu. Bu yeni devrime hiç beklenmeyen ve kendi aralarında dünyayı paylaşım savaşı halindeyken yakalanmışlardı. Ekim Devrimi'ni yayılmadan kuşatmak gerekiyordu ve Karadeniz'in güneyindeki dünün Jön Türkleri her türden güveni vermeye hazırdılar. Böylece, 1923'de Türk devletinin kurucuları, Jakobenlerin "devletmillet tezini" yüzyıl gecikmeli olarak nihayet bu kadim toprak parçasında gerçekleştirme imkanına kavuştular. Hayallerindeki Misakı 'Milli' sınırları epey kırpılmıştı ama yine de hiç yoktan iyiydi. Devleti ele geçirmiş ve bir Türk milleti yaratmak istiyorlardı. Ne varki, Kürtler kendi ulusal kimliklerini koruma konusunda kararlı idiler ve kolay teslim alınmayacağa benziyorlardı.

Planetimiz üzerinde yaşayan halklar ile karşılaştırıldığında, Kürt halkı kendi ulusal bağımsızlığını elde etme mücadelesine çok erken başlamıştır. Avrupa'da milli, millet, halk vb kavramlar ile ilgili tam bir kafa karışıklığının yaşandığı 19. yüzyıl boyunca Kürt halkı, ulusal bağımsızlığı için iki büyük imparatorluğa karşı savaşmıştır ve en azından iki kez bağımsız devletini ilan etmeye çok yaklaşmıştır. Ulusal kimliği ve bu kimliğin gerektirdiği talepler doğrultusunda örgütlü olan Kürt halkı, ilan edildiği andan itibaren Türk devletmillet tezine ve ülkesini parçalayan Lozan antlaşmasına karşı çıkmıştır. Bu nedenle, Kürt siyasi arenasında boy gösteren her siyasi yoğunluğun olmazsa olmaz ilk varlık şartı, Lozan antlaşmasını sorgulamak ve Kürt halkına karşı işlenmiş olan bu tarihi haksızlığı ortadan kaldıracağı ile ilgili kitlelere güven vermektir. Şu anda da, Kürt siyasi arenasında varlığını korumaya devam eden tüm siyasi hareketler ve hatta tek tek bireyler, gelecek ile ilgili siyasi projeleri ne olursa olsun; kültürel özerklik, otonomi, federasyon veya bağımsızlık hiçbir biçimde milli olmayan Türk misak sınırları ve Lozan antlaşması konularında sorgulayıcı olmak zorundadırlar. Günümüzün moda deyimiyle söylemek gerekirse, adı geçen toprak parçasında zora dayalı olarak yaşamını sürdüren üniter devlet kavramı sorgulanmadan, bu toprak parçasında demokrasi ve barıştan bahsetmek mümkün değildir. Haksız yere hapsedildiğine gönülden inanan bir mahkum ve gardiyan ilişkisinde, zindan ortadan kaldırılmadan nasıl demokratik bir ilişkiden bahsedilemez ise, Lozan şehrinde tarihi bir haksızlık sonucu dört ayrı zındana sürüldüğüne inanan Kürt halkı ile gardiyanları arasında demokratik ilk alışveriş, tutukluluk kararının masaya yatırılmasından geçer. Bu nedenle, her Kürt ulusal kurtuluşçusunun 20. yüzyıl tarihi Şex Sait, Sımko ve Şex Mehmud ile başlar.

Kendi kimliğini özgürce yaşamak isteyen her Kürdün sorguladığı bu siyasi sınırları Öcalan ve yandaşları kendilerine vatan ilan ederken, bu sınırların ideolik resmi tarihini de savunmaya başladılar. Gecikmeli olarak siyasi arenada yanlış ata oynayan Öcalan ve teşkilatı, tarihlerinde Ziya Gökalp'i ideolog ve Mustafa

Kemal'i de başkahraman seçerek, gerçekte varolmayan 'vatan'larını savunurken, Türk milletinin en geri nostaljik takımı olan ordu ve derin devlet ile yandaş olmak zorunda kaldılar. Çünkü, sıradan bir Türk siyasetçisi bile, TC adının miyadını çoktan doldurduğunu biliyor, kendi geleceklerinin de Diyarbekir'den geçeceğinin farkındadır.

Öcalan'ın Vatan Değiştirmesi Nerelerde Nasıl Algılandı?

Şimdi, Öcalan ve teşkilatının hiçbir kamuflaja ihtiyaç duymadan, tam bir gözükaralık ile savunmaya başladıkları yeni siyasi duruşlarının nerelerde ve nasıl algılanıp yaşandığına bakalım. Bu örgüt ile ilişkileri ve bu örgütün kuruluşundan itibaren icraatlarının sonuçlarına katlanma zorunda bırakılmaları esas alınırsa; bu siyasi şokun kaba hatları ile üç yerde, birbirinden farklı biçimde yaşanması gerekiyor. Birincisi, genel olarak Kürt halkı, ikincisi, tüm irade ve umudunu bu örgüte bağlamış olan Kürtler ve son olarak da, bu örgüt ile arasına mesafe koymuş olan diğer Kürt siyasi örgüt ve çevreleri.

Kürt Halkı ve Öcalan'ın Vatan Değiştirmesi

Uçaktan başlamak üzere ilk görüntüler yayınlandığında, dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın tüm Kürtler Öcalan'ı yakından tanıyan ve benzer koşullarda farklı bir tavır takınmayacağından emin olanlar dahil bir şok yaşadı. Ama bu şokun asıl nedeni, sadece Öcalan'ın sergilediği siyasi duruş olarak algılanmamalıdır. Öcalan'ın ilk görüntüleri ve söylediği sözler de binlerce Kürt'te soğuk duş etkisi yaptı, ancak bundan da ziyade 15 Şubat sabahı her Kürt, ulusal kimliğinden dolayı maruz bırakıldığı aşağılanma ve horlanmanın şokunu ve öfkesini yaşadı. Buna bağlı olarak da yaşadıkları her yerde Kürtler, bu aşağılanmaya karşı öfkelerini dile getirdiler. Hala da bu öfke durulmuş değil. Tüm beklentilerin aksine, her yerde kitlesel olarak ulusal kimliklerini korumada ne kadar kararlı olduklarını gösterdiler. Nitekim Kuzey Kürdistan'da gerçekleştirilen ilk yerel seçimlerde, tüm baskılara ragmen 37 Kürt Belediye Reisini seçerek söz konusu horlanmaya cevap verdiler. Buraya kadarı, kendi talepleri ile ilgili siyasallaşmış, ulusal kimliğinin korunmasındaki kararlılığını dosta düşmana bir kez daha açıktan ilan eden bir halkın en onur kırıcı koşullardaki olgun tepkisidir. Çünkü, bilebildiğim kadarı ile dünya tarihinde, adına hareket ettiğini iddia ettiği halkı bu kadar açıktan, bu kadar aleni manipüle ettikten sonra yarı yolda bırakıp, bununla da yetinmeyerek aynı halkı kayıtsız şartsız bir teslimiyete zorlayan başka bir örgüt ve örgüt şefine rastlamak mümkün değildir. Buna rağmen Kürt halkı, kurtuluşunu birilerine ihale etmediğini ve her zaman olduğu gibi merkezi otoriler nezdindeki en ufak bir boşluğu kendi lehine doldurmaya hazır olduğunu gösterdi ve göstermeye devam ediyor. Bu anlamda halk ilk şoku atlattı ve 'kurtarıcıları' ile arasına koyduğu mesafeyi biraz daha derinleştirmeye başladı(2).

Bu mesafe olumlu olduğu kadar, ileriki süreçler itibariyle kendiliğindenciliğe, dolayısıyla da örgütlü olan gerici güçlerce manipüle edilmeye bir davet durumuna da dönüşebilir. Bu nedenle Kürt aydınları ve devrimci güçleri, bu yeni süreçte siyasi proje sunarken, halkın bu hayal kırıklığını ve muhtemel güvensizliğini gözönünde tutmak zorundadır. Kürt halkı artık 1975'de her 'Biji Kurdistan' diyene kucak açan halk olmayacaktır. 17 yıl süren, talan ve katliamı esas alan bir savaşın tüm yükünü çeken bu halk, siyasi ihaneti tatmak zorunda bırakılan bir halka dönüşmüştür. Bu bakımdan, Kürt halkının kendiliğinden öfkesini kendisi için bir öfkeye dönüştürmek, daha bir özen ve sabır gerektirecektir.

Öcalan'ın Vatan Değiştirmesi ve PKK

Siyasi şokun yaşanması gereken adreslerden biri, hatta gerçek adres PKK'nin kendi saflarıdır. Özgür, Birleşik ve Sosyalist bir Kürdistan kurma tezinden Türk misakı milli'sini korumaya soyunmak, öyle her bünyenin kolayca hazmedebileceği bir 'yenilik' değildir ve zihinsel faali-

yette bulunan her beynin parçalanması anlamına gelir. Siyasi bir teşkilat bir yana, her hangi bir tarikatta bile müritlerini şeytana karşı bir araya getiren şef bir anda şeytana tapmaya başlarsa, ortada mürit falan kalmaz. Şex de kendi müritlerinden saklanmak ve daha sonraki yaşamını idame ettirebilmek için sığınacağı bir delik aramaya başlar. Kaldı ki, yakın tarihimiz de Kürt halkının kendisini yarı yolda bıraktığına inandığı siyasi duruşa nasıl ders verdiğinin örnekleri ile doludur.

Hatırlanırsa, Lozan'da çizilen sınırları tehdit etmeye başlayan Kürt ulusal hareketine karşı Mart 1975'de İran ve Irak arasında Cezayir anlaşması imzalandı. Bu anlaşma gereği olarak İran, kendi devlet sınırlarını Kürt ulusal kurtuluşçularına kapatacaktı. Böylece, Kürt ulusal hareketi lojistik destek kaynağından mahrum bırakıldı ve dolayısıyla bir anda her taraftan kuşatılmış oldu. Mele Mıstefa Barzani önderliği, bütün olası yolları zorlayıp, hiçbir çıkış yolunun kalmadığından emin olduktan sonra, artık idamesi mümkün olmayan bir savaşı sürdüremeyeceğini ilan etti. Mele Mıstefa Barzani önderliği bu siyasi geri çekilme kararını ilan ederken, siyasi talepleriyle ilgili çıtayı aşağı indirdirmediği gibi, Kürt halkının mücadelesinin gereksizliğinden de asla bahsetmedi. Kendileri Baasist olmadılar ve hiç kimseye de 'teslim olun, Kürtler bu işi beceremez' demediler. Sadece,"arkadan kuşatıldık, mücadeleye şu andaki biçimi ile devam etmemiz mümkün değil' dediler. Buna rağmen yüzlerce Peşmerge intihar etti. Sorumlular, peşmergeden köşe bucak kaçtılar ve peşmerge, yakaladığı her sorumluyu linç etti. Isa Suwar gibi destanlaşan bir ulusal kurtuluşçu, Kürtlere rağmen ilan edilen böylesi bir yenilgi sonrası peşmerge tarafından linç edilenlerden sadece birisidir. Ve hala da memleketimizin Güney'inde savaşan siyasi partiler, bu yenilgiyi bir kara leke gibi taşırlar. Yani, çok değil, bir yıl sonra tekrar ayağa kalkan ulusal kurtuluşçular, 75 yenilgisinin şokunun yaşandığı asıl adres idi. Ve peşmergesi, önderliği ile söz konusu siyasi hareket, bu yenilginin sonuçlarına katlanmayı kabul etti.

Dolayısıyla, PKK'yi, belli bir amaca ulaşmak için yanyana gelen farklı bireylerden oluşan bir siyasi teşkilat olarak gören herkes, 15 Şubat sonrasında, bu teşkilata bulaşan bireylerin, Osman Öcalan da dahil olmak üzere ya Abdullah Öcalan'ı red edecekleri ya da bu teşkilatın ortadan kalkacağına inandı. Siyasi olarak böylesi bir beklentiden de haksız sayılmazlardı.

Bir tek Öcalan bu konuda son derece rahattı. Yeni ev sahiplerini içtenliğibağlılığı konusunda ikna eder etmez, teşkilatını talimatları aracılığıyla yönetmeye devam etti. Sadece önderliğin ikamet ettiği adres Şam'dan İmralı'ya taşınmıştı. Buna rağmen bir çok insan, 'durun ama daha dağdakiler son sözlerini söylemediler' diyerek, PKK'den normal bir siyasi teşkilat tepkisi beklediler. Öcalan'ın "dağları kayıtsız, şartsız Türk askerlerine teslim edin" emri gecikmedi. 99 Temmuz'unda gönderdiği talimatın 7. şıkkında 'Burada çizdiğim çerçeveyi hali hazırda tüm güçlere taşıdığınız ve fazla red edilmediği kanısındayım. Ulaşılmayan ve çekimserliği olan birimlere ulaşmakta güçlük çekmeyeceksiniz. Bilinçli karşı çıkacak ve provoke edecek birimlerin fazla olacağını sanmıyorum, olsa da kolayca etkisizleştirebilirsiniz. Bu konuda ben de rol oynayabilirim' diyordu. Hem de, milyonlarca Kürde hayatı zehir ettiren, binlerce köyü haritadan silen, en azından yarım milyon Kürdü, bir yakınına yas tutmaya mecbur eden bir savaşın ilk elden sorumlularından biri iken. Kısacası Öcalan, teşkilatıyla ilgili çok rahattı ve hatta İmralı'dan, özgür Qendil dağlarında yıllardır elinde silahla beklettiği Konsey üyelerine kendi yardımlarını öneriyordu.

Kürt halkının 200 yılda kanı, alınteri pahasına yarattığı özgür Qendil'de ikamet eden Konsey üyeleri, gelen talimatları harfiyen uygulayarak, aslında sadece Öcalan'ın icraatçıları olduklarını kanıtlamakta gecikmediler. Aynı zamanda, 'birçok çevre Partimizin artık bittiğini, dağıldığını, kendisini değiştirip yenileyemeyeceğini, yeniden örgütleyemeyeceğini, birkaç aylık ömrünün bile kalmadığını söylüyordu'(3) vb cümleleri teşkilat içinde her fırsatta tekrarlayıp, bu olmayacağını propaganda ederken de, Öcalan'ın

bu rahatlığının boşuna olmadığını ispatlamaktaydılar. Nitekim derhal, 'Lozan'da çizilen sınırların koruyucu milisleriyiz' diyerek, dört başkente mesajlar gönderdiler. Şam, Bağdat ve Tahran'a 20 yılı aşkın dostluklarını hatırlatarak, onları, Öcalan'ın 'yeni' Kemalizm aşkı konusunda rahatsız olmamaları ile ilgili ikna turlarına başladılar.(4) Tüm bunları ilan etme ve gereklerini yerine getirme sürecinde, binlerce silahlı Kürt gencinin arasında ellerini kollarını sallayarak rahatça dolaşabiliyor, hatta onları hapsedip, sanki hiçbir sey olmamış gibi 'sizler bir hiçsiniz, önderlik en kötü koşullarda hala bizleri yüceltmeye didiniyor, ama sizler Apocu ruhu anlamaktan acizsiniz' diyerek aşağılamaya devam ediyorlardı. Kürt ulusal kurtuluşçuları hakkında idam fetvaları verebiliyor ve de en önemlisi, sığındıkları özgür Kürdistan'ın peşmergelerini yemek başında katlettirebiliyorlardı. Bu katliamlar sırasında da İran ve Irak devletlerinin gözetim ve hamiliğinde hareket ediyorlardı(5). Sürrealist bir filmroman kurgusunu andıran bu siyasi savrulmaya rağmen, bu 3 yıl boyunca bu teşkilat bilinen icraatlarına devam etti. Velhasıl, bilinen siyasi kodlar ile incelemeye tabi tutarsak, bahsettiğimiz siyasi şokun asıl yaşanması gereken adres olan teşkilatta en ufak bir sarsıntı bile yaşanmadı.

7. Kongre sonrası, 19 Mayıs 2000 tarihinde bu teşkilattan ayrılan Dr. Süleyman ve grubu ile hala devam eden ayrılmalar bile sadece yeni tezleri protesto olarak algılanmamalı, tam tersine bu örgüt açısından rutine yorumlanmalıdır. Kendilerinin de sık sık itiraf ettikleri üzre bu teşkilattan ayrılmakkaçmak, hatta kurtuluşu düşmana sığınmakta bulmak rutinden sayılmakta, hatta özellikle empoze edilmektedir(6).

Peki, onlarca yıldır dağlarda yaşayan, canından başka kaybedecek hiçbir şeyi kalmayan eli silahlı binlerce gencin bu kadar büyük bir aşağılanma ve teslimiyeti uysalca içselleştireceğinden Öcalan nasıl bu kadar emin olabiliyordu? Yüzlerce yıl özgürlük savaşçılarının meskeni olan Qendil ve Zağroslar'ı Kürt kökenli Kürdistan işgalcilerine mekan yapabileceğini nereden kestirebiliyordu?

Siyasi Bir Hareket Olma İddiasından Tarikata Dönüşüm; Apoculuk

Öcalan ve efendilerinin bu günkü zaferini anlayabilmek için bu hareketin tarihini kısaca da olsa gözden geçirmek gerekiyor. Ama önce bir konuya açıklık getirmek istiyorum."Ölümden de öteye köy varmış" dedirten PKK hayalinin Apoculaşması sürecini, insanı siyasetinin merkezine oturtan bir siyasi gelenekten gelen biri olarak ne kadar çaba sarfetsem de yeterince anlayamaz ve anlatamam sanıyorum. Bu teşkilatın kuruluşundan bu yana içinde yer alan ve hepimiz açısından bir şans sayılması gereken bazı kadrolar yaşıyor. Öcalan'a doğa üstü bir güç atfedilemeyeceğine göre, bu kadroların artık konuşmaya başlamaları gerekiyor. Nürnberg mahkemelerinde yargılanan Nazi generallerinin 'ben bilmem, yukarıdan emir geldi' demesi nasıl bir işe yaramamış ise, bu gün tüm iradesini bir kişiye teslim etmiş ve binlerce ölüm ve öldürme makinasına dönüşmüş insandan oluşan bir teşkilatı da sadece bir kişi ile izah etmek insan türüne hakarettir. Dolayısıyla, örneğin Kesire Yıldırım, Baki Karer, Selahattin Çelik, Cemile Merkit, İbrahim Aydın, Sarı Baran, Şükrü Gülmüş, Hüseyin Topgüder, Akif Hasan vb. kendileri açısından, en azından Selim Çürükkaya'nın daha fazla yalnız bırakılmaması gününün artık geldiğine ikna olmalıdırlar(7). Herbiri, Apoculuk puzzle'nin eksik kalan parçalarına kendi yaşadıkları ve tanık olduklarını katmalıdırlar. Çünkü, adını saydığımız bu isimlerden herbiri, günümüzde Kürt ulusal kurtuluş kazanımlarına karşı dört devlet tarafından kullanılan bir teşkilatın yaratılmasında tek tek emek verdiler, Öcalan'ı omuzladılar. Neyin nasıl yaratıldığını en iyi onlar bilir. Onlar konuşurlarsa, ancak o zaman halkımız üzerindeki tahrib edici etkisi daha yıllarca sürecek olan bu teşkilat tanınabilir ve gerekli mesafe alınabilinir.

Bu hareket ilk ortaya çıktığında, tüm iradesini bir kişiye teslim eden ve kendilerine Apocu denilmesinden rahatsızlık duymayan, Anka-

ra'da okuyan ve de herhangi bir konuda derli toplu tezlere sahip olmayan bir arkadaş grubu idi.(8) E.Renan, 'felaket bir ulusu sevinçlerden daha çok birleştirir' demektedir. Güney Kürdistan'da yaşanan 1975 yenilgisi de, tüm Kürdistan'da önemli bir ulusal öfke ve dinamiğe neden olmuştu. Nitekim hemen bir yıl sonra tüm Kürdistan'da, daha radikal ve sol söylemli siyasi örgütlenmeler oluştu. Buna bağlı olarak Kürdistan'ın Kuzey'inde de siyasi örgütlenmeler güçlendikçe, Ankaralı bu grup, gençliğe en fazla hitap edeceğine inandığı Bağımsız Sosyalist bir Kürdistan ve silahlı mücadele tezlerini savunarak Kürdistan'a yöneldi. Bir süre sonra da, örgütlenmeye hazır ve devrimcilerin ettikleri laflara uygun davrandığından emin olan Kürdistan toprağında yandaşlar bulmakta gecikmediler. Fakat Kürdistan'dan örgütlenenler Apocu olarak adlandırılmayı hakaret saydılar. Birçoğumuz hatırlarız, 197880 arası bu grup ile en büyük çatışma nedeni, kendilerine Apocu denmesi idi. Kürdistan'da örgütlenenler bu grubun siyasi bir örgüte dönüşme sürecini başlattılar. Ve bir süre sonra, Öcalan'a göre 'bir arkadaş toplantısı' , başkalarına göre 1. Kongre olan Fis köyü toplantısında PKK ismini aldılar. Daha ilk günden de farkedildiler. Çünkü, PKK başka bir örgütün adı idi. Ayrıca, tüm siyasi yaşamları boyunca kendilerini diğer siyasi hareketlerden ayıracak olan bir özelliklerini de manifestolarına yerleştirdiler. Bu farklılık, bu günkü Apoculuğun yaratılmasında önemli bir rol oynadı. Manifestoları olarak adlandırdıkları ve neredeyse bu gün bile hala tek olan bu yazılı metinde tüm Kürt ulusal kurtuluş tarihini red ediyor ve de kendileri dışında hiçbir siyasi harekete yaşam hakkı tanımayacaklarını ilan ediyorlardı."Yurtseverlik bayrağı altında toplananlar demokratik güçlerden sayılır. Bu güçler arasında da demokratik kurallar uygulanır. Bu bayrak dışında başka bayrak altında toplananlar için eğer aldanmamışlarsa yaşama hakkı bile yoktur. Kürdistan kurtuluş mücadelesi, siyasi alandaki sömürgeciliği gizleyen ve meşrulaştıran, her türlü sosyalşoven, burjuva ve küçük burjuva reformist görüşleri yerlebir ederek yükselecektir.(9) Adı Apocu veya PKK olsun, bu teşkilatın ilk anayasasında, farklı düşünme ve örgütlenmeye hayat hakkı tanınmamakta ve farklı düşünenlerin fiziki imhaları meşru sayılmaktaydı. Farklı düşünenin katlinin ilk günden vacip sayılması bu hareketin terminolojisinin kilit kavramlarını da veriyordu; 'küçük burjuva, ilkel milliyetçi, sosyal şoven, reformist.' Daha sonraki süreçte binlerce sayfaya ulaşmış olan yayın hayatı gözden geçirildiğinde, PKK veya Apoculuğun sadece bu kavramları ve bu kavramların yakıştırıldığı insanlardan gelen veya gelmesi muhtemel tehlikeleri tartıştırdığı görülecektir. Bu kavramlar güncelleştirilmiş, teorize edilmiş ve her farklı düşünen devrimcinin katledilmesinde tekrarlanmıştır. Dışarıdaki farklılar 'temizlendikten' sonra içteki farklılara da yönelmek eşyanın tabiatının kaçınılmaz sonucu sayılmalıydı. 'Hafıza-i beşer nisyan ile malüldür' deyişini ispatlarcasına, böylesi bir manifesto etrafında toplananarak demokratik hatta sosyalist bir hareketin PKK adı altında oluşabileceğine inananlar, malesef bir kez daha B. Brecht'i haklı çıkaracaklardı. Sıra mutlaka bir gün kendilerine de gelecekti. Çünkü, siyasi bir hareket oluşturmak isteyenler kendi içlerinde henüz siyasi tezler etrafında oluşturulmuş bir birlikten yoksun durumdayken, Öcalan kendi dar grubu içinde daha o zamandan peygamberliğini ilan etmişti.(10) Öcalan asla PKK'li olmadı; o sadece Apocu idi. Kendisinden farklı düşünenlere, ünlü deyimlerini almak gerekirse 'önderlik kişiliği içinde kendi kişiliğini imha etmeyen' hiç kimseye de yaşam hakkı tanımama niyetindeydi.

Öcalan, gerçek mücadele nedenini şu şekilde özetlemekteydi; 'Bizim bu konuda bir savaşımımız vardır. Benim bir savaşım vardır. Yürüttüğüm bir savaş vardır. Benim Kürdistan'da, ulusal kurtuluş saflarında ve PKK içinde yürüttüğüm bir önderlik savaşı vardır. Bu çalışmayı yürütürken şu veya bu kişinin desteği gibi özel bir çabam olmamıştır. Seçimle, böyle desteklenmekle güç alayım diye bir sorunum da yoktur. Benimki bir kuruculuk görevidir. Tek başıma kurmaya çalışıyorum; Açıkça belirteyim, kuruculuk görevlerinde seçim ve destek aran-

maz.'(11) Ayrıca, 'çocukluğundan beri aşağılanarak yaşadığı Kürtlükten kurtulmak istiyor ve birşeyler yapabileceğini ispatlamak' için yanıp tutuşuyordu. Tam kendi adını taşıyan bir grup yaratmışken, önüne PKK, örgüt, kongre vb diye engeller çıkartılıyordu. Bir yığın da dezavantajı vardı. Kendisi canını kurtarmak için ülkeden erken kaçmıştı. Oysa Apoculuğu değil ama PKK'li olmayı savunanlar hapishanelerdeişkencehanelerde direniyor ve örgüt adını öne çıkarıyorlardı. Ama bu süreçte bile hiç kimse, onun tartışılmaz liderliğini ve neden çekip sömürgeci başkentlerden birinde oturduğunu sorgulamıyordu. Ayrıca, hiçbir biçimde ciddiye alınmadığı 80'li yılların başında, zindan direnişleri ve katliamlar işine yarıyordu. PKK'yi bir siyasi hareket gibi çalıştırma hayalini kuranlardan kurtulmanın ilk fırsatını diğer örgütlerin ilk iç krizinde ortaya çıkan siyasi boşlukta Suriye devleti kendisine sundu. Hiç tereddüt etmeden 82'deki 2. Kongre'de, henüz daha hiçbir biçimde şekillenmemiş olan PKK'ye ilk önemli darbeyi vurdu. Suriye Muhaberatı'nın da yardımı ile yanında bulunan kadroları tasfiye etmeye başladı. Resul Altınok'u tutuklattı. Resul ile birlikte tavır koyması mümkün olan eski kadroları ya hain ilan edip Semir ve Enver Ata gibi katlettirdi, ya da zaten kendine bağlı mürid geleneğinden gelen Cemil Bayık, A. Haydar Kaytan, Duran Kalkan gibilerini Resul örneğiyle sindirerek teslim aldı.(12)

Öcalan ve teşkilatı sık sık 'hiç bir bölünme yaşamadıkları' ile övünüyorlar. Haklılar; bölünme eşit haklara sahip olanlar arasında olur. Bu hareketin ilk gününden itibaren Öcalan hep bir yerlerde tek olmuş ve hiçbir denetime tabi kılınmamıştır. Her alan çalışması ve günlük iç problemler hakkında bile Öcalan'a rapor göndermiştir. Herkesi o görevlendirmiş ve kendisi hiçbir pratiğin içinde birileriyle birlikte çalışmadığı için, her bir araya gelişte alanlardaki aksaklıkları öne çıkararak, birlikte çalışanların günlük iç çelişmelerinden yararlanmıştır. Onları birbirlerine düşürmüştür. Bu nedenle, yazılı edebiyatlarında abartılı bir biçimde öne sürülen yoldaşlık ilişkisi, aynı alanlarda çalışan, aynı hücrede yıllarca birlikte kalan ve aynı siperlerde savaş verenler arasında bir türlü yaşam imkanı bulamamıştır. Bu nedenle, Öcalan'ın Şam'dan gönderdiği tek bir haberle Selim Çürükkaya hemşehrisi Resul'ün, Hamili Yıldırım eşi ve yoldaşı Ayten'in, M. Can Yüce ise direniş ve hücre arkadaşları Selim Çürükkaya ve Mehmet Şener'in 'ajanlığına' sorgusuz sualsiz inanabilmişlerdir. Çünkü, bu teşkilatta yoldaşlıktan anlaşılması gereken sadece ve sadece Öcalan'a sadakat olmuştur. Öcalan bununla da yetinmemiş, 82 Kongresi'nden itibaren, bölünme bir yana sağlıklı bir iç tartışmanın yapılabileceği bir siyasi örgüt bırakmama kararını da almış ve uygulamaya başlamıştır. Sadece adları kalan Cemil Bayık, Duran Kalkan, Ali Haydar Kaytan vb gibi diğer eski yol arkadaşlarını nasıl cüceleştirdiğini, kendi deyimleri ile 'putların nasıl parçalandığını' her fırsatta ısrarla tekrarlamaktadır. Bu teşkilata ait hangi yazılı belge el altında ise mutlaka aynı içerik ile karşılaşılır. Öcalan, önce teşkilatında yer alan militanının hangi haklara sahip olduğunu vurgular; "bizce PKK'den istenecek haklar, militanı ideolojik olarak donatmak, onu iyi bir örgütçü ve eylemci haline getirmek biçiminde olabilir. Militan da iyi bir savaşçı konumuna yükseltilmeyi kendi hakkı olarak görmeli ve bu doğrultudaki çabalara destek vermelidir. Bunun dışında militanın hiçbir hakkı olamaz. Provakasyonun çeşitli hakları arama isteğiyle ortaya çıktığını ve tasfiye çizgisini dayattığını biliyoruz. Ama provokasyonun dayattığı bu haklar militanı geliştiren değil, çürüten özelliklere sahiptir. Bu tür tavırlar içine girenleri sembolik düzeyde uygulamalara tabi tuttuk. İster içimizde ister dışımızda olsun, bazılarını hak ettikleri cezalara çarpttırdık. Bu tip öğeler yarın daha çok çıkabilirler, bunun olmaması için uyarıda bulunuyoruz." Öcalan bu gözdağından sonra devam ediyor; '...biz bir partiyiz. Grup dönemi gerilerde kaldı. Hala en ileri sıralarda kendilerini bilmem kaçıncı sırada sayanlar, bizim bir parti olduğumuza inanmak istemiyorlar. Partimizi bir ideolojik grup, herkesin gönüllü bağlarla bağlı olduğu gevşek bir örgüt olarak görmek istiyorlar. Hayır biz bu aşamayı daha 1978'lerde aşmaya niyet ettik. Grup aşamasındaki devrimcilik gönüllüdür. Yani isterse çalışır, istemezse çalışmaz. Ama böyle bir şey bu aşamada çok tehlikelidir... Eskinin gönüllülük iliş-

kileriyle yürütülen grup ilişkileri ne kadar gerekli idiyse, günümüzün emirle yürütülen profesyonel ilişkileri açısından o kadar tehlikelidir.

'Büyüklükleri ve adları ne olursa olsun, bunları mutlaka örgüt çarkları içinde tutacak ve bu çarkın bir parçası ve dişlisi haline gelmelerini sağlayacağız. Bunu dışında parti içinde bir kalışı kabul etmeyeceğiz' "bunlar kendi adlarına siyaset oluşturamayacak kadar zayıftır. TC'ye ya da işbirlikçilerine karşı bağımsız bir siyaset olarak çıkacak güçten yoksundurlar. Bunların bir yerde bizlere ihtiyaçları vardır. Çünkü ben her zaman temel doğruları ve taktikleri ortaya koyduğumda, başlangıçta bunlardan tek bir sözcük ve tek bir adım bile yoktu. Hepsini kırk kez uyardıktan sonra biraz ayağa kaldırabildik. Bunlara açıkça çok zayıf, basit ve düşkün kişiler olduklarını söyleyebilirdim.

'Biz, III. Kongre sürecimizi tahlil ederken, bunların durumunu da kapsamlı bir biçimde ortaya koyduk ve izah ettik. Bunlara, yaptıklarından vazgeçmeleri gerektiğini, bu yönlü direnmelerini sürdürürlerse komplocu ve tasfiyeci olduklarının açığa çıkacağını, uyarılara rağmen bunu sürdürürlerse ezilip gideceklerini söyledik. Bunlar tehlikeyi sezdikleri ve partinin bütün oyunlarını açığa çıkaracağını gördüklerinde teslim bayrağı çektiler.'Tamam, doğru ve büyük olan partidir, küçük ve hiç olan benim' dediler.

"Biz, doğru yönetim ve önderliği savunmakla bu önder taslaklarının zavallılıklarını ortaya çıkardık. Diğer yol zaten çok kolaydı. Hepsini bir odaya tıkar ve böylelikle sorunu çözebilirdik. Ama böyle yapmadık. Bütün olumsuzluklarına rağmen, hala kendilerini düzeltme olanağını bile veriyoruz. Ama onlar da işleri kurallarına göre yürütmelidir. Bir kocakarı gibi bağrımıza basarak işleri durdurmaya yeltenmemelidirler. Bu açıdan en tehlikeli polisliğin objektif ajanlık olduğunu asla akıldan çıkarmamak gerekir. Çünkü bilinçli ajanlar bir şeyler alır birşeyler verirler. Ama kocakarılar hiçbir şey vermeden herşeyi almak istiyorlar. Bundan daha kötü bir ajanlık olabilir mi"? 'Evet, bunların engelleme çabalarına rağmen savaşçılar mücadeleye devam ettiler. Bunlar ne yaptılar? Bunlar talimat düzenimizi ve önderlik gerçeğimizi hayata geçirmek şurda kalsın, engellemeye çalıştılar. Dönüşte öfkeli geldiler ve partiye hesap verecekle-rine, partiden hesap sormaya kalkıştılar.'

'Bunlardan çok az bir kesimi ise dürüstçe özeleştiri yaparak ve kanımca bir dönüşümü de yaşayarak, halkın otoritesine katılmayı ve bunu temsil eden Parti Önderliği'ne kayıtsız şartsız bağlı kalmayı kabul etti.'(13) , (14)

Yani putlar parçalanıyor ve kayıtsız şartsız itaat edilecek olan tek tanrılı bir din ilan ediliyordu. Artık adı Abdullah Öcalan olarak en küçük zerresine kadar parçalanan bir yapının bir daha bölünmesi düşünülemezdi. Böylece, 'Apocu ruh ile bütünleşemeyen', 'Apocu ruhun erdemlerini anlayamayan' içteki 'hain'leri de katletmenin vacip sayıldığı süreç başladı. Çok sınırlı da olsa yoldaşça anılar devri kapanmıştı. Çünkü bu anıları hatırlaması mümkün olan Baki Karer, Kesire Yıldırım, Cemil Bayık ve Ali Haydar Kaytan rehin alınmış ve elleri Semir, Enver Ata, Davut ve Saime Aşkın'ın kanına bulaştırılmıştı. Apocu olarak addedilmeyi zul sayan diğer kadrolar ise hapishanelerde veya dağda idiler. Kendisinin dışarıdan vereceği destek ile Türk devletinin bu son engeli de bir biçimde ortadan kaldıracağından emindi.

Kendisini önderlikparti, yaşadığı Şam ve Lübnan'ı"da önderlik alanı olarak ilan etti. Üç devletin istihbarat örgütlerinin güvenini kazanmış ve sırtını onlara dayamıştı. Herhangi bir emrinin dışına çıkması muhtemel, hatta sadece isim olarak biraz tanınmış olanların bile hepsini önce kendi alanına çekti. Direnenleri katletti veya kaçırttı. Kalanları ise, kendisinin de itiraf ettiği gibi tutuklama, tecrit ve kendilerini yüzlerce kişinin önünde aşağılayıp Öcalan'ın adaletine sığınmak zorunda bıraktı. 86'da organize ettiği '3.Kongre'de, etrafında adı sanı olan bir tek insan bırakmamış, hepsini 'ağlayarak önderliğin yüce adaletine sığınan kocakarılara' dönüştürmüştü. 8690 arası, kontrolünden kaçması mümkün olan dağa yöneldi; dağı 'temizledi'.

Sıra, o güne kadar 'önderlik' kavramı içinde tuttuğu zından direnişçilerine gelmişti. Hapishanelerden çıkanları da tek tek alanına çekerek, yukarıda kendisinin itiraf ettiği aynı prosedüre tabii tuttu. 1992 yazında topladığı Hapishane

'Konferansı'nda bizzat kendilerine direnişçi PKK'li geçmişlerini resmi tarihten sildirdi.(15) Akademi, teşkilata yeni katılanların bizzat Öcalan'ın kontrolünde beyin yıkama veya terörize etme ki, Şam ve Lübnan, iradesini teslim etmemek icin direnenlerin mezarları ile ünlüdür yöntemleriyle kişilik erozyonuna uğratılarak devşirildikleri ilk mekan oldu.(16)

Osmanlı Kapıkulu yetiştirme sanatını kendisine örgütlenme metodu olarak seçen Öcalan, ulusal, kişisel ve siyasi hiçbir hafızası kalmayan bir teşkilatın ilk sultanı oluyordu. Hafıza kaybının (amnezya) tek yaşama şartı sayıldığı Apoculuk, yıllarca ikameci resmi sosyalizmin demokrasi düşmanı edebiyatı ve pratiğinden yararlandı. 90 sonrası ise neoliberalizmin sunduğu, sistemin emniyet subabı olma imtiyazlarını kullanmakta da gecikmeyecekti. Nitekim neoliberalizm, siyasi otoriteyi gevşettiği alanları, kendi denetimindeki mafya ve tarikat tipi örgütlenmelerle kontrol altında tutar. Bu tip örgütler ise, ya babanın ya da 'gourou'nun (sekt reisi) herkes adına düşünüp karar verdiği, onların neye ihtiyaç duyabileceğinin sadece şefin kararına bırakıldığı, ama özellikle de insanların düşünmelerinin günahihanet sayıldığı insan topluluklarıdır.

1992'de silahların gölgesinde topladığı Hapishane 'Konferansı'ndan sonra artık Apocu olarak adedilmek zul değil, şeref sayılacaktı. Öcalan, hareketin tüm birimlerini, gelecekleri kendisinin iki dudağı arasına hapsedilmiş koordinatörleri aracılığıyla gönderdiği talimatlar ve adına çözümleme dediği vaazları ile yönetmeye başlamıştı. Bu koordinatörlerin atanmasındaki tek şart, Öcalan'a kayıtsızşartsız bağlı olmaları idi. Atandıkları alanları tanımamaları ve direnişçi bir geçmişlerinin olmamasına özellikle özen gösteriyordu. İtirafçı ve hatta MHP'li bir geçmişe sahip olunduğunda Apocu saflarda daha çabuk yükselme şansına sahip olunuyordu.(17) Bu süreç, Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesi, tarihi, bu günü ve yarını hakkında hiç birşey üretmeyen insanların beynine Öcalan adında bir işgalciyi yerleştirme, Homo sapiens'den (düşünen insan) homo makine'ye (makine insan) dönüşme sürecidir.

Nitekim Konsey, 2000 yılının Ağustos ayının sonunda gerçekleştirdiği Genişletilmiş Merkez Komitesi'nin aldığı kararları önderine iletirken, 'Apocu militanlık'a sık sık vurgu yapmaktan geri kalmıyor' 7. Kongre'de Apocu ruhla birleşmeyi beceremeyen Dr. Süleyman ve grubu, Nasır ve grubu, Kadın Partisi'nin bütün yönetimi ve adını Hayyamcılar koydukları kesimi, Kongre'de çoğunluğu teşkil ettikleri halde, 7 ayda ayrılanlar dışında nasıl hizaya getirdiklerini vurguluyor ve 'partimiz yeniden doğru bir çizgide, önderlik çizgisinde ideolojik ve örgütsel yaklaşımla tam bir bütünlük ortaya çıkarmış, her türlü bölücülüğü aşmıştır. Kadınerkek her alandan, Kürdistan'ın bütün parçalarından, bütün eyaletlerden ve bütün kesimlerden gelen güçler önderlik çizgisinde, ideolojikpolitik doğrultuda kendilerini eriterek tam bir bütünlüğe ulaşmışlardır' diyordu. Böylece Öcalan, 25 yıllık siyasi yaşamında Nirwana'ya ulaşıyor ve İmralı'ya kadar 3 olan efendi sayısını 4'e çıkardığını ilan ederek, teşkilatına da bu köleliği onaylatıyordu. Artık özgür Kürdistan'ı işgal ettirdiği binlerce Kürt gencine, 4 sömürgeci devletin sınır koruyuculuğunu yaptırdığını da gönül rahatlığıyla itiraf edebiliyordu. Öcalan'ın hazırladığı talimatların onaylandığı ve gönderdiği listenin 'seçildiği', Apocu kongrelerin açık oy gizli sayım ile tamamlandığını, yukarıda bahsedilen ve Kongre'yi işlevsiz kıldıkları söylenen insanların tümünün ayrılan grup dışında tutuklandığını, ünlü Kadın Partisi yöneticilerinin 1 yılı aşkın bir süre hapsedildiğini, hapisten sonra partiden atıldıklarını ve şimdi erzak taşıtılarak 'rehabiliteye' tabi tutulduklarını hatırlatmam gerekiyor mu, bilmiyorum.(18)

Bugün artık, Apocu harekete 84 sonrası yaşı reşit iken katılıp, herhangi bir ulusal kurtuluş ideali ve inancı ile mücadelesini sürdüren bir tek insanın bile bu saflarda gönüllü kaldığından kuşku duymak gerekiyor. Büyük ideallerle bu örgütün cenderesine kapılanlar daha ilk günden itibaren kişisel ve siyasi iradelerinin kırılması prosedürüne tabii kılınıyorlardı. Öcalan'ın ünlü 'çözümler'inde alenen ilan ettiği üzre, bu 'eğitim' dönemlerinde her katılan insan, ulusal ve kişisel tarihini, alışkanlıklarını bir yana bırakıp, iradesini bir tek kişiye teslim etmek zorundaydı.

Apocu jargonla ifade etmek gerekirse, "kendi kişiliğini önderliğin kişiliği içinde eritme sürecini başlatması' gerekiyordu. Bu sürecin ne zaman tamamlanacağına ise, kendisi ile sık sık görüş ayrılığına düşen ve bu anlamda asla kendisi ile barışık olmayan Öcalan karar verecekti. En eski yol 'arkadaşı' Cemil Bayık'ın bile bu kadar yıldır nihayet O'nu anlayabildiği konusunda Öcalan'ı ikna edemediği bir sistemde, aklı eren birinin devrimci ideal ve kurtuluş kavramları ile sağlıklı bir ilişkisi kalabilir mi"?

Burada Apocular açısından, aynen sevgili Devran'ın(19) örneğinde olduğu gibi imkansıza yakın bir istisnadan, Dr Süleyman ve arkadaşlarından bahsetmek istiyorum. Bu grubun öncüleri Yılmaz, Küçük Zeki ve Dr Süleyman, Apocu hareketin içinde ne kadar mümkün olabilirse o kadar, tüm sınırları zorlarcasına farklıdırlar. Beyinlere işgalci bir güç olarak yerleşmeyi esas alan bir örgütlenmede, bu üç arkadaş düşünmeye devam etme melekelerini koruyorlar. Ananın oğula güvenmemesini esas alan bir örgütte bu 3 kişi Apoculara güven veriyor ve en önemlisi birbirlerine gerçekten güveniyorlar. Sevme duygusunun en büyük suç sayıldığı bir ortamda, 10 yıllık bir yıpranma ile hala birbirlerini seviyorlar ve kendilerini başkalarına karşı sorumlu hissediyorlar. İnsan öğütme makinası olan bir sistemde 3 ana kadronun böyle kalabilmesinin nedenlerine bakmak gerekiyor. Çünkü, benim bilebildiğim kadarıyla bu 3 kişinin durumu PKK saflarında ilk ve son örnektir.

Her üçü de üniversiteli ve birbirlerini şehir içi örgütlenmelerden tanıyorlar. Hem de Kürt halkının iki parçada birden sömürgecilere kan kusturdukları 90'lı yılların başlarında, önce şehirlerde, daha sonra dağlarda omuz omuza, karşılıklı güveni pekiştirecek pratikler yaşıyorlar. Kadrolar arasında güvensizlik yaratıp, onları birbirlerine kırdırarak başarılı olabilen bir tarikatta üç asli kadronun birbirine güvenmesi, bu sistem açısından ciddi bir tehdit anlamına gelir. Normal koşullarda Apocu önderliğin bu üçlüyü daha önce parçalaması gerekiyordu ve yaşanan onlarca tecrübeden bu işin çok da zor olmadığı biliniyordu. Ama, tanrılar bile her işe yetişemiyorlar ve bu üçlünün hareket içinde yer etmeye başladığı yıllarda, Öcalan'ın başını ağrıtan bela çoktu. Kürdistan'ın bir parçası, bu örgütün yıllardır aşağıladığı halk tarafından 91 baharında bir haftada özgürleştirilmişti. Kuzey'de aynı halk fiili bir referandum yaratarak 20'nin üstünde Kürt milletvekilini Türk parlamentosuna sokmuştu. Kürt halkı Öcalan ve teşkilatına rağmen, ulusal kurtuluş talebindeki kararlılığını ete kemiğe büründürüyordu. Bundan daha da tehlikelisi, Öcalan'ın henüz tasfiye etmeye elinin uzanmadığı ama 'bağımsız sosyalist Kürdistan ve PKK örgütü'ünden bahseden birileri ortaya çıkmıştı. Bunlar, 10 yılı aşkın bir süre iradelerini Türk işkencecilerine teslim etmeyen, kitleler arasında tanınan ve zındanları kadro devşirme okullarına dönüştüren, siyasi bir teşkilat olarak PKK'yi savunan kadrolardı. Bu kadrolar yıllarca hayalini kurdukları PKK'yi bulmak için Bekaa vaadisini teftişe geliyorlardı. Dolayısıyla Suriye Muhaberatı'nın tüm yardımlarına rağmen, Apocu önderliğin işi 83'te Resul'ü kıskıvrak yakalaması kadar kolay olmayacaktı. Hem de, Mehmet Şener gibi lafını sakınmayan biri ortalıkta dolaşırken.Yine bilinen yöntemlerini harekete geçirdi. Söz konusu kadrolar daha ŞamBekaa'ya ulaşmadan, Öcalan kendi devşirme okulunu ve gardiyanlarını hazırladı. Binlerce sayfayı dolduracak 'çözümlemeler'ini günlerce, saatlerce dillendirdi; 'Kemalistlerin zındanlarında kişiliklerle oynanmıştı; düşman 2. Önderlik kişiliklerini yaratmıştı ve parti ile oynamak istiyordu; böyle olmazsa diğer direnenler ölürken bunlar niye sağ kalmışlar ve önderlikten hesap sormaya geliyorlardı?' Ardından hepsini tek tek, dilini ve ilişkilerini bilmedikleri kendi alanına çekti. Zor oldu ama, 93'de 'zindan direnişçileri belası'ndan da kurtuldu. Kendi deyimiyle '2. Önderlik kişiliği taşıyanlar ya kaçtılar, ya intihar ettiler ya da Sakine Cansız ve Mustafa Karasu örneğinde olduğu gibi, önderliğin adaletine sığınarak ıslah edilme sürecini başlattılar.' Ardından, Dr. Baran ve Şemdin Sakık kolay lokma olmayı kabul etmediler. Dolayısıyla Öcalan, onları en tehlikeli bölgelere sorumlu olarak göndermek ve işi Türk devletine havale etmek dışında, bu üçlü ile ilgilenme imkanı bulamadı.. Daha doğrusu, eğer ömrü vefa etseydi, son tali-

matlarında defalarca belirttiği üzre her üçünü de kendisine direnen herkesin akibetine uğratacaktı, ama vakti yetmedi. Tüm bu şartların biraraya gelmesine Öcalan'ın açıktan teslim olması da eklenince, bu yoldaş grubunun 7. Kongre sonrası her türden Apocu manipülasyona prim vermeden grup halinde çıkmaları ve Küçük Zeki'nin başı dik bir biçimde, 'PKK'ye hangi gerekçe ile katılmış isem aynı gerekçe ile ayrılıyorum' demesi mümkün oldu. Öcalan'ı İmralı'da ciddi ciddi huzursuz eden bu üçlü, tüm imkansızlıklarına rağmen, kendi mücadele amaçlarına ve yoldaşlarına sahip çıkmaya devam ediyorlar. Her üçü de kendi alınteri ile Merkez Komite üyeliğine kadar yükselen Küçük Zeki, Yılmaz ve Dr Süleyman, Apocu sistemin bu teşkilatta beyinlerden sildindiğine emin olduğu bir inancı kırdılar. Öcalanlar ve Konsey'in şanssızlığı, bu 3 peşmerge önderinin en tehlikeli bölgelere tayin edilmelerine rağmen ölmemeleri ve bütün badire ve komplolara rağmen birbirlerine güvenip sevmeye devam etmeleridir. Her Apocu birbirinin ihbarcısı olduğundan, normal koşullarda iki eski Apocunun birbiri ile komşuluk yapma ihtimali bile çok zayıftır. Kürdistan kurtulsa da; Osman Öcalan ile Murat Karayılan'ın aynı şehirde yaşayabileceklerinden kuşkuluyum. Her Apocu 'benden sonra tufan'a programlanmıştır. Sistemin önderleri de bunu iyi bilirler. Dolayısıyla, Küçük Zeki (Ayhan Çiftçi), Yılmaz (Yıldırım Kaya) ve Dr Süleyman (Sait Çürükkaya) adlarında 3 kişinin çıkıp, yüzlerce kişiye en dezavantajlı koşullarda güven verebileceklerini hesaplayamamışlardı.

Ama bu çıkış, sakın olaki Öcalan ve teşkilatının açıktan ilan ettiği teslimiyetin yarattığı şokun bir sonucucu olarak algılanmamalıdır. Bu üç yoldaş, şu veya bu biçimde daha önce beyinlerinde PKK ve önderliği ile ilgili olumsuz sonuçlara ulaşmış, ama yanıbaşlarında katledilen yüzlerce insanın anısına ihanet etmek istemeyen insanlardır. Nitekim, itirafçı olmak, kendi tarihleri ile karşı karşıya gelmek zorunda bırakılmayacaklarına inandıkları ilk fırsatta Apocu hareketten ayrıldılar. Bu nedenle, çıkışlarını sadece Apocu saf değiştirme ilanına bir kitlesel tepki olarak yorumlamak yanlış olacaktır. Öcalan'ın yeni safını alenen ilan etmesi, bu grubun ayrılışını sadece kolaylaştırmıştır."

"Dışarıda" bunlar olurken, "içeride" de tutsaklar aynı şekilde bu politikaya çok kısa süre içinde angaje edildiler. Zindanlarda buna tek istisna M.Can Yüce ve aynı cezaevinde birlikte kaldığı arkadaşları oldu. Teşkilatıyla birlikte saf değiştirdiğini ilan eden Apo'ya; **"Yolumuza Devam Ediyoruz"** bildirgesi ve ardından da **"Bir Yanılsamanın Sonu"** kitabıyla yanıt veren M.Can Yüce ve arkadaşları, "sömürgeci saflarda yer almayacaklarını" ilan ettiler. Bildirge ve kitapta yazılanları değerlendirmek bir yana, M.Can Yüce ve arkadaşları, Apo ve teşkilatının **"yeni"** politikalarına karşı durmakla sadece bir ihanete tavır koymuş olmadılar, yayınladıkları kitabın başlığında da ifade ettikleri gibi aynı zamanda yıllar süren bedeli ağır bir " yanılsamanın " kendilerindeki etki ve sonuçlarına karşı yenilenmek üzere zorlu bir yolculuga da çıkmaya karar vermiş oldular .. Bu sürecin Apoculuktan ideolojikepistomolojik bir kopuşu ne ölçüde içerdigi ise ayrı bir değerlendirme konusudur.

PKK adında bir siyasi örgüte ve bu teşkilatın propagandasını yaptığı 'bağımsız, sosyalist bir Kürdistan yaratılması' idealine inanarak bu harekete katılan binlerce insanı Apoculaştırmak, onlarca yılda binlerce gencin katlini ve en azından 3 sömürgeci devletin açık desteğini gerektirdi. Buna rağmen PKK hayallerinin katledilmesine seyirci kalmayan, iradesini kolayca Öcalan'a teslim etmeyen ve seslerini yükseltebilenler de oldu. Büyük çoğunluk, Semir ve Şener gibi katledildiler. Ya da 'kaçırtılmış' olmanın ruh hali içinde bir köşede sessiz kalmayı yeğlediler, terörize oldular. Kürt halkı ve Kürdistan ile ilgili tüm siyasi ve tarihi yaklaşımları Apocu resmi ideoloji kaynaklı olduğundan, çoğu kez Apoculuk ile aralarına koymaları gereken mesafeyi maalesef Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi ile kendi aralarına koydular. Böylece asıl düşmanları Apocu sistemi deşifre etmek yerine, istemeden de olsa Öcalan ve sistemini güçlendirdiler. Öcalan'ın 'kaçırttıklarımız bizi zayıflatmaz, güçlendirir' sözlerine 'haklılık' kazandırdılar. Hain ve şehit kavramlarını tüm siyasetinin merkezine oturtan bir teşki-

latta bu sistemin sorunsalından çıkarak onun ana mekanizmasına saldırılmadığı müddetçe etkili olmak mümkün değildir. Nitekim, her yerde protesto içeriği taşıyan intihar olayını bile bu sistem, 'ihanetçi kişiliğinin vicdan azabına dayanamadı'ya dönüştürebilmiştir.

Yüzlercesi ünlü isimlerden oluşan bu muarızların içinde en derli toplu eleştiriyi Selim Çürükkaya taptı. Ama tüm diğer arkadaşları gibi o da, ancak kendisi olaylara birinci dereceden tanık olup bir süre sonra 'sanık' sandalyesine oturtulduktan sonra muhasebeye başladı. Baştan sona son derece önemli olan kitabının asıl dikkate alınması gereken yanı, kendisinin bu sistemin yaratılmasındaki payını açık yüreklilikle açıklayan (benim izleyebildiğim kadarıyla) ilk PKK'li olmasıdır. 10 yılı aşkın süre zındanlarda savunduğu PKK adlı örgütün çoktan ortadan kaldırıldığını farkettiğinde, kendi sırtından palazlananlarca ölüme mahkum edilmeyi göze alarak 1993 de şunları söyledi; 'Ulu önderimiz, PKK'yi tasfiye ettikten sonra 'yaşasın bağımsızlık' sloganı yerine 'yaşasın Başkan Apo' sloganını geçirdi. Düzenlenen bütün yürüyüş, gece ve toplantılarda 'yaşasın bağımsızlık' sloganı değil 'yaşasın Başkan Apo' sloganı atılıyor. Ama silahlı mücadele gelişti denilecek; silahlı mücadele gelişiyor, gelişecek. Ama örgüt yok, ama kurum yok, ama karar mekanizması yok, ama halk örgütlü değil, ama halk söz sahibi değil. Birgün 'herşeyi durduruyorum' dediyse ulu önderimiz, enkaz dışında birşey bulamayacaksınız. Boşuna 'benden olmazsa birgün ayakta duramazlar' demiyorki! Çünkü ayakta durabilecek bütün yapıları ve insanları tasfiye etmiştir. Sık sık 'benden olmazsa bir şey kalmaz' demesinin anlamı da 'kendim dışında hiçbir şey bırakmadım, bitirdim' demek istiyor. Partiyi sadece önderlik temsil edebilir; önderlik akademiye geldiğinde parti bayrağı asılır gittiğinde kaldırılır.'(20)

Aynı konuda, 1988'de PKK'den ayrılan ve Kesire Yıldırım'ın da içinde yer aldığı ve grubun yayınladığı bir bildiride de, Öcalan'ın hesabının, "halkımıza 'ne yapayım görüyorsunuz, bütün uğraşılarıma rağmen ayağa kalkma ve yaşama gücü gösteremediniz. Başlattığımız savaş sizin çağımızda yaşamayı hak etmediğinizi gösterdi" deyip, 'eteklerini silkerek gerçek yuvasına dönmek' olduğu belirtilmişti(21).

Öcalan kendisi ve teşkilatı arasında varolan ilişkiyi binlerce kişinin önünde açıklıyor ve bu sözleri yayınlatabiliyordu."Ben olmasam hepiniz parti içinde herhangi bir oyunla alaşağı edileceksiniz. Gidersiniz, komplocular sizi düşürür. Bu durum Kürdistan'da çok gelişkindir. Çok komplocu çıkar; biri gider, yerine bir başkası gelir. Buna rağmen ben hala kendimi yaşatıyorum. Şimdi 'biz de kendimizi yaşatıyoruz' diyeceksiniz. Ama bu nasıl bir yaşantıdır? Israrla yineliyorum; size sahiplik eden olmazsa yaşayamazsınız. İlk günden günümüze kadar bu böyledir. Bir sözcüğü bile yaşatamadınız. Yaşamak ve yaşatmak önderlikle mümkündür', "Siz bana ne yetki verdiniz, ne de maddi ve manevi silah sundunuz. Sizin adınıza ben kendim konuştum. Eline bir sopa bile alamayacak olanların emrine bir ordu gücü verdik. Kendilerine bir merhaba bile verilemeyecek kişilere koca bir kitle gücünü teslim ettik." "Ben bazı özlemlerinizi yoktan var edip temsil etmeyi başaran bir insan olarak sizleri yaşattım" 'ben olmasaydım, geçmis yönetimler bir tek savaşçı bile çıkartamayacaklardı.' 'Ben devre dışı kalsaydım, kendi aralarında tartışır, kargaşa çıkarır ve kim kime, dum duma deyip işin sonunu getirirlerdi.'(22) Her Apocunun her gün en az kırk kez duyduğu bu sözleri Öcalan, genellikle 'öncü ve inşa grupları yetiştiriyorum' dediği okulunda, yüzlerce aday 'öğrenci' önünde saatler boyunca konuşarak, komplo ve kıyamet teorileri arasına serpiştiriyordu. Aşağılama dozajını ayarlamak ise kendi ruh haline kalmıştı. Bu uzun saatler boyunca kitle gözünü kırpmadan oturuyordu, ama özellikle bu günün Konsey üyeleri ve diğer idareciler mutlaka ayakta bekletiliyordu. Bu insanların, sadece Öcalan adres değiştirdi diye, aniden, yıllar önce yitirdikleri gurur ve iradelerine kavuşmalarını beklemek mümkün mü? Bu nedenle, üç yıldır Apocu medyada son derece mutlu bir biçimde tekrarlanan 'başkanımız, haftada bir saatlik bir vakti olmasına rağmen hala kendini bize vakfediyor' nakaratlarını anlamak gerekiyor. Öcalan, geriye nasıl bir yeniçeri ocağı bıraktığını iyi biliyordu. Sultan'ın siyasi görüşleri pek önemli

değildi; yeterki onları bir arada tutmaya ve onların yerine düşünmeye devam etsindi.

Görüldüğü gibi, 15 Şubat sonrası yaşanması gereken siyasi şok asıl adresinde herhangi bir sarsıntıya neden olamazdı. Bundan dolayıdır ki, Apocu yapı son derece pişkin bir biçimde, dört devlete de arkasını dayayarak ortalıkta cirit atmaya ve Kürt halkının her zerresine 200 yıldır bedel ödeyerek elde ettiği kazanımlara saldırmaya devam ediyor.

Kürt halkı kendi diliyle buna 'dur' dedi, demeye devam ediyor. Ama, bu kendiliğinden 'dur'u kendisi için bir 'dur' a dönüştürmesi gereken örgütlü siyasi hareketler üç yıldır ortalıkta görünmüyorlar. Bu kesim, başta andığımız ve bu şoktan kendileri açısından olumlu anlamda etkilenmesi gereken Kürt siyasi sınıfıdır ve şimdi de bu kesimin son üç yılı nasıl yaşadığından bahsetmek gerekiyor.

Apoculuk Kurumlaşırken PKK'ye Umut Bağlayan Kürtler

Her karşılaştığımız yabancıya, PKK diye tanınan hareketin bağımsızlıktan, Lozan'da çizilen sınırların koruyuculuğuna nasıl bu kadar kolay geçis yaptığını anlatmak ne kadar zorsa ve uzun bir devşirme geleneğini hatırlatma işlemini gerektiriyorsa, bu örgüt ile arasına mesafe koyduğunu en azından 20 yıldır tekrar eden siyasi yoğunlukların üç yıldır devam eden siyasi basiretsizliğini izah etmek de bir o kadar zordur. Tercih etmediğim bir kavram ama yine 'normal'i kullanacağım. Dünyanın her yerinde bir siyasi hareketin kendi tezleriyle ilgili yaşadığı her çelişmeden diğer rakip siyasi yoğunlukla yararlanır ve söz konusu hareketin siyasi arenada bıraktığı boşluğu diğerleri doldurur. Aynen 82 sonrası Apocuların yaptığı gibi. Dağlarda silahlı mücadele ve Kürdistani örgütlenme ile ilgili olarak, ulusal kurtuluşçuların yıllarca Kürt halkı arasında propagandasını yaptıkları tezlerin pratiğe uygulanması sürecinde yarattıkları ilk boşluğu Apoculuk hemen doldurdu. Dağları tek kurtuluş adresi olarak savunan 'başta biz Ala Rızgari'ciler hareketler dağı terkettiklerinde, daha 'dağı niye sorgulamak gerekir'i izah etme fırsatını bulamadan binlerce Kürt genci dağların yolunu tutmuştu bile. Yani, 80'li yılların başında Kuzey'li Kürt örgütlerinde yaşanan siyasi şokun yarattığı boşluk nasıl Apocu harekete zemin sağlamış ise, üç yıldır Kürt siyasi arenasını alenen terk eden Apocuların bıraktıkları boşluk ile ilgili olarak da bir takım siyasi projelerin sunulması gerekiyordu. Yukarıda bahsettiğimiz şok, Apocu hareket ile arasına ilk günden mesafe koyduğunu iddia edenler açısından tam da beklenen fırsat olmalıydı. Yani şok bu kesim açısından, kendi tezlerinin ve duruşlarının doğru olduğunun ispatı olarak yeni bir moral güç kaynağına dönüşmeliydi. Yıllardır, herkesin tüm mücadele tarihini 'biz savaşıyoruz, siz nerdesiniz' diyerek silmek isteyen Apoculara, 'siz Kürt halkını sömürgecilere peşkeş çekmek için yıllarca bu halkın tüm devrimci dinamiklerini imha ettiniz. Türk devletinin 900 yılda giremediği bütün alanları Kürt kanı dökerek Türklere teslim ettiniz. Dağda olmak ve silah kullanmak, hatta birilerini katlettirmek asla ulusal kurtuluşçu olmanın ölçütü olamaz. Niye dağda idiniz ve niye bu kadar değeri katlettiniz? Kürdistan dağlarını sömürgecilere terk ettiğiniz halde Özgür Kürdistan'da işiniz ne? vb gibi sorularını sormak sırası bize geldi' diyebilme şartlarında bile, Kürt siyasi sınıfı hala savunmada ve üzerindeki ölü toprağını atamadı. Öcalan'ın neden olduğu 15 Şubat sonrası şokun tek adresi malesesef Kuzeyli siyasi sınıf ve okuryazarlarıdır. Hala, Kürtlerin dediği gibi; "aş berdane çak çak girtine' havasındalar. 'Biz zaten biliyorduk' veya 'Öcalan ta başından beri bilmem kimin ajanı idi' ya da Avrupa'lı dostlarına 'PKK ne kadar teröristtir' tezlerini kabul ettirme v.b söylemlerle işi sürdürdürmeye devam ediyorlar. Diğer üç parçamızın siyasi sınıfı artık bir biçimde Apocu hareket ile arasına gerekli mesafeyi koydu. Kuzeyliler o kadar uyuşuk durumdalar ki, hala Öcalan ve bu cenderenin kurbanları üzerinde hesap yapıyor ve bu sistemden önemli bir biçimde sakatlanmış olarak çıkmaya çalışanlara umut olarak bakmaya çalışıyorlar. Dünyanın her yerinde, tasavvur edilmesi bile güç olan bu durumun nedenini tartışabilmek için yine 80'li yılların başına dönmek gerekiyor. Çünkü, Kuzeyli siyasi sınıf ve okuryazarlar, tüm bu 18 yıl boyunca Apo-

culuk ile aralarına mesafe koyduklarını iddia ederken, Apocu sistem ve onu yaratan nedenleri asla sorgulamaya yanaşmadılar. Tüm dert ve eleştirileri Öcalan'ın şahsı ve işgal ettiği yer ile ilgili idi. Tek tek herbiri, bu rolü üstlenmeye hazır olduklarını ilan ettiği halde 83'te Öcalan'ın niye kendilerine tercih edildiğini bir türlü anlamak istemediler ve anlamaya da çalışmadılar. Dolayısıyla, PKK adında bir örgüte ve tezlerine olan inanç, bu hareketin kendi saflarında tükendiği oranda, Kürt siyasi sınıfı ve okuryazarları arasında bu teşkilata ve yaptıklarına tapınma o kadar güçleniyordu.

Siyaset bilim ve tecrübelerine göre ne kadar sürrealist görünse de memleketimizin Kuzey'inde varlık iddiasında bulunan siyasi hareketlerin bu handikapının nedenlerini tartışmak lazım. Şimdi 80'li yılların başına, 1975 yenilgisinin yarattığı sonuçlardan başlayarak bir göz atalım. 75'de sömürgeciler henüz 'zaferlerinin' zevkini çıkaramadan Kürdistan'ın her parçasında daha radikal söylemli siyasi hareketler ortaya çıktı; Güney'de Komelay Rençderani Kurdistan, Haloy Sur (Kızıl Kartal) adıyla Bağdat'ın göbeğinde Baas iktidarına kan kusturuyordu. Tek başına kimyasal silahlara terkedilen Kürt halkı, demoralize olacağına bir ateş parçasına dönüşmüş ve 'Kürt ulusal kurtuluşçusuyum' diyen herkes kitlelerce kucaklanmıştı. Siyasi arenada yer alan tüm siyasi yoğunluklar 75 yenilgisinin nedenini, sömürgecilerden biri ile kurulan ilişkiye ve özellikle de Mele Mıstafa Berzani'nin kendisine sosyalistim dememesine bağlamıştı. Mücadele anlayışının tek adresi olan dağ ve savaşılan dağı açık adres ilan eden anlayış ile bu anlayışın zorunlu kıldığı lojistik destek merkezleriyle ilişki, ciddi anlamda sorgulanmadı bile.

Yüzlerce yıl tüm barbar istilalarına rağmen kendisini koruyan ve 20. yüzyılda hala bu coğrafyada Kürt denen bir halkın varolabilmesinin başlıca nedeni olan dağların Kürt kollektif hafızasında çok özel bir yeri vardır. Hayatında hiçbir dağ görmemiş olan ovalı bir Kürt çobanının da başlıca kılamları dağ ile başlar. Siyasette ise, 20 yılı aşkın siyasi yaşamında silahı nereye yerleştirebileceğini bilmeyen PSK bile tarihinde iki kez ciddi ciddi peşmerge elbisesi giyerek eline silah alıp, Kürt olmanın gereği sayılan dağın çekiciliğine kapıldı. Hatta birinde silahı düşmana değil kendi yoldaşlarına karşı kullandı. Ama, birilerinin himayesinde bile olsa dağlardan başlamanın kurtuluşun tek yolu olduğuna dair umudunu muhafaza etmeye devam etti. Bu dönemde politikacı olmayı küfür adeden iki hareket RızgariAla Rızgari ve Kawa kitlelerle buluşuyor ve bu iki siyasi yoğunluk savundukları tezlerde sonuna kadar gitmeye kararlı görünüyorlardı. Kürdistani ve dört başkente karşı tek bir savaş yürütmek iddiasında idiler ve sosyalizme de ciddi ciddi inanıyorlardı.Hiç hesapta yokken İran'da 79'da bir siyasi boşluk doğuyor ve Kürtler, işgalci bir Fars devletine kolayca yol vermeyeceklerini ilan ediyorlardı. Kürt ulusal kurtuluşçuları onlarca yıldan bu yana ilk kez dağlara hapsolmamış, şehirlerde halk ile içiçe yaşıyor ve hiçbir sömürgeci devlet ile ilişki kurmadan sesini dünyaya duyurmaya çalışıyordu.İki parçanın birlikteliğine çok geçmeden Ala Rızgari adı altında 3.üncü ve en çok korkulan parça da katılmıştı. Arap dünyası paniğini Beyrut'tan duyurmakta geciktirmedi. 80 yazında '2 Komela (Komelay Zahmetkeşani Şoreşkeri Kürdistan, Komelay Rençderani Kurdistan) ve Ala Rızgari birleşiyor, OrtaDoğu'nun haritasi değişecek' diyerek feryada başladılar. Temel tezleri birbirine yakın olan bu üç örgüt gerçekten de her bulunulan alanda tek örgüt gibi davranıyorlardı. Ama bu her üç örgüt de, memleketimizin bir parçası özgürken bile dağda kalmaya, 'yolumuz uzun' diyerek dört devlete karşı savaşta dağları asıl mücadele alanı olarak görmeye devam ediyordu. Dr. Qasımloo heyecanlanıyor ve bir çatışma sonrası, '20. yüzyılda ilk kez 3 parçanın peşmergesi aleni olarak, kendi adlarıyla ve omuz omuza aynı sömürgeciye karşı savaşıyorlar' diyordu. 81 yazından itibaren Güney Kürdistan'da halk açıktan ayaklanmıştı. Öyleki BBC, 'Kürdistan şehirleri sadece gündüzleri devletin elinde. Geceleri peşmerge ülkeyi yönetiyor' diyordu. Bu erken sevinç çok sürmedi ve 'ille de dağdan geleceğiz' deme saplantısının sonuçlarıyla karşı karşıya kaldık. Gerçekte ne anlama geldiği ve önemini bir türlü çözemediğimiz şehirler elimizden alındı, ardından ilk gün-

den açık adres olarak herkese ilan ettiğimiz Dole HizbanNawzeng kuşatıldı. O güne kadar hiçbir sömürgeci devlet ile ilişki kurmamak ilkesine yürekten bağlı olan 2 Komela da, önce, sadece yaralalılarını korumak için de olsa komşu sömürgeci ile görüşmeye başladılar. YNK, İran'ın baskılarına teslim olmamak için son çare olarak 1983'de Saddam ile ateşkes ilan etti. Ama o güne kadar İran'da olan KDP öncülüğündeki diğer gruplar dağda kaldılar ve YNK bütün Kürt örgütlerince Komelay Zexmetkeşan ve Ala Rızgarı'nin Berbanga Kürdistan grubu dışında hain ilan edildi. Bu baskılara daha fazla dayanamayan YNK'de tekrar dağlara döndü. 1975 yenilgisinden sonra 'bir daha asla' denen İran devleti ile ilişki yeniden başladı. 75'deki trajedinin bu kez trajikomik sonuçlar doğuracağını, son 3 yılını dağda geçiren ve gerçekten yakın tarihten dersler çıkaran herkes kavramıştı. Doğu Kürdistanlı örgütler Saddam ile ilişkilerini belli bir sınırda tutabilmek için peşmerge rezervlerini azalttılar. Beklenen sonuç, Helepçe ve 200 bin kişinin katledilmesi demek olan Enfal ile doruğa ulaştığında Güneyli Kürt örgütleri de aynı tedbirlere yöneldiler(23).

82 yazında, son 3 yılı dağda yaşayan Kürt siyasi sınıfı açısından 75 yenilgisi değerlendirilirken, içine düşülen zaaf bir biçimde görülmüştü. Mesele sadece Mele Mıstafa Barzani'nin sınıf orijini veya sosyalist tezlere sahip olmaması değildi. Yenilginin asıl nedeni Kürt kollektif hafızasına bir mit halinde yerleşmiş olan dağlar ve siyasi sınıf açısından da taktik olarak görülen, ama aslında devrim stratejisine dönüşmüş olan komşu devletlerle kurulan ilişkiydi.

Otto Bauer; ulusu sadece kollektif hafıza ile tanımlar. Kollektif hafızaya yerleşmiş değer yargılarını gelişen koşul ve yeniliklere adapte etmek başlı başına bir zihinsel devrimi gerektirir. Bu nedenle, söz konusu değer yargılarının toplumdaki gericiler tarafından manipüle edilmesi çok kolaydır ve başlı başına bir sorun teşkil eder.

Kılıç kalkan savaşında dağlar önemli, hatta hayati bir rol oynamıştır. Dağ miti Kürtlerde öylesine büyük bir öneme haizdir ki, hala Kürdistan'ın Güney'inde şoreş kavramı, sadece dağda bulunmak olarak algılanır. Kürt halkı, dört sömürgeci devlet tarafından absürd olmaya varan bir biçimde inkar edilmektedir. Bu devletlerden birine karşı olunduğu ilan edildikten sonra sadece dağda silahlı olarak bulunmak, bir örgütün her türden ayıbını örtmeye yeter. Ama uçakların, helikopter, tank ve panzerlerin her saniye mükemmelleştirildiği bir çağda aynı dağlar isimsiz mezarlara dönüşür. Ancak iki şartta dağlar kurtuluş mücadelesinde olumlu bir rol oynayabilir. İlki, 'gündüz silahını gömüp gece çıkaran' gerçek peşmergegerilla savaşında. Bu durumda, peşmerge düşmanın zayıf noktasını tespit eder ve nerede vuracağına bizzat kendisi karar verir. İkincisi ise, savaş yaygınlaştığında ki bizde malesef böyle olması için özel çaba harcayanlar hep vardı mutlaka duyulacak olan lojistik destek ihtiyacının, düşmanın kucağına düşülmeden karşılanması durumunda. Zira, bu lojistik destek, söz konusu siyasi hareketin önüne koyduğu amaca yönelik mücadelesinde mutlaka bir devletin yardımını gerektirir. Bu anlamda savaş, devletler arası bir savaşa dönüşmüştür. Dolayısıyla lojistik destek sağlayan devletin, yardım ettiği hareketin amacına ulaşmasından kazançlı çıkması gerekmektedir; aynen, İngilizlerin Amerika kıtasındaki egemenliğinden gerçek anlamda rahatsızlık duyan Fransa'nın Kuzey Amerika'nın bağımsızlık mücadelesine aktif yardımıyla elde ettiği kazanımlar gibi. Kuzey Amerika'daki bağımsızlık hareketlerinin saptadığı amaçlar, 18. yüzyıl Fransa'sını asıl rakibi İngiltere karşısında güçlendirmiştir. Bu iki şart dışında"ve özellikle 20. yüzyılda dağlar ve kurtarılmış bölgeye dayalı silahlı mücadele anlayışı, bu yönteme başvuran hareketi düşmanlarının kucağına düşürme tuzağına dönüşmüştür. Hem de, kendi halkının en dinamik odaklarını onarılması yıllara yayılacak bir tahribata uğrattıktan sonra.

Burada Kürt siyasi sınıfının kollektif hafızası devreye girmektedir. İran ve Osmanlı feodal imparatorlukları arasında yer alan Kürt Miriyatileri (devletleri) yüzlerce yıl bu 2 imparatorluğun iç çelişmelerinden yararlanarak siyasi özgürlüklerini koruyabilmişlerdi. Ama 19. yüzyıl başından itibaren bu her iki imparatorlukta da bir şeyler yapısal olarak değişmeye başlamıştı.

Feodal gevşek imparatorluktan merkezi kapitalist devletleşmeye doğru adımlar atılmış ve her iki taraf açısından da Kürt Miriyatileri ortadan kaldırılması gereken bir tehdite dönüşmüştü. Artık Kürtler nerede ayaklanırlarsa, her iki imparatorluğu da tehdit edecek talepler öne sürüyor, dolayısıyla her ikisinin ortak hedefi haline geliyordu. Nitekim, 19. yüzyılın başındaki Baban ayaklanması sırasında Osmanlılar tarafından kuşatılan Kürtler İran'a yüz çevirdiklerinde, kendilerini arkadan da kuşatılmış buldular. Sıleymanili şair Salim'e 'Eğer bu kez de Tahran'dan kurtulursam, şart olsun, cennetin yolu bile Rey ovasından geçse cennete gitmeyeceğim.'(Tahran Rey ovasında kurulmuştur) dedirten şey de bu yeni durumdur. Salim'in, daha ilk denemede artık vazgeçilmesi gerektiğini kavradığı; o güne kadar Kürt siyasi sınıfı açısından sadece taktik olarak başvurulan bir ilişkiye nokta koymayı siyasi sınıf kavramadı. Her seferinde daha bir kontrolden çıkarak 2 yüzyıl boyunca devam ettirildi. 1983'den sonra ise sadece sömürgeciler belirleyici oldular. Son Apoculuk sürecinde yakından şahit olunduğu gibi, bir zamanların siyasi taktiği halkımızın kurtuluş mücadelesinde başlıca ve tek strateji haline dönüştü.

Dağda olanların Kürtlerin kendi kendilerini imhaları anlamına gelen bu stratejinin terkedilmesi tezini tartışmaya başladıkları dönemde; sömürgeciler de oldukça korkulu anlar yaşıyorlardı. Bu 3 yılda Kürtler, sömürgeci devletleri ciddi olarak korkutmuşlardı. Ayrıca sömürgeciler, iki parçamızda da Kürt halkının, kendilerinin bıraktığı her siyasi boşluğu doldurma ve Kürdistani olma konusunda kararlılı davrandığına ikna olmuşlardı. Öte yandan Kürt örgütleri de, kendi aralarındaki çelişmeler ne olursa olsun, hangi parcada koşullar daha elverişli ise orada güçlerini birleştirebiliyor ve ilişkide oldukları sömürgeci devleti bile yanıltabiliyorlardı. Rafsancani, işte bu koşullarda 'Celal Talabani'ye güvenilmez' diyordu. Güney'li Kürtlerin Doğu Kürdistan'da İslami Cumhuriyete karşı savaştığını biliyordu. Dolayısıyla sömürgeciler açısından, Kürtler daha yeni tezleri tartışmaya fırsat bulamadan, bu halkın ve siyasi sınıfının kollektif hafızasını manipüle edecek güvenilir bir DOST bulmak gerekiyordu.

Hedefi saptamak pek zor olmadı. Kemalist eğitimden geçmiş ve tarihi hafıza itibariyle tüm Kürdistan'ın en fukara kesimi olan Kuzey Kürdistan siyasi sınıfının ağır topları Şam'da bulunuyordu. Diğer parçalar açısından tek umut olarak görülen ve Avrupa'da önemli bir diasporaya hitap eden Kürdistan'ın Kuzey'ini silah sesleriyle sersemletip kontrole almak gerekiyordu. Ağrı ayaklanmasında İran ve Türk devletinin işbirliği ve ortak katledilmiş Kürtlerin anıları çok uzakta kalmıştı ve kimse de pek hatırlamak istemiyordu.

Kürtlerin yeni bir staratejiye yönelmeleri sömürgeciler kadar SSCB ve yandaşlarını da rahatsız ediyordu. Çünkü, Kürtlerin hali hazırdaki mücadele biçimi silah sanayiine kolay kolay vazgeçemeyecekleri yağlı müşteriler sunuyordu ve o yıllarda Kürtlere karşı silahlanan 3 devlet, bu blokun en iyi müşterileriydi. Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmeyecekti. Mig savaş uçaklarının alımını arttıracak kaleşnikoflarla silah aşığı Kürtleri baştan çıkarmak pek zor olmayacaktı. Kaldı ki, hepsi kendisine sosyalist diyen bu Kürtlere yaklaşacak 'enternasyonalist' Filistin örgütleri ve bölge 'komünist' partileri de bu doğrultuda gönüllü taşaronluk rolüne hazır bekliyorlardı.(24) Ev sahibi Suriye, SSCB dostuydu. İlk önce ProSovyetik grupları netleştirmek gerekiyordu. DDKD ve PSKT'ye ek olarak Öcalan, kendi örgütünü uyarmaya bile gerek duymadan Afganistan işgaline kutlama telgrafı gönderecek kadar uysallığını göstermişti. Yazdıklarına ciddi ciddi inanan Kawa, KUK, RızgariAla Rızgari'yi hedeflerine aldılar. O güne kadar herkese kucağını haddinden fazla açan Suriye, KAWA'nın ana kadrosunu hemen katlettirmiş ve çok ender olarak başvurduğu bir yöntemle Rizgarici'leri Türk devletine teslim etmişti. Geriye Ala Rızgari'nin cunta öncesi dağlarda yerini etmiş olan kesimi ve PSK'nın Zeki Atsız'ı kalıyordu; ama ellerinde bu iki örgütün başka şefleri vardı.

O yılların en moda deyimiyle ne kadar bilinçli kullandıklarından hala şüpheliyim stratejik 'dostların' işi pek zor olmadı. Sefalet edebiyatı geleneğinden gelen ve maalesef siyaseti türkçe düşünen Kuzeyli Kürt siyasi kadroları ça-

buk teslim oldular. Bizimki 6 ay sonra 'ama ve halkının bilmem ne çıkarları' adına, tüm dönmelerde görüleceği üzre hızlı bir proSovyetik olmuştu. KUK bile aynı nedenle bölünmüş, proSovyetik sosyalist eğilimi siyasi arenaya sürmüştü. Oysa sıcak savaş içinde olanlar, revizyonist demenin bile SSCB'ye özel bir paye biçmek anlamına geleceği ve bu blokun sosyalist olmadığı, Stalinizmin aleni olarak mahkum edilmesi gerektiği görüşüne gelmişlerdi.

1981 yazında Şam'dakilerle ilk buluşmamızda gündemimizi, esas tezlerin tartışılması yerine yeni stratejik dostun kimliği oluşturdu. Gelen arkadaşımız, ne pahasına olursa olsun Ala Rızgari'yi ehlileştirme ve dostlarının güvenini kazanmakta kararlıydı. Bizim başımıza gelen, tüm Kürdistan örgütlerinin her 2 Komela da dahil başına geldi. Parçalandık. Irak ve özellikle Suriye Komünist Partileri özel olarak çok çırpınıp yoruldular, ama amaçlarına da ulaştılar.

1982 sonunda ikinci adım atılmış, stratejik dost SSCB'nin statejik dostu Suriye ile ilişkisi, OrtaDoğu'da politika yapma adına kanıksanmıştı bile. Hepsi Suriye devletinin önünde görücüye çıkan gelin adaylarına dönüşmüştü. DDKD ve KUK, proSovyetik olsalar bile KDP'lilik tarihleri onların Kürt hafızasını daha canlı tuttuğundan, yeterli güveni vermiyordu. PSKT sekreterinin başında 2 yıl dağda kalmış ve kendi prensiplerini asla pazarlık konusu yapmayacak olan Zeki Atsız vardı. Ala Rızgari'nin dağ ekibi sanılandan çok direnmiş ve yeni tezlerine uygun pratiğe geçebilmek için DEVYOL ile ilişkiye geçmiş, savaşın ağırlığını Batı'ya kaydırma girişimleri içindeydiler. (Öcalan'ın 2000 yılı yazında gönderdiği talimatlara göz atılırsa, sık sık 'biz başlamasaydık, Ala Rızgari ve KAWA başlayacaktı' diyerek 84 koşullarını, kendisi ile ilgili hala kuşkusu olan yeni efendilerine hatırlattığı görülecektir.)

Sömürgeciler artık işi tesadüfe bırakmak istemiyor ve seçilecek liderin muhtemel iç muhalefetleri de kontrol edebileceğinden emin olmak istiyorlardı. Sadece Öcalan bu gözü karalığı gösterebildi. Aynı yıl Davut'u tutuklayıp, Semir'i de hain ilan eden Öcalan, son imtihandan da başarılı bir biçimde geçmiş oldu. Herkesi soyuna sopuna ve tüm zaaflarına kadar fişleyen bölge devletleri, örgütünü kontrol altında tutan bir Öcalan'ın bu iş için biçilmiş kaftan olduğunu ve kimin korumasında ise onun dediklerinden çıkmayacağını iyi biliyorlardı. Daha önce de sadece kendi canını kurtarmak için bir yığın imza vermekten asla imtina etmediğini biliyorlardı."Nihayet karar verildi ve 16 Ağustos 1984 günü; ülkemizde yıkıcı etkileri daha onlarca yıl sürecek olan cehennemin ilk atışını yaptılar. Suriye , İran ve Irak ilk günden itibaren Öcalan'ın en iyi stratejik dostları oldular.

Kuzeyli Kürt örgütlerinin 18 yıl boyunca bir türlü esasa gelememesinin asıl nedeni, hala bir türlü aynayı kendilerine tutamamalarından ve Kürdistan'ın imhası anlamına gelen ittifaklar ve mücadele anlayışı ile ilgili gerekli mesafeyi alamamalarından ileri gelmektedir.

Bu konuda görüşümü, Selim Çürükkaya'nın PKK kadrolarıyla ilgili bir cümlesini biraz genişleterek bitirmek istiyorum; '1980 Cuntası sonrası Kürdistan'ın Kuzeyi'nden olan tüm siyasi kadrolar 2 Esat arasında kaldı.' Esat Oktay ve Hafız Esat bu kadroları unufak ettiler.

Şimdilik Sonuç Yerine

Bu yazı sınırları içinde izah etmeye çalıştığım üzre, halkımıza en azından 20 yıldır musallat olmuş olan Apoculuğun ilk müsebbib'i Öcalan değildir. Şu anda özgür Kürdistan'da sömürgeci devletlerin koruyucu işgal güçleri olarak yerleşmiş olan binlerce silahlı gücü de biraraya getiren Öcalan değildir. Öcalan, benim tanıyabildiğim kadarıyla çok konuşan ve kendi gerçekliği ile ilgili en az yalan söyleyen siyasetçilerden biridir. Daha ilk günden, hangi amaçla yola çıktığını ve asla canını tehlikeye atmayacağını alenen ilan ve ispat etmiştir.

Bu kaosun ilk müsebbib'i , iki yüzyıldır 7 düvele karşı ulusal talepleri ile ilgili teslim olmayı bir türlü beceremeyen Kürt halkıdır. Nerede bir siyasi boşluk bulmuş ise hemen o boşluğu doldurmaya talip olmuş, kim özgürlük talebine sahip çıkmışsa hemen yanıbaşında tam bir gözü karalıkla yer almıştır.

İkinci ve asıl müsebbib ise, tüm Kürt siyasi

sınıfı ve okuryazarlardır. Yani 3 yıldır "gej"olmuş ve dili tutulmuş olan bizleriz(25).

Öcalan, oradan buradan duyduğu derme çatma görüşlerle henüz kendisine tabi mürit devşirme sürecindeyken, 10 binlerin üzerinde tirajlarıyla dergileri olan ve kitlelerce kucaklanmış olan DDKD, KUK, PSKT, KAWA, RızgariAla Rızgari alanlarda Kürt halkına vaadlerde bulunuyorlardı. Sömürgeci zulümden Kürt halkını kurtaracaklarını vaadediyor ve Kürt halkı da herbirine tek tek kucağını, evini açıyor, çocuklarını bağışlıyordu. İlk yerel seçimlerde Diyarbekir ve Ağrı gibi büyük şehirler başta olmak üzere bir çok alanda Kürt halkı yeni siyasilerinin yanıbaşında yer alıyor, belediye reisliği sunuyordu. Alpaslan Türkeş Diyarbekir'e giremiyordu.

Biz ne yaptık? Ettiğimiz lafların sonuçlarına katlanmak durumuyla ilk karşılaşmamızda Kürt halkını düsmanın karşısında tek başına bırakmayı tercih ettik. İlk hawar, 1979'da Siverek'ten yükseldi. Ulusal kurtuluş dinamiklerinin göz bebeklerinden olan Siverek'i ilk provokasyon eyleminde Türk devletinin insafına terkettik. Siverek siyasi arenasında asıl rengi oluşturan siyasi hareket, şehri terkeden siyasilerin başını çekti. Oysa SiverekHilvan deneyi ile Apoculuk, Kürt halkına neyi vaad ettiklerinin provasını yapıyordu. 60 ve 70'li yıllarda sıradan bir antisömürgeci mitingde onbinlerin toplandığı Siverek, bir yıllık bir Apocu gövde gösterisinden sonra 21. yüzyıla Hadep'i bile taşıyamıyor. Ardından, geleceğini aylar öncesinden ilan eden 12 Eylül askeri Cuntası geldi. İlk kaçanlar, en örgütlü olanlar yani siyasi sınıf oldu. Hem de özgür olan Kürdistan'ın Doğu'su hazır haldeyken Şam'ı tercih ettiler. Mesela Ala Rızgari, 'Cunta bizi savaşa davet ediyor, daveti kabulümüzdür' diye bildiri dağıttı, ama daha bildirinin mürekkebi kurumadan ana kadrolarını toplayarak Şam'da nefes aldı. Açık ki Türk devleti Ala Rızgari'nin kalesi olarak tanınan Malazgirt dururken Şam'a saldırmayacaktı. Ama, 70 yıldır bir türlü baş eğmeyi içine sindiremeyen Kürt halkına da gereken dersi Malazgirt'te, Tendürek'te verecekti.

Herkesin malumu olması gereken bir gerçeklik var. Sömürücü ve sömürülen ilişkisinin yaşandığı her ortamda hakim olan, kendisine tam bir itaati zorunlu kılar. Bu ilişkiye halel getirmesi muhtemel her davranışı daha yolun başındayken zor ile engellemeye çalışır. Yani mat etmeye çalışır. Zor kullanılarak ortadan kaldırılması mümkün görülmeyen başkaldırılarda ise hemen manipülasyon yöntemlerine başvurulur. Yani egemen güç, ezilen tarafı zaaflarından yararlanarak, talepleri dejenere ederek kendisi açısından zararlı olmaktan çıkarır. Kendi denetiminde kanallar açarak bu öfkeyi massetmenin yollarını arar. Bunun için birilerine özel olarak maaş ödemesine bile çoğu kez gerek kalmaz. Siyasi güç ile toplumsal muhalefetin karakteri arasında var olan uçurumdan yararlanmak 200 yıldır egemen sınıflar açısından yeterli olmuştur.

Kaldı ki, 1980 sonrası Kürdistan'ın Kuzey'inde gerek sömürgeciler, gerekse Öcalan hazıra konmuştur.

Sömürgecilerin en büyük korkusu devrimcilerin halk ile içiçe olduğu ve halkın siyasallaşmış öfkesiyle buluştukları durumlardır. Bizler ise Türk devletinin hayal bile edemeyeceği bir sürat ve biçimde bu alanları terkettik.

Çünkü, Kemalist sistemde eğitilmiş, siyaseti jakobence algılamış, ikameci resmi sosyalizmin gözlüğü ile dünyayı algılamaya çalışan bir avuç okuryazar idik. Fantazimizde yarattığımız bir ağacı aramaktan, içinde yer aldığımız ormanı göremedik bile. Kurtaracağımız bir halkı aramaktan, kurtuluş yolunda herşeyiyle yanıbaşımızda olan kendimizi göremedik. Geri, feodal, aşiret ilişkilerinin egemen olduğunu ilan ettiğimiz bir halkı ona rağmen kurtaracaktık. Vietnam ve bilmem nerelerin silahlı mücadele tarihlerini araştırırken, kendi yaşadıklarımızı bilince çıkarmaktan kaçındık. Şehirler bizlere belediye reislikleri bahşedecek kadar yakınken, hiçbir yanını tanımadığımız dağlara göz diktik. Kendi içinde lehçe, giysi, dini inanış itibariyle bir mozayiği andıran Kürdistan'da tek bir örgütün diktatörlüğünü savunduk. Adlarımızın yanına hangi sıfatları eklesek de, tolerans ve demokrasinin parametresi kendimiz gibi düşünenler ile sınırlı idi. Özgür Kürdistan denildiğinde de amaçlanan, Bonapartist bir devletmillet inşaası idi.

Herkesin gönlünde yatan, Kürtlerin Bismark veya Garibaldi'si olmaktı. Kavga günü gelince de çekip gittik. Biz dediklerimizi gerektiği biçimde bilince çıkaramamış idik, ama Kürt halkı kendi taleplerinde kararlıydı ve en dinamik kesimi de bizim yazıp çizdiklerimize inanmıştı.

Sömürgeciler ve Öcalan ise, sadece bizlerin taşıyıcılığını yaptığımız ve maalesef gerçekten kitlelere mal ettiğimiz tezleri kendilerince pratiğe geçirdiler. Kendi Bismark'larını çıkardılar. 'Ben saymam, oynamıyorum'u 20 yıl önce bir kere sahneleyen Kürt siyasi sınıfı ve okuryazarları olarak artık büyümemiz ve söylediklerimize uygun davranmamızın vaktinin geldiğine inanıyorum. Hadi dün erken idi, peki yarın artık geç olmayacak mı'"?

Dipnotlar:

(1) Öcalan, örgütüne hitap ederken özellikle en aşağılayıcı kavramları kullanmakta özel bir maharete sahiptir. Yayınlanan konuşmaları veya canlı televizyon yayınlarında, hatta Türk savcılarına verdiği ifadelerde bile önderlik üslubu denilen dilini kullanmaktan kaçınmamıştır. Okuyucuya saygıdan, bu kavramlardan en masum olan bir kaçını örnek olarak vermek isterim; 'sersem, manyak, düşkün, hafifmeşrep, ben sizi adam ettim, kocakarı, özel savaş çizgisi, önder taslağı, iki koyunu güdemeyenler, edep düşkünleri, Kürt tipi, alçak, ağlayarak yalvaranlar' vb. Resmi dili Türkçe olan bu hareketin özel bir jargona sahip olduğunu da belirtmek gerekiyor. Bu jargon bilinmediğinde, bu hareketin yazdıklarını ve söylediklerini anlamak pek mümkün değildir. Bu nedenle Öcalan, 30 yıldır birlik te olduğu Cemil Bayık dahil tüm yandaşlarına sık sık 'beni anlamıyor, anlayamıyor, anlayamazsınız' türünden ithamlarda bulunmaktadır. Bu jargona ait zorunlu sözlüğün hazırlanmasını bir araştırmacıya bırakıyor, ama yapacağımız alıntıların anlaşılabilmesi için bir kaç kilit kavramı belirtmek istiyorum.

Biz; Abdullah Öcalan

ÖnderlikpartiPKK; Abdullah Öcalan ve şehitler

Önderlik tarzı, üslubu dili; Öcalan'ın tarzı, üslubu, dili

Yapı; Örgüt

Kendini yapıya dayatma; Öcalan'ın benimsemediği biçimde davranma, konuşma ve onun tarafından yapılan bir ithamı, idamı bile gerektirse kabullenmeme hali.

Kendini önderliğe katma, yoldaşlık gösterme; Katledilmenin dışında pek mümkün olmasa da Öcalan'ı, kendisine sadakat konusunda iknaya çalışma.

Rapor; Bilinen anlamının yanısıra, Öcalan tarafından empoze edilen konularda bireyin kendisini aşağılaması, ailesi başta olmak üzere ana rahminden başlayarak kendisini hiçleştirmesi.

Kendisini partiye teslim, önderliğin militan ruhu içinde erime, Öcalanlaşma, PKK'li olma, önderlik gerçekliğine ulaşma; Bireyin kendisini aşağılaması anlamına gelen bir süreçtir. Ne zaman tamamlanabileceği konusunda Öcalan'ın tek karar mercii olduğu bu süreci, ölenler dışında hiçbir Apocu henüz tamamlayamamıştır.

Platform; Bilinen anlamı dışında, her hangi bir alanda bulunan tüm Apocuların aktif katılımıyla yapılan mahkeme. Tutuklanan kişi; Dozajının Öcalan tarafından ayarlandığı işkenceler sonucu, iddia makamının kabul edeceği biçimde, kendisine empoze edilen tüm töhmet ve aşağılanmaları kabul edip yazdıktan sonra ancak mahkemeplatforma çıkabilen PKK'li. Bu kişi, yüzlercebinlerce kişinin önünde sözkonusu şahıs kendisini aşağılanma metnini okur. Genellikle bu kadarı yetmez, iddia makamı ve diğer kitle sanığın kendisini daha fazla aşağılamasını isterler. Sanık bunu da kabul eder. Karar konusunda parmaklar genel olarak idam olarak kalkar duygusal bir ilişki söz konusu ise mutlaka. Hakimler karara uyar ama, son merci Öcalan'dır. Söz konusu kişinin burnunun yeterince sürtüldüğüne karar verdiğinde, 'yüksek' adaletini kullanarak, 'unsuru sürece kazandırma' yöntemlerini hayata geçirir; İdam, partiden atılma, bireysel bilmem ne süreci, emek süreci (parya olarak çalıştırma) vb. Bugünkü Konsey üyelerinin tümünün bu prosedürü defalarca yaşadıklarını hatırlatmak isterim.

Uygulama; Tutuklama.

Taşaltı etme, Paris'e veya Atina'ya gönderme; Örgüt içi infaz

Stratejik önderlik; A. Öcalan

İkinci önderlik tipi; Öcalan'a teslim olmayı kabul etmeyen ve kendi direnişleri sonunda kitleler tarafından tanınan kimseler. Mehmet Şener ve Selim Çürükkaya ile bu süreçten gelen yoldaşları bu biçimde tanınmışlardır. Apoculuk sistemi içinde 2. önderlik tipi töhmeti ile yargılananlar, her hangi tescilli bir Kürt katilinden daha fazla tehlikeli görülmüşlerdir. Öcalan'ın konuşmalarının dökümü olan kitaplara bakıldığında Öcalan'ın en fazla kimlerden rahatsız olduğu görülür.

İlkel milliyetçilik; Son iki yüzyıldır Kürt halkının kendi kaderini özgürce belirleme hakkını savunan herkes ve her siyasi örgüt.

Ö. kişiliği; Kişilik erozyonuna başlangıç prosedürünün ilk adımı. Amaç söz konusu kişinin kendi kişisel tarihi ile ilgili suçluluk psikolojisine kapılmasını sağlayabilmektir. Sonrası pamuk ipliği gibi çözülür. Apocu terminolojide her cins. jenerasyon, sınıfkatman, milliyet, şehirköy ve meslek adı kişilik kavramının önüne getirildiğinde başlı başına bir suç iddiası sayılmaktadır. Mesela, iddianame de 'kadın kişiliği' geçer ve daha fazla bir izahatta bulunma gereği bile duyulmaz. Bu kavramın içeriğinin doldurulması, kendi kendisini ikna edici bir biçimde aşağılaması gereken sanığa bırakılıyor.

(2) Bunu; son bir buçuk yılda yaşadıklarıma dayanarak söylüyorum. Son 1 yılda, bir gün önce PKK'nin çağrısına uyarak meydanları dolduran yüzlerce aile ile karşılaştım. Bu aynı ailelerin, çocukları bu örgütten kopar kopmaz söylediklerine dayanarak"şunu ileri sürüyorum; Binlerce insan bu örgüte, tezlerine inandığı için yardım etmiyor, her biri kendi ulusal kurtuluş talebi ve dağda olduğuna inandığı çocuklarıyakınları hatırına bu örgütün yaptıklarının sonuçlarına katlanıyor. Ulusal kurtuluş talebini bilince çıkarma konusunda son derece kararlı olan ve büyük bedeller ödemiş olan bu ailelerden hiçbiri çoçuğunun ayrılık gerekçesine karşı çıkmadı ve Öcalan'ın teslimiyeti konusunda en ufak bir kuşku duymuyorlardı. Çocuklarının geri dönmesi için PKK'nin yaptığı her türlü manipülatif propaganda ve tehditlere rağmen, tüm aileler ulusal kurtuluşçu çocuklarının yanında yer aldılar. Çocuklarının neler yaşadığı ile ilgili hiçbir bilgiye sahip olmayan bir çok aile, daha uzun bir süre manipule edilmeye devam edilecektir. Çünkü Apocu sistemin akıldaneleri, bu günleri gözönüne alarak, bu cehennemin içine giren herkesin aile fertleriyle tüm ilişkilerini yasaklamışlardır. Sömürgeci bir başkentten telefon ve cihazlarla yönetilen ve bölgedeki hiçbir istihbarat örgütünden hiçbir gizlisi saklısı olmayan bu örgüt; kaçırdığı 1213 yaşındaki çocukların yakınlarıyla ilişkisini yasaklamıştır. Önderlik kastında yer alanların aileleri dışında hiçbir aile, yakınlarının neler yaşadıkları, neler savundukları ile ilgili hiçbir bilgiye sahip değildir. Siyasi arenada yer aldığı günden itibaren şehit edebiyatını esas alan bu tarikat, bizzat kendisinin katlettiği gençlerin ailelerini bile şehit kavramını kullanarak manipüle etmeye devam etmektedir. Remzi Kartal'in oğlu, Apocu sisteme teslim olmamak için intihar etmiştir, ama baba, oğlunun celladının temsilcisi olmaya devam etmektedir. Her türden karanlık ilişkinin sürdürüldüğü tarikatlar dışında hiçbir siyasi örgüt böyle bir yönteme başvurmaz. Türk devletinin katlettiği ve bu nedenle tesadüfen de olsa yakınının akibeti ile ilgili haberdar olan aileler, bir anlamda 'şans'lılar. Çünkü, Apocu toplu mezarlarda yatan Kürt gençlerinin sayısı resmi sayıdan pek de az sayılmıyor ve çoğu kez cellatlar bile, katlettiklerinin gerçek isimlerini bilmiyorlar. Bu ulusal kurtuluş sevdalıları, şimdilik Apocu jargon ile söylemek gerekirse 'taşaltı edilenler'dir. Bu nedenle, yakınının dağda olduğuna inanan her Kürt aileye çocuğu ile ilişki kurma talebini öne sürmesini önermek gerekiyor. Kayıp yakınları nasıl bir mücadeleörgütlenme içinde iseler, aynı biçimde bu aileler de yakınları ile görüşme talebinde bulunsunlar. Artık İmralı'dan talimatlarla yönetilen bu teşkilatın hiçbir gizlisinin kalmadığını herkes biliyor. Öcalan İmralı'dan telefon ediyor, avukatlarını istediği gibi, istediği yere gönderiyor. Konsey ise, başkanının sözünden çıkmayacağını her fırsatta yineliyor. Konsey üyesi Rıza Altun Paris'te, insan hakları örgütleri ve sivil kurumlarının kendisine yardım etmelerini bekliyor. Öyleyse adres ve aracılar bellidir; Öcalan ve avukatları. Tüm aileler, yakınlarıyla görüşme talebinde bulunmalıdırlar. 'Taş altı edilmek' yolunda olan Arif Bazencir'i sadece ve sadece ailesinin baskısı kurtarmıştır. Kürt halkı üzerinde güçlü bir ideolojik ve siyasal hegemonya kurmuş durumda olan PKK, bu hegemonyasını şiddet ile takviye ederek, hem kadro ve taraftarlarını hem de kitleleri terörize ederek sindirmeye devam etmektedir.

(3) Bu yazımızda Konsey'in görüşlerinden yaptığımız alıntılara kaynak olan metinler; Eylül 2000 tarihli '7. Kongre Çizgisini Pratikleştiren Militanlıkla Partileşme Seferberliğini Geliştirelim!' ve 9 Ekim 2000 tarihli 'Tüm Parti Örgüt Yönetimlerine, Tüm Parti Militan ve Çalışanlarına' başlıklı, Konsey imzalı yazılardır.

(4) 2000 yılının Ocak ayında gerçekleştirilen PKK 7. Kongresi tamamlandığında Konsey, tüm stratejik dostlarına, Bahçeli de dahil olmak üzere, kendileri açısından hiçbir tehdit teşkil etmedikleri ile ilgili güvence ve bilgi verdi. Tahran, Şam ve Bağdat'a gönderilen raporlara başlanırken, '20 yılı aşkın süredir devam eden

dostluğumuz' cümlesine özel yer verildi. İnternette, Nasname ve Rizgari Online arşivlerinde bu mektuplar bulunabilir.

(5) Öcalan talimatlarında, 'bizim silahlı gücümüz Misakı Milli'nin sınır ötesi milis güçleridir. Türk devletinin Sevr korkusunu gidermek gerek' der demez Konsey, Apocuları bu konuda 'eğitime' almıştır. Konsey, 2000 yılının Eylül ayı başında yayınladığı '7. Kongre Çizgisini Pratikleştiren Militanlıkla Partileşme Seferberliğini Geliştirelim' başlıklı talimatında, İran, Irak, Suriye ve Türk devletlerine karşı mücadelede silahın terkedildiğini, siyasi mücadele verileceğini ilan etmektedir. Ama aynı metinde bir tek alanla, özgür Kürdistan'la ilgili olarak şunlar söylenmektedir; 'Bu çerçevede toplantımızda Güney'deki durum değerlendirildi. Bu alanda serhıldanı geliştirmek için çaba harcarken, içinde bulunduğumuz koşullarda hem uluslararası gericilik, hem de Kürdistan'daki işbirlikçilik ve ihanet tarafından dayatılmak istenen tasfiyeciliği kırmak için gerillayı önde ele almak gerektiği sonucuna varıldı' Parti önderliğimiz son görüşme notunda, günümüzde mücadelenin en çok yoğunlaştığı bu sahanın devrimci mücadelenin temel noktası olduğunubelirtiyor çok net tespiti bulunuyor. Bizim de bu tespitler çerçevesinde Güney'deki durumu daha özgün ele alma, oyunları bozma, her türlü ilkel milliyetçi, aşiretçi-feodal hakimiyeti parçalayıp 'bunun önündeki engelleri 'savaşla karşılayarak aşma yönünde bir kararımız ve irademiz vardır' Bu temelde bu alandaki bütün güçlerimizi, Güney'de de halk iktidarını geliştirebilmek onun önündeki engelleyici güçleri şiddetle kırmak için çağrımız var. Temel duruşumuz budur ve bunun önemli bir hazırlığını yapmış durumdayız. Önümüzdeki süreci partimizin Güney'de öngördüğü çözümü yaratma süreci olarak ele alıyoruz...'

Okuyucuya hatırlatmak isterim ki, Kerkük ve Xanıqin hala Saddam'ın zulmü altında inlemeye devam ediyor. Bu iki şehri Kürtlerden arındırma projesi gereği her gün onlarca Kürt ailesi bu şehirleri terke zorlanıyor. Konsey, Güney derken işgal altındaki Kurdistan'dan bahsetmeyi düşünmüyor bile. Binlerce Kürt gencine özgür Kürdistan'ı yeniden işgal emri veriliyor. Onlar da malesef emre itaat ettiler. 15 Eylül'de, bir kaç saat önce birlikte çay içtikleri peşmergeleri, Eliye Reş'de yemek başında katlettiler. 9 Ekim'de, bu katliam ile başlattıkları süreci 'Tüm Parti Örgüt ve Yönetimlerine, Tüm Parti Militan ve Çalışanlarına' başlıklı talimatlarında şöyle anlatıyorlar;"Güney Kürdistan'da YNK'ye karşı başlatılan bu mücadelenin, her alanda sürmekte olan kitle mücadelesiyle birlikte, böyle yeniden bir çıkış, yeni bir stratejik hamlenin başlangıcı olma özelliği vardır. Bu çıkış, mücadelemizin genel gelişim ve büyüklüğüne uygun olarak, bu kez HilvanSiverek deneyiminden farklı olarak oldukça başarılı bir askeri eylemlilik, yine 15 Ağustos çıkışından farklı olarak oldukça kapsamlı ve binlerce savaşçı gücün çok geniş bir alanda gerilla tarzıyla savaşması biçiminde çok büyük bir savaş çıkışıyla gerçekleşmistir. Artık pratik başlamıştır. Kitle eylemliliği ve örgütlenmesi, silahlı mücadele ve askeri örgütlenme süreci başlamıştır.'

Özgur Kürdistan'da sömürgeci devletlerin gönüllü taşeronluğunu yaptıkları aynı günlerde, tüm Apocu medya ve kurumlarının 'barış' havarisine dönüştüklerini ve her türden dezenformasyona başvurarak, kitleleri özgür Kürdistan'a karşı siyasi duruşa davet ettikleri hafızalarda tazeliğini koruyor olmalıdır. Çünkü aynı dili ve 'barış' çağrılarını yine gündemin başına yerleştirmiş durumdadırlar.

(6) Öcalan'ın örgütü, bir yığın konuda olduğu gibi ulusal kurtuluşçuları itirafçı hatta tetikçi olarak düşmanın kucağına itmekte de büyük olasılıkla dünyada rekor sahibidir. Halkının özgürlük savaşına katılmak için bu teşkilata katılanlar, ilk günden başlamak üzere kişilik erozyonu operasyonuna tabi tutulmakta, aşağılanmayı kabullenmeye zorlanmaktadırlar. Özgürlük mevhumunun içini biraz da olsa doldurabilenler ise, Selim Çürükkaya'nın deyimi ile ya intihara ya da 'ihanete' zorlanmaktadırlar. Daha ilk günden Suriye, İran ve Irak istihbaratlarını arkasına almış olan ve 'davadan döneni vurun' ilkesini esas alan bir teşkilata bulaşanlara başka bir çıkar yol bırakılmamıştır. Apo'ya özgürlük şiarının havarilerinin, özgür Kürdistan'da, Tahran'ın desteği ile kurduğu zındanların yaşam koşullarını dileriz ki bu zındanları yakından tanıyanlar bizzat kendileri bir gün yazarlar. 24 saat boyunca elleri zincirli, ziyaret bir yana, herhangi biriyle konuşmanın yasaklandığı, her türden psikolojik aşağılama ve kaba işkencenin serbest olduğu bu tutukluluk koşulları, hayal kırıklığına uğrayan her gencin Türk zındanlarına rahmet okumasının asli nedeni olarak algılanmalıdır. 7. Kongre tartışmalarında bizzat Konsey üyeleri, teslim olanların, katılanların yarısından fazla olduğunu vurguluyorlar. Bu durum Apocu sistemin amaçladığı hedefler içinde görülmelidir. Kürt

halkının tüm devrimci dinamiklerine savaş açan bu sistem tek tek bireylerin de değer yargılarının imhasını amaçlamaktadır. Yıllarca dağlarda, zindanlarda özgürlük için mücadele veren birisinin sonunda itirafçı olarak yaşamak zorunda bırakılmasının nasıl bir ruhi çöküntüye neden olabileceğini ve bu insanın daha sonraki yaşamını ne kadar başı dik idame ettirebileceğini anlayabilmek için psikolog olmaya gerek yoktur. Öcalan bu amacını açıkça itiraf etmekten de kaçınmamıştır. 'Böylesi tiplerin bir tek hakkı vardır, o da TC'ye gitmektir. Bunları TC'ye kaçırtacağız. Mücadelemizin daha önceki dönemlerinde de bu konumda olanları kaçırttık.' (Önderlik Gerçeği ve PKK Deneyimi II, Weşanîn Serxwebun Yayınları, Köln, 1992, s. 339)

(7) 1983'ten itibaren PKK içinde siyasi görüşlerinden dolayı kendisini baskı altında hisseden herkes ile gücümüz oranında yanyana olduk. Bu birliktelikdayanışma, sosyalist demokrasinin merkezinde olması gereken siyasi toleransın bir gereği ve vecibesidir. Ayrılanların hepsinin PKK ile ilgili şu veya bu biçimde eleştirileri olmuştur. Ama genellikle bu eleştiriler, bir gün öncesinin tanrısı Öcalan'ı şeytana dönüştürmeyle sınırlanmıştır. Yani, her iki durumda da Öcalan'a olağanüstü vasıflar yüklenmiş, etrafında olanları, hatta eleştiri sahipleri bizzat kendi kendilerini bile sıradan nesnelere çevirmişlerdir. Sadece Selim Çürükkaya bu sistemin oluşmasında kendi payını da sorgulamaya başlamıştır. Bu anlamda kendisini sürece aktif olarak katılan biri olarak görmesi ve yargılaması, bu hareket tarihi açısından bilebildiğim kadarıyla bir ilki oluşturmaktadır.

(8) Öcalan, PKK'yi kendisiyle özdeşleştirirken sadece her türden aşağılanmayı kabul ederek yanında kalan ünlü isimleri hiçleştirmekle yetinmemektedir. Sömürgeciler tarafından katledilenler ve ilk grupta yer alanlar da bu karalamalardan nasiplerini her fırsatta almışlardır. Örneğin, ilk grupta kendisinin nasıl görüldüğünü vurgularken;"Başlangıçta bir iki doğru genelleme söylediğimizde hemen anlaşılırdı... İlk grubumuzu oluşturanlardan,Haki Karer ile Kemal Pir yoldaşlara ilk yaklaşımı hatırlıyorum. Bir iki felsefi şey söylüyordum, biraz değerlendirme yapıyordum, bunların ne kadar doğru olduğunu da bilmiyordum. Ama onlar buna ileri bir bakış ve kavrayış düzeyi ile yaklaşıyorlardı. Ben söylediklerimden ayrılsam da onlar ayrılmıyorlardı' diyen Öcalan, iltifatın dozunu fazla bularak devam etmektedir; 'Daha ilk kuruluş toplantımızda ve ondan önceki toplantılarda bir grup arkadaşı sürekli uyarıyor, dikkatli olmalarını, attığımız adımların basit adımlar olmadığını, bir çok gelişmeyi bünyesinde barındırdığını, karşımıza büyük tehlikelerin çıkacağını ve bu yüzden yaman savaşçılar olmaları gerektiğini belirtiyorduk. Ama çoğunlukla halen oralı olmama ve duyarsızlık durumu yaşandı. Böyle davrananlar sonunda hem kendileri zarar gördüler, hem de çevrelerine zarar verdiler "Daha bu dönemde bile içimizde rahatsız olanlar vardı.Kuruluş ilanından sonra onların yaşadığı gafleti yaşasaydık, dışarıya açılmak ve partiyi yeniden inşa etmek bir yana, daha ilk saldırı anında tutuklanırdık. Daha sonraları, 1980'lerin başındaki hazırlık yıllarını onların yaşadıkları gibi yaşasaydık, bu günkü silahlı direnişi ortaya çıkarmak bir yana, karnımızı bile doyuramazdık.' (Önderlik Gerçeği ve PKK Deneyimi II, s. 97, 253, 263)

(9) PKK, Kürdistan Devriminin YoluManifesto, s. 2256

(10) Apoculuk ile arasına mesafe koyan ama bu mesafeyi koyarken tüm tezleri ve kurumları ile oluşmuş PKK isimli bir siyasi örgütün Öcalan tarafından bilmem hangi yıldan sonra tasfiye edildiğine yürekten inanan arkadaslar var. Her doğa ve toplum olayında iç dinamiklerin belirleyiciliğini esas aldığımızdan, Apoculuğa dönüşme eğilimini içinde taşımayan bir PKK'nin varolduğunu anlamamız zor. Bağımsız ve sosyalist bir Kürdistan'ın yaratılması mücadelesinde, PKK adında siyasi bir hareketin varlığına inanarak onlarca yıl dağlarda, zındanlarda en kötü koşullarda direnen bu arkadaşların hepsine tek tek hakları olan saygıyı duymak gerekiyor. Bu arkadaşlarla tartışmalarımız devam edecek. Ama, elimizdeki veriler, bizzat yaşayarak tanık olduklarımız maalesef bu teşkilat ile ilgili daha farklı bir resmin ortaya çıkmasına neden oluyor. Burada bir anektodu aktarmak isterim. Kaynak Semir'dir (Çetin Güngör). 1979 öncesi Öcalan, henüz Suriye'ye sığınmamışken, PKK'de tutuklanmalar yaşanır. Henüz daha yolun başında olan Öcalan, kendisini tehdit altında hisseder ve hemen grubunu toplar; "devlet beni imha etmek istiyor. Oysa benim yaşamam gerekiyor. Öyleyse ben yakalanırsam konuşacağım." der ve bu konuyu teşkilatına kabul ettirir. Bir aylık bir zındandan riskinde bile teşkilatına yukarıdaki tavrı kabul ettiren Öcalan'ın 15 Şubat sonrası duruşu niye garip karşılansın ki. Adam bu konuda hiç yalan söylememiş ve yanında onun kerametlerine gözü kapalı inanan müritlerini hep hazır bulun-

durmuş. Devrimci mücadelenin hiçbir alanında denenmemiş olan Öcalan gibi birinin, herhangi sıradan bir siyasi teşkilatta sekreter tayin edildiği, planetimiz üzerinde nerede görülmüştür. Aynı şahıs bu garanti ile de yetinmiyor ve arkadaşları ateş hattındayken, kimseye haber vermeden bir sömürgeci başkente taşınıyor. Yukarıdaki belirlemeleri ve kaçış biçimini, illegal bir örgütün sıradan bir neferi, pratiğe geçirmek bir yana, düşünse dahi, dünyanın neresinde olursa olsun ona o teşkilatın kapısı gösterilirdi. Oysa Öcalan, PKK örgütünün sekreteri olmaya ve her alandan rapor toplamaya , teşkilatta en üstte yer alarak kadroları ihtiyaç duyduğu alanlara tayin etmeye devam etti. Kendisi her türden siyasi pratiğin dışında olduğundan, alanlarda mücadele edenlerin günlük sıradan çelişmelerinden bile haberdar edildi ve o da bu çelişmelerden sonuna kadar yararlandı. Sevgili Semir bile uzunca bir müddet olumsuzlukların müsebbibi olarak başkalarını görerek, kendi katili Öcalan'dan 'başkan' diye bahsetti. Kendi otoritesini egemen kılmak isteyen tüm insanların ortak özelliği, birlikte çalışan insanları birbirlerine düşman etmek çabasıdır. Öcalan'ın on binlerce sayfa halinde basılan ve tek siyasi tez üretme çabası olarak değerlendirilmesi gereken talimat ve çözümlemelerinden sadece bir tanesi gözden geçirilirse, bu konuda ne kadar mahir olduğu görülecektir. Teşkilatı içinde birbirine saygı duyan, birbirine yoldaşça bağlı olan 2 kişiyi bile bırakmamayı amaçladığı görülecektir.

(11) 1980 yazında Öcalan kendisini her zamanki gibi yine tehdit altında hissediyor ve kendi arkadaşlarına güvenmediği için genellikle Şam'da, bizimle birlikte kalıyordu. Zaman zaman birlikte yerel siyasi gruplar ile karşılaşıyorduk. İlk görüşmemizde kendisini 'ben Apocu Ali' diye tanıttığında şasırıp, dışarı çıktığımızda, 'ülkedeki arkadaşların bu tanımı hakaret telakki ediyorlar' dediğimde; 'bizim örgütün ajanlarla dolu olduğunu bilmiyor musun"?' cevabını alıyordum. 3 aya yakın birlikte kaldık. Temel tezlerinde değişiklik de dahil her türden angajmana PKK adına tek başına imza atmakta tereddüt ettiğine veya bu konuda 2 saat ötede, Beyrut'ta bulunan Cemil Bayık'a başvurduğuna hiç kimse tanık olmadı. İmralı'daki Öcalan ile 80 Şam'ındaki Öcalan aynı Apocu idi.

(12) PKK'nin siyasi bir örgüt olarak Kürdistan siyasi arenasında yer alması için mücadele edenlerin tasfiye sürecinin başlangıcı olarak sayılması gereken 2. Kongre (1982) ile 3. Kongre (1986) arasında fiziki olarak tasfiye edilenlerden bazıları; Çetin Güngör, Resul Altınok, Saime Aşkın, Suphi Karakuş, Enver Ata, Zülfü Gök ve (Apo'culuğa yeniden dönüş yapan Hamili Yıldırım'ın eşi) Ayten Yıldırım'dır. Ayrıca, Mahzun Korkmaz ve Mustafa Yöndem'in de 'iç komplo nedeniyle katledildikleri'ni Öcalan'ın kendisi söyler.

Hain ilan edilenlerden bazıları ise: Cemile Kaytan-Merkit, Baki Karer, İbrahim Aydın ve Metin Gürgöze'dir.

3. Kongre'de tasfiye edilenler de; Abdullah Ekinci (Bekaa'da intihar etti), Ali Haydar Kaytan, Selahattin Çelik, Duran Kalkan, Cemil Bayık (tecrit edildiği için Kongre alanına bile alınmadı) ve Kesire Yıldırım'dır (aşağılandı ve tekrar tayin edildi).

(13) Abdullah Öcalan; Önderlik Gerçeği ve PKK Deneyimi; Weşanen Serxwebun, Eylül 1992, Köln, s. 76, 176, 177, 346, 47, 48, 52, 53, 61, 72. Bu kadar kısa bir alıntı için neden bu kadar sayfaya gönderme yapıldığı merak edilebilir. Tüm siyasi yaşamı boyunca başlıca silahı demagojiyi iyi işleten Öcalan, beyinlerini esir aldığı insanlara günlerce hitap ederken, cümlesinin başı ile sonu arasına bir kaç sayfa sığdırabilmektedir. Ama bunda asıl amaç, istediği kilit kavramları ve görüşleri bir çok fuzuli tekrar ile iyice uyuşturduğu beyinlere yerleştirmektir. Tüm tarikatlarda olduğu gibi Öcalan'ın sistemini parçalayabilecek tek güç de, hala zihinsel faaliyette bulunmaya muktedir beyinlerdir. Bu nedenle, Bekaa'da kurduğu okulunda yeni kadroları saatlerce, kıpırdamadan ayakta tutarak beyin yıkama sürecine tabii tutmuştur. Böylece Öcalan, kişilik erozyonu ile başladığı devşirme sürecini, nerede olursa olsun bu teşkilatın bireylerini talimat ve çözümlemeleri ile zihinsel bombardımana tutarak devam ettirmiştir. 1980 sonrası neoliberalizmin kendi emniyet subabı olarak toplumsal arenada arkaladığı ve mantar gibi çoğalan tarikatlardan (sect) kaçanların belli bir rehabilite sürecinden sonra yazdıkları anılarına göz atmak, Apocu sisteme yaklaşımda yararlı olacaktır. Benim izleyebildigim kadarıyla, bu tür kitaplardan bir tanesi Türkçeye 'Kutsal Fahişeler' adıyla tercüme edilmiştir.

(14) Okuyucu, sakın ola ki Öcalan'ın son cümlesini ciddiye alıp 'özeleştiri' verdiğini söylediği insanlardan elini çektiğini sanmamalıdır. Her toplantı, vazifelendirme veya Kongre öncesi, aynı şahıslardan 'önderlik olmadan bir hiç oldukları' içerikli raporlarını tekrar

tekrar istemiş ve her raporun, mutlaka bir öncekinden daha fazla kendini aşağılayıcı olması şartı esas alınmıştır. 1994 yılında gerçekleştirilen PKK 5. Kongresi öncesi Öcalan'a, eğer o ikna olursa Kongre'ye sunulacak olan kendini 'hiçleştirme' belgesinde A. Haydar Kaytan, 'Başkan Apo Eylül 1994 talimatlarında "kimin türemesisiniz, nerede büyüdünüz, kimler hangi temelde sizi büyüttü, hangi terbiyeyi aldınız "diye soruyor.'Bana vatan kavramını kavratan, ulusal kimliğimi gösteren başkandır. Gözlerimi Başkan'la insanlığa açtım. Bu benim için yeniden doğuştu. Bu nedenle doğum tarihimin 1972 olduğunu tekrarlamaktan hep gurur duydum' sözlerini tatmin edici bulmamış olacak ki devam ediyor; "Üçüncü Kongre tam bir çözüm kongresiydi. Parti Önderliğinin anlamlı sözleriyle bu zirvede çözümlenen bir an değil, tarih, kişi değil, toplumdu. Çözümlenen tarih ve toplum içinde, kişinin kendi gerçekliğini değerlendirmeye yanaşmaması, aydınlıktan korkan kör bir yarasa gibi gözlerini gerçeklere kapatması demekti. O güne kadar tanık olduğum en kapsamlı eleştirilerle bu platformda karşılaştım. Bu platformda hiçbir zaman PKK'li olmadığım, kendimi doğal PKK'li gördüğüm, ancak özünde PKK gerçekliği ile bütünleşmediğim söylendiğinde derin sarsıntı geçirdim. Yıllarca yanında barındığı aileyi kendi ailesi olarak bilmiş birinin yirmi yaşına geldiğinde kendisinin aslında cami avlusuna terkedilmiş bir bebekken bulunup evlatlık edinildiğini ve anababasının belli olmadığını öğrenince yaşadığı ruh haline benzer bir ruh hali yaşadım. Yine bunun gerçeğin kendisi olduğunu gördüm ve kabul etmek zorunda kaldım.. Böylelikle en azından hayaller aleminden gerçekler dünyasına ayak bastım. Kongre'de kendi gerçekliğimi açmaya çalıştım. Bana göre eskinin yaşam tarzı ve alışkanlıklarından kopmamış kişiliğimi yıkıyordum. Ama yıkılanın enkazı hala orta yerde duruyordu. Kişiliği yeniden inşa etmem, bu enkazın ve moloz yığınının süpürülüp atılmasına bağlıydı. Bu enkazı temizleyecek ve PKK gerçekliği ile bütünleşecektim. Bununla birlikte, Kongrede putların yıkıldığını görmek ve devrimci adaletin hükmünü görkemli bir tarzda icra ettiğine tanık olmak gerçekten coşku vericiydi. Artık PKK gerçekliğiyle çelişmekten ve PKK içinde bir ayrık otu gibi durmaktan kurtulacak, parti dışı anlayışlara karşı uzlaşmaz davranacaktım. Ancak bu kararın pratik bir olgu haline getirilmesi gerekirdi. Bu da başarının anahtarı olan önderliğin tarzı ve temposunun yakalanmasına bağlıydı.Benzetme uygunsa ben koma halinden çıkıp nekahat devresini yaşayan biriydim. Sağlığımı kazanmak istiyorsam, esas olarak doktor gözetiminde özel tedavi uygulanmalıydı. İlaçlarımı düzenli almalı, doktorun öngördüğü ve yapılmasını istediği herşeyi harfiyen yerine getirmeliydim. Doktorum partiydi, önderlik çizgisiydi..Onunla ayıplarımı, düzenin kiri ve pasıyla kirletilmiş kişiliğimi gördüm...kendi gerçekliğimi daha derinden sorgulamaya başladım. Utancım buna zorladı.Kendi gerçekliğimi daha yakından tanıdıkça ne kadar ayıplı bir konumda bulunduğumu farkettim. Ve bundan duyduğum utanç daha da arttı. Bu utanç beni partileşememiş kişiliğimle daha yoğun bir savaşıma yöneltti. Yirmi iki (22) yıllık oldukça uzun, sancılı ve olumsuzluklarla yüklü bir pratiğin ardından bile olsa, PKK gerçekliğine yeniden yakınlaşmayı, giderek onunla bütünleşmeyi ve onun içinde erimeyi esas aldım' Kongre Belgeleri 5, PKK 5. Kongresi'ne Sunulan Özeleştiri Raporları, s. 5186

Cuma, Abbas, Fuat, Hüseyin Ali, Ebubekir, Cemal, Mahir, Nasır, Rıza, Serhat, Ferhan, Ekrem, Dr Süleyman, Sara (Sakine Cansız) büyük çoğunluğu bu hareketin kurucuları olan ve Apo'nun teşkilatı idaresinde ilk ekibi oluşturan bu isimlerin tümü, adı geçen kitapta çocukluklarından itibaren ve özellikle siyasi yaşamlarında bir tek olumlu pratiğin sahibi olmamaya özen göstererek raporlarını hazırlamışlardır. Bu yazılar önce Öcalan'a, ardından delegeleri, divani, gündemi ve alınacak kararları önceden belirlenmiş 'Kongre'ye sunulmuştur. Son aşama olarak da 'önderliğin yüce adaletine' kendilerini 'teslim' etmişlerdir. Hepsi de, sundukları bu kendini aşağılama metinlerini, 'bundan sonraki pratiğimde 5. Kongremizin ruhuyla onun kararlarının taşıyıcısı, uygulayıcı militanlığıyla yürüyeceğime her türlü iç ve dış düşmana karşı çizgiyi koruyacağıma ,dair başta parti önderliği olmak üzere partiye, şehitlerimize, tüm savaşan ve direnen yoldaşlara ve halkımıza söz veriyorum' ile bitirmektedir. Kısacası, Öcalan işini sağlama almaktan asla vazgeçmiyor ve memurlarından, işe almadan önce kayıtsız şartsız itaat vaadeden imzalı belgeler alıyordu.

(15) OrtaDoğu'da yaşamamış olanların az da olsa tasavvur edebilmeleri için, Öcalan ve muarızlarının nasıl eşitsiz koşullarda karşı karşıya geldiklerine biraz değinmek istiyorum. Apocu hareket Şam, Bağdat ve Tahran ilişkilerini, bu ülkelerin istihbarat örgütleri üzerinden yürütmektedir. Bu ülkelerdeki muhalif güçler

dahil hiçbir devrimci insan ile bile ilişkileri yoktur. Buna bir de, kendilerinden başka hiçbir yurtseverin olmadığıolamayacağı ile ilgili PKK'li olma kolektif hafızasının neden olduğu güvensizliği ilave etmek gerekir. Hiçbir sivil ve demokratik kurumun esamesinin okunmadığı bu ülkelerde istihbarat örgütleri tek hakimdir. Dolayısıyla Öcalan'ın onayı olmadan bir PKK'linin bu ülkelerde saklanması bir yana, dolaşması bile mümkün değildir. Ya Mehmet Şener gibi katledilirler ya da Türk elçiliğine teslim olurlar. Her ikisi de Öcalan'ın Kürt ulusal kurtuluşçularına layık gördüğü aynı yola çıkan çözümdür. Selim Çürükkaya'nın kitabına göz gezdirilirse, yıllarca zindanlarda Türk devletine teslim olmayanların neden Şam'da Türk elçiliğine 'sığınmak' zorunda kaldıkları anlaşılır.

(16) Baştan beri Osmanlı devşirme sistemi ve Kemalist ordu disiplinine her fırsatta vurgu yapan Öcalan, Şam'a yerleşir yerleşmez, bu hayranlığını Kürt gençleri üzerinde pratiğe geçirme fırsatını yaratma arayışına yönelmiştir. Öcalan'ın 'Akademi' adını koyduğu bu kampları M.Selim Çürükkaya, kitabının 321322. sayfalarında şöyle tanımlıyor. (Bu kamplarda) 'bir ders devresi yaklaşık olarak üç ay sürüyordu. Bu üç ayın iki buçuk ayında ya ders komisyonları Apo'yu ve Apo'nun yaptıklarını anlatıyorlardı, ya da Apo kendi kendisini anlatıyordu. Askeri eğitim taliydi, öğrencilerin Apo'yu tanıması ve ona tapması asıl amaçtı.'

Şimdi kendilerinin yayınladıkları her hangi bir kitaptan bir devrenin ders başlıklarına bakalım; 'Örgütlenme ve önderliğe doğru yaklaşım', 'PKK'nin 10.uncu yılında önderlik gerçeği ve görevlerimiz', 'Kürdistan devriminde önemli bir gelişmenin arifesinde bir kez daha önderlik sorumluluğu ve emredici görevler üzerine', 'Büyük Önderlik çizgisinde yürüme sorunları', 'Her alanda parti öncülüğüne ulaşalım', 'PKK önderlik gerçeği..', 'PKK'de önderlik sorunu' vs. Herbiri yüzlerce sayfalık kitaplara dönüşen Öcalan'ın bu derslerinin sürekli bir biçimde yeniden okunmaya devam edilmesi de zorunludur.

Bu beyin yıkama süreci öncesinde, elbetteki bir sahne de hazırlanır. İlk sahne, 4 taraftan kuşatılmış bir alanda insanları Türk ordusuna layık bir disiplin içinde toplamaktır. Ardından, (Kürt halkı) 'zaten yeryüzünde kimsenin pek ciddiye almadığı bir halktır, bu halkla zaten alay edildiği kadar edilmiştir. Bu halk zaten en rezil ve utanç verici bir yaşantıyı sürdürüyor' (s. 16), 'Kürtler en çok haini bulunan halk' olarak tanımlanmaktadır. Bu bilimsel bir saptamadır. Biz buna kendisini en çok düşüren halk adını verebiliriz' (abç, s. 248) türü nutuklar atılır. Halk böylesine binlerce aşağılayıcı kavram ile tarif edildikten sonra sıra bu halkın sadece ihanet demek olan ulusal kurtuluş mücadelesine gelir. Ulusal hafızası silinen bireyin kişisel hafızası hedef teşkil eder; 'geldiğiniz zeminin ve yaşadığınız dönemlerin dayanılamaz ve kaldırılamaz kirliliği, yanlışlıkları ve sahtelikleri' (s. 117), 'uygulaması açık olmasına rağmen, sizi bazı görevlere gönderip gönderemeyeceğim, başarıp başaramayacağınız, bir toplantıyı bile doğru dürüst değerlendirip değerlendiremeyeceğiniz bir soru işareti olarak duruyor. Kendinize egemen değilsiniz' (s. 283) türünden aşağılamalarla insanlar ulusal ve kişisel hafızalarına yabancılaştırıldıktan sonra, iç komplo ve ihanetlerden oluşan PKK, daha doğrusu Apoculuk tarihi empoze edilir. Bu tarihte, Öcalan dışında herkes objektif ajanlıktan yargılanmıştır. Bazılarına 'belki düzelirler' diye bir şans tanınmıştır, ama, 'Bütün sınıf dışı etkiler ve hatta düşman etkileri, PKK içinde ve dışında savaşımını komuta ve militan kadro düzeyinde yoğunlaştırmaktadır.' (s. 224)

Aynı süreçte PKK içinde kalan 'ünlü' isimlerin, her seferinde dozunu arttırarak Öcalan'a sundukları kendilerini aşağılama metinleri de herkese okutulur. Onlarca kez objektif ajan olduklarını kendi el yazmaları ile itiraf etmiş olanlar bir kez daha, Öcalan tarafından PKK'nin en zayıf yanı diye nitelenen yönetimine tayin edilirler. Böylesi uygulamalardan sonra, paranoyak bir ortamda insanların birbirlerine güvenmesi ve karşılıklı saygıdan bahsetmek mümkün mü"?

Yazının bu bölümünden itibaren sözkonusu teşkilattan, kendilerine taktıkları ismi kullanarak Apocular diye bahsedeceğim. Bunu, gerek Türk, gerekse Apocu işkencehanelerde, Kürt halkının kurtuluş mücadelesinde PKK adını taşıyan bir örgütün varolduğuna inanarak direnen binlerce Kürt gencinin anısına saygı gereği yapacağım.

(17) Süreyya Özbey (Harun), harekete katıldığı andan itibaren Öcalan'ın en güvenilir adamlarından biri olmuş ve hem Avrupa'da, hem de özellikle birinci derecede sorumlu olarak gönderildiği Doğu ve Güney Kürdistan'da gerilla gruplarının ehlileştirilmesinde özel bir rol oynamıştır. 198788 arası Osman Öcalan ve Ebu Bekir ile birlikte oluşturdukları komite, Öcalan ve Apo'cu hareket arasında yer alan en üst merciidir. Bu bir yıl boyunca yaptığı icraatları, güncerapor biçimin-

de yazıya dökmüştür ve 1988'de de yayınlanmıştır. İnsanların nasıl itirafçılık, hatta intihara itildiklerini soğukkanlı bir biçimde anlatan bu ibret verici kitap okunmalı ve yazarı mutlaka tanınmalıdır. Abdi İpekçi süikastı ve Papa'ya süikast girişimi sırasında Ağca'nın yanında bulunan Cahit Özbey'in yeğeni olan bu şahıs, kendisine ait belirlemelere bakılırsa 197578 arası aktif MHP militanıdır. 80 sonrası Apocu hareket ile ilişkiye geçtikten hemen sonra, Avrupa örgütlenmesinin en üstünde, özel olarak Öcalan'a bağlı çalışmış, 'özel ve gizli talimatlara' bağlı olarak hareket etmiştir. 198687 arası Şam ve Lübnan'da Öcalan ile yakın temasta olmuş, evinde kalmış ve Lübnan'da bulunan kampın tek sorumlusu olarak atanmıştır. Dağlarda bulunan ve hala PKK isminde siyasi bir hareketin varlığına inanan gerillaların tasfiyesi sürecinde nasıl etkin olduğu ve hangi yöntemleri kullandığı ise kitabında yer almaktadır. Cinsiyet farkı gözetmeksizin, Apoculuğa direnmesi mümkün her gerillaya tipik bir nazi savcısı soğukkanlılığı ile yaklaşmış ve genellikle de istediğini elde etmiştir. 98'de, Öcalan'ın tüm tetikçilerinin akıbetine uğramış, şüpheli bir biçimde ortadan kaldırılmıştır.

(18) Kürdistan'ın en canlı dinamiklerine hitap eden taleplerle yola çıkan bu harekete kadınlar da çok çabuk olumlu cevap verdiler. Her türden sömürünün mahkum edileceği özgür bir Kürdistan, en fazla kadınlara hitap ediyordu. İnsan türünün tanıdığı ilk sömürü biçimi olan cinsel ayrımcılık kurbanları kadınlar, bu günlerini vaad edilen aydınlık yarınlara feda etmekten bir an bile tereddüt etmediler ve bu hareketin saflarında, hiçbir alanda erkeklerden aşağı kalmadılar. Nitekim 7880 sürecinde bu hareketin saflarında yer alan ve her türden zorluğa göğüs geren militan kadın sayısı, diğer tüm siyasi hareketlerinkinden fazladır. Cunta işkencehanezindanlarında da aynı kararlılıkla devam ettiler. Gönül Atay, Fatma Çelik, Aysel Çürükkaya ve Sakine Cansız'ın erkek yoldaşlarıyla omuzomuza, 59 gün süren açlık grevinde gösterdikleri kararlılık, insanlık onurunun işkenceleri yenmeye muktedir olduğunun bir örneği olarak halkımızın ve özel olarak da Kürt kadınının direniş tarihinde yerini almıştır.

Patriarkal sistemde siyaset erkeklere mahsus alanların başında gelir, kadınlara yasaktır. Kadınlar bu alana, ancak erkekler yedek güç olarak ihtiyaç duyduklarında girebilirler. Ama aynen hacca gitmesi gereken bir kadının kabul etmek zorunda kaldığı şartlara uymak koşuluyla. Yani, kadın kimliklerini bir yana bırakacaklardır. İkinci şart ise, kavrama yeteneği ne olursa olsun mutlaka bir erkeğin himayesinde olacaklardır. Tabii asla kadın, yani 'eksik etek' olduklarını unutmamalı, hiçbir konuda kendilerine çizilmiş sınırları zorlamamalı ve siyasi proje üretmeye de muktedir olduklarını göstermemelidirler. Bu şartlardan birini ihlal ettiklerinde, bir gün önceki yoldaşlarınca en hafif deyimiyle 'yosma' ilan edilecekleri, kadınların siyasi arena da kendileri olarak yer almaya başladıkları son 200 yıllık insanlık tarihinde binlerce örnekle sabittir. Cinsiyetçiliğin binlerce yıllık kadın düşmanı zengin bir kelime haznesi vardır ve bu kelimelerden her biri, her kadın için adının yanına ilave edilmeye hazır potansiyel bir sıfatı teşkil etmektedir. Günlük yaşamda kadını sürekli bir baskı altında tutma aracı olan bu kavramlar, siyasete, özellikle de devrimci siyasete karar veren bir kadın için, her an karşılamaya hazır olması gereken gerçek bir tehdittir. Binlerce yıldan bu yana kollektif hafızamıza işlendiğinden, bu tehdit bizzat kadınlar tarafından içselleştiriltirilmiştir ve devrimci kadınlar da dahil tüm kadınların aşil topuğudur. Hele bu kavramların, bir gün öncesinin erkek yoldaşlarınca dile getirilebilirliği ihtimal dahilinde ise, kadınlarda direnme imkansıza yakındır.

Katılan her bireyin, sosyalist, bağımsız Kürdistan kavramına yüklediği anlamla idealize ettiği PKK'de, bu hareketin kurucusu olanların, 'önderlik alanı' tabir edilen kamplarda nelere maruz bırakıldığına ve nasıl kişilik imhasına uğradıklarına değindik. Zından direnişçilerinin, bu Apocu cendere altında 10 yılı aşkın direniş tarihini inkar metnine imza atmak zorunda bırakıldığı bir sistemde PKK'li militan kadınlara ne oldu"? Bugün hala dağlarda silah elde bekletilen kadınlara erkek yoldaşlarınca hangi gözle bakılıyor ve bizzat kendileri kadınlık durumunu nasıl görüyor ve yaşıyorlar"?

Önce, Öcalan'ın her fırsatta tekrarladığı 'çözümlemeler'inde sık sık vurgulanan, 'devlet yaşamımızı yozlaştırmak için çok sayıda kadın gönderiyor' belirlemesini hatırlatmak isterim. Bu belirleme, bu harekete katılan her kadının potansiyel bir obje olduğunun ilanıdır. İkincisi, süresi belli olmayan ve iki cinsin birbirine yaklaşımını, duygusal bir sevgi dahil kesinlikle yasaklayan bir sistemin söz konusu olduğunu unutmayalım. Ayrıca söz konusu bu insanlar, sömürü sisteminin yargılanmasında vasat insanlara oranla daha geniş bir algılama antenine sahip olan seçkinlerdir. Bu in-

sanlar, her an katledilecekleri ihtimalini bilerek, karşı cins ile ufacık sığınaklarda ve sıcak çatışmalarda omuzomuza yaşıyorlar. Böylesi koşullarda insanlar bir yana, hayvanların bile ortak içgüdü taleplerine saygılı davranacağından, düşünme melekesini yitirmeyen her hangi bir beynin kuşku duyması mümkün mü"? Apocu sistemin akıldaneleri de bu gerçekliği biliyorlardı. Bu nedenle, Homo sapiens'i homo makine'ye dönüştürmenin ilk yolunun, söz konusu insan'ın insani, hatta hayvani olan her duygutalepten dolayı suçluluk duygusunu içleştirmesini istiyorlardı. Suçluluk duygusu, yani içgüdülerin gereklerini karşılamayı suç sayma inkar düzeyine vardığında, artık her hangi bir hayvaninsandan bahsetmek mümkün değildir. Onun yerini nefes alıp veren bir makina almıştır. Makina ise düşünmez, eleştirmez, kuşku duymaz, sadece sahibi tarafından programlanır.

Ardından Apocu sistemde sıradan sayılan 'uygulama'lar sürecinde iddia makamı tarafından kadınlara yönelik hazırlanan 'matbu' iddianamede kullanılan değişmez kavramlardan bir kaçını okuyucunun hoşgörüsüne sığınarak sıralamak istiyorum. 'Bu unsur fahişelik yapmış, özel savaş tarafından yozlaştırılmış, rezil, namussuz bir fahişedir. Yüce ortamımızda bulunmasına rağmen bu yozluğunu sürdürmüş, kutsal Ö.mımızın adını kirletmiş, bu iflah olmaz düşkün, lümpen ve orospunun soruşturma komisyonu adına idamını istiyorum.' 18 yaşında bir genç kızın, yüzlerce kişinin önünde ayakta bekletilerek kendisi ile ilgili söylenen bu sözleri dinlediğini ve ardından aynı belirlemeleri daha bir ağırlaştırarak kendisi ile ilgili dile getirmek zorunda bırakıldığını bir düşünün. Söz konusu genç kız bu prosedürü, sadece 'yaşamak' için kabul etmektedir. Bu mahkeme sonrası bu genç kızdan geriye ne kalır"?

Yine bu hareketin tarihine dönüp, PKK adlı bir örgütün rüyasını görerek direnen ilk militan kadınların Apoculuğa geçişi nasıl yaşadıklarını bir kaç örnekle anlatmak istiyorum. Abdullah Öcalan dahil günümüzde hiçbir Apocunun, devrimci militanlık konusunda bu kadınların topuğuna yetişemeyeceklerine de vurgu yapmak isterim.

Saime Aşkın ve Ayten Yıldırım" (3 yıl sonra tekrar Apoculara teslim olan Hami Yıldırım ile örgüt kararı sonucu evlenmiştir); PKK'nin ilk militanlarından ve Apocu sultanlığa ilk başkaldıran grubun içindedirler. Suriye ve Irak istihbaratları her ikisinin de tutuklanmalarına göz yumar. Saime, kurşuna dizilirken bile cellatlarını dize getirmiştir. Ayten ise işkence ile katlettirilmiştir.

Cemile Merkit"(Seher); PKK'nin ideallerine ilk elden gönül bağlayanlardan. Örgüt önermesiyle Ali Haydar Kaytan ile evlendirilmişti. Öcalan ve efendilerinin nasıl bir sistem yaratmak istediğini ilk kavrayıp tavır koyanlardan. Örgüt 'kocası' tarafından yarı yolda bırakıldı ve 82'de gerçekleştirilen Kongre'de hain ilan edildi. Abisi ve babası Apocular tarafından katledilen sevgili Seher direnmeye devam ediyor.

Aysel Çürükkaya; İnandıkları uğruna ailesi ile karşı karşıya gelmeyi göğüslemiş ve mücadeledeki kararlılığı sonucu aynı ailenin saygısını kazanarak yanına almış, bacısını faile meçhul cinayette feda etmiş, 20 yaşında bir genç kadınken işkencecilerini ve Esat Oktay'ı teslim almıştı. Diyarbekir zındanındaki yıllar, direnişçi Aysel'i ideallerini gerçekleştirmek için mücadele konusunda daha bir bilemiş, zındandan çıkar çıkmaz işkencelerin tüm sonuçlarını bedeninde yaşamaya devam etmesine rağmen dağın yolunu tutmakta tereddüt etmemişti. Dışarıdan hiçbir yardım almadan hayvan türünün bile yaşamını idame ettirmesi mümkün olmayan koşullarda, Nato donanımlı Türk ordusuyla her göğüs göğüse savaşta yer almıştır. Apocu sistemin özgür dağlara saldırdığı 1990'da, çekildiği alanlardaki koordinatörler ve Şam, o güne kadar korkma sonucu susmayı tanımayan Aysel'i korkutmuş ve susturmuş, çarkın bir dişlisi haline getirmişti. 1993'de Apocu sistemden ayrıldı ve hemen hain ilan edildi. Onun, 3 yıllık susma nedenlerini kendinde değil, düşmanda arayacağı günlerin uzak olmadığına gönülden inanıyor ve Türk işkencecilerini teslim alan Aysel'in, Apocuları da layık oldukları yere yerleştireceğinden kuşku duymuyorum. Tabii ki mücadeleye devam ediyor.

Gönül Atay; Türk işkencecilerini teslim aldığını biliyoruz. Öcalan'ın Şam'daki evinde kısa bir süre yaşadıktan sonra aynı Gönül, bir gün önceki cellatlarına teslim olmayı yeğledi. Gönül gidip Şam'daki Türk Konsolosluğu'na sığındı. Hiçbir itirafta bulunmadı. Ama bizler kadın olarak, sevgili Gönül'ün kendisini celladına teslim ettiren gerekçeleri aday Gönül'lere anlatacağı günleri beklediğimizi bilmesini isteriz.

Fatma Çelik; Zindandan sonra kendince yarattığı örgütüne döndü. Nelerle karşılaştığını tahmin ediyor ama kendisiyle ilişki kuramadığımız için somut bir şey

diyemiyoruz. Devrimci kadınlara yönelik ithamlardan biri olan 'delilik'ten muzdarip olduğunu duyduk. Akıllı olup teslim olmaktansa deli ilan edilip direnmeyi savunanlardanım. Dolayısıyla Fatma Çelik, yıllar önce Diyarbekir zındanında başlattığı ölüm orucuna devam ediyor. Direniyor.

Cahide Şener; Özgür bir sosyalist Kürdistan yaratılmasına gönül veren ilk kadrolardan. 10 yılı aşkın zındanlarda direnerek bu inancını devam ettirdi. Türk sömürgecilerine karşı direnirken hapishane arkadaşı olan Rıza Altun, Şam'da gardiyanına dönüştü ve önderi ile birlikte sevgili Cahide'yi 'kaçırtmayı' becerdi. Cahide de şimdilik suskun. Dilerim, yeni Cahide'ler yaratılmasın diye bir gün konuşmaya başlar.

Sakine Cansız; Türk işkencecilerine karşı sergilediği duruş ile düşmanlarının bile saygısına mazhar olmuş, bu anlamda kitlelere ve tarihe mal olmuş bir kadın militandır. Şam ve Lübnan tuzağına çekildikten sonra da uzun müddet direndiğini biliyoruz. Apocu sistem, Türk devletinin 10 yılı aşkın bir sürede beceremediğini 2 yılda becerdi. Sakine'yi teslim aldılar. Esat Oktay ve ardındaki devletin susturamadığı Sakine'yi, 4 devletin hizmetinde olanlar susturdu. Kendi direniş tarihine ve yüreğine iftira etmesini sağladılar. Böylece Apocu sistem, kendi tarihi ve yüreğine karşı olan itirafçının benim bildiğim ilk örneğini yarattı. Bu Sakine'nin hangi prosedür sonrası yaratıldığını bizzat Sakine'nin kendi ağzından duyacağımız günlerin çok da uzak olmadığına inanmak istiyorum.

PKK adlı bir örgütün varlığına inanmış ve programına gönülbeyin bağı ile bağlanmış kadınların Apoculuk ile karşılaştıklarında neler yaşadıkları ile ilgili örnekleri çoğaltmak mümkün. Umarım bir gün araştırmacı kadınlar, tüm bu militan kadınların tarihini araştırırlar. Bu yazı sınırlarını zorlayarak ancak bu kadarını örnek veriyorum. Militan PKK'li kadınlar yukarıda değindiğimiz uygulamalara maruz kaldılar ve Apocu resmi tarihten silindiler. Ama hala binlerce kadın var bu hareketin saflarında. Devrimci direniş tarihi açısından yukarıda saydığımız militanlarla mukayese edildiğinde son derece dezavantajlı koşullarda bu harekete katılan bu yeni kadınlar APO'culuğu nasıl yaşıyorlar"?

Yukarda saydığımız ilk günden PKK'li kadınların hiçbiri Merkez Komite üyesi olmadı. Ama bir kadın, hem de hayatında bir bildiri bile dağıtmamış iken sevgili Seher'in örgütünün Merkez Komite üyesi oldu. Sadece Öcalan ile evlenmeyi kabul ettiği için, Kesire Yıldırım PKK'nin merkez Komite üyesi idi. Bilebildiğim kadarıyla Kesire Yıldırım, Öcalan'ın bu teşkilat içindeki ilk atamasıdır. Yerine yeni biri bulunca hain ilan edildi. İkinci olarak tayin edilen Meral Kıdır'dır. Bu gün her ikisi de Apocu sistem tarafından hain ilan edilmiş durumdalar. Sultanlığını ilan etmeye hazırlanan Abdullah Öcalan'ın kadınları olarak, Apocu sistemin kadınlara nasıl bir tuzak hazırladığını en iyi Kesire ve Meral bilirler. Osmanlı kapıkulu sisteminde devşirilen kadınlara, hanım sultan bile olsa ne ad verildiğini ve ne kadar saygıya şayan görüldüklerini her ikisi de biliyor. Öcalan tek tanrılığını ilan ettikten sonra, yeni KesireMeral'lerini koordinatör olarak tayin etmeye devam etti. Bu nedenle Apocu resmi tarih dışında hiçbir şey bilmeden Apocu harekete katılan kadınlara nasıl bir Mavi Sakal devrettiklerini en iyi Kesire ve Meral bilir. Kesire Yıldırım, Ayten Yıldırım'ın nasıl 'delirtilip' katledildiğini ve kendinden sonra gelecek kadınlara nasıl bir 'mutfak' devrettiğini mutlaka anlatmak zorundadır. Meral ise, kendisinin gözde olduğu bir dönemde işkencelere maruz bırakılan Akkız ve Karakız'ın tüm işkencelere rağmen Öcalan'a niye 'başkan' demediklerinin nedenini artık itiraf etmek zorundadır. Hayali olarak yaşatılan ulusal kimliğin teslimiyeti pek can acıtmaz ama, aynı öneme haiz cinsel kimlik aşağılandığında, her aynaya bakıldığında bu taciz, KADININ SURATINA ŞAMAR GİBİ İNER. Bu nedenle Kesire ve Meral, kendilerinden sonraki kadınlara nasıl bir Mavi Sakal devrettiklerini açıklamamaları halinde, kendi kadın kimliklerini özgürleştirebilmelerinin ilk koşulunu yitirirler. Böyle olunca da, her aynaya baktıklarında Ayten, Roza ve Sakine'yi işkence altındayken ve yüzlerce hamile genç kadının taş altı edilme anındaki yüz ifadelerini görmeye devam ederler. Çünkü, hala bu teşkilatın saflarında yer alan ve bu teşkilatın radikal söylemlerine inanarak katılmaya hazırlanan binlerce Kürt kadını var. Bu kadınların bundan böyle kadın olarak maruz bırakılacakları her aşağılanmatacizde KesireMeralDilan suç ortağıdır.

Kendi yaşamını idame ettirme dışında hiçbir zevk ve değer yargısı tanımayan Öcalan ve onun taklitlerinin, kendilerinden de aşağı telakki ettikleri kadınlara nasıl bir yaşamı layık gördüklerini biliyorum. Ama, insanlık ve demokrasi geleneğine katkıda bulunan kadın hareketi, binlerce yıl süren bir mücadele sonucu 'baş-

kası adına konuşmama' prensibini bilince çıkardı. Bu ilkenin bilince kavuşması uğruna canlı canlı yakılmaya göğüs gerenlere saygı gereği bu konuda daha fazla yazmıyor ve sözü, bu sistemin içinde yer almış, sultanlık rejimi gereği gözde olduğu dönemlerde hak etmediği mercilere atanmış, atandığı bilindiğinden gerçek anlamda asla saygıya mazhar olmamış ve gözden düştüğü anda da her türden hakarete maruz bırakılmış kadınların kendilerine bırakıyorum. Bundan sonra bir süre için söz onların. Ama bu kadınca saygı, ne benim ne de diğer kadınların suçluların yakasını bırakacağımız şeklinde anlaşılmamalıdır. Kadın olarak maruz bırakıldığımız cinsiyetçi uygulamaları teşhir ve sorumlularının yargılanması talebimiz devam edecektir."

Çünkü, Öcalan'ın, mutfağına aldığı kadınların konuşmaları sonunda ilk olarak Mehmet Şener'in açığa çıkardığı tacizleriyle ilgili açıklamalarında bile, emri altında tuttuğu çocuk kadınları hor görmeye ve taciz etmeye devam etmektedir;"Bu adı geçen kızlar diyelim, bilemiyorum. Benim binlercesiyle ilişkim olur, kim nasıl anlarsa anlasın, bazıları ile yakınlıklarım olmuşsa acaba nasıl olmalıydı. Bu utanmazlar hem çok şey vermek istiyorlar, hem de ardından bu tip şeyler geliştiriyorlar. Adı geçen bazı tiplerden bahsediliyor, insaf yani, kendileri çok ihtiyacımız var, çok iyi olur' diyor, ardından bu tip fiskos geliştiriyorlar. Yine açıkça söylüyorum; ben bir savaşçıyım. Kızları çok severim; çok değer veririm; hepsini severim, inanılmaz ölçüde her kızı bir tutku derecesinde, bir sevgili haline getirmeye çalışırım. Yani fiziğinden tut, ruhuna, düşüncesine kadar şekil vermeye çalışırım....Kendimi açıkça tanımlıyorum, tehlikeli bulursanız yaklaşmayın. 'A. Öcalan, Aralık 1992 Çözümleme Talimat ve Perspektifler, s. 8182, 86, 89

Bu sözleri ve yaptıkları en azından son 30 yıldır ensest içinde telakki ediliyor ve insanlık suçu kavramı içinde ele alınıyor.

(19) 2000 yılının Haziran ayı başından itibaren, resmi göğüs cebimde, 3 ay boyunca her yerde aradığım gönül kızım Devran'ı ayrı tutuyorum. Apocu sistemin kişiliğini öğütemediği, özgürlük talebini kararlaştıramadığı ender örneklerden birisidir. Gerçek adı Nazime Aktürk ve 28 Şubat 1975 Ardahan doğumludur. 1987'de katledilen dayısı Turgut Yıldız'ın (Piro) devrimci yolunda devam etmek üzere 16 yaşındayken, 1991'de dağa çıktı. Yaralandı. Öcalan'ın 'dağları teslim edin' çağrısı yaptığı günlerde Erzurum dağlarındaydı. Bu çağrının sonuçlarına gerçek anlamda katlanan gerilla gruplarından birinin içindeydi. Adres ve tarihi önderi tarafından ihbar edilen bir geri çekilişin pek de kolay olmayacağı açıktı. Aylarca süren ve düşman ile sıcak çatışmaların sıkça yaşandığı bu geri çekilme eyleminde 21 kişilik grup, 3'ü panzerler tarafından ezilmek üzere 7 kayıp vermişti. 7. Kongre ve sonrasında Devran, İmralı sürecine tavır koyanların arasındaydı. 19 Mayıs 2000 gecesi Apocu teşkilatı terketme kararı aldılar. Hiç tanımadıkları bir alanda, herbirinin değişik kamplarda olması, Devran'ın yoldaşlarıyla kararlaştırdıkları randevuya ulaşamayarak Apocuların eline düşmesine neden oldu. Esat Oktay'a direnebilen Sakine Cansız'ı teslim alan Apocu işkence yöntemleri Devran'ın granit direnişiyle karşılaştı. Özgürlük konusundaki görüşlerini, İmralı'dan emredilen teslimiyet talimatına karşı durduğunu ve ayrılan grubun hem de organizatörlerinden biri olduğunu açıktan ilan etti. Yüzlerce savcıhakiminfazcının, kadın kimliği dahil tüm değer yargılarına saldıran, aşağılayan, horlayan yüzlerce Apocunun karşısında başı dik durdu. Ağustos sonunda, esareti kabul etmeme özgürlüğünü kullananıp, 10 yıl boyunca sömürgecilere karşı elinden düşürmediği silahı ile beynini ebediyen özgürleştirdi.

(20) Selim Çürükkaya, Beyrut Günlüğü, Apo'nun Ayetleri, 14 Temmuz Yayınları, s. 136

(21) 4 Ekim 1998 tarihli, PKKDB (Partiyi Korumak ve Direnişi Yükseltmek İçin Devrimci Birlik) imzalı bildiri. Bu bildiride, Öcalan'ın kullandığı tasfiye yöntemleri hakkında da şu saptamalarda bulunulmaktaydı. 'O günlerde ERNK Avrupa Temsilcisi Av. H. Yıldırım arkadaş, gelişmelerin birinci elden tanığı olarak bu ve bağlı diğer gelişmeleri sorumlu birimler önünde tartışmak için bir toplantı istedi. Avrupa Merkezinde yer alan kadrolar arasında gelişmeler yaygınca tartışılmaktaydı zaten. Bu durum karşısında telaşa kapılan tasfiyeci önderlik, çeşitli yöntemlerle sindirilmiş ve yozlaşmış bazı unsurlarla komplo ve müdahalelere girişmeye, H. Yıldırım arkadaşa yönelik provakatör vb. suçlamalarla tutuklama ve yargılama talimatları yağdırmaya başladı. Avrupa Birimi ağırlıklı bir kesimiyle onun bu yaklaşımını redetti ve talimatını yürürlüğe sokmadı. Bunun üzerine tüm güç ve olanaklarınını kullanarak arkadaşları tek tek etkisizleştirmeyi amaçlayan komplocu ve hilekar planlara yönelmeye başladı. Hareket içinde tartışma yolla-

rını emir ve talimatlarla tıkayıp özel sindirme gruplarıyla kadroları ve kitlemizi pasifize etmeye yöneldi. Daha sonraki günlerde gerek hareketimizi, gerekse devrimcidemokratik kamuoyunu bu temelde şartlandırmaya ve aldatmaya devam eden bu zat, bir yandan demagoji çarpıtma ve yalana dayalı saldırılarla dolu video konuşmaları, öte yandan toplantılarla, teşhir ve tecritini önlemeye, böylece baskın çıkıp hesap vermekten kutrulmaya çalışıyor. Harekette tasfiyeci önderliğin yıkıcı girişimlerine karşı tepkiler ve huzursuzluklar esasen uzun bir zamandan beri mevcuttur. Mücadelenin başında bulunan ve savaşan kadrolar, özellikle '86 yılından sonra bireysel tepkiler ve çıkışlarla sınırlı kalsa da açıkça tavır almaktadırlar. Tasfiyecihain önderliğin iğrenç pasifizasyon araçlarından olan tutuklama ve katletme olaylarının 1986 yılından bu yana bu denli yaygınca uygulamaya başlaması bunun bir kanıtıdır. 3. Kongre süreci ve sonrasında tutuklama, teşhir ve tecrit uygulamasından geçmemiş, ister ülke içinde olsun, isterse dışında görevli bulunsun hiç bir birim sorumlusu, üyesi kalmamış; dürüst, fedakar ve yetkin hiçbir devrimci yakasını bu uygulamalardan kurtaramamıştır. Bu tarihten sonra, bu harekete emek vermiş ileri devrimcilerden en az beş tanesi, söz konusu tasfiyecihain politika ve uygulamaları protesto için yüzlerce kişinin arasında intihara girişerek yaşamına son vermiş; yine aynı amaçla girişilmiş onlarca intihar olayına tanık olunmuştur. Günümüzde vardığı boyutlarıyla bir arada ele alındığında tüm gelişmeler, Partimiz ve hareketimize dayatılan bu tasfiyeci ihanetin, daha başından beri planlanmış süreçlere ve gelişmelere göre adım adım dayatılan çok sinsi ve aynı zamanda çok sistemli ve kararlı bir girişim olduğunu ortaya koymaktadır. Kendisini, Kürdistan Devrimcilerinin MarksizmeLeninizme ve Kürdistan devrimine duyduğu büyük inancın ardına gizleyen; MK'si başta olmak üzere sorumlu yönetim organları ve örgüt birimlerinin oluşturulmasını sürekli engelleyerek, en bayağı bir şeflik' sistemini, fiili olarak adım adım yerleştiren ve 1986'ya gelindiğinde bunu önemli oranda sağlamış olan bu girişim, bu aşamada elde ettiği sonuçlara bakarak ve önündeki engelleri önemli oranda ortadan kaldırıp, etkisini kırdığına inanarak kendisini açığa vurmuş ve geri kalan yapı üzerinde de bunu hızla uygulayarak planını, kendisi için en uygun bulduğu bir aşamada sonuçlandırmaya çalışmıştır "

(22) Abdullah Öcalan, agk. II. Cilt, s. 249, 250, 283, 298

(23) Dışarıda seyirci olmaya devam ederek silahlı mücadele ile ilgili ahkam kesmeye devam edenlere Kürdistan gibi bir ülkede peşmerge sayısının fazla olmasının nasıl bir dezavantaja dönüştüğünü anlatabilmek için, 1975'de 145 bin peşmergenin dağda ve Qeledize şehrinde olduğunu hatırtlatmak isterim. Cezayir antlaşmasının ertesi günü İran sınırlarını kapatınca, Qeledize kimyasal silah ile tanıştı. Sonrasında yaşanan cehennemin anıları ise henüz çok taze. Ayrıca profesyonel gerilla sayısının fazla olması, kurtuluş sonrası devrimci hareketlerin en büyük handikapını oluşturmuştur. Ünlü Vietnam ve Nikaragua gerillaları, ülkenin yeniden inşaasında karşılaşılan engellerin başını çekmiştir.

(24) 1980 cuntası öncesi bir süre Şam'da kaldım. Dağ'a çıkma projemizden ve SSCB'ye mesafeli yaklaştığımızdan, özellikle de Afganistan müdahalesine askeri işgal dediğimizden haberdar idiler. George Habbaş ve Bulgaristan Elçiliği dahil olmak üzere, bölgede ne kadar ünlü 'komünist' varsa abartılı Arap dostuğuyla ilgi gösterdiler. Taktik gereği bile olsa 'prosovyetik' olmamız ve Kürt halkının 'çıkarları' için SSCB dostu Suriye ile resmi ilişki kurmamız yönünde iknaya çalıştılar. Biz, kaleşnikof vb gibi silahları alınterimiz ve kanımız pahasına ancak tek tek bulabillirken, onlar, bu silahlarla dolu ambarlarını 'buyrun Refiq, kendi malınızdır, istediğiniz kadar alın' diyerek emrimize sundular. Eh, bu denli 'içten' bir 'misafirperverliğe' dayanabilecek devrimci iman da biraz zor çıkabilirdi. Türkler boşuna 'aç insan imanını yer' demiyorlar;

(25) Siyasi sınıf kavramıyla, sadece bu süreçte yer alan örgütlerin karar organlarında bulunan insanları kastediyorum. İradesini bir veya en fazla bir kaç kişiye devretme zorunluluğunu gerektiren bu dönem örgütlerimiz, bu anlamda Apo'cu örgütlenmeden pek de farklı değildiler. Memlekette, dağlarda, zindanlarda özgür ve sosyalist bir Kürdistan yaratılması uğruna her türden fedakarlığa hazır binlerce kadronun herhangi bir konuda görüşlerine baş vurulmaya bile gerek duyulmadı. Yukarıdan aşağı kurulan ikameci örgütlerin bir gün öncesinde devrimci olan kurucuları, yine kendi kararları ile kimseye sorma ihtiyacı duymadan real politikacı olmaya karar verdiler.

Altı Tarih Üstü Hikâye

Popüler Tarih Yazıcılarıyla Tarihsel Bir Hesaplaşma

Gürdal AKSOY

Kürtlerin önemli bir çoğunluğunun kendi tarihlerine ciddi olarak ilk kez ne zaman ne ölçüde ilgi duydukları, tarihlerini nasıl yazdıkları bu günlerde tartışma konusu. Ne zaman, ne ölçüde ve nasıl? Bütün mesele, bu soruların yanıtlanmasında yatıyor. Bu nedenle, konuyla doğrudan ilgili bir tartışmanın başlatılması ve sürdürülüyor olması, Kürtler açısından kaçırılmaması gereken tarihsel bir fırsat sayılmalıdır. Kişisel sataşmalar, "uslup sorunu" vs. Bütün bu olumsuzlukların hepsi bir yana, en azından bu sayede, Kürtlerin, tarihlerine olan ilgileri bir kez daha kamçılanmış, tarih bilgisine olan açlıkları olanca şiddetiyle kışkırtılmıştır. Yalnızca bu bile, tartışmanın önemini gözler önüne serer.

Üzücü olan, eleştirilerimizin muhatapları olup da tartışmaya katılanların tamamının, eleştiri uslubumuzu tartışmanın temel konusu haline getirmeye çalışarak, ondan sıyrılmaya yönelmeleri ve asıl konuyu arka plana itmeleridir. Üstelik, üslup açısından "günah işlediğimizi" ısrarla öne sürenler, nedense kend"üslupları"nı görmezden gelmekteler. Sözgelimi Faik Bulut, düşüncelerini dikkaite alıp eleştirmekten öte tek bir söz söylemediğimiz halde, **Demokrasi** gazetesinde (15 Nisan 1996) yayımlanan makalesinde, eleştirileri bir yana bırakıp hakaret edebilmişti: "Kendine güvenmiyor", "bacakları titriyor", "siyasetsizdir" gibi ifadeler, bunun bariz örnekleri... Yine, **Evrensel Kültür**'de (Temmuz 96) yer alan makalesinde, "Cemşid Hoca"sından kaptığı öğrencilik edebiyatını da alttan alta kullanmaktan geri kalmıyor. Eleştirilerimizin "öğrenci sürtüşmesi"nden ileri gidemediğini, "öğrenci kafası"yla düşündüğümüzü söylüyordu. Bu tartışma sürecinde, birşeyi çok iyi kavradık ki, sözkonusu Kürt aydınları, entellektüel iktidar uğruna, eleştiriden sıyrılmak ve özeleştiriden kaçınmak için bin dereden su getirdikleri gibi, kendilerini halkın eğitmenleri, öğretmenleri ya da hocaları olarak lanse etmekten de pek hoşnut oluyorlar 18. ve 19. yüzyıllara ait olan bu anlayış, toplumu, eğitmenler (öğretmenler) ve öğrenciler olmak üzere ikiye böler ve "eğitmenin de eğitilmesi gerektiği"ni yadsır. (1) Bu bakış açısı, ezme yanlısı ve diyalog karşıtı bir pedagojik tavıra işarettir. (2) Çünkü, pedagojik bir sürece de denk düşen devrimci pratikte, öğrencinin aynı zamanda bir öğretmen, öğretmenin ise, aynı zamanda bir öğrenci olduğunu/olması gerektiğini reddeder. İşte bu akademi tutkunu Kürt aydınları da, bir biçimde bu karşı tutunumun savunucusu olmuşlardır. Bizim, bu tarih "düello"sundan kazançlı çıktığımız noktalardan biri, akademi konusundaki düşüncelerimizin doğrulması ve olgunlaşması oldu. Ama yine de, şimdilik kaydıyla, Kürtlerin kendi akademilerini kurmalarına diyeceğimiz bir şey yok.

Faik Bulut'un kendisi açısından egemenlik üreten ve ancak bu düzeyde bir "anlamlılık" taşıyan bir iddiasına hemen değinmek istiyoruz. Bulut diyor ki, "Sevgili Aksoy'da görebildiğim temel eksikliklerden biri de, dar anlamda ve örgütsel bağlamda değil de, genel bir hayat anlayışı olarak siyasi bir formasyondan, siyasi bir perspektiften,

siyasi bir eksen tutturmadan yoksunluğudur. Bu, herkesin az çok siyasi olduğu bir dönemde (buna örgütlü, örgütsüz, batılı, doğulu araştırmacılar da dahildir) kendisi gibi bir araştırmacıya çok şey kaybettirir. "Doğrusu, bunu bir eleştiri olarak kabul etmemiz mümkün değildir. Bu, olsa olsa ucuz bir hakaret sayılabilir. Kısacası Bulut, bir kişi hariç, hepimiz politik insanlarız diyor. Herkesin politik olduğu bir ortamda, siyasetsizliği tercih edebilecek "cesareti" gösteren tek kişi de Bulut'a kalırsa, düşüncelerini eleştiren Gürdal Aksoy'dan başkası olamaz. Burada, kendisi gibi bir ("Ortadoğu uzmanı"na siyaset dersi verecek değiliz; fakat, bir konuya değinmeden edemeyeceğiz. Nasıl ki siyaset biliminde, **kendinde sınıf-kendisi için sınıf** ayrımı yapılıyorsa, aynı şekilde, **kendinde siyaset-kendisi için siyaset** ayrımı da yapılabilir, yapılmalıdır da. Söz konusu ayrıma dayanarak, herkesin **kendinde** siyasal olduğunu (bunu, sınıflı toplumların bireyleri için söylüyorum) söylemek mümkün. Yani herkes, ama herkes, bu anlamıyla siyasetin bir parçasıdır. Medyanın dilinden düşürmediği "sokaktaki adam" bile, bu anlamda siyasaldır. Ama bu, herkesin **kendisi için** siyasal olduğunu göstermez. Bizim ise, en basitinden, Kürt tarih yazıcılığına olan müdahalemiz, siyasetin, **kendisi için** siyasetin ta kendisidir. Faik Bulut bunu farkedememişse, ne diyebiliriz ki? Oysa, o da çok iyi bilir ki, tarih kuramı ile siyaset kuramı arasında diyalektik bir bağ bulunur. Resmi ideolojinin gerek kavramsal düzeyde, gerekse yöntem açısından varlığını Kürt tarih yazıcılığında sürdürmesine karşı çıkışımız, siyasal değildir de nedir? Kürtleri, egemenlerin yedek lastiği olan Anadoluculuğa zorlayan ve onları, "tarihsiz halk" anlamına gelmek üzere etnik grup olarak niteleyen anlayışı teşhir etmek, siyaset değildir de nedirş Faik Bulut, konuyla ilgili her iki yazısında da, "hem nalına hem mıhına" perspektifiyle hareket ettiği için bir yerde politik olmadığımızı söylerken, bir başka yerde ise, "tam da egemenlerin istedikleri Türk-İslam ve Türk-Tarih tezlerine dayanak" hazırladığımız yani egemenlerin siyasetine ortaklık ettiğimizi öne sürmektedir. Daha da ilginç olanı, bir yandan siyasetsizlikle, öte yandan Türk-İslam ve Türk Tarih tezlerine dayanak hazırlamakla itham ettiği bizi, konuyla ilgili son makalesinde ise, demokrat, sosyalist ve yurtsever olarak nitelemiştir. buna bir itirazımız yok. İtirazımız, bütün bu çelişkili açıklamalaradır. Bir yandan, Türk-İslam ve Türk-Tarih tezlerine dayanak hazırladığımızı öne sürerek, bazı kendini bilmezlere yeşil ışık yakacaksınız, öte yandan, C. Bender bizi "Kürt tarihinin düşmanı", "hain", "ajan" ilan edince de bunu yanlış bir mantığın ürünü sayacaksınız. Peki söyler misiniz, sizin öne sürdüğünüz düşünceler, hangi mantığın ürünü sayacaksınız. Eminim, Bender bu çelişkinizi farkedince de, bir "hoppalaa!" daha demekten kendini alamayacaktır. (3) Ama biz, tüm bu ikilikleri tek cümleyle özetleyebiliriz: Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu! Asıl siyasetsizlik bu değil de nedir?

Bulut, son makalesinde de bu tür ikiliklerden kurtulamamaştır, örnegin bir yandan, "ne dil, ne yöntem, ne de öne sürülen akademik tezler açısından" temel kurallara uymadığımızı, kitap yerine fıkra yazmamazı söylerken, öte yandan Bender'in "akadamek eksenli" eleştirilerimizi hakettiğini belirtmektedir. Bir yandan, kitabımızın mahalle kavgalarına yer veren incelemeden öteye gidemediğini, öte yandan, kullanılan dilin akademik düzeyi en alt seviyeye indirdiğini ileri sürmektedir. Bir başka çelişki: Özgür Gündem"de, **Tanrı Baba Üzerine Notlar** adlı kitabımızı değerlendiren yazısında, Kürt ve bölge uygarlıklarını araştıracak kimseler için çalışmamızın zengin bir kaynak olduğunu söylerken, son kitabımıza ilişkin Demokrasi'deki eleştirisinde ise, "yazı ve kitaplarda yerli yersiz birçok alıntıya yer vermesi de, henüz kendine güvenemediğini, bacaklarının titrediğini gösterir. Siyasetsizliğin tipik ifadesidir bu," demektedir. Galiba birilerinin bu ifadeleri bize tercüme etmesi gerekecek. Çünkü, kaynak taramak ve gönderme yapmakla siyasetsizliğin ilişkisi nedir, doğrusu anlamış değiliz.

Tartışmamız sırasında, Faik Bulut'un, düşüncelerimizi farklı biçimlere sokarak eleştirmeye kalkışması da gözümüzden kaçmadı. Bunlara da kısaca değindikten sonra, asıl konuya, yani Kürt tarih yazıcılığı üzerinde yürütülen tartışmaya, tartışılan noktalara geleceğiz.

İlk olarak, Bulut, **Allah** adının yalnızca İslam dininde kullanıldığını söylediğimizi yazmış. Dahası, bunu eleştirmiş ve Turan Dursun'un Allah adlı kitabını okumamızı önermiş. Fakat, biz yal-

nız şunu yazmıştık: "... Allah adı, İslamın tanrısına özgüdür. Gerçi, İslam öncesi Arap toplumunun da tanrısıdır Allah, ama yine de daha çok İslamla özdeşleşen isim/terimdir."(4) Kaldı ki aynı şeyi, yani Allah'ın, aynı zamanda İslam öncesi Mekke toplumunun tanrısı olduğunu, L.Gardet'e atfen, **Tanrı baba Üzerine Notlar**'da da yazmıştık. Nedense, Faik Bulut söylediklerimizi ters yüz etmekten hoşlanıyor.

Bir başkası daha: Diyor ki, Aksoy "...sonuçta şu hataya düştü: "Kürtlerin tarihi yazılmamıştır, çünkü tarihleri yoktur." Oysa söylediklerimiz çok açıktı. Kürtleri, her halk gibi tarihsel bir halktır, ama yalnızca tarihlerini yazmamışlardır. Hiçbir şekilde, Kürtlerin tarihi yoktur gibi bir safsataya inanmadık. Bu, resmi ideolojinin tezidir. Bizim tam da karşısında durduğumuz düşünce de budur. Kitap yazmak yerine, bize fıkra yazmayı öneren Bulut'a, biz de, bu tür fıkralar yazmadan önce eleştirdiği kitapları iyi okumasını salık veririz.

Şimdi, genel olarak tarih, özel olarak Kürt tarihi ve mitolojisiyle ilgili konuları yeniden değerlendirmeden önce, bir noktaya daha açıklık getirmek zorundayız. Birincisi, bu tartışma sürecini, Kürt tarih yazımında bir arınma süreci olarak görüyoruz ve bu arınmadan kendimizi de hiç ayrı tutmuyoruz, tutmadık da. Hatta, son derece açık özeleştiri verdiğimiz için, Sayın Bulut, bunun yöntem olarak doğru olmadığını, metin içine değil de, dipnotlara serpiştirmemizi öneriyor. Olabilir, ama bizim de bir önerimiz olacak. Sayın Bulut da, açık özelleştiri vermekten sakınmasın. "Geçerken değinmiştim" ya da "o zamanlar bu düşünce bana cazip gelmişti" gibi gerekçelerle yanlışlarını örtbas etmeye kalkışmasın. Herkes yanılabilir sorun, yanıldığını örtbas etmemektir. Bir yandan, "kültürlerin etkileşimi diyalektiktir, ancak ilk'ler sözkonusu oldumu" (5) Kürtleri önplana çıkaracaksınız, öte yandan bunun yanlışlığını başkaları ortaya koyunca da, bu kez, "diyalektik materyalizmin alfabesini bilen bir kimse, 'tarihte her şeyin ilkinin mutlaka bir kavim veya bölgeye ait olmayacağını' ezberden bilir" diyeceksiniz. (6) O zaman sormazlar mı, Faik Bulut **Kürt Dilinin Tarihçesi**'ni yazarken, acaba diyalektik materyalizmi bilmiyormuydu diye. Bilmez olurmu hiç, yalnızca "Bender Hoca'nın tezleri, "o zamanlar", Faik Bulut'a diyalektik materyalizmi unutturacak kadar "cazip gelmiş".

Son olarak, Faik Bulut 'un ısrarla üzerinde durduğu, fakat konunun özünü kavrayamadığı bir noktaya değineceğiz. Bulut, İsmail Beşikçi ve Cemşid Bender'le ilgili ifademize dayanarak, daha çok sözlü kültürlere özgü olan aşırı övgü ve yergi "geleneği"nden etkilendiğimizi söylüyor. Tam tersine, iki ayrı dünya demek olan Beşikçi ve Bender'i, niteliklerini belirterek aynı cümlede andığınızda böyle bir görüntü ister istemez ortaya çıkar, ki bizim, Bender'e ilişkin olarak vardığımız ve açıklamaktan kaçınmadığımız sonuç, yalnızca ve yalnızca tarih yazma tarzından çıkardığımız bir sonuçtu. Popülizm, son derece gülünç bir ulusmerkezcilik, bir sayfada dediğini diğerinde redetme, yanlış alıntılar, dahası, alıntı olarak nitelenemeyecek "koparmalar", koyu bir Anadoluculuk, resmi ideologların siyasal tavırlarını hoş karşılama, onları yer yer "tarafsız" gösterme, Kürt kültürü üzerinde samimi olarak etkinlik gösteren, araştırmalar yapan kimi araştırmacılara, karşı sınıfa hizmet ediyor damgasını vurma, Kürt tarihçiliğini rezil rüsva ederek, savunulamaz hale getirme, üstüne üstlük sanki son derece düzeyli bir tarih yazıyormuşcasına, Kürt tarihinin yanılmaz Hocası, bu alanın filozofu olarak ortaya çıkmak... Bütün bunlar biraraya getirildiğinde, başka nasıl bir sonuç çıkarılabilir, doğrusu merak ediyoruz. Beşikçi'ye gelince, O'nun, üzerinde yaşadığımız coğrafyada da, üzerinde yaşadığımız yerkürede de ender rastlanan aydınlardan olduğunu, bir kez daha söylemek isteriz. Bu bir övgü olmayıp, yalnızca devrimci -demokrat kamuoyunda hemen herkesin katıldığı bir kanıdır. Kaldı ki bizim, Beşikçi'yi övmeye ihtiyacımız olmadığı gibi, O'nun da övgülerimize ihtiyacı yoktur. Eğer Bulut'un öne sürdüğü gibi, bu konuda sözlü kültürlerin etkisinde kalmış olsaydık, Beşikçi'nin Bender'i destekleyen her düşüncesine gözü kapalı bir biçimde katılmamız gerekirdi. Oysa, herkesin düşünceleri eleştiriye açıktır. Biz de, kimseyi mutlaklaştırmıyoruz. Falan kimse öldü, filan kimse hasta, diğeri yaşlı, öbürü tutuklu, şu henüz genç, bunun akademik kariyeri var gibi eleştiri engelleyici tavırları, onaylamamız mümkün değildir. Zaten, bu mantıkla hareket edildiğinde, ortada düşünceleri

eleştirilebilecek kimse kalmaz. Bu bakımdan, insanlar, öznesi olmadıkları etkinlikleri de eleştirebilmelidir; çünkü, herhangi bir etkinliğin öznesi, hiç kuşkusuz o etkinliğin öznesi olmayanların düşüncelerine, eleştirilerine de ihtiyaç duyabilir. Bir arkadaşım, bunun aksini düşünenleri pek güzel bir ifadeyle eleştirmişti: "Başbakanı eleştirmek için başbakan mı olmak lazımş"

Özetlemek gerekirse, Faik Bulut'un iddia ettiği gibi, sözlü kültürlerin etkisinde kalmış olsaydık, Beşikçi'nin Bender'i savunan düşüncelerine tümüyle katılmamız gerekirdi. Üzüldüğüm nokta, Bender'in Beşikçi'yı referans göstererek, "entellektüel" şımarıklık göstermesidir. Nitekim, karate filmlerinin adlarını andıran **Korku ve Cesaret** adlı son kitabında, bunun başka gülünç örneklerini de sunuyor. Örneğin, Zerdüşt'e çullandığımızdan, İhsan Nuri ile Nuri Dersimi'yi küçümsediğimizden, Beşikçi'nin uyarılarından hiç ders almadığımızdan, Arkeolog Suha Bulut'un da bize karşı çıktığından, öz olarak Kürt tarihine sataştığımızdan sözederek, bizi Demirci Kawa'nın örsüne havale etmektedir. Elinden gelse, 100 Kürt büyüğü sıralamasına girebilecek tüm kişileri savına dayanak gösterecek. Eminim, böyle yaparsa en başta "İlk Kürt büyüğü" olarak yine kendisini yazar. Öyle ki, eleştirilerimize fena halde bozulmuş olsa gerek ki aynı mantıkla, son kitabında şöyle yazmaktadır: "Sende bilim aşkının zerresi olsa yukarıda yazdığımız gerçekler karşısında dünyanın en ünlü filozofları arasında yer alan Zerdüşt'e bu kadar çullanmazsın, HEM DE BENİM GİBİ BİR YAZARI haksız çıkarmak uğruna. Değer mi hiç" (7) (abc) şimdi, tartışılan bazı kavramları ele alabiliriz.

Tarih Üzerine

Tarih, ontolojik düzeyiyle acaba öznesi olmayan bir süreci mi ifade etmektedir? Hayır. Tarih bu anlamıyla, ancak öznesi insan olan bir süreç olarak tasarlanabilir, çünkü insan için varolma olgusu, ancak tarih içinde gerçekleştirilir. Dolayısıyla, Bulut'un, tarihin, "içinde insan olmayan süreçleri tanımlamak amacıyla da kullanıldığını" belirtmesine hiç gerek yok. Kabul ediyorum her kavram, temel anlamının/anlamlarının dışında başka anlamlara gelmek üzere de kullanılabilir. Fakat Faik Bulut'un, Lenin'in tarih hakkındaki sözünü yanlış anlamış olduğu görülüyor. Lenin diyorki; "genel olarak tarih, özel olarak devrimler tarihi, en iyi partilerin, en ileri sınıfların, en bilinçli öncülerin bile tasarlayabileceğin den içerik olarak daima daha değişken, daha çok biçimli, daha canlı, daha içtendir." Burada, Lenin'in "genel olarak tarih" dediği şey, Bulut'un aksine, yine öznesi insan olan, süreci, serüvenleri ifade eder. Çünkü, Marksist tarih tasarımına göre tarih, temel olarak insan etkinlikleriyle ilgili bir süreçtir. Tarihin, bir kavram olarak farklı anlamlarda kullanıldığını reddetmiyoruz, ancak, Lenin'in genel olarak tarih dediği şeyin de, hiç de insan öncesini ifade etmediğini biliyoruz. Zira "bilindiği kadarıyla" Lenin, genel olarak tarihi "Büyük Patlama"yla başlatmıyor. İşte, Bulut'un yanıldığı bir nokta da burası...

Anaerkil mi? Anayanlı mı?

Kürt tarih yazıcılığıyla ilgili eleştiri ve tartışma sürecinde, insanlık tarihiyle ilgili bazı kavram ve terimler de tartışma konusu olmaktan kurtulamadı. Bunlardan biri de, anaerkillik terimiydi. Biz, sınıf öncesi toplumsal aşamada, bir toplumsal erk biçimi olarak siyasal erkin (iktidarın) bulunmadığı şeklindeki genel yaklaşımdan hareketle, anaerkil terimindeki erk sözcüğünün, insanlara, ataerkil terimindeki erkle aynı şeyi ifade ettiği düşüncesini uyandıracağından, anaerkil teriminin sakıncalı olduğunu söylemiş ve bunun yerine anayanlılık teriminin kullanılabileceğini belirtimştik. Konu üzerine çalışmalarıyla tanınan bilim adamları da aynı öneriyi defalarca dillendirmişlerdir. Sözgelimi Robert Briffault, **Analar** adlı yapıtında, bu soruna parmak basmış. Briffault'un belirttiğine göre, "aşağı kültür evrelerinde, ataerkil toplumların belirleyici özelliği olan, bir cinsin diğer cins üzerinde egemenliği olgusuna karşılık gelebilecek hiçbir olgu yoktur (...) **Aşağı kültürler, eğer eşitlikçi değillerse, birer hiçtirler.** İlkel insanlık alemi, egemenlik düşüncesine tümüyle yabancıdır; yetke kavramı, bu insanlar tarafından düpedüz anlaşılmamaktadır." (8) (abc)

Birçok araştırmacının vardığı sonuç da, bunu doğrulamaktadır. Buna göre, yıldızlarının en çok parladığı Neolitik çağda bile, kadınların toplumu yönettiği söylenemez. (9). George Thomson da, birçok "ana soy zincirli" (matrilinear) ya da anayanlı toplumun, anaerkillikle karıştırıldığını yazmıştır (10). Peki bu bağlamda, anaerkillik kavramı, siyasal erk-toplumsal erk ayrımından hareketle, toplumsal erkle ilişkilendirilebilir miş Buna yanıt olarak, Alaeddin Şenel'in **İlkel Topluluktan Uygar Topluma** adlı yapıtının sonunda, konu hakkında vardığı sonucu yazabiliriz: "İlk insan topluluklarından bu yana oluşan toplumsal farklılaşma açısından ve toplumun geçimi sorunu yanı sıra savunulması sorunu da göz önüne alınarak değerlendirilince; kadın; geçiş toplumunda da, ekonomik alanda bir ara ön sıraya çıkmış olsa bile, TOPLUMSAL VE SİYASAL ALANLARDA erkeğin önüne geçebilmiş görünmüyor." (11) (abç)

Kısacası, anayanlı toplumlar başından beri yanlışlıkla anaerkil olarak nitelendiler. Belki tarihin değişik dönemlerinde, bizlerin anladığı biçimde anaerkil olan toplumlar da varolmuş olabilir; ama bu, anayanlılığın anaerkillik biçiminde algılanmasını gerektirmiyor. Kaldı ki Evelyn Reed gibi bir bilim kadınının vardığı sonuç da aynıdır. Reed, konu üzerine şunları yazmaktadır: "Öncü insanbilimciler, çeşitli araştırmalar sonucu uygarlaşmış ataerkil toplumdan önce anasoylu bir toplumsal örgütlenme biçiminin varolduğunu ortaya çıkardılar. Bachofen bu dönemi, daha sonraki zamanlarda ortaya çıkan 'baba-hukuku' deyişine karşıt olmak üzere 'ana-hukuku' dönemi diye tanımladı. Bu deyiş, 'anaerkil' deyimi olarak yerleşti."(A) (12)

Yalnızca bu terimin sakıncasına değindiğimiz için, erkek egemen toplumun ezeli ve ebediliğini öne süren burjuva antropologlarına dayanmakla suçlamaya çalışan Sayın Faik Bulut, aynı yazısında (**Evrensel Kültür, Temmuz 96**) , bizi "toplumların tarihinde 25-30 bin yıllık bir oynamaya sebep" olabileceğimiz konusunda uyarmaktan da geri kalmıyor. Oysa Bulut, **Kürt Dilinin Tarihçesi'**nde hiç sakınmadan, "insanoğlu konuşmayı uygarlık yolunda bir hayli ilerledikten sonra bulmuştur," diyebilmişti. (13). Uygarlık, Marksist çözümlemede siyasal düzeyi olan toplumsal aşamayı, yani sınıflı toplumsal aşamayı ifade etmektedir. O halde, toplumların tarihinde binlerce yıllık oynamaya sebep olan da yine Sayın Bulut oluyor. Bulut'un, insanoğlunun, uygarlık yolunda bir hayli ilerledikten sonra "bulmuştur" dediği şey, konuşma değil, yazıdır, yazının icadıdır.

Zerdüşt Bir Peygamber mi?

Bu tartışma sırasında görüldü ki, tartışmanın doğrudan muhatabı olanlar, kimi kavramlara bir çırpıda yanlış anlamlar yüklemekten kaçınmıyorlar. Doğal olarak bu da, bir toplumsal zihin bulanıklığına yol açmaktadır. Söz gelimi pek çok Kürt aydını, özellikle de Kürt tarihçileri, Zerdüşt'ün bir peygamber olduğunu söylemekten büyük bir haz alıyorlar. Biz bunların aksine, konuya, peygamberliğin tektanrıcılığa özgü bir olgu olduğu biçiminde yaklaşılması gerektiğini söyleyerek, söz konusu iddiada bulunan yazarların bu düşüncesinde bir tutarlılık olmadığını öne sürdük. Çünkü aynı yazarlar, Zerdüşt'ün bir peygamber olduğunu öne sürmenin yanı sıra, Zerdüşt dininin katı bir dualist yapıya sahip olduğunu da kabul etmektedirler. Tartışılması gereken yerler de bunlardır. İsterdik ki bu eleştirimize karşı, ilgili yazarlar çıkıp şunu kanıtlasınlar: Zerdüşt bir peygamberdir, çünkü peygamberliğin tek tanrıcılıkla hiçbir ilgisi yoktur ya da Zerdüşt dini, aslında dualist değildir, dolayısıyla Zerdüşt'ü peygamber olarak görmenin sakıncası yoktur.

Umduğumuz buydu, ama bulduğumuz çok daha farklı oldu. Nitekim C. Bender, Zerdüşt'e peygamber olmanın yanı sıra, filozof sıfatını da layık gördü ve bizim, "dünyanın en ünlü filozofları arasında yer alan Zerdüşt'e" çullandığımızdan sözetti(!) Oysa Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı** adlı kitabının ilk üç baskısının önsözünde teşekkür ettiği "tek" isim olan (14) Faik Bulut'un, **Kürt Dilinin Tarihçesi'**de şunu söylediğini bilmiyordu: "Zerdüst'ün filozof olduğunu söylemek mümkün değilse de, büyük bir bilge kişi olduğu su götürmez. "(15) Bender böyle yapmakla, bir çok savında olduğu gibi tutarlılığını yitirmiştir. Oysa kendisi gibi, Zerdüşt'ü peygamber sayan kimi araştırmacılar, O'nun bir filozof olmadığına önemle işaret ederler. Sözgelimi, konuyla ilgili araştırmalarıyla

tanınan Mary Boyce, "Zerdüşt'ün öğretisinin entellektüel temeli güçlü görünmesine rağmen, o bir peygamberdi, filozof değil" demektedir (16).

Zerdüşt'ün filozof değil de, bir peygamber olduğunu öne sürenlerden Faik Bulut'un ise, aradığı ve bulduğunu sandiği dayanak da hayli ilginç. Bulut kısaca diyor ki, "...İslam alimleri bile, 124 veya 1000 veya 124 bin peygambereden söz ederler. Peki 1000 peygamber acaba hangi tarihsel evrimde (ilkel din, düalist inanç, tektanrılı) ortaya çıktılar?" Bizce burada ölçüt, "islam alimleri" olmamalı. Onları savınızın temel dayanağı haline getirirseniz, kendi savınızı kendiniz çürütmüş olursunuz. Çünkü en başında, "İslam alimleri" dediğiniz kimseler, Zerdüşt'ü bir peygamber olarak görmezler, bu bir. İkincisi; bu kimseler, Adem ve Nuh'u ya da İbrahim'i de peygamber sayarlar; acaba buna da katılıyor musunuz? Örneğin biz, Nuh deriz, ama peygamber demeyiz. Bir kere, Nuh'un porototipinin, çoktanrıcı Sumer toplumunun mitolojik kralı Ziusudra oldugu konusunda, bilim adamları mutabıktırlar. Adem'in ise, tarımcılığa geçen ilk çiftçi toplulukların sembolik bir kişileştirmesi olduğu açıktır. Dahası, üçlü (Yahudi-Hiristiyan-İslam) teolojide peygamber olarak bilinen pek çok kimse, çoktanrıcı dönemde yaşayan "aya göğe tapan" kimselerdi ya da tarihsel bir kişilik olmaktan çok mitolojik kimselerdi. Dolayısiyla, sözgelimi Nuh, ne bir nebidir, ne de bir resul...

Gelelim Zerdüşt'ün kimliğine ve Zerdüştiliğin tektanrıcı olup olmadığına, önce Zerdüştilikten başlayalım. Zerdüştiliğin ikitanrılı ya da tektanrıcı olduğu konusunda bir netlik yok, tıpkı Zerdüşt'ün kim olduğu ve ne zaman yaşadığı ve hatta yaşayıp yaşamadığı konusunda olduğu gibi. Kimileri, Zerdüşt'ün dualist olduğunu (**Henning, Dhala, Shaked**), kimileriyse tektanrıcı olduğunu (**Fox, Gershevitsch, Zaehner, Masani, Ducesne, Güillemin, Nyberg**) öne sürerken, bir başka grup ise, Zerdüşt'ün hem dualist hem de tektanrıcı olduğunu kabul eder (17). Gherardo Gnoli, Gathalarda tektanrıcılıkla dualizmin birbirine örtülü (closely) olarak bağlı olduğunu savunur.(18) O'na göre, bunlardan biri diğeriyle çatışma içinde değildir, tektanrıcılık dualizme değil de, çoktanrıcılığa karşıdır.(19) Theodore M. Ludwig'e göre de, Gathalarda etnik dualistik vurgu ile tektanrıcılığın birliği kuruluydu.(20) Yine Uga bianci, Gathalarda, tektanrıcılığın dualistik açıklamalarının bulunduğundan sözediyor.(21) Christensen ise, Gathalarda ki dinin tam olmamakla birlikte tektanrıcı olduğunu belirtir. (22) En ilginci ise, sanırım Oxtoby'nin görüşü. O'na göre ise, Zerdüşt ne taktanrıcı ne de dualisttir, fakat bir peygamber olarak bilinmelidir. (23)

Anlaşılan o ki, konu bir hayli karışık: böyle olduğu halde, Zerdüştiliğin dualist olduğu savını bir yana bırakıyoruz. Bu konuda son birşey: Kimileri, Zerdüştiliğin başlangıçta tektanrıcı olduğunu, fakat Sasaniler döneminde dualist kılındığını yazmaktadırlar. (24) Oysa Sasanilerden çok önce, MÖ.4 yüzyılda yaşamış olan Theopompus ile Rodoslu Eudemus-eserleri kaybolmasına rağmen-Plutarch'tan öğrendiğimize göre, Zerdüşt'ün, tanrı "Horomazes" (Hürmüz) ile onun rakibi kötü cin (demon) olan "Areimanius" (Ehrimen) arasındaki dualizmden sözetmişler ve "Horomazes"in "Aremanius" ile çatıştığını anlatmışlardır.(25) Boyceda, Sasanilerin, Zerdüşt'ün temel dualizmini koruduğunu söyleyerek,(26) dualizmin Sasani öncesinde de Zerdüştiliğin bir unsuru olduğunu ortaya koymuş oluyor. Kısacası, Zerdüşt'ün peygamber oluşu, başta bu dinin tek tanrıcı olmasına, ikinci olarak da birden fazla Zerdüşt'ün olmayıp, Zerdüşt'ün de bu dinin kurucusu olmasına bağlıdır. Bunlar kanıtlanırsa, boynumuz kıldan ince. İşte o zaman ilgili kimselerin, Zerdüşt'e peygamber demelerini heyecanla karşılayabiliriz. Yine, peygamberliğin tekanrıcılıkla ilgili bir olgu olmadığı konusunda da bizi ikna edebilirlerse, buna da diyeceğimiz fazla bir şey olmaz...

Aslında, konu hakkında ikinci bir temel sorun, Zerdüşt'ün kimliğinde düğümleniyor. Çünkü, buna ilişkin savlar da bir hayli kabarık. Sözgelimi kimileri, yalnızca bir değil, birden fazla Zerdüşt'ün olduğundan sözetmişlerdir. Eski Grek yazarları bu kanıdadır. Gobineau da, **Perslerin Tarihi** adlı yapıtında bu görüşü benimsemiştir,(27) Geçen yüzyılda Schoebel, daha ilginç bir görüş ortaya attı. Buna göre, Zerdüşt, Zerdüştiliğin kurucusu ve peygamberi değil de, yalnızca sonradan ortaya çıkan bir reformcusuydu. Bu savını da, Herodot'ta böyle bir isim geçmemiş olmasına dayandırmak istemişti. Schoebel'e göre, Zerdüştiliğin hemen hemen bütün esaslarından söz eden Herodot'un,

Zerdüşt'ten sözetmemesi, bu dinin Zerdüşt'ten daha eski olmasıyla açıklanabilir.(28) Literatürde Mazdeizm olarak da isimlendirilen Zerdüştiliğin, Zerdüşt'ten önce de varolduğu düşüncesine, G. Gnoli katılmaz. (29)

Kafaları karıştıracak bir başka görüş ise, Sovyet tarih literatüründe bir zamanlar yaygın olan bir görüş. Buna göre, Zerdüşt, tarihsel bir kişi değildir, yani tarihte böyle bir kimse yaşamamıştır.(30) Çok eleştirilen bu görüş, bugünlerde yeniden değerlendiriliyor. Belirtildiğine göre, Zerdüşt'ün yaşamadığını ilk kez Hollanda'lı Tiele ortaya atmış, ondan sonra vatandaşı Kern aynı iddiada bulunmuştur.(31) İran'ın eski dini üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan J.Darmesteter bile, Zerdüşt'ün, eski İran'ın kutsal içkisi (aynı zamanda bitkisi) olan Haoma'nın bir simgesi olabileceğini söylemiştir. O'na göre, "belki de Haoma üsturelerinde biri, rahip(Zerdüşt) ün şahsiyetine karıştırılmıştır."(32)

Bütün bunlar dikkate alınmadan, değerlendirilmeden, kimi Kürt tarihçilerinin, tarih araştırmacılarının, Zerdüşt'ü bir "Kürt peygamberi" olarak tanıttıklarına şahit olmaktayız. Üstelik, bu konuda bazı Batılı yazarları da refere etmektedirler. Sözgelimi Cemşid Bender, Zerdüşt'ün Kürt olduğuna ilişkin olarak Mark Sykes'ın **The Caliph's Last Heritage** adlı yapıtına gönderme yapıyor. Faik Bulut'da her zaman olduğu gibi, bunu bir "belge" sayarak bir gönderme de kendisi yapıyor.(33) Oysa, 1991 yılında yayımlanan ilk çalışmamazda da sorduğumuz, fakat henüz yanıt alamadığımız bir soru hala ortadadır. Gönderme yapılan kaynağa biz de baktık ancak her iki yazarın öne sürdüğü bilgiye rastlayamadık. Yine de umarız ki biz yanılıyoruzdur ve Zerdüşt, hem "Kürt" tür, hem de bir peygamber.

Newroz ve Demirci Kawa

Kürt araştırmacılarının üzerinde anlaşamadıkları bir nokta da, Kürtlerin mitolojik önderi Demirci Kawa 'yla ilgili. Kürt eskiçağ tarihçilerinin çoğunluğu, belki de hepsi, Demirci Kawa'yı tarihsel bir kahraman olarak görme eğilimindedirler. Cemşid Bender, bunların başını çekmektedir. Faik Bulut bile, bize yönelik ilk eleştirisinde, "mesele, Kawa gibi **tarihi bir kişinin/kahramanın** yaşayıp yaşamadığı değildir," demekle önemli bir ifade yanlışına düşmüştür. Aslında Kawa mitolojik bir kişiliktir ve sorun, onun tarihsel arka planında bir kişinin ya da kişilerin olup olmadığıdır. Bu tür yanılgılar, Kürt tarihçilerinin ya da araştırmacılarının, çoğunlukla tarih ile söylence arasında basit bir ayrım bile yapamamalarından ileri geliyor. Dolayısıyla, bir söylenceyi kılı kırk yararcasına ele alıp irdeleyince, ortaya konulanları en başta bu yazarlar tepkiyle karşılıyor. Çünkü, tarih yazımına söylenceyi olduğu gibi monte etmekten başka yaptıkları birşey yok.

Konuya ciddi olarak 1990'da eğildik ve birtakım sonuçlar çıkardık. Bu sonuçlardan bazıları zamanla değişime uğradı, ama temel tezimizin doğruluğundan bugünde kuşku duymuyoruz. Aksine düşüncelerimiz doğrulayan yeni birtakım ipuçları elde ettik.

Kawa'nın tarihsel arka planında, Ahamenişlerin ünlü kralı Kuraş'ın bulunduğu yönündeki düşüncemiz kimilerince büyük bir tepkiyle karşılandı. Bu kimseler savımızın yanlış olduğunu öne sürmekten başka hiçbir şey yapmadılar. Konu hakkında bizden sonra araştırma etkinliğine giren tek isim olarak, Suha Bulut'u gördük. O ise, bir kez daha vurgulamalıyız ki etkinliğini takdir ediyoruz, ama temel tezini, ne yazık ki savımıza olan duygusal tepkisine dayandırdı. Yine de, herhangi bir konunun yalnızca bir kitapla tüketilemeyeceğini göstermiş oldu. Yaşadığı yerin entellektüel olanaklarının darlığına rağmen, konuyu araştırma heyecanı, bizim konuya olan heyecanımızı da tazeledi ve bu da araştırmanın ayrıca sevindirici bir yanı oldu. Ancak Suha Bulut'un düşüncesini eleştirebileceğimiz temel noktalar şunlar: Birincisi, söylenceden kopuk bir incelemeye girişmiş olması. İkincisi, belki de bunun bir uzantısı olarak vardığı sonuçlar, sistemli bir biçimde birbirine bağlayamaması. Üçüncüsü ise, yol açıcı temel yöntem olarak etimolojiyi kullanması ve bunu da, etimolojik bulgulardan, bilimsel çözümlemelerden çok, etimolojik olasılıklar ve varsayımlarla yapmaya çalışması. Öyle ki Kawa adı hakkında bile, onlarca etimolojik olasılıktan sözetmiş. Böylece olunca da, konu hakkında net bir fikir edinmek zorlaşıyor.

Faik Bulut da, konu hakkında herhangi bir araştırma yapmadan, Kawa adının Arapça'da "dağlayan, sıcak demiri işleyen kişi" anlamına gelen Kawa sözcüğünden geçip geçmediğini ortaya atıyor. Oysa konuya vakıf olmadan yürütülen etimolojiler, araştırmacıyı çarçabuk yanıltabilir. Sözgelimi bu anlayışla yaklaşıldığında, Adolph Pictet'in Kawa'nın demirci anlamına geldiği savı reddedilir gibi değildir(34). Buna göre, demirci anlamına gelen Eski Bulgarca **kovo, kovati,** Sırp-Hırvatça **kovati,** Bulgarca **kovz, koval**(35), Lehçe'de demirci anlamına gelen **kowal** ile örs anlamına gelen **kowad**(36), Rusça **kovati** (demir) ve **kovalo** (çekiç)(37), Farsça'da bir tür çekici ifade eden **koba, kobin, koban, kobyaza** sözcükleri insana "cazip" gelebilir. Hele Keltik dillerde, sözgelimi İrlanda dilinde **gabha** sözcüğünün demirci anlamına gelmesi bu "cazibeyi" daha da güçlü kılar(38). Ama konuyla yakından ilgilenildiğinde, bunun hiç de böyle olmadığı, Kawa adının, antik İran'da özellikle krallar ve prensler için kullanılan ve bir ünvan olan kawa, kawi sözcükleriyle ilişkili olduğu görülüyor. Konu üzerine çalışan birçok araştırmacı da aynı kanıdadır. Bunların başında Arthur Christensen gelir. M. Sıraç Bilgin de, Kawa adının, Gathalarda küçük Med prenslerine verilen **Kavi** adıyla ilişkili bulur(39). Justi de, Kawa adını aynı etimolojik temele bağlar. Belirttiğine göre, Avesta dilinde **Kawi**, kral, **kawaya** ise, krallık anlamına gelmektedir(40). Walter Ruben de aynı köke bağlar ve bizim de öne sürdüğümüz gibi, sözcüğün Sanskritçe'ye kadar uzandığını kabul eder(41).

Konuyu daha da uzatmak istemiyoruz. Hele bütün bir söylenceyi burada yeniden derinlemesine ele almamızın hiç gereği yok, gereği olsa bile imkanı yok. Ancak burada, Kürt araştırmacılarının yerleştirdiği bir başka yanlışa daha değineceğiz. Bu yanlışlık da, Dahhak'ın bir Asur kralı, bulunduğu kentin de Ninova olarak tasarlanmasıdır. Açıktır ki bu varsayım, Kürtler arasında kendi kökenlerine ilişkin olarak bilinen en popüler sav olan Minorsky'nin Medler tezine dayanmaktadır. Demirci Kawa ve Newroz söylencesi, bu tarih tezine bakılarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Oysa Dahhak'ın, mitolojide Babil'le ilişkilendirilmesi, simgelenmesi, Avesta'ya kadar uzanmaktadır. Konunun uzmanları da, son derece açık olan bu düşünceye uygun biçimde, başlangıçta bir ejderha olarak tasvir edilen Azhi Dahaka'nın, Babillilerin İran üzerindeki bin yıllık baskıcı politikaları sonrasında kişileştirildiğini ve Babil'le simgelendiğini kabul ederler. A. V.W. Jackson'dan G.Jobes'a, Herzfeld'den Clement Huart'a, Darmesteter'den J.A.Macculloch'a kadar pekçok araştırmacı, Dahhak'ın Babil'le bir şekilde ilişkilendirildiğinden sözetmektedirler (42). Bunun da ötesinde, İslam tarihçilerinde de Dahhak, bir babil hükümdarı olarak karşımıza çıkar. G. Awad'ın belirttiğine göre, Yezdicird bin Mihmandar; Farsların, Babil kentinin kral Dahhak tarafından inşa edildiğini söylediklerini yazmıştır(43). Nebukadnezzar'ın Babil kentini yeniden inşa etmesi, Farsların bu inanışı ile çakışmaktadır. Zira, Herzfeld'in belirttiğine göre, Azhi Dahaka, Yeni Babil İmparatorluğu döneminde, ya imparatorluğun ya da nebukadnezzar ile Nabunid'in tarihsel figürleri olarak kişileştirilmiştir.

Bütün bunlardan ayrı olarak, burada bir noktaya yeniden dikkat çekmek isterim. Kawa'nın, bugün bir siyasal tutunum aracı haline getirilmesine, kısacası, bugünün nesnelliğinin, dünün aynı zamanda bir "düş dünyası" sayılabilecek bir söylenceyle anlamlandırılmasına pek fazla birşey diyemem. Ama bunu, araştırma konusu dışında tutmanın da mümkün olmadığının bilincinde olmak gerek. Zira egemenler konuyu tahrif etme için bin dereden su getirirken, Kürt araştırmacılarının suskun ve miskin bir biçimde bir köşede oturmaları düşünülemez. Newroz'u bir Türk bayrami, Ergenekon'dan çıkış günü olarak lanse edenlere karşı yalnızca "hayir, o bir Kürt bayramıdır," demek yeterli gelmiyor. Bunu, belki araştırmacı ya da tarihçi olmayanlar için yeterli bulabiliriz, ama bu vasıflara sahip kimseler için asla. Dolayısıyla konu bu düzeyde ister istemez bir araştırmaya vesile olmaktan kurtulamıyor. Araştırma konusu olduktan sonra da, elbette farklı sonuçlar ve bulgular ortaya çıkarılabilecektir. Anlam taşıyıcıları olarak söylencelerin bu bulgularla çelişmesi de doğaldır. Çünkü söylence, bir bilgi kuramı olmadığı gibi, salt tarihsel bilginin sözle depolanmış birikimleri de değildir. Bir anlam taşıyıcısı olarak söylencenin tarihsel bilgilerle çelişmesi, bazı Kürt tarihçilerinin sandığı gibi, bir ulusun, dünyasının başına

yıkılması anlamına gelmez. Çünkü ulus kurgusu, tek bir anlam taşıyıcısına bağlı değildir ve açıktır ki proto-ulusun temel anlam göndermesi uluslaştırma eylemi, yani ulusal mücadeledir. Bir ulusal mücadeleyi, yalnızca söylence gibi bir anlam taşıyıcısına bağlama ya da onu yalnızca bir söylenceyle açıklama girişimine katılmak, o mücadelenin ideolojik etkinlik alanını daraltmak ve hafife almak olur. Ulusal mücadele, hem ajitatif hem de ideolojik olarak çok anlamlıdır. Söylence, bunlardan yalnızca biri olduğuna göre, söylencenin birebir tarihsel bulgularla çakışmamasını ki normal olan da budur, ulusal mücadelenin de anlam yitirmesi olarak algılamamak gerekir. Bir kez daha belirtelim ki, tek başına ulusal mücadele bile çok anlamlıdır. Söylence kendi başına, ulusal mücadelenin başarısı için bir hiç olmasa bile, yeterli olmadığı gibi, onun tarihsel bulgularla çakışmaması da, mücadelenin sarsılması ya da yıkılması anlamına gelmez. Mitolojik düşünüşten bilimsel düşünüş evresine geçileceği anlayışı ne denli pozitivistse, mitolojik düşünüşün dumura uğramasının, ulusal mücadeleyi de dumura uğratacağı düşüncesi de o denli yanlış bir anlayıştır. İlk çalışmamız da, Demirci Kawa söylencesini irdelerken, genel olarak mitolojik düşünüşün yerini bilimsel düşünüşe terketmesi gerektiğini savunmuştuk. Kürtlerin de göksel bir kurtarıcı aramak yerine, dünyevi bir kurtuluşu hep beraber gerçekleştirmelerini temenni etmiştik. Din bağlamında, bu pozitivist yaklaşımdan bir süre sonra uzaklaştık, ama söylence için bu biraz daha geç oldu. Sanırım bu da, söylence ve tarih arasındaki son derece keskin olarak tasarlanan geleneksel ayrımın bir yansımasından kaynaklandı. Ulusal oluşumların, coğrafi, politik, sosyal, kültürel ve tarihsel olmanın yani sıra, mitsel ve dinsel bir bütün olarak da gerçekleştirilmeye çalışılmasından (44) hareketle, Demirci Kawa söylencesinin bu yönde bir çabanın anlam göndermelerinden biri yapılmasına ve böylelikle, yerel bir söylencenin, ulusal bir söylence haline getirilmesine, elbette itirazımız olamaz..

Ancak anlamakta güçlük çektiğim husus şudur: Kürt tarihçilerinin bir yandan Kürtleri etnik olarak Medlere bağlarken, öte yandan, Demirci Kawa'nın tarihsel arka planında Herodot'un Med-Pers melezi olarak gösterdiği kral Kuraş'ın olduğu şeklindeki savımıza tepkiyle karşılamalarıdır. Oysa bu durumda bile, onların bakış açısına göre, kral Kuraş'ın bir tarafı yine Kürtlere dayanıyor. O halde, bozuldukları şey ne ola ki?..

Ulus Olgusu

Ulus nedir? Acaba, bir yazarın bir metin yazarken seslendiği topluluk gibi kurmaca (hayali) bir topluluk mudur? (45) Yoksa, bir soy ya da ırk birlikteliği midir? Ya da ulus, dünden bugüne, bugünden düne uzanan etnik bir paradigma mıdır? Bütün bunların sorgulanmasının, tarih yazımı bakımından gözardı edilemeyecek kadar çok önemi vardır. Çünkü bunu yadsıyan bir tarihçi, ulusu dünde arama yanlışına düşmenin yanı sıra, ulusu ırk-merkezli açıklama girişimlerine bile tav olabilir. Nitekim Kürt tarihçilerinden bazıları, köleci toplumlarda ulusun varlığından sözetme cesaretini göstermişlerdir. Örneğin Cemşid Bender, köleci toplumlarda Kürt ulusundan, hatta Kürt uluslarından sözetmektedir(46). Bu yanlıştan kaçınanlar ise, ulusun kapitalizme özgü bir olgu olduğu genel yaklaşımının dışında, herhangi bir incelemeye tevecc̈üh etmiyorlar. Bu eleştiriden kendimizi de tenzih etmek istemeyiz doğrusu.

Egemen İdeoloji-Resmi İdeoloji

Kürt tarih yazımı, ne yazık ki şimdiye kadar resmi tarihin kıskacından kurtulamamıştır. Kürtler adeta gerçekliğin konumunu resmi idiolojiye ayarlamış gibi. Tarih yazımı da buna göre biçimleniyor. Son tartışmaların bile etkili olup olmayacağı konusunda ciddi kuşkularım var. Nitekim, bu yöndeki eleştirilerden sıyrılmak isteyen bazı gözüaçıklar, Kürtlerin bir devleti olmadığını, dolayısıyla resmi bir ideolojileri olamayacağını hararetle öne sürmekteler. Oysa kimse böyle bir iddiada bulunmamıştır. Öne sürülen sav, yalnızca tarih yazarken aklımızı resmi ideolojiden alamadığımızdır. Evet, bugün Kürtlerin resmi bir ideolojisi yoktur, ancak bu Kürtlerin egemen ideolojilerinin olmadığı anlamına gelmiyor. Bizim ve başka araştırmacıların karşı çıktığı nokta da, çarpıtılmaması için üzerine basa basa vurguluyoruz, "Güneş-Dil Teorisi"nin

resmi olamasa bile bir başka egemen versiyonunun üretilmesidir. İkinci olarak da, bunun ilerisi için bir tehlike taşımadığı konusunda kimse bizi ikna edemez. Kaldı ki komik, komik olduğu kadar tehlikeli olan bu tür milliyetçi tarih anlayışları, yalnızca bizler için değil ülkemizdeki (Kürdistan) halklar için de bir tehlike potansiyeli taşımaktadır.

Bazı Çarpıtmalara Yanıt

Kendisini Kürtlerin Herodot'u gören Cemşid Bender, **Tarihi Yazılmayan Halk Kürtler** adlı yapıtımıza kendi deyimiyle "anında" cevap verdi ve **Korku/Cesaret'i** kaleme aldı. Bu çalışmada yine aynı tarzını sürdürmekten kaçınmadı. Bunları tek tek ele alıp kaydetmek yerine, makalenin değişik yerlerine serpiştirmeyi tercih ettik. Ama burada açık bir çarpıtmayı gözler önüne sermeyi bir görev addediyoruz.

Bilindiği gibi, Bender, **Kürt Tarihi ve Uygarlığı** adlı yapıtında, Kassitlerin Sin adlı bir tanrıçası olduğunu yazmıştır.(47) Bunun yanlış bir bilgilendirme olduğunu yazdığımızdaysa, "Ay'ın tanrıça sayılması yukarı Mezopotamya halklarına özgüdür" diyerek bunu etkisiz hale getirmeye çalıştı. Oysa, gönderme yaptığı S.H Hooke'un **Ortadoğu Mitolojisi** adlı yapıtında, ay tanrısı Sin'in, İbrani kozmogonisin de dişi olarak tasarlandığı yazılıdır. Oysa Bender, ilk kitabında ise, Sin'in Kassitler döneminde tanrıça olduğunu yazmıştır. İlginçtir ki son kitabının 29. sayfasında yer alan şekillerin hemen altında şunları yazmıştır: "Nebuchadrezzar I dönemine ait Nippur Kentinde Kuddurulardan çıkarılan Tanrı ve Tanrıça sembolleri 12 Numara TANRI Sin'le..."

Bender'in şunu da yanıtlamasını istiyoruz. Son kitabının 50. sayfasında yeralan resmin, Kassitlere ait oluduğunu söylüyor. Fakat S.N. Kramer'in **Tarih Sumerde Başlar** (çev. M. İ. Çığ, Ankara, 1990, TTK Basımevi) adlı yapıtının 57.sayfasında da aynı resme rastlamaktayız. Burada ise, böyle bir bilgiye rastlayamadık. Umarız, Cemşid Bender, her zaman olduğu gibi bizleri "aydınlatır".

Bender'de gözlemlediğimiz kadarıyla, bir kaynak fetişizmi de var. Öyle ki bir eleştirimize karşı, "al sana iki kaynak işte" demekten kendini alamamış. Oysa aynı mantıktan hareketle Kürtlerin "Dağ Türkü" oluduğu da kabul edilebilir. Neden mi?

Aynı mantıktan hareket edersek, resmi ideologların yazdığı onca "kaynak" ne güne duruyor, hemen kollarınızı sıvayın. Dolayısıyla tarih yazmak, Bender'in sandığı gibi salt kaynak işi değildir. Eğer öyle olsaydı, bugün kaynak sıkıntısı çekilmeyen konularda, tarih yazmanın olgun ve seviyeli örneklerine sıkça rastlamak mümkün olurdu. Bender'in, "tarihle ilgili eleştiri dehayla yazılmaz," biçimindeki karşı eleştirisi de pek bir anlam taşımıyor. Kuşkusuz, Bender'i eleştirebilmek için deha olmaya gerek yok, ama tarih yazmak için belki de bu şart. Bunun içindir ki Oskar Wilde, "herhangi bir budala tarih yapabilir, ancak onu yazmak için deha gereklidir," demişti.(48) Voltaire de çok önceleri aynı şekilde, "tarihi filozofça yazmak gerekir," diyordu.(49) Eminim Kürtler de tarihlerini ve tarihi birgün filozofça yazmasını başaracaklar. Bunun için de, sanıyorum önce, popüler tarih yazıcılığının aşılması gerekmektedir. Evet, önce Nemrut'u Kürt kralı yapanların(50), evrim teorisini "insan maymundan gelmiştir," biçiminde algılayanların(51) bu işi terketmeleri ya da en azından tarzlarını değiştirmeleri gerekiyor. Darwin'in **Türlerin Kökeni** adlı kitabını **Türlerin Evrimi** olarak kaydedenlerin, bizlere akıl hocalığı yapmasına hiç gerek yok.. Hele hele, kendi savlarını okuyucuya kabul ettirebilmek pahasına duygu sömürüsü yapanların. Bakın, Bender veda hutbesini yapan peygamber edasıyla okuyucuya nasıl sesleniyor: "Altmış dokuz yaşında bir insanım. Hayatımın faizlerini yaşıyorum. Benim halkıma söyleyeceğim sözüm şu olacaktır: Kürt halkının tarihini karartamaya çalışanlara karşı uyanık olun. "(52) Bizim de Bender'e son kez bir uyarımız olacak: Sana birşey demiyoruz, yalnızca Kürt tarih yazıcılığını bu kadar düşürme, bu kadar küçültme, gencecik insanların bedenleriyle kurduğu yeni bir tarihin üzerinde sakın ola ki paten yapmaya kalkmayasın..

Son olarak Faik Bulut'un eleştiriler karşısındaki tutumuna değinmek istiyorum. Bulut, "üslup sorununu" temel sorun haline getirerek, kendisini merkeze koymaya çalışıyor ve kendi deyimiyle "sorgulayıcı hakim mantığı"yla hareket ediyor. Oysa, üslup konusunda bize karşı kendisi sabıkalıdır. Bir de, son makalesinde ortaya bazı iddialar

atıyor, ama kiminle ilgili oluduğu belli değil. Sözgelimi, "Kürtlerin kitap piyasası"ndan bazı kimselerin tüccar kafasıyla yararlanmaya çalıştıklarını söylüyor. Söyledikleri kimseler arasında bizi de görüyorsa eğer, belirtmeliyiz ki biz, ne para pul için ne herhangi başka birşey için yazıyoruz. Aksi olsaydı bizi sefaletten kurtarmak yerine daha da sefalete iten yazma etkinliğine yönelmemiş olurduk. Yine, neredeyse bir milli mesele haline getirilen ve Bender'in ifadesiyle "yıllardır okuyor, henüz öğrenimini bitirmiş değil" dediği okulu da bitirmiş ve emin olun ki aynı okulda doktoramızı bile tamamlamış olurduk. Ama bize ünvan da lazım değil, isim de. Onların hepsi sizlerin, Kürt tarihinin yanılmaz otoritelerinin (!) olsun. Sizlere inat, yaşamımız boyunca her sosyalist gibi ünvansız ve isimsiz bir toplumun yaratılması için çalışacağız..

NOTLAR

(1) Vadim Mejuyev, Kültür ve Tarih, çev. Suat H. Yokova, (Ankara, 1987), s. 37

(2) Paulo Freire, Ezilenlerin Pedagojisi, çev. D. Hattatoğlu, (İstanbul, 1991)

(3) Bender, Korku ve Cesaret. Kürt Tarihine Sataşanlar, (İstanbul, 1996), s. 85

(4) Aksoy, Tarihi Yazılmayan Halk Kürtler (İstanbul, 1996). s. 76

(5) Bulut, Kürt Dilinin Tarihçesi, (İstanbul, 1993)

(6) Bulut, "Kürt Tarih Tartışmalarına Nasıl Yaklaşılmalı", Evrensel Kültür, Temmuz 1996, sy. 55, s.51

(7) Bender, Korku ve Cesaret, s. 24

(8) Briffault, Analar, çev. şemsa Yeğin, (İstanbul, 1990), s. 209-10

(9) Alaeddin şenel, İlkel Topluluktan Uygar Topluma, (Ankara, 1991), s.162

(10) Ibid.,s. 131. dn.18.

(11) Ibid, s.282

(12) Reed, Kadının Evrimi, Anaerkil Klandan Ataerkil Aileye, çev. ş. Yeğin, (İstanbul, 1982), s. 113

(13) Bulut, KDT., s. 199-200

(14) Bender, Korku...,s.81

(15) Bulut,s.62

(16) Boyce, Zoroastrianism. Its Artiquity and Constant Vigour, (N. Y., 1992), s.73

(17) S. A. Nigosian, The Zoroastrian Faith, Tradition and Modern Research, (Montreal, 1993), s. 23 ve 125.

(18) Gnoli, "Zoroastrianism", The Encyclopedia of Religion, Editor in Chief M.Eliade, Vol. 15, (N. Y., 1987), s.581

(19) Ibidem.

(20) Ludwig, "Monotheism", ER., Vol. 10, s.70-71.

(21) Bianci, "Dualizm", ER., Vol. 4, s.506

(22) Aksoy, Kürt Dili ve Söylenceleri Üzerine İncelemeler I, (Ankara, 1991)

(23) Nigosian, s.23 ve 125.

(24) M. Sıraç Bilgin, Aryan Mitolojisi, (İstanbul, 1996), s.177; ş.Günaltay, İran Tarihi C.1, (Ankara, 1987), s.295

(25) Boyce, s.142

(26) Ibidem.

(27) İsmail Hami Danişmend, Türklerle Hind-Avrupalıların Menşe Birliği. C.1, (İstanbul, 1935), s.29.

(28) Ibidem.

(29) Gnoli, s. 579.

(30) M. A. Dandamaev-Vladimir G.Lukonin, The Culture and Social Institions of Ancient Iran, English edition by P.L. Kohl with the assistance of D.J. Dadson, (Cambridge, 1989), s.323.

(31) Danişmend, s.29.

(32) Ibidem.

(33) Bulut, KDT., s.53 ve 74.

(34) bkz. Aksoy, KDSÜİ., s.90-1.

(35) Erich Bergener, Slavisches Emymologisches Wörterbuch, (Heidelberg, 1924), s.592-3.

(36) Aydın Seür, Lehçe-Türkçe Sözlük, (Ankara, 1993), s.127.

(37) Aksoy, s.91.

(38) Peter Berresford Ellis, A Dictionary of Irish Mythology, (London, 1987), s.137.

(39) Suha Bulut, Arkeolojiden Demirci Kawa'ya Işık, (İstanbul, 1996), s.127

(40) Ferdinand Justi, Iranisches Namenbuch, (Hildesheim, 1963), s.160

(41) Walter Ruben, "Budizmanın Menşei ve Özü", AUDTCF Dergisi, 1943.

(42) bkz. Aksoy, Kürt Dili ve Söylenceleri; ayrıca, C. Huart, "The Mythology of Persia'in Asiatic Mythology, (New Delhi, 1994), s.43.

(43) G. Awad, "Babil", The Encyc. of Islam, New Edition, Vol.1, (Leiden, 1986), s.846.

(44) Nuri Bilgin, Sosyal Bilimlerin Işığında kimlik Sorunu, (İzmir, 1994), s.17.

(45) W. J. Ong, Sözlü ve Yazılı Kültür, Sözün Teknolojileşmesi, çev. S.P. Banon, (İstanbul, 1995), s.207.

(46) Bender, Kürt Tarihi ve Uygarlığı, (İstanbul, 1991), s.139.

(47) Ibid.,s.31.

(48) David Thomson, Tarihin Amacı, çev. Salih Özbaran, (İzmir, 1983), s.7.

(49) Ibid., s.3.

(50) Bender, "Zağros Mitolojisine Giriş -I-" , Kayy-Der Haber Bülteni, sy. 9, Eylül-Ekim-Kasım 1995, s.16.

(51) Faik Bulut, "Kürt Tarih Tartışmalarına...", s.54.

(52) Bender, Korku..., s.60.

(A) "Kadının Altın Çağı" diyor Simone de Beauvoir, "yalnızca bir mitostur." (bkz. Paula Webster, "Matriarchy: A Vision of Power", Toward and Anthropology of Women, ed. by Rayna R. Reiter, New York, 1975, s.151.

Elimize posta kanalıyla ulaşan PRK/rizgarî basın bürosunun 1 Mayıs açıklamasını okurlarımıza sunuyoruz

PARTİYA RİZGARÎYA KURDİSTAN
(PRK/rizgarî)

1 Mayıs 2002 **Basın Açıklaması**

1 Mayıs'ta, Küresel Kapitalist Saldırıya Karşı, Devrimci Enternasyonalist Direnişi Yükseltelim!

Bu 1 Mayıs'ta da, "yeni dünya düzeni" ve "küreselleşme" sloganları eşliğinde dayatılan neo-liberal programlar, dünya genelinde emekçi yığınların, yoksul ve sömürge halkların bugününü ve geleceğini tahrip etmeye devam etmektedir.

"Soğuk savaş" döneminin ardından uygulamaya geçirilen bu programlar, dünya pazarlarının yeniden paylaşımı ile atıl durumda sayılan pazarların ele geçirilip uluslararası sermayeye eklemlenmesinden, özellikle enerji ve su kaynakları, yolları üzerinde bulunan jeo-stratejik önemdeki bölgeler üzerinde hegamonya kurulmasına, "çevre" ülkelerin "merkez"e bağımlılıklarının arttırılmasından, dünya genelinde yılların mücadeleleriyle kazanılmış ekonomik ve demokratik hakların mümkün olduğunca budanmasına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır.

"Çevre ülkeler" ile "gelişmiş ülkeler" arasındaki uçurumla birlikte, "merkez" ve "çevre" ülkelerin emekçi ve egemen sınıfları arasındaki uçurum da giderek artmaktadır. Keza, sömürge halkların kurtuluş umutları da, emperyalist-kapitalist merkezlerin global çıkarlarına hapsedilmeye çalışılmaktadır. Bugün, dünya nüfusunun yarısına yakını açlık sınırlarında yaşamaya zorlanırken, dünyadaki zenginliklerin neredeyse % 80'i borçlandırmaya dayalı "kalkınma" siyasetleriyle, borsa ve döviz kuru oyunlarıyla, yabancı sermaye teşvikleri ve silahlandırma gibi daha nice bildik yöntemlerle emperyalist-kapitalist metropollerde merkezileştirilmiş durumdadır.

Sonuçta, neo-liberalizmin "kalkınma", "refah", "demokrasi" gibi sloganlarla süslenen "küreselleşme" programlarının daha fazla sömürü, daha fazla yoksulluk, daha fazla kölelikten, doğanın ve ekolojik dengelerin acımasızca tahrip edilmesinden, insanlığın yıkıma sürüklenmesinden, kısacası kapitalist barbarlağın ve yabancılaşmanın iyice derinleştirilmesinden başka bir anlama gelmediği bugün daha net bir şekilde görülmektedir.

Bununla birlikte, "soğuk savaş" döneminin "doğu-batı dengesi" içinde "bunalımları uçlara yayma" siyasetiyle kronik krizlerini atlatmaya çalışan sistem, artık krizleri kendi merkezinden uzak tutmakta zorlanmaktadır. Nitekim, tüm siyasal ve ideolojik manipulasyonlara rağmen son bir kaç yıldır yükseli-

şe geçen "küreselleşme" karşıtı hareket, bizzat emperyalist metropollerdeki etkili kitlesel eylemlerle de genişlemekte, egemenleri tedirgin etmektedir. Bundan dolayıdır ki, "11 Eylül" saldırılarını vesile sayan emperyalist-kapitalist blok, salt "küresel yeni dünya düzeni" programlarının istikrarını tehdit eden alanlara müdahale ile sınırlı olmayan, aynı zamanda hem bunalımlarını yeniden uçlara taşımayı, hem de "küreselleşme"ye karşı gelişen hareketi kontrol altına almayı hedefleyen kapsamlı bir karşı saldırı başlatmıştır. Bu saldırıda sıkça kullanılan "terörizme ve terörist ülkelere karşı savaş" söylemi de, emperyalist-kapitalist sistemin uluslararası terörünü meşrulaştırmaya, sisteme karşı hoşnutsuzluğu artan emekçilerin dikkatini, yaratılan bu yeni "düşman" imajına çevirmeye yöneliktir.

Sistemin krizinin derinleştiği bir dönemde, alternatif devrimci hareketlerin dağınıklığını, siyasal ve örgütsel krizini aşamamış olması hala önemli bir handikaptır. İşsizlik, yoksulluk ve sefalet dünya genelinde her geçen gün derinleşirken, bu dağınıklık ve krizden en çok etkilenen kesimleri örgütlemede gösterilen kararsızlık, sisteme karşı öfkeli bu kesimlerin sonuçta ırkçı-faşist ya da dinci akımların çekim alanlarına girmelerine de yol açmaktadır. Egemenlerin krizi ile ezilenlerin dağınıklığı ve politik alternatif haline gelemeyişinin kesiştiği böylesi tarihi momentler, koyu bir siyasi gericilikle de beslenerek dünya çapında bir karşı devrim dalgasını da yükseltebilir.

Dünyada bu gelişmelerin Ortadoğu'ya yönelik yansımaları da yavaş yavaş berraklaşmaktadır. Emperyalist blokun bölgedeki en önemli iki müttefikinden İsrail'in Filistin'e yönelik son saldırısı, emperyalist merkezlerde kabul gören "çözüm"ün Filistin halkına ve kurtuluş mücadelesine zorla dayatılmasını öngörmektedir. Aynı tehlike, Kürdistan sorunu bağlamında da gündemdedir. Kürdistan'ın Güney'inde 91'den bu yana fiilen süren kendi kendini yönetimin dağıtılması, Özgür Kürdistan'ın ve binbir emekle oluşturulan kurumların ortadan kaldırılarak, bölgenin yeniden sömürgeci Irak devletinin yönetimine bağlanması veya Türk devletinin bölgeye yerleştirilmesi yönünde hazırlıklar yapılmaktadır. Emperyalist güçlerin Irak'a yönelik olası müdahale planları, Kürdistanlıların kendi geleceklerini özgürce belirleme hakkının elinden alınması üzerine kuruludur. Aynı şekilde Kuzey Kürdistan'da da, yıllardır özgürlük ve bağımsızlık talebiyle ayağa kalkmış olan Kürdistanlıların kurtuluş mücadelesi, PKK üzerinden dayatılan tasfiye ve teslimiyet programlarıyla dağıtılmaya çalışılmaktadır. Bir süre önce adını KADEK olarak değiştiren ve tüm sömürgeci güçlerin "misak-ı milli"sini kabul ederek, her yerde bunun koruyucusu olacağını ilan eden örgüt, yeni yapılanmasıyla artık sömürgeci güçlerden, Kürdistan siyasetinde kendisinde rol verilmesini talep etmektedir.

PRK/rizgari, karşı karşıya bulunulan tüm olumsuzluklara rağmen Kürdistan Kurtuluş Mücadelesi'nin Ortadoğu genelinde mevcut statükolarını sarsma potansiyeli taşıdığı ve emperyalist-kapitalist sisteme karşı dünya genelinde süren mücadelenin bir parçası haline geldiği oranda, sadece Kürdistan halklarının değil, tüm ezilenlerin kurtuluş mücadeleleri için de önemli bir etki yaratacağı görüşündedir. Sömürgeci güçlerce Kürdistan'da yürütülen katliamlar, kirli sömürge savaşı ve devlet terörüyle Kürdistan kentlerine ve sömürgeci metropollere sürülen, iyice mülksüzleşmiş yoksul Kürdistanlılar, Kürdistan Kurtuluş Mücadelesi'nin özgürlük, bağımsızlık ve sosyalizm talebinin gerçek sahipleridirler. Kürdistanlı yoksulların, emekçilerin bu talebinin siyasal programlara dönüştürülmesinde, sömürgeciliğe ve bir bütün olarak kapitalist sisteme karşı mücadelenin aktif özneleri olarak örgütlendirilmelerinde, tasfiye ve teslimiyet programlarının ideolojik manipulasyonlarına karşı duyarlı kılınmalarında ve bütün bunlar için ihtiyaç duyulan araçların belirlenmesinde, Kürdistanlı marksistlere her zamankinden daha fazla görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Yaşasın 1 Mayıs!

Yaşasın dünya emekçilerinin ve baskı altındaki halkların devrimci enternasyonalist dayanışması ve mücadelesi!

Yaşasın Bağımsız, Birleşik, Sosyalist Kürdistan Federasyonu

PRK-rizgari

İktidar Aklı Kıskacında Olağandışı Ölümler

Ercan KANAR

Kuşkusuz sadece olağandışı ölümlerde değil, olağan sayılan ölümlerde de sosyo-ekonomik dürtülerdeki rolü nedeniyle iktidar kuşatmasını önemli faktörlerden biri olarak görmek gerekir. Ne var ki konumuz olağandışı ölümler. Olağandışı ölümler olarak, Sadece 'gözaltında kayıplar', ' faili meçhuller', 'ölüm oruçlarındaki kayıplar', 'intiharlar', 'çatışmalarda ölenlerin yakınlarının yaşadığı kayıplar' ve bunların yarattığı travma birikimi sorunları çerçeve olarak çizilmemeli. Bu çerçeveye resmi-egemen iktidarın yasal infazlarını (idam) ve muhalif iktidar odaklarının şu veya bu biçimde ki idam infazlarını da eklemek gerekirdi. Çünkü artık idamda formatı ne olursa olsun olağanlıktan çıkan, olağandışı kabul edilen, edilmesi gereken bir ölüm biçimidir. Bu noktada A.İ.H.S ' den de daha ileri bir anlayışı taşıyan Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi 'savaş ve savaş hali ' koşullarında dahi idamı kabul etmemektedir. Yani idamı hiçbir koşul olağanlaştıramaz. Nitekim Avrupa'da geçikmeli olarak, her koşulda (savaş, savaş hali, olağanüstü hal dahil) idamı kaldıran sözleşmeye ek yeni bir protokolü hazırlayarak 2002-3 mayısında imzaya açtı. Bu protokol 2003 yılında yürürlüğe girecektir. Türkiye daha 6 no'lu protokolü imzalayıp imzalamamayı tartışırken Avrupa idama her türlü koşulda kapıyı kapatmaya başlamıştır.

Konuyu fazla dağıtmadan, konferans planına sadık kalarak, bizden istenen çerçevede, Ölüm Oruçları tecrübesinin olağandışı ölümlerle toplumsal ve siyasal - yüzleşme biçimlerinin tartışılmasına gireceğiz.

Yüzleşme gereğine inanmak, bunda ısrarlı ve inatçı olmak, o denli de popülizmden kaçınmak önemli bir ihtiyacımız.

Ölüm oruçları tecrübesi ve süreci değerlendirilirken, kuşkusuz klasik suç, ceza ve infaz anlayışları karşısındaki konumlanışımızı da , ufkumuzu da sorgulamak zorundayız. Sadece devletin değil kendimizin de.

Dünya hapishane tarihinin en trajik sayfalarından önemli bir kesiti coğrafyamızda yazılmaya devam ediyor. Bilebildiğimiz kadarıyla hapishaneler tarihinin en uzun açlık grevi ikinci yılını doldurmak üzere. Nedenleriyle, getirdikleriyle, götürdükleriyle bu açlık grevi lokal hapishane problemi olmaktan çoktan çıktı. Egemenlerin tüm araçlarıyla yeteri kadar uyuşturulmuş, edilgenleştirilmiş toplum sarsılmamakta direniyorsa da, 1 yıllık ölümüne açlık grevi bir çok açıdan 7.5'luk depremin sonuçlarını getirdi.

Kazananın olmadığı, aslında her kesimin hanesindeki yıkımları, enkazı görmesi gereken ve her şeyi yeniden, doğru bir şekilde üretmek için, başlar eller arasına alınarak düşünülmesi, değerlendirilmesi gereken bir deprem.

Egemenler her ne kadar zafer kazandıklarını zannederek, savaş naralarını galiplerin sarhoşluğunun tiksindiriciliği ile cilalasa da , yine de ortaya çıkan ancak bir Pirus zaferi. Tekçi ve militer aygıtının çürümüşlüğü, nasıl ne derece insana yabancılaştığı ancak bu kadar somut ortaya çıkabilirdi. Egemen iktidar, ortada fiili, kalkışmalı bir isyan dahi söz konusu değilken, kendi hapishanelerine saldırarak, silahsız savunmasız insanları her türlü araç gereçle katletti.

Özgürlükçüler, muhalifler açısından ise durum şimdilik bir yenilgidir. Bu yenilgi sadece hapishanelerle sınırlı değildir. Hapishaneler açısından son 20 yılın çok çetin uğraşlar ve mücadelelerle edinilmiş kazanımları, 19 aralık operasyonu ve fiili F tipi hücre uygulaması ile kaybedilmiştir. Tüm

dünyada infaz hukuku açısından 'içerisinin koşullarını dışarının koşullarına yaklaştırmak' eğilimi, yani daha özgürlükçülük güç kazanırken, bizde 'dışarının koşullarını da içerisinin koşullarına yaklaştırmak' yani hücre tipini yaşamın her alanına yaymak eğilimi güç kazanmıştır. 19 aralık saldırısını salt hapishanelerdeki radikal muhaliflere bir saldırı olarak görmek tümden yanılgı olur. Bu saldırı tüm toplumsal dinamizmedir. Kapatma, kuşatma, çitileme ve yoğun denetim 19 aralık operasyonundan sonra her alanda kendisini daha çok hissettirmeye başlamıştır. ABD'nin Afganistan saldırısı karşısında birçok ülkede onbinler, yüzbinler savaşa karşı seslerini çıkarırken, bizde en güçlü tepkinin 4-5 yüz kişilik küçük topluluklarla sınırlı kalması düşündürücüdür. 19 aralık operasyonu, kitle psikolojisinde derin tahripler yaratmıştır.

Belli ki teknolojiyle militarizm kucaklaşarak, hapishane dışında da yaşamın her alanını adım adım F tipilileştirme, egemen bir strateji olarak dayatılmaktadır. O nedenle F tipi şimdilik yeni bir milat gibi. 12 eylül sonrası en büyük yenilgilerden birisi dersek abartmış olmayız.

Sonuçlar konunun öznelerinin öngöremediği kadar ağır ve boyutlu oldu. Herkes içeridekiyle, dışarıdakiyle tarihi sorumluluk ve vebal altında. Hücre tipi hapishane ve F tipi yaşam, günümüze, geleceğimize musallat oldu.

Bu Kaçınılmaz Bir Kader miydi?

Hücre tipi yaşam, genel olarak disiplin toplumlarından denetim toplumlarına geçişte kaçınılmaz mıdır? Sorunun ikinci bölümünü şu anda fazla açmayalım.

Bu saldırıyı aşamaz mıydık? Hep birlikte sorumlu değil miyiz? F tipi hapishaneler: sen, ben,siz,onlar, içeridekiler eğer teori, pratik ve vicdan olarak daha farklı olsaydık yine başımıza musallat olur muydu?

Dışarıdakilerin sorumluluğunun daha ağır olduğu bir gerçek. Hapishaneler dünya sahnesine teşhirci infazdan bir adım ileri bir reform olarak çıktığından bu yana, içerdekilerin haklarının gaspına dışarısı yeterli duyarlılığı göstermediği boyut da, Avrupa dan Latin Amerika'ya kadar dünyanın her yerinde açlık grevleri, mahpuslar tarafından kullanılan bir eylem repertuarıdır. Bu bir gerçekliktir. Saikleri, zamanlama değerlendirmeleri, taktik ve stratejik yanılgıları ne olursa olsun açlık grevleri mahpusların haklarını savunmada ve seslerini etkin olarak duyurmada tek vurgulu davranış tarzı olmuştur. Açlık grevlerinin sahneye çıkışı 17.yüzyılın ikinci yarısına kadar inmektedir. Kaynaklara göre ilk hapishane isyanı 1774 de Amerika'da bağımsızlığın kazanılmasından hemen önce gerçekleşmiştir. Tarihte iz bırakmış açlık grevlerine Arjantin hapishanelerinde ve Fransız hapishanelerinde sık sık rastlanmıştır. 1971'de Fransa da siyasi mahpusların açlık grevi hala hatırlardadır. Yine RAF mahpuslarının açlık grevleri geniş yankılar uyandırmıştır.

Ne var ki coğrafyamızda özellikle 1980'den bu yana açlık grevleri çok sık yapılmakta, çok uzun sürmekte, dünyadaki benzerlerinden daha farklı ve daha kanlı trajik boyutlar taşımaktadır. Bunda devletin tekçi ve militer yapısı, hapishane reformlarına devletin hatta toplumun inatçı karşıtlığı, sosyal muhalefetin zayıflığı ve projesizliği etkilidir. Sadece bu kadar mı? Alternatif siyasal muhalefetlerin politika üretememesi, hapishane duvarları dışında toplumda rüzgar estirecek projelerden yoksun oluşu, yani siyasetin merkezi olarak duvarların dışını cazibe merkezi haline getirememeleri, adeta cezaevleri üzerinden politika üretmeyi bir alışkanlık haline getirmiştir. Bunlarda da mevcut durumda önemli bir faktördür.

Hapishaneler probleminde gerek içerdeki gerekse dışarıdaki muhaliflerin davranışlarında spontane tepkiler belirleyici olmuştur. Devletin önceden hazırlanan planlı kısıtlamalarına hazırlıksız yakalanış, alternatif kısa ve orta vadeli karşıt projelerin olmaması doğal halimiz olmuştur. Devletin hak ihlalleri, ardından açlık grevleri, buna bağlı olarak dışarının kısır tepkisi, bilahere kısır kazanım, ardından konuyu unutuş, bir süre sonrada aynı kısır döngü...

Hapishane olgusuna suç-ceza-infaz problemlerine yaklaşımda ne hukuk kurumlarının, ne İHD, ÇHD, Mazlum-Der gibi kurumların ne de 'sosyalist' örgütlenmelerin toplum gündemine sokabildikleri bir alternatif görüşleri, projeleri olmamıştır. Belki yeni yeni standartlar, normlar tartışılmaktadır.(son aylarda)

Aslında hapishane düşüncesi,dört duvar arasına kapatma bir ceza yaptırımı olarak muhaliflerin kafasında dahi sorgulanmamaktadır. Bu güne dek coğrafyamızda hiçbir ilgili kurum, kapitalist sistemde de hapishanelerin kapatılabileceğini, kapatılması gerektiğini tartışmaya dahi açmamıştır. Çünkü muhaliflerinde suç-ceza-infaz anlayışlarında hapishane, dört duvar arasına tıkma ağırlıklı yere sahiptir. En özgürlükçü geçinenler dahi "Hapishaneler kapatılmalıdır" görüşünü bu gün için çok uçuk bulurlar.

İçerdekiler her zaman başlarının çaresine bakmak durumunda kalmışlar ve onlarda dışarıdakilere, "dediklerini tekrarlayan, alınan kararlara karışmamaları gereken" pasif destekçiler gözüyle bakmışlardır. Yani "İşin sahibi biziz, bu konuda karar mercide biziz. Siz sadece bizi destekleyin" demişlerdir.Yani iktidar aklının felsefi gıdası, çoban-sürü bakış açısı, bir anlamda muhalif iktidar adaylarında da etkendir.

90 civarındaki ölüme, 300'e yakın kalıcı sakatlığa (korsakoff) rağmen, bu son açlık grevlerinde kitle duyarlılığının, 1996'daki ölüm oruçları sürecindeki düzeye ulaşamamasında, içeridekilerin dışarıdakileri sadece pasif süjeler olarak görmelerinin, dışarıdaki toplumsal muhaliflerin önerilerini, eleştirilerini dikkate almamalarının da büyük bir rolü vardır.

Oysa hapishane sadece içeridekilerin değil, dışarıdakilerin de problemidir. Hapishane problemi hepimizin problemidir. Bu çürümüş kurum kimseye mülk değildir. Bugün F tipi hepimizin baş belasıdır. Sosyal muhalefeti edilgen role iten teori, çoban-sürü anlayışının da, bir anlamda klasik yöneten-yönetilen anlayışının da muhaliflerdeki yansımasıdır. Gelinen noktadan hepimiz sorumluyuz. Yanlışları, hataları örtbas ederek, fetişler yaratarak, nedenleri sadece bir noktada arayarak sosyal problemi çözemeyiz. Muhalif örgütlenmeler devlete egemen olan iktidar-teba anlayışının benzeri, izdüşümü yöneten -yönetilen, öncü-artçıl anlayışından arınmadıkları sürece en ideal düşünceleri izleseler de başarılı olmaları zordur.

Konunun hem politik, hem insan hakları etiği açısından boyutları vardır. İnsan hakları politikaları açısından hataya anında işaret eden, dalkavuk olmayan, proje üretebilen, günübirlik spontane kendini tatmin mahiyetinde ki davranışlarla vakit öldürmeyen tabir caizse Tevfik Fikret'in söylemiyle 'düşüncesi hür,beyni hür,vicdanı hür' kurumlara, davranışlara gereksinim vardır.

Gelinen nokta kaderimiz miydi ? Doğru politikalarla, davranışlarla, bu F tipi saldırıyı aşamaz mıydık ? Soruya yanıt vermeden özellikle coğrafyamızdaki hapishanelerdeki hak mücadelesinin seyir defterine özet bir bakış atalım.

1980'den Bu Yana Hapishanelerdeki Önemli Açlık Grevleri Süreçleri

Önce hemen şunu belirtmek gerekir ki Türkiye de, hiçbir zaman batıdaki gibi bir mahkum hakları hukuku, bir cezaevleri hukuku oluşmadı. Bu Amerika da ve birçok ülke de isyanlar ve mahkeme içtihatlarıyla oluştu. Bizde hala esas olarak 1930 yılında çıkan yasa temeldir. Hapishaneler hep yargı denetiminden muaf keyfi yönetmeliklerle çoğu kez de yazılı olmayan kurallarla yönetilmiştir.

a- 12 Eylül askeri baskı koşullarının hapishanelerdeki zindancı uygulamalarına ilk doruk tepkilerden birisi 1981-1985 sürecidir. Bu süreçte ilk kez ciddi boyutta açlık grevleri yaşandı. Egemenlerin tek tip elbise dayatmasına karşı başlayan ölüm oruçları, cezaevinde 4 kişinin ölümüyle sonuçlandı.12 Eylül askeri darbesinin çok zor koşullarına rağmen, diğer taleplerle birlikte, bu direnişin temel talebi çeşitli toplum katmanlarından da haklılık ve meşruluk temelinde büyük bir destek gördü. Ve o güç koşullarda tek tip elbise dayatması püskürtüldü. İnsani taleplerin birçoğu ka-

bul ettirildi. Gerçi sık sık kazanımlar geri alındı, tekrar kazanıldı. Periyodik gelgitler yaşandı.

b- İkinci büyük doruk nokta Eskişehir Hücre Cezaevinin açılışına tepki olarak 1980'lerin ikinci yarısında yaşandı. Bu safhada da neticede egemenlere geri adım attırıldı.

Bu iki dönemde yani 1980-1990 sürecinde verilen hapishane mücadelelerinde içeri ile dışarı arasında, birbirinin sesine, önerilerine, eleştirilerine belli ölçüde kulak verme ve küçümsenmeyecek derecede frekans uyumu vardır. O dönemin bir özelliği de, hapishanelerde mahpuslar arasında kendi platformlarının demokratikliği açısından fazla ihlaller yaşanmıyordu. Henüz örgüt içi cezaevi infazları, devletin tutuklamasının yanı sıra ikinci tutuklamalar, devletin militer disiplininin yanı sıra ikinci militer disiplinler gündeme gelmemişti. Bu özelliklerde dışarının desteğinde, ilgisinde önemli bir olumlululuk nedeni oluyordu. 1990 sonrası süreçte yukarda belirttiğimiz özelliklerde kırılmalar başladığını görüyoruz. İçeri, dışarının, görüşlerine aldırmamakta, yer yer hapishane içi demokraside ihlaller yaşanmakta, tasvip edilmesi asla mümkün olamayan cezaevi içi infazlar yaşanır olmuştur. Bu faktörler egemenlerin saldırılarını, karşı propagandalarını güçlendiren öğeler olmuşlardır. Aynı zamanda dışarının ilgi ve desteğini azaltan etmenler olmuştur. Bunlardan da önemlisi yeniye umudun zayıflaması, ütopyaların zedelenmesi, egemenlere alternatif olanlarında egemenlerin mini benzerlerine dönüşmesi, çürümüş mevcut statükonun yöntemlerinin kullanılması, egemen suç-ceza-infaz anlayışının muhalif katmanlardan da üretilmesi gibi vahim konumlara gelinmiştir.

c- 1990 sonrasının en büyük mücadelesi M. Ağar'ın faşizan genelgelerine karşı verilen 1996 haklı direnişi oldu. Dürüst yargılanma hakkını, kendi duruşmasında bizzat bulunma ve savunma hakkını ortadan kaldıran bu genelgelere karşı 1996'da başlatılan açlık grevleri: toplumsal muhalefetten de kitle desteği açısından küçümsenmeyecek boyutta destek gördü. Neticede yoğun çabalarla Ağar genelgeleri işlemez hale getirildi. Ama ne var ki 12 insanımız ölüm orucunda yaşamını yitirdi. Bu 12 kayıp olmadan da aynı netice alınabilir miydi? O süreci yakından yaşayanlar iyi bilirler ki eğer içerdeki muhalifler dönemin İstanbul İHD ve ÇHD yöneticilerinin görüşlerine kulak verselerdi, ölüm olmadan da aynı sonuca hatta daha iyi bir sonuca ulaşmak olanağı vardı. Açlık grevinin 50-55. günler sınırına dayandığı süreçte iki kurumun yöneticilerinin ve hukukçularının yoğun çabasıyla İstanbul dışına sevk edilen mahpusların Ümraniye Cezaevine getirilmeleri kabul ettirilmişti. Ne var ki açlık grevini yürüten ağırlıklı eğilim bunu yeterli görmeyince açlık grevi devam etti, ölümler başladı. 12 insanın ölümünden sonra kısmen Ümraniye, esas olarak Gebze Cezaevine sevk şeklinde daha geri noktada uzlaşma sağlandı. Diğer bölgeler açısından da benzeri çözüm üretildi. 1996 deneyi birçok açıdan dersler çıkartılabilecek önemli bir deneydi. Ama 1996'nın gerekli analizi, eleştirisi yapılmadığı gibi, derslerde çıkartılamadı. Ne var ki şehit, zafer değerlendirmeleriyle yapılan hatalar unutulup gitti.

d- Gelelim halen devam eden mücadelenin temel nedenine; bu mutlak zorunluluk anlamında haklı kuşkusuz. Yaşam hakkı nasıl mutlak dokunulmazlığı olan temel bir haksa, beden ve beyne müdahaleyi hedefleyen hücre tipi yaşama hayır demek de o kadar haklı bir mücadele. Yaşama hakkı ve hapishane ilşkisine biraz değinerek son süreçle ilgili analize tekrar geçeceğiz.

Onbininci yaşlara merdiven dayamış devlet denen köhne ve yaşlı kurdun, yaşam hakkı ile arası ömrü boyunca hiç iyi olmadı. Genelde hak bilinci ve eylemine, varlığına yönelik saldırı anlayışıyla bakan devlet, özelde yönetilenlerin hele hele muhaliflerin yaşam hakkını hep değersiz bulmuştur.

Bu bakış çağlar boyunca sistemler değişse de, kullanılan etiketler değişse de, değişmeyen bir 'iktidar aklı' kurumsallaşmasına ulaşmıştır. Öyle ki bu 'iktidar aklı'ndan alternatif aygıtlar dahi çoğu kez ilham ve kültür olarak nasiplerini almıştır.

Hakların temeli olan yaşam hakkının canlılar

coğrafyasında kesintisiz zafere ulaşması, sadece yasal ve hukuksal değişikliklerle değil bunlarla birlikte dahada önemlisi karşıtına da musallat olan "iktidar aklı'ndan kültür ve bilinç olarak, gelenek olarak arınmakla mümkün olacaktır. Tüm hakların oduğu gibi yaşam hakkının da karşısında yukarıda izah ettiğimiz mantığa besin teşkil eden; aracın fetişleştirilmesi, kutsallaştırılmasıdır. Yani devletin yüce çıkarları, partinin yüce çıkarları, örgütün yüce çıkarları anlayışı hakların temeli yaşam hakkını ihlale götürmektedir. İnsan hakları, hukuksal normlar ve etik değerlerle, aygıtın biçimi ne ise örneğin devletin çıkarları arasında çatışma başladığında, yansıyan ve yönlendiren iktidar aklına göre; "devletin gerçek veya sözde çıkarları böyle bir çatışmada veya tereddüt halinde bütün diğer çıkarlardan ve değerlerden önce gelir ve devletin asli veya ali çıkarlarını gerçekleştirmek için hangi araçların kullanılacağı konusunda bir sınırlama kabul edilemez. Yani bu araçların seçiminde, mevcut hukuk düzenine ve etik kurallara riayet etmek gerekmez" (Mario A. Cattaneo Berlin 1975) Böylesi bir anlayışın kaderi ise 'kir ve kan'dır. Araç başlı başına amaç olunca, insan ve toplum yerine iktidar aygıtı temel alınınca, yasalar sözde engellerse dahi, gözaltında ölümler, yargısız infazlar, hapishanelerde katliamlar sistemli bir anlayışın politikası olarak egemen yaşam biçimine dönüşmektedir. İnsan hakları mücadelesinin gelişimi sonucu ulusal üstü hukuk bu anlayışı zorlamaya, kısıtlamaya, başlamıştır. Ne var ki iktidarlar kolay kolay 'devletin öldürmek alışkanlığından' vazgeçmek istememektedir. Bizim gibi ülkelerde ise çok daha katı bir şekilde devlet, yönetilenlere karşı görevleri olan değil hakları olan bir sujü olarak kabul ettirilmiştir. Cezaevi ideolojisi, aracın kutsallığı ideolojisine bağlı olarak türevlerini sivil toplumda, muhalif örgütlenmelerde dahi üretebilmektedir.

F tipi tartışmalarında dahi daha baştan itibaren konunun özü sorgulanmamıştır. Suç, ceza ve infaz konusundaki evrensel gelişim yönüne uygun köktenci değişimler önerilmemiştir. Tartışma adeta mevcut statükonun korunması ile -Hücreye geçiş ikilemine sıkışmıştır. Muhalifler devletin çizdiği çerçevede adeta 40 satır mı, 40 katır mı sınırlarında takılmışlardır. Devlet mahpusların hem bedenine, hem beynine egemenlik kurmak için yalnızlaştırma, hücre sistemini dayatmıştır. Oysa bu kendi hukukuna dahi aykırıdır. Klasik burjuva ceza hukukuna göre 'ceza', özgürlüklerin kısıtlanmasıdır. Yani tamamen ortadan kaldırılması değildir. Amaç da ıslah ve topluma yeniden dönüşü sağlamaktır. Tez budur. Bu noktadan bakıldığında hücre, özgürlükleri kısıtlayan değil, tamamen kaldıran, 'iyileştirmeyi' değil, 'delileştirmeyi', topluma dönüşü değil, 'yaşamdan kopuşu' getiren bir sistemdir.

Şimdi esas soruyu soralım. İnsan hakları savunucuları ve muhalifler açısından olay hücreye karşı statükoya dokunmayan bir savunma ve eleştiri tarzı mı olmalıdır - ki öyle olmuştur. Yoksa cesaretle suç-ceza ve infazda eskiyi sarsacak yeni bir anlayışı gündeme getirmek mi olmalıdır? Unutulmamalıdır ki insan hakları kurumları ve savunucuları kısa vadede insan onuruna göreli uygun olanı söylerken, esas olarak olması gerekeni de toplum gündemine sokmalıdır. İşte tamda bu noktada bakış açımızda ve sosyal pratiğimizde sıkıntılar ve önemli zaaflar vardır. Bu önemli fakirliğimize bir kez daha değinmeden hemen şimdi toplum gündemine sokmamız gereken bakışı ortaya koymalıyız.

Klasik suç, ceza ve infaz anlayışını artık terk etmeli, reddetmeliyiz. Suçlara karşı toplumsal savunma, devletlerin iddia ettiği gibi hapishanelerde mi yerine getirilir, yoksa hapishane dışında her yerde mi? Devletin taş ve demirden yapılmış hapishanelerini mi çözüm olarak göreceğiz, yoksa geleneksel ceza hukukunun yerine, bireyi koruyan-dönüştüren bir toplumsal savunma hukukunu mu insan hakları açısından geliştireceğiz? Suça göre ceza mı esas alınmalı, yoksa bireye göre önlem mi?

İnsan hakları açısından amaç kamusal statüyü savunmak olmamalıdır! Suçlu'yu tanımayan ve tanımayı reddeden topluma karşı bireyi korumak, toplumsallaşıncaya değin bireyi temel almak

amaç olmalıdır. Klasik ceza ve hapishanelerde infaz sistemi ile, 'suçlu'nun dönüştürülemediği, ayrıca iddianın tersine toplumda korunamadığı, 600 yıllık hapishane deneyi ile ispatlanmıştır. Yani idam cezası gibi, hapishaneye kapatma şeklindeki infazda tarihsel olarak iflas etmiş ve çürümüştür. Yani hapishane uygulaması, insanların toplumdan koparılarak dört duvar arasına kapatılması, insana ve topluma zarardan, çürümeden, yıkımdan başka bir şey kazandırmamıştır. Hapishanede tutulma: mantıksız, yararsız, insan doğasına aykırı, topluma bir şey kazandırmayan, 'suçları' da azaltmayan, caydırıcı yönü de bulunmayan bir sistemdir. İnsan hakları açısından geleneksel ceza hukukunun yerine, daha geniş alanı kapsayan özerk ve bağımsız bir toplumsal savunma hukukunu koymak zamanı gelmiştir. Böylesi bir yaklaşımda nesnel nitelikteki zarar ya da tehlike ölçütüne dayanan, 'suç', 'suçlu', 'sorumluluk ve ceza' gibi kavramlara yer olmamalıdır. Klasik ceza hukuku anlayışına karşı 1947'den bu yana gelişen bu akıma göre devlet, toplum içinde yaşamak durumunda olan bireyin sıkıntılarını ve tedirginliklerini ortadan kaldırmakla yükümlüdür. Devletin cezalandırma hakkı olamaz. Devletin toplumsallaştırma görevi vardır. Toplumsallaştırma görevi ceza aracılığı ile değil, tersine önleyici, iyileştirici nitelikteki toplumsal savunma önlemleriyle yerine getirilmelidir. 'Suç' eğer acı ve ürkütme vermekse, acıtmanın ve ürkütmenin inkarı, yine acıtmak ve ürkütmek olabilir mi? Ceza insan doğasına aykırıdır. Hapishanelerin aynı ölüm cezası gibi ömrünü doldurduğunu, insanlığın gelişimi önünde bir engel olduğunu, çürümüş bir kurum olduğunu belirtmeliyiz. Kapitalist sistemde de hapishaneler kapatılabilir, kaldırılabilir. Devletler varolduğu sürece hapishaneler olur demek bir yanılgıdır.

Cezaevlerinin ve hapishanelerin gereksiz ve zararlı olduğunu, kapatılması gerektiğini hemen toplum gündemine sokmalıyız. Bunu uçuk bir öneri gibi algılamamalıyız. Sosyalist iddialı organizasyonlarda kendi hukuk ve adalet anlayışlarındaki dört duvar arasına kapatarak cezalandırma bakışını terk etmek durumundadır.

Hapishanelerin çözüm olmadığını, kapatılması gerektiğini esas ve ilk öneri olarak ortaya koyarken: kapatılana kadar insan hakları açısından ne önerebiliriz?

Aynaya Bakalım

Yukarıdaki soru açısından tüm sosyal muhalefet sınıfta kalmıştır. F tipi saldırısına karşı projesiz yakalanılmıştır. Aslında hücre tipi cezaevleri 1991 Terörle Mücadele Yasası ile gündemimize oturmuştur. 1991'den 2000'lere kadar iktidarlar, toplumsal muhalefetin tepkisinden dolayı,projesinden dolayı değil , F tiplerini uygulamamışlardır. 1996 yılında MGK gündeminde ve Emniyet Genel Müdürlüğü raporlarında bu infaz tarzının uygulanması gerekliliği ısrarla dayatılmaya başlanmıştır. Bunda Avrupa İşkenceyi önleme Komitesini (CPT)'nin ve benzeri uluslararası kurumların toplumumuz gerçeklerine uymayan raporları da devlete cesaret verici olmuştur. 2000 başlarından beri inşaatlar hız kazanmıştır. İlk deney İmralı'da, Öcalan olayında yaşanmıştır. Şu anki F tipi uygulamalarından da daha ağır ve katı tecrit Öcalan olayında gündeme getirilirken toplumsal muhalefet, ilgili kurumlar gereken duyarlılığı ve tepkiyi göstermemiş, devlet çok rahat antrenman yapma fırsatını bulmuştur. Şu anki F tipi uygulamaları nüans farklılıklarla İmralı deneyinin sistemleştirilmesidir.

Açlık grevlerine kadar ilgili kurumların, ayrıca bizzat sol organizasyonların, sistemli ve doğru bir perspektifle ürettikleri bir muhalefetleri ve projeleri olmamıştır. Açlık grevleri ile konu sıcak olarak gündeme getirildiğinde tüm muhalefet mevcut statükonun korunması ile hücre dayatması arasına sıkışıp kalmışlardır. Hem devletin yeni saldırı projesine karşı hem de mevcut çürümüş statükoya karşı: toplumda yankı yaratacak, tartıştırılabilecek bir öneriler paketi, standartlar ve normlar dizisi ortaya konamamıştır. Açlık grevleri erken bir zamanlama yanlışlığı ile başlamıştır. Ve farkında olmadan devletin takvimi hızlandırılmıştır. Açlık grevinin zamanlamasında mahpus

muhaliflerle dışarıdaki toplumsal muhalefet arasında bir fikir teatisi ile uyumlu bir takvimleme yaratılamamıştır. Zamanlamadaki isabetsizlik, süreci adeta hızlandırmıştır. Açlık grevleri alelacele gündeme girince, birçok konuda: örneğin iktidarın uyduruk şartlı salıverme yasasına karşı dahi gerekli ve tutarlı bir muhalefet oluşturulamamıştır. Ve egemenler bir taşla birçok kuş vurarak birçok kısıtlayıcı düzenlemeyi kaş ile göz arasında yapmıştır.

Toplumsal muhalefetin ve tepkinin, duyarlılığın en yüksek olduğu noktada: iktidarın niyeti ne olursa olsun (bizce malum) içtenliğinin derecesi ne olursa olsun, aralık ayının ortalarında atmak zorunda kaldığı geri adım, muhalif mahpuslarca siyasi bir öngörü ile değerlendirilememiş, taktik ve stratejik kıvraklıklar gösterilememiş, neticede tarihi bir fırsat kaçırılmıştır. Bunda muhalif mahpusların, dışarıdaki muhalefetin ve kurumların önerilerini, eleştirilerini dikkate almaması önemli rol oynamıştır. Kurumlar, hukukçular sadece pasif öğeler olarak görülmek istenmiştir. 'İktidar aklı', 'Çoban-sürü' teorisinin muhalif organizasyonlardaki yansıması acı bir şekilde yaşanmıştır. Tarihi fırsatın, değişen koşullarda yeni davranışlar üretilememesiyle kaçırılması sonucu, buna geniş kitle desteğini zayıflatacak dışarıdaki yanlış eylemlerde eklenince egemenlerin eline büyük kozlar geçmiş ve egemenler demagojik söylemlerle F tipi yönünde iç ve dış kamuoyunu nötralize edecek bir ortam yaratmışlardır.

Bir yandan teorik olarak en ince devlet tahlilleri yapılırken, diğer yandan egemenlerin oyunlarını bozacak politikalar üretilememesi bir garip çelişki, bir zaaftır.

İnsanın kendi kendisini yakması, insani nedenlerle açlık grevini bırakanların resimlerinin bir dergide basılarak teşhir edilmesi, ölümü fetişleştirerek 'Şehit', 'Gazi', 'Kahramanlık' söylemlerinin her şeyi örten, gerçekleri ve hataları örten bir şal haline getirilmesi insan hakları öğretisi ve bakışı açısından kabul edilebilir bir şey değildir. Sosyalist öğretide de böyle bir şey yoktur. Ve yaşamın gerçekliğine de aykırıdır.

Bu acılı süreç adeta toplumsal travmaya yol açmıştır. Ölümler egemenlerin umurunda değildir. Ölümler üzerinden politika, özgürlükler mücadelesini güçlendirmemektedir. Kuşkusuz hapishaneler tarihinin en efsanevi direnci sergilenmiş ve sergilenmektedir. Ama bu tek şey ve mücadelenin özü haline getirilemez, getirilmemelidir. Toplumsal mücadelede hatalı adımlar sonucu, yenilgiler de mukadderdir. Önemli olan yenilgileri kalıcılaştırmadan dersler çıkartarak, geçici yenilgilere dönüştürmektir.

İktidarın son aylarda yürürlüğe koyduğu, 'infaz yargıçlığı', 'cezaevleri izleme kurulu' vs. düzenlemelerde hücre sisteminin sakıncalarını ortadan kaldıracak düzenlemeler değildir. İnfaz yargıçlığına, insan haklarına aykırı cezaevlerini gerektiğinde kapatma yetkisi verilmedikçe, ilgili yasada 'dürüst yargılanma' kurallarını işler kılacak değişiklikler yapılmadıkça, yani avukatla temsil ve duruşmalı, mevcut hali ile cezaevi idaresinin noteri konumundan öteye gitmeyecektir. Cezaevi izleme kurulları ise mevcut hali ile objektif, adil yapıdan ziyade, iktidarın cezaevi komiserleri olarak işlev görecek konumdadır. Bu haliyle problemlerin çözümünde insan hakları açısından bir faydası olacağı umudunu taşınıyoruz. İzleme kurulları mülki amirliğin yönlendiriciliğinden çıkartılmalı ve insan hakları kurumlarının da temsiline olanak tanınmalıdır.

80 civarında ölüm ve 300'e yakın kalıcı sakatlık... Ve maalesef gündem değişik. Toplum şu anda ne yazık ki hapishanelerle değil, doğal olarak ekonomik krizle uğraşmakla meşgul ve savaş sendromunun sorunları ile kuşatılmış durumda. Ama hapishane süreci acılı bir şekilde de devam ediyor.

Hapishaneler, tarihin mezarlığına gömülene kadar ivedi olarak coğrafyamız koşullarında yapılması gerekenler:

a- Acilen F tipi tecridi kaldırarak, kalabalık koğuş sisteminin de insan hakları açısından sakıncaları dikkate alınarak 10-20 veya 15-25 kişilik (gece) odaları, gündüz ise 50-100 kişilik ortak mekanları gündeme getirmek gerekir. Son altı ay

içinde barolar tarafından önerilen ve tutuklularında kabul etmek durumunda kaldığı '3 kapı - 3 kilit' önerisi derde derman kalıcı bir çözüm olmasada insancıl çözümler için bir ilk adım olabilir. Çünkü 1.5 yıllık - F - tipi uygulaması şimdiden sadece açlık gerevi yapanlarda değil yapmayanlarda dahi vuçut sağlığı açısından hasarlarını bariz şekilde göstermeye başlamıştır. Tecrit insanın doğasına aykırıdır.

b- Tutklu, hükümlü ayrımı yapılmalıdır. Tutuklular cezaevlerine konmamalıdır. Şu ana kadar tutuklu-hükümlü ayrımı yapılması kimsenin işine gelmedi. Devlet tutuklulara her zaman hükümlü koşullarını dayattı. Siyasi organizasyonlar da bu ayrımı istemediler. Oysa insan hakları açısından bu ayrım zorunludur. Tutuklular cezaevlerine değil, tutukevlerine konmalıdır.

c- İnfaz yargıçlığında yukarıda belirttiğimiz demokratik değişiklikler yapılarak kurumsallaşmalıdır.

d- Cezaevleri iki başlı yönetimden kurtulmalı, içişleri bakanlığı elini çekmelidir.

e- Terörle Mücadele Yasası kaynaklı infaz eşitsizliği son bulmalıdır

f- Mahpuslar istediği herkesle görüş yapabilmelidir.Telefon imkanı sağlanmalıdır.

g- Mahpusların toplanma ve dernek kurma hakları olmalıdır. Siyasi hakları kısıtlanmamalıdır.Üretime katılanların sendika ve sigorta hakları olmalıdır.

h- Mahpusların cinsel yaşam hakları kısıtlanmamalıdır.Evliler eşleriyle, evli olmayanlar arkadaşlarıyla buluşabilmelidir. Mahpusların zaman zaman eve gitme hakları olmalıdır.

Bu hedeflerin kavgası bir süreyi kuşkusuz alacaktır.

Devam eden acılı, trajedik sürecin hemen sona ermesi için de, bir ve beş kişilik tecridi sona erdirecek en asgari durum dahi değerlendirilmeli, ölüm oruçları son bulmalıdır.

Durum vahimdir. Gelinen nokta topluma umut veren, heyecan veren, mücadele coşkusu veren özelliklerden, davranışlardan yoksundur. Hatalarımızla yüzleşememekteyiz. Kutsal aygıt anlayışını değiştiremiyoruz. Sivil toplum kurumları (İHD, ÇHD vs. ilgili kurumlar) hatalar karşısında vicdanı hür, düşüncesi hür, beyni hür tavırlar koyamamaktadır. Özgürlükçü felsefe ışığında kanal açıcı politikalar üretilememektedir. Sağlıklı bir yüzleşmeyi hiçbir zaman yapamamaktayız. Popülizm bile bile yapılmakta, çünkü belli aygıtların karar mekanizmalarında sürekli bulunmak için hataları yapanların sırtlarının sıvazlanmasına gereksinim duyulmaktadır. Bu durumda da araçlar amaçlaşmaktadır.

Unutuşlarımız hep verimsiz unutuşlardır. Örneğin yukarıda 1996 deneyini bile tüm yönleri ile tartışmadığımızı vurguladım. Çünkü her tartışma fincancı katırlarını ürkütecektir. Bizde kurumlar özgür değildir. Mücadele türlerinin kendi özgün etik eksenleri yaratılamamıştır. Toplumda fırtına estirecek, yeni açılımlar yaratacak politikalarımız, önerilerimiz olmadığı için her türden muhalifler olarak uzun mücadele süreçlerimizin büyük çoğunluğunu travmatik deneyimlerle ilgili anma günleri, şehit, gazi, kahramanlık fetiş tasvirleri, irade yoğunlaşmasını tek yol görmek almaktadır. Bunları yaparken bazen öyle geriye gidilmektedir ki üç yüz-dört yüz yıllık egemenlerin kitleleri maniple etmek için kullandıkları kaderci figürlerden dahi medet umulabilmektedir.

İnsan hakları ve hukuk kurumlarını özgürleştirebilirsek, aracı kutsal gören siyasi aygıtların mütemmim cüzü konumunu sıfırlayabilirsek, bu alanların kendi politik çeperlerini, etik çeperlerini genişletebilirsek ve bunu her iktidar dayatmalarına karşı koruyabilirsek travmalarla baş etmekte başarılı hale gelebiliriz. İşte o zaman aslında tüm özgürlükçü adımların başarılı olma şansını, güçlü toplumsal dalgalar estirme fırsatını yakalayabiliriz.

Yine de her şeye rağmen insanın dört duvar kuşatmasından her anlamda arınacağı, özgürlükçü bakış ve umutların başarılı yaşam pratiklerine dönüşeceği inançlarımızı diri tutalım.

DEVRİM SAVAŞÇILARI ÖLÜMSÜZDÜR!

Ve bize özgü bu
Genç ölmek bize özgü
Bize özgü, bir yer yatağında
çenesi bağlanmış bir ihtiyar olmamak
ölümüyle dostlarını rahatlatmamak
Bize özgü yalnızca kemiklerin gömülmesi
toprağa

Yalnızca etin çürümesi
Hiç bir zaman silinmemek anılardan
Ve her cenaze uğurlandıktan sonra
Yeni dostlarla ayrılmak
mezarlıklardan...

"Bunca Bilgiden Sonra Ne Bağışlaması?"

Bunca bilgiden sonra ne bağışlaması? Düşün ki
Tarihin aldatıcı yolları, yapay dehlizleri çoktur;
Ve iletir, aldatır fısıldayan aşırı hırslarla,
Yönlendirir bizi boş şeylerle...
Düşün ki
Ne Korku, ne de ataklık kurtarır bizi. Acayip huyları
Yaratan bizim kahramanlığımızdır. Erdemleri
Üstümüze salan bizim arsız suçlarımızdır.
Bu gözyaşları silkelenmiştir öfke ağacından.

T.S. Eliot, "Gerontion"

A. Kînem Kardelen

"...1992 kışının en karlı döneminde yüksek dağlardaki manzarayı hatırladığımda Kürtlerdeki sabır ve inatçılığa hep hayret etmişimdir. Zıt yönlerden gelen Kürtlerle dolu iki otobüs bölgenin tek kar temizleme aracı tarafından temizlenen dar yolda karşılaştı. Ben bir Land Rover 'daydım. Hiçbir otobüs ne yol verebiliyor ne de geri gidebiliyordu. Bir arabanın geçmesi için yeterli yer yoktu. Dakikalar geçti sonra aniden yolcular karın üzerine atıldılar ve eski bahaneleri hatırlayarak ya da hatırlıyormuş gibi yaparak birbirlerini yumruklamaya başladılar. Yumruklaşmalar hiç azalma belirtisi göstermedi ve tüm izzetinefis sahibi Kürtler gibi adamlar kalaşnikofluydu. Olası genel bir katliam endişesini yatıştırmak için en sonunda arabadan bir kürek aldım ve benim aracım ile bir otobüsün geçmesini sağlayacak karı temizledim. Onlara İngilizce bağırarak acelem olduğunu söyledim, söylediklerimden bir kelime bile anlamadılar.

Şüphesiz ben, onlara bayağı deli görünüyordum, öyle ki hemen durdular ve kuzuca, bana öyle geldi, tekrar otobüslerine bindiler. Otobüslerden birini temizlediğim alana çekerek diğerinin kendi yoluna gitmesini sağlayarak trafiği yönlendirdim.

Olay sevindiriyor beni çünkü küçük de olsa ilk defa bir yabancı, Kürtlerin bir sorununu daha karmaşık hale getirmekten ziyade sorunun çözümüne yardım etti. Bu ayrıca Kürtlerin genetiğindeki yaramaz bir kromozomun, Hintlilerin tüm fantastik kelimeler aşkıyla "Fissiparous Tendencies" olarak adlandırdıklarına sebep olduğundan neden endişe ettiğimi ortaya koyuyor..." (sayfa 24)

Yukarıdaki alıntının yazarı, Jonathan C.Randal. Amerikalı bir gazeteci... Geçen yılın sonlarında Avesta Yayınları'nın "acil kitaplar"dizisinden hem Kürtçe (Soranice) hem de Türkçe olmak üzere bir kitabı çıktı. Kürdistan'daki izlenimlerini topladığı bu kitabın adı, İngiliz şair T.S.Eliot'un bir dizesi: "Bunca bilgiden sonra ne bağışlaması ?"

J.C.Randal tam bir "cepheden" haber geçen gazeteci profiline sahip. 1960'larda Kongo... Cezayir, Vietnam, Polonya , Eritre ,Orta Afrika Cumhuriyeti, Zaire, Şah'ın devrildiği dönemde ve rehine krizi esnasında İran ve İç savaş esnasında Lübnan'da bulunmuş. United Press, Herald Tribune, Time, ve The Newyork Times deneyimi de olan Randal, 1969 'dan beri The Washington Post'un "kıdemli dış muhabiri" olarak hâla mesleğini sürdürmektedir.

Kitap ilk olarak 1997'de Newyork' ta yayınlanmış. Yazar önemli güncel gelişmeler nedeniyle Türkçe baskısı için bir önsüz birde sonsöz kaleme almış. Yayınevi editörü A.Keskin'le bir görüşme esnasında "alanda yazılan onlarca kitabın karşılığını tek başına dolduracak nitelikte" bir çalışma olduğunu belirtmişti. Bu vurguya kitabı bitirdikten sonra katılmamanız elde değil. (Aynı zamanda yayınevi sahibi olan A.Keskin hakkında yasal işlem başlatıldığını duyuralım; ancak "her ne hikmetse" Randal 'a ısrarla tanıklığı için bile olsa herhangi bir ilginin gösterilmemiş olması bizlere DGM'nin Chomsky davasına benzer medyatik bir"sorunu" önlemek için kendi yasalarını çiğneme yoluna gittiğini düşündürtüyor... Ki burada Randal'ın oldukça geniş bir alana yayılan tanınmışlığının etkili olduğunu hatırlatalım.)

J.Randal "Dörde beşe bölünmüş Kürtler" hakkında kitap yazma fikrini eşine açıkladığında "Var

olmayan bir ülkeye üç aylığına bir 19.yy tipi yürüyüş turu düzenlemek, Orta Doğu' nun bu unutulmuş köşesine ışık tutmak" istediğini söyler... İlk bakışta oryantalist bir hava sezilen bu cümlelerin sahibi zamanla somut veriler ve gözlemlerle son derece ileri ve keskin tespitlere kadar gider. Ki elimizdeki bu ürün on yıllık süre zarfını kapsayan bir çalışma. Bunu ise hem zengin gazetecilik ilişkileriyle hem de sayısızca kaynağı tarayıp edindiği belgesel dayanaklarla başarıyor... Belki en politik Kürtlerin bile ilk defa duyacakları bilgiler var. Örneğin; 1919 ocağında İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) tarafından güneyli Kürtlere bomba yağdırırken ve bunun bir başkaldırıyı ortadan kaldırmak için üçüncü dünya da kullanılan ilk hava gücü olduğunu öğrenmek gibi ..! (İngiliz emperyalistleri için Kürdistanı bombalamak kuvvet yığmaktan daha ucuzdu...!) Ya da İkinci Dünya Savaşında Minsk'i Nazilerden kurtaran Kızılordu'nun özel birliklerinin Kürtlerden oluştuğunu biliyor muydunuz?

Kitap; Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nden, A. Kasımlo'ya, Melle Mıstefa Berzani'nin "uzun yürüyüşünden" onun Sovyetler, İran , İsrail ve ABD'ye uzanan serüvenin ayrıntılara dek tüm trajedisine; Baas rejimiyle olan efsanevi savaşımının tüm arka planına, sonra meşhur Cezayir Antlaşmasıyla önemli tarihi süreçlere bir bir değiniyor .. yine oradan çok çarpıcı bir konu olan Kürtisrail ilişkileri ve Arapİsrail savaşında Kürtlere biçilen role geçiliyor. Güney Kürtlerinin Parastin'i (Kürt İstihbarat Örgütü) kurmalarına yardımcı olan Mossad 'ın teknik ve mali desteğinin boyutlarına çok önemli bir örnek veriyor ; İsrailli albay Tsuri Saguy'in 12 mayıs 1966'da Rewanduz yakınındaki Hendren Dağında bir Irak tugayının tamamıyla yok edilmesindeki rolü belki de çoğumuz için çok yeni bir bilgidir.

20. yy'da Kürtleri etkileyen belli başlı olaylar... Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin tüm parçalardaki gelişim, gerileme ve ihanet seyirleri... Anfal Kampanyasından, Halepçe'ye, Suriye PKK/YNKPDK ilişkilerine ... o dönem "Körfez Savaşıyla" birlikte 'bir koyup üç al'cı Özal'ın meseleye 'özel yaklaşımına' ... ve en son Apo'nun İmralı'da diz çöküşüne kadar geçen temel durakları tek tek ele alıyor.

J.C.Randal, Ortadoğuda'ki gizli güç politikalarının aktörlerini teşhir ederken olayların aktarılmasında gösterdiği titizlik onun konusuna vakıf olduğunun başka bir kanıtı. Gazeteci etiğinin turnosolu 5NbirK ilkesine sıkı bir bağlılık kitap boyunca size eşlik ediyor.

Kitabı bitirdiğinizde Kürt olmanın nemenem bir trajedi olduğu bütün ağırlığıyla omuzlarınıza biniveriyor. Bazen Kürt olmaktan duyduğunuz o yorgunluk duygusunun gelip yüreğinize çatmasından kaçınamıyorsunuz. Ve fakat bu duyguyu Halepçe'nin yüreğimize kazıdığı o derin öfkenin alınmamış hıncı... egemenlerin ikiyüzlü hümanizmasının sahtekarlığını çekip yırtasınız geliyor...

Küçük küçük adaların BM üyesi olduğu bir dünyada halen "her Kürt klanının kendi klanından daha fazlasını temsil edemediği", "Karaya hapsedilmiş, petrol ve suyuna rağmen geri bıraktırılmış, iki farklı İslam formuyla ayrılmış, beş sınır ,üç diyalekt ve bir o kadar da alfabe ve Kürtlerin kendilerinden kaynaklanan bir o kadarına rağmen Kürdistan hala var..." diye tamamlıyor yazar...

Bu arada çevirisine yeterli özenin gösterilmediğini düşündüğümüz J.C.Randal'ın kitabı; daha derinlikli uzun bir eleştirel analizin konusu olabilecek kapsamda bir malzemeye sahip... Siyasal kimliğinin ufkundan kaynaklı bazı yargılarına katılmasak ta.. (Örneğin; "TC ordusu kendi meşhur zaferini deklare etmek istiyor havasında değil ve adil bir siyasi çözümle yaraların sarılması çabası içerisindedir." gibi.. syf.13) Buna rağmen son dönem yayınlanan Kürt, Kürdistan eksenli kitaplar içinde dikkate değer yerini fazlasıyla hakediyor. Kürdistan'la ilgili tek elden, tarihsel olanla güncelin ustaca harmanlandığı böyle bir kitabı okuma ayrıcalığından kendinizi yoksun bırakmayın.

Eski bir şiir " Kürtlerin kısmetinin bir iç çekme, bir gözyaşı, bir isyan bir umut olduğunda hâla ısrar ediyor..."

stêrka rizgarî